

که یون دی یون دی

Ketabton.com

(د اروپا یونلیک)

محمد اسمعیل یون

۱۳۸۷ ل کال

که یون دی یون دی

(د اروپا یونلیک)

لیکوال

محمد اسمعیل یون

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پښندنه

که یون دی یون دی	د کتاب نوم:
محمد اسمعیل یون	لیکوال:
یون کلتوري یون	خپرنډوی:
۱۰۰۰ ټوکه	چاپشمېر:
۱۳۸۷ ال کال	لومړی چاپ:
	د لیکوال
(۲۹)	پرله پسې نومره:
	د خپرنډوی
(۲۹)	پرله پسې نومره:
ضیا الرحمن ضیا	کمپوزر:

نيوليڪ

مخ	گهڻه سرليڪ
الف	يادڻت
۱	سريزه
۷	د سفر هدف
۱۱	د سفر تياري
۱۴	د دوبي پر لوري
۴۱	د فرانڪفورٽ پر لوري
۵۲	د غريب صيب د ڪور پر لوري
۶۵	د ڪولن پر لوري
۸۰	ڪونڙ سيند مشاعره
۹۰	د حاجي صيب فضل الرحمن ڪور
۱۱۱	د پارس پر لوري
۱۳۳	د بلجيم پر لوري
۱۴۰	يوه غرمه له باوري صيب سره
۱۴۸	د هالنڊ پر لوري
۱۶۲	يوه شپه د مجبور صيب په ڪور ڪي
۱۷۰	له ولسوال صيب سره يو سبانهاري
۱۷۶	د ڊنمارڪ پر لوري

۱۸۱	پاوکم یو ساعت په یوه بېړۍ کې
۱۸۷	یوه شپه د هېواد دوست صیب په کور کې
۲۰۲	د ډاکټر شېرشاه مېلمستیا
۲۰۴	د بېکسیار صیب د شاعرۍ په ویاړ یو ادبي ماښام
۲۱۰	د سویډن پر لوري
۲۱۷	په ډنمارک کې د موسیقۍ یوه شپه
۲۲۴	له ډنمارک د جرمني پر لوري
۲۲۶	د افغانستان معلوماتي مرکز کې یوه ناسته
۲۴۲	له ډاکټر صیب همایون همت سره خبرې اترې
۲۴۶	یوه غرمه له ډگروال صیب حضرت رسول سره
۲۴۷	دوه ساعته دانځور صیب په کور کې
۲۶۵	له فرانکفورت څخه د دوېۍ پر لوري
۲۶۷	له دوېۍ څخه د کابل پر لوري
۲۷۷	د محمد اسمعیل یون پېژندنه

يادښت

ليکوال خپل نوی تخليق شوی اثر تر چاپ مخکې يو بل ليکوال ته د يو څه ليکلو لپاره سپاري، چې نږدې دغه کار د ټولو ليکوالو ترمنځ د يو دود بڼه غوره کړې ده. د ليکوال پر قوي ليکنه رايه ورکول، خپل نظر څرگندول، مثبت او منفي ټکي يې په گوته کول، دا هغه څه دي، چې د اثر ليکوال يې هيله لري. دا هيله بايد په پوره انصاف او ژورې کتنې سره ترسره شي، چې د ليکوال باور له زخمي کېدو څخه خوندي شي. ما د خپل گران ملگري يون صاحب د اوږده او له خاطر و ډک سفر يونليک د کمپوز پر وخت وکوت او پر دې مهال يې د څه ليکلو په نيت ماته راوسپاره، د پاڼو د سپارلو پر وخت يې راته سپارښتنه وکړه، چې په املا، انشا او ژبې پسې يې مه گرځه. کېدی شي، چې د يون صاحب به کوم څه په زړه کې گرځېدلي وي؛ خو ما له ځانه سره وويل، د يون صاحب لکه، چې پر ما يا دومره ډېر کړ او پېرزو نه دی او يا هم کېدی شي، چې يون صاحب په ما کې ددې صلاحيت نه لیده، چې د هغوی په ليکنه کې څه بدلون او يا هم کمی او زياتی راولم؛ ځکه يون صاحب زموږ د ژبې او ټبر د معتبرو ليکوالو په کتار کې راځي.

په هر حال، يو يا دوه څيزونه، چې ماته د يون صاحب د غوښتنې په توگه څرگند وو، يو دا و، چې زه له ښاغلي يون صاحب سره د سفر تر ټولو ډېر نږدې ملگري وم او يون صاحب دا هيله لرله، چې

کېدی شي د سفرنامې د لیکلو پر مهال ځینې مهم شيان پاتې وي، چې زما په ذهن کې راځي، وریاد به یې کړم او دویم یې د ده لورینه بولم، ځکه لیکوال په ډېره خواری د خپل زړه په وینو لیکلی اثر هغه چاته سپاري، چې باور پرې لري او زه یې مننه کوم. ما د یون صاحب لیکنه په پوره دقت ټکي پر ټکي ولوستله، په ډېره خوږه او روانه ژبه لیکل شوي وه، له وریا تجربو نیولي بیا تر گڼو فرهنگي او سیاسي تودو بحثونو پورې، ټوکې او سیاسي طنزونه په کې له وریا بڼکاري، چې دا د یون صاحب د ذهن او قلم ظرافت څرگندوي، خو یو نیم ځای په کې تر پولو هم اوبستی، لږ شانتې د اروپایي کولتور تاثیر په کې تر سترگو کېږي.

په یونلیک کې هغه څه، چې ما د بناغلي یون د لېونۍ مینې او له خپل وطن سره دده د بې کچې لورینې په توگه ولیدل، د یون صاحب پر اروپایانو او دویۍ والو باندې زړه رابښکونکې منظرې او بنايسته ودانۍ نه دي پېرزو، هر چېرې یې چې بنايسته منظره او ودانۍ تر سترگو شوي؛ غواړي د خپلې لېونۍ مینې په کرین یې اوچتې او بیا د لغمان او یا د هېواد په کوم بل کونج کې کوزې کړي.

دا چې دا کار څومره امکان لري او که نه؟ د هغه نیت زما لپاره د ستاینې وړ دی.

یون صاحب ځکه د ستاینې وړ دی، چې زموږ د ټول سفر په اوږدو کې ما یو ځل هم دی ونه لید، چې قلم او کاغذ یې اخیستی وي او د سفر خاطرې او سیمې له ځانه سره د یادښت په توگه

خوندي كړي. يون صاحب ټول سفر په خپل ذهن كې خوندي كړي دى. د ملكونو او ملگرو نومونه، په غونډو كې خبرې اترې، ټوكې ټكالي، د سيمو حالات، د هېوادونو او سيمو ترمنځ د لارو واټن... بالاخره ټول سفر يې په خپل واړه، خو كاري سر كې ساتلي دي، چې ماته د كمپيوټر د فلش په بڼه څرگند شو او يا هم كېدى شي د لغمان هغه مشهور فلش (...) ورسره مرسته كړې وي او يا خو به يې كوم بل چل كړى وي، ځكه د سفرنامې د لوستلو پر مهال ماته ډېر هغه څه رايا دېدل، چې زما له ذهن څخه وتلي وو. د مثال په توگه د لارو فاصلې او د سفر په بهير كې ډېرې پټې او بڼكاره خبرې.

په هر حال د خپل خواږه او گران ملگري يون صاحب ددې سفرنامې خوږه او روانه ژبه او كمپيوټري ذهن ستايم، چې دا سفرنامه يې له ټولو خاطرو او تجربو سره له كمښت پرته ليكلې. ده ته د نورو داسې له كيسو ډكو سفرونو په هيله. لوستونكي په مينه او اوسپله د كتاب لوستلو ته وربولم، چې په وړيا توگه د بڼاغلې يون صاحب له تجربو نه گټه پورته كړي.

په درنښت

محمد عاشق غريب

سریزه

ژوند یو سفر دی، له بابا ادمه تر دې دمه ژوند ټول په سفر کې روان دی او په سفر کې تېرېږي، که ژوند حرکت او سفر، ونه کړي، ژوند ودرېږي او چې ژوند ودرېد د ژوند پای ځي، د ژوند د پای یو نوم مرگ دی او مرگ هم داسې حق دی، چې: "منکر پرې اعتراض کولای نه شی" که مرگ نه وای ژوند به خوند نه لرلای او که سفر او ستړیا نه وای، سکون او سوکالي به مانا نه لرله، ژوند ددغسې اضدادو یوه مجموعه ده او په پای کې به د الله (ج) د حکم مطابق: ((هر ژوندی د مرگ مزه څکي))، خو ژوند له دومره بې وډایو او بدرنګیو سره سره بیا هم خوږ دی، ارزښت لري او ((بڼه خو دا چې د چا نوم په کې یادېږي- په فاني دنیا به نه وي ژوندي تل څوک)) د ژوند خوږلني هغه وخت زیاتېږي، چې د مینې او عواطفو په مزي وتړل شي او بختور هماغه څوک دي، چې ژوند یې د مینې خوږلنیو ته وقف کړی دی او که څوک خپل لنډ تنگ ژوند ته وگوري، نو کېدی شي د کینې پر لمن لارې تو کړي او د خپل ژوند یوه شپبه هم د کینې او نفرت باد ته پرې نه ږدي. هغه د شاعر خبره:

دا ژوند خو زموږ کم د محبت لپاره هم دی
حیرانېږم چې نفرت ته وزگارېږي خلك څنگه؟

زه هم د هغو انسانانو په جمله کې يم، چې غواړم د ژوند پر رموزونو او اسرارو پوه شم، له هغې ورځې، چې مې بڼې او کين لاس پېژندلای، نو د سکون او خوځون په لټه کې يم، څه شی د انسان د سکون وړ دی، دعقایدو ناپایه او ناڅرگند جهان؟ د کائناتو د خالق د رازونو ډکه دنیا؟ جغرافیایي حدودو او د قومي احساساتو پالنه؟ او نورو نورو څیزونو ته پناه وړ وړل او پر هغوی ډډه لگول؟ که د انسان او ټولو ژونديو موجوداتو د ژوند او حق درناوی او نور...؟ انسان که په دې ټولو کې هر یو د خپل ځان د سوکالی او د خپل روح د آرامۍ وسیله گڼي، گڼي به یې، خو دا پوښتنه به ضرور ورسره پیدا کړي، چې دا کار او زیار او یا هم د مذهبونو په اصطلاح ریاضیت به له کومه پیلوي؟ له نور جهان او که له خپل ځانه؟ دې پوښتنې ته به هر سړی خپل ځواب لري، خو زه فکر کوم، چې که انسان ځان ته متوجه شي، خپلو خوبونو او تعبیرو ته او بیا هغو ته پام وکړي، نو فکر نه کوم د نورو ځورونې او ټکونې ته وخت پیدا کړي. زه د هغو کسانو له جملې څخه يم، چې ډېر سفرونه کوم، هر سفر مې په ژوند کې یوه نوې تجربه را زیاتوي، تجربه د انسانانو د مسلسلو او تکراري عملونو او پېښو یو نچور دی او انسان ته په خورا قیمت تمامېږي او کله کله دده د ژوند په نیمايي قیمت. هره تجربه د ژوند له

سختو پراوونو تېرېږي او د پوځوالي پورې ته رسېږي، متلونه، اصطلاحگانې او کنایې د ولس د اوږدو تجربو یو نچور دی، ددې تجربو زیان هغه چا اوچت کړی، چې تجربه پرې تېره شوې ده. یوه ورځ له پېښوره د کابل پر سفر وم، د هېواد پر اکثره سیمو د طالبانو د واک څپې چلېدې، په موټر کې د ژوند سفر او د ژوند د تجربو یو بحث راغی، یوه سړي وویل: ما یوه تجربه په یونیم لک روپو (کلدارو) واخیسته، نورو وخنډل، یوه بل وویل: یو نیم لک روپۍ څوک سړی نه اخلي، پاتې لا تجربه، دې وخت هغه لومړي سړي بیا وویل: دا چې دې وطن کې څوک سړی په یوه روپۍ نه اخلي دا خو دا چې دلته د سړي قدر نه شته، خو ماته خپله یوه تجربه په یونیم لک روپو تمامه شوې، سړي وویل: دا کیسه ځکه تاسې ته کوم، چې تاسې باندي داسې کار ونه شي، چې یوه تجربه په دومره لوړ قیمت راوینیسې. سړي ادامه ورکړه: ما خپل یو ډېر نږدې دوست سره یو نیم لک روپۍ د دوو اوونیو لپاره په داسې حال کې امانت کېښودې، چې د بل چا وې او ما باید دوه اوونۍ وروسته هغوی ته ورسپارلې وای، دوه اوونۍ وروسته چې مې دوست کره ورغلم او د پیسو مې ورته وویل، هغه وویل: واللّه هغه خو ما پر کار اچولي، لږ صبر وکړه. خو ورځې وروسته به یې درته پیدا کړم، ما ویل دا خو مې ځکه تا سره

کېښودلې، چې دا پردی پیسې وې ما ویل، چې پر لاره یې
خوک راڅخه ونه وهي دوه اوونۍ وروسته دا خلك راځي، زه
باید د هغوی پیسې ورته ورکړم، خو ده بیا ټینګار وکړ؛ څه
بابا خورم خو یې درڅخه نه، در به یې کړم، لږ صبر وکړه،
دومره یې گرمه مه خوره، دې کې میاشتي وتې، میاشتي
کلونه شول، دا یې څلورم کال دی، چې د پیسو درک نه
شته، دومره یې پیسو پسې ستړی کړم او دومره مې پرې
نورې ولګولې، خو پیسې مې را ونه کښلې، دې سړي وویل:
دا دکاندار زما نږدې خپلوان دی، خبره زموږ د کورنیو
خفګانونو ته ووته، خو پیسې مې خپلې نه شوې، له ما
څخه هغه نور دوستان هم خفه شول او دا دوستان هم او
پیسې هم لارې، نو اوس زه ډېر احتیاط کوم او خپلو
خپلوانو سره د ډېرو پیسو معامله نه کوم، خو اوس تاسو
وویاست چې ماته دا تجربه په یونیم لک کلداری تمامه
شوې که نه؟ ټولو وویل: هو واللہ! دا تجربه هغه سړي ته په
دومره پیسو پرېوتې وه، خو په موټر کې ناستو خلکو ته ډېره
ګټوره او وړیا ځکه تمامه شوه، چې لګښت یې بل چا
پرېکړی و، خو نور به ترې په راتلونکي کې په وړیا ډول ګټه
اخلي.

که دغه سړي دا کیسه په سفر کې نورو ته نه وای کړې،
نو کېدی شي ددې تجربو د قیمت بار په ژوند کې پر دې

نورو هم راغلی وای، نو د سفر یوه گټه دا وه، چې له دومره لویې تجربې څخه مو په وړیا ډول گټه واخیستله.

نوزه چې دا کرښې لیکم هم دا هدف لرم، چې د خپل سفر تجربې او په سفر کې د نورو ترلاسه شوي تجربې نورو ته انتقال کړم.

انسان کولای شي بېلابېلو هېوادونو او سیمو ته د سفر له لارې د هغوی له ژوند دود، کلتور، جغرافیایي جوړښت او علمي پرمختیاوو او اندود څخه خبر شي او د بېلابېلو اثارو او یونلیکونو له لارې نور خلک د هغو د ژوند له حالاتو خبر کړي. یونلیکلونه په حقیقت کې د دوو بېلابېلو ټولنو د پېژندنې یوه ښه وسیله ده، د تاریخي یونلیکونو له لارې موږ د بشري تمدن او د هېوادونو پخوانۍ ښه کتلاي شو. اوسني یونلیکلونه د خلکو ژوند اوسنی ښه منعکسوي او طبیعي خبره ده، چې زموږ اوسنی تاریخ د سبا ورځې، منځنۍ او د بل سبا ورځې پخوانی تاریخ جوړوي.

زما ددې یونلیک غټه برخه په اروپا کې د مېشتو افغانانو فرهنگي ژوندانه ته ځانگړې شوې، ددوی فردي، ټولنيز او فرهنگي ژوند رانغاړي، د هېواد پالنې او ملتپالنې روحیه یې منعکسوي او د ژوند ستونزو ته یې نغوته کوي.

ددې يونټليک ځينې برخې ما د سفر تر گرځېدو وروسته په
الوتکه، ځينې په دوبي او ځينې بيا څه مهال (څو مياشتې)
وروسته په کابل کې ليکلي، نو کېدی شي ځينې مسلې مې
لکه څنگه چې بنایي هغه شان نه وي منعکس کړي، خو دې
سره سره هيله من يم هغه څه چې ماليدلي او ليکلي له
واقعيت سره منطبق وي او نورو هغو افغانانو ته، چې اروپا
ته ځي او راځي د هغو لپاره د رڼا د يوه څرک حثيت غوره
کړي.

په درنښت

پوهندوی محمد اسمعيل يون
ارگ- د جمهوري رياست ودانۍ
د ۱۳۸۷ کال د کب ۲۲ مه

د سفر هدف

زه تر دې سفر دمخه دوه ځله جرمني ته تللی يم، خو دواړه ځله په رسمي سفر. يو ځل د افغانستان د اساسي قانون تر جوړېدو دمخه د "افغانستان، اساسي قانون او مدني ټولنه" په نوم په بنسټ کې د يوه اووه ورځني سيمينار او بل ځل د جرمني په گارمېش بنسټارگوتي کې د تروريزم په اړه د يوه لس ورځني ورکشاپ گډونوال وم. خو دا دواړه رسمي سفرونه وو، چې په لومړي کې يې گڼ شمېر افغانانو او په دويم کې يې څلور تنو افغانانو او د نړۍ د نږدې پنځوسو هېوادونو استازو گډون کړی و، پر اول ځل مې هم تر سيمينار وروسته څو ورځې تېرې کړې او پر دويم ځل هم، پر لومړي ځل مې په جرمني، ډنمارک او هالنډ کې يو شمېر افغان ليکوالو او فرهنگيانو سره وکتل، خو لاپه تفصيل سره خبرې ونه شوې او پر دويم ځل خو مې يوازې انځور صيب، غريب صيب، نجيب احمدزي صيب او ډاکټر شېرولي سره وليدل او پر گڼو مسایلو مو خبرې ورسره وکړې، خو نور افغانان مو ونه شو ليدلای. نو لومړی ځل چې ما جرمني وليده، هم ډېر خفه شوم او هم ډېر خوشاله، خفه په دې شوم، چې زموږ هېواد په کومه کچه دی او دا هېوادونه کوم حد ته رسېدلي دي، د افغانستان کنډوالې، دورې، وچکالي او گردونه او د جرمني ودانۍ، شينوالی او پاکی، يو له بله ډېر واټن درلود.

يو وخت يوه ليكوال موږ ته كيسه كړې وه: جرمني دومره اباد او پاك هېواد دى، چې سړى فكر كوي په اوبو يې مينځلى وي، كله چې زه جرمني ته راغلم، رښتيا هم دې خلكو زيات زحمت كښلى او خداى (ج) ورته هم ښه طبيعت په برخه كړى دى. خداى تعالى خو موږ ته هم ښه طبيعت را په برخه كړى و، دا چې موږ ونه شو ساتلاى، گناه د طبيعت نه، بلكې ټوله گناه زموږ خپله وه، رښتيا هم جرمني دومره پاك او صفا و، لارې، كوڅې او سړكونه يې دومره پاك وو او داسې ښويې ښكاره كېدل، لكه غوا چې هر سهار خپل بچى خټي او پر وجود يې هېڅ وينسته بېر نه پرېږدي، جرمني هم لكه د غوا د بچي په شان ښويى و. هغه ايډيال چې زما په ذهن كې و او زموږ شاعرانو د خپل وطن د ابادۍ لپاره هغه په شعرونو كې انځورلى، جرمني په همغه شان جوړ و، نو ما ويل، چې ټول مې جگ كړى واى او په خپل وطن كې مې ايښى واى، خو جرمني سره مې رخه او كينه ځكه نه وه، چې له افغانانو سره داسې يو تصور دى، چې جرمنيان خپل نژاد گڼي او زړه كې ورسره ژوره خواخوږي لري، جرمني هغه هېواد دى، چې د افغانستان په تېر دوه نيم لسيز سياسي بحران كې ناپېيلى پاتې شوى او د كومې جنگي ډلې ملاتړ يې نه دى كړى، خير په هر ډول هغه سفرونه داسې وو، چې موږ ډېر څه ونه شو ليدلاى او څه مو چې وليدل، كه څه هم ډېر مهم وو خو د هغو د ليكلو چانس پيدا نه شو. له تېرو څو مياشتو راهيسې د گڼو اروپا مېشتو فرهنگيالو افغانانو، په تېره بيا د المان مېشتو افغانانو له خوا گڼ شمېر ليكني او ځينې گڼي بلنليكونه راوړسېدل، چې يو ځل

بايد هلته سفر وکړم او له نږدې څخه افغان فرهنگيانو سره وگورم. ددې افغانانو د لېوالتيا يو علت دا و، چې په تېرو څو کلونو کې د هېواد له پرمختياوو، په ژوره توگه ځان خبر کړي. له مالي پلوه او هم د سفر د رسمي اسانتياوو له مخې زه په داسې دريځ کې وم، چې د دوی ستونزې مې نه درنولې. له سياسي پلوه هم داسې يو څوک وم، چې دوی ما سره په ازاده فضا کې د زړه خواله کولای شول، نو ځکه خويي د هېوادنۍ مينې او ولولې پر اساس زما پر ورتگک ټينگار کاوه، يو ځل هالنډ مېشتو افغان فرهنگيانو، د يوه علمي سيمينار لپاره ماته رسمي بلنليک راولېږه، په کابل کې د هالنډ سفارت ته د هغه بلنليک په ورتسليمۍ کې زما له خوا څو ورځې ځنډ پېښ شو، نو ځکه د ويزې امکان پر وخت ميسر نه شو، نو په سيمينار کې د گډون جوگه نه شوم او خپله ليکنه مې ((د افغانستان اوسنۍ رسنۍ)) تر سرليک لاندې، په هالنډ کې د افغانستان کلتوري ټولني ته ولېږله او د ډېر هڅاند ليکوال بناغلي عبدالله احسان له خوا هلته ولوستل شوه.

خو عبدالله احسان او په هالنډ کې نورو دوستانو سره مې ژمنه وکړه، چې کله هم زه د اروپا کوم هېواد ته درشم، ضرور به ستاسې ليدو ته درځم. په جرمني کې د افغانستان کلتوري ودې ټولني لاپخوا دوه ځله بلنليک رالېږلی و، خو ماته د وخت تنگسيا وه، دا ځل د ډېرو دوستانو هيله وه، چې بهر مېشتي افغانان زياته علاقه لري، د افغانستان له روانو حالاتو که څه هم خبر دي، خو په داسې ډول خبر شي، چې پر واقعيتونو په ناپېيلي ډول رڼا

واچول شي ، نو دوی ځکه له ما څخه ډېره هيله کوله ، که څه هم زه د حکومت په يو حساس ځای کې کار کوم ، خو دوی باور درلود ، چې زما دولتي موقف د واقعیتونو د بیان پر وړاندې خنډ نه شي جوړولای او نه زه داسې يو څوک يم ، چې د دولت په خوږو د واقعیت پر ترڅو پرده وغورځوم. نو اروپا مېشتو افغانانو ، په تېره بيا فرهنگيانو ته ، په افغانستان کې د تېر اووه کلن بهير د برياوو او نیمگړتياوو څېړنه او ارزونه مهمه وه او په دې اړه د دوی د نظرونو او وړاندیزونو راټولول هم خورا مهم وو ، سربېره پر دې په کابل کې يو شمېر روښنفکرو ځوانانو هيله لرله ، چې په کورنۍ او بهرنۍ کچه د افغاني ميډيا يو داسې سيستم رامنځته شي ، چې هم د افغانستان ضد ميډيا زهر له منځه یوسي او هم هېوادوالو کې د مينې ، صميميت ، ورورولۍ ، هېوادپالنې او ملتپالنې ولولې او روحيې پياوړې کړي ، په دې برخه کې يو څه جزيي کار هم شوی ، خو د يوې هراړخيزې او ځواکمنې ميډيا د رامنځته کولو لپاره بهر مېشتو افغان ليکوالو ، فرهنگيانو او د نظر د خاوندانو سره سلا مشوره او د هغو د تجربه ييزې او مانيزې پانگې راجلبول ، يو ډېر ضروري کار دی ، زما لپاره دا خبره هم په دې سفر کې ډېره مهمه خبره وه. نو دغو دوو مسلو د هېواد د حالاتو تشریح او د مثبتې رسنيو رامنځته کول ، زما د سفر محتوایي برخه جوړه کړه.

د سفر تیاری

کله چې مې د سفر نیت پوخ شو، نو د سفر د امکاناتو پر برابرولو مې لاس پورې کړ، د دفتر له مشرانو سره مې مشوره وکړه، د هغوی موافقه مې ترلاسه کړه، د ۱۳۸۶ ل کال وروستیو ورځو ته مې خپل سفر برابر کړ، ما د همدې کال رخصتي هم نه وه اخیستې، خو دفتر زما له قانوني رخصتۍ پرته هم زما له تگ سره ځکه موافقه وکړه، چې له بېلابېلو افغاني فرهنگي کړيو سره ملاقاتونه او د هغو په سيمينارونو او ورکشاپونو کې گډون زما د کار يوه اساسي برخه ده. دفتر ماته د افغانستان پر بهرنيو چارو وزارت، زما د پاسپورت د تمدید او له جرمني سفارت څخه د وېزې د اخیستلو مکتوب را کړ. مکتوب مې د دفتر د مسئول مامور (عنبري صيب) په لاس بهرنيو چارو وزارت ته ولېږه او ورته مې وويل چې د بهرنيو چارو وزارت دې د جرمني سفارت ته د خپل مامور په لاس مکتوب نه ولېږي، ځکه زما د سفر دقيقه نېټه معلومه نه ده، عنبري صيب ته مې وويل چې مکتوب تاسې ورڅخه راوړئ، موږ به يې خپله يوسو، هغه همداسې وکړل، يوه ورځ وروسته مکتوب راغی، د مارچ لومړۍ ورځ وه، ما او جمال رحمن چې اوس د جمهوري ریاست د مقام په دفتر کې مشاور دی دواړو مکتوب د جرمني سفارت د ويزې دفتر ته ورتسليم کړ،

هلته مو دوه فورمې هم ډکې کړې، هغوی موږ ته وویل چې د خومره وخت لپاره او پر کومه نېټه ځی! موږ لیکلي وو: ((د دوو اوونیو لپاره او د مارچ پر (۱۵) نېټه)) هغوی وویل: تاسو چې جرمني کې کومې ټولني دعوت کړي یاست دهغو ادرس او یو مکتوب هم په کار دی، خو خومره ژر چې وي وخت کم دی، نو موږ به ستاسو کارونه په جریان کې واچوو، خو تاسې کولای شئ د هغې ټولني مکتوب درې څلور ورځې وروسته هم راولېږئ، ما په جرمني کې انځور صیب ته ټلېفون وکړ، چې د افغانستان کلتوري ودې ټولني یو مکتوب هم په کار دی، هغه وویل: زه خو همدا اوس کابل ته در روان یم، خو دقیقې وروسته مې پرواز دی، خو زه به د ټولني سرپرست ډاکتر صیب صابر ته ووايم، چې هغه یې په برېښنالیک درولېږي.

د ډاکتر صیب صابر زوی محمد نسیم صابر صیب ماته په ایمیل بلنلیک راولېږه، دا وخت انځور صیب هم کابل ته رارسېدلی و، هغه لاسلیک کړ او د مارچ پر (۳) مه نېټه مو د المان سفارت ته ورتسليم کړ، د مارچ پر لسمه د المان سفارت د ويزې دفتر موږ ته ويزه راکړه او د مارچ له ۱۲-۲۵ نېټې پورې یې اعتبار درلود. مخکې تر دې چې زه د ويزې کارونه خلاص کړم، بصیر بهرامي چې زما نږدې ملگری دی، جرمني کې اوسي او فعلاً په مالیه وزارت کې د پارلماني چارو مشاور دی، ماته ویلي وو چې د مارچ پر میاشت زه هم ځم، کونښن وکړه، چې سفر مو سره یوځای شي.

د مارچ پر (۱۵) مه په جرمني کې يوه مشاعره هم وه، نو ځکه بايد د مارچ پر (۱۵) مه زه هلته تللی وای. کله چې مې ويزه واخيسته بهرامي صيب ته مې وويل چې دی بايد خپل ټکټ بدل کړي، هغه همداسې وکړل، ما مخکې د دوبي ټکټ درلود او د جرمني مې نوی واخيست، د دوبي ټکټ مې بدل کړ د مارچ پر (۱۲) مه برابر کړ او د مارچ پر (۱۴) مه له دوبي څخه فرانکفورت ته د اماراتو په الوتکه کې مې ټکټ واخيست او د مارچ له (۱۴) مې سره مې برابر کړ. د بهرامي صيب ټکټ مو هم له همدې نېټې سره سم کړ.

د دوبي پر لوري

د مارچ پر (۱۲) مه له كابله د دوبي په نيت و خوځېدو. د مارچ (۱۲) مه سهار دفتر ته لاړم، له دود سره سم مې مېرمن له قران شريفه درې ځله تېر كړم، قران مې په سترگو مچ كړ او له كوره ووتم، سره له دې چې مېرمن مې پر كورنيو او بهرنيو سفرونو نه خوښېږي، خو چاره څه وي؟ په تېره بيا دا چې سفر دې د ژوند يوه برخه شي، سهار دفتر ته لاړم، له ملگرو او اندېوالو مې خداى پاماني واخيسته، بهرامي صيب وويل: زه درته (۱۲) بجې په پښتني بانك كې له دياني صيب (د بانك رئيس) سره منتظر يم، له دې ځايه به څو، زه لس بجې له دفتره د پوهنتون پر لوري د دې لپاره لاړم، چې هلته د علمي ترفيع په باب يوه استاد سره وگورم، يوولس بجې هلته ورسېدم، تر دوولسو بجو مې ورسره خبرې وكړې، دولس نيمې بجې د پښتني بانك رياست ته ورسېدم، ډوډى مو دياني صيب سره وخوړه، هغه وويل: زه هم دوبي ته ځم، جمال رحمن او څو تنه نور مېلمانان هم وو، يوه بجه د هوايي ډگر پر لوري و خوځېدو، د (VIP) دروازي له لارې هوايي ډگر ته وړ داخل شو.

خپل پاسپورتونه مو د خروجي ټاپي لپاره يو مامور ته وركړل، څو شېبې وروسته هغه بېرته راوړل، ويې ويل: تاسې

بايد د (VIP) کارت ولری، پر دې وخت بهرامي صيب پرې په قهر شو، ته يون صيب نه پېژنې، چېرته کار کوي؟ مانه پېژنې، چټک يوسه چې اوس به VIP درونيم، هغه مامور په خندا شو، ژر لاړ او زموږ کار يې په پنځه دقيقو کې خلاص کړ، بيا کله چې د چک له وروستۍ دروازي څخه وتلو د سړي سر پنځه سوه افغاني اخلي، ما زر افغاني ورکړې؛ د دوو کسو، بهرامي صيب وويل پيسې مه ورکوه، زه دلته هېڅکله پيسې نه ورکوم، ما ويل خیر دی پرې چې زموږ د حکومت بودیجه قوي شي.

الوتکې کې کېناستو، تقريباً دوه نيمې بجې مو پرواز وکړ، په الوتکه کې مو هغه د چا خبره بڼه گپ ولگاوه، نږدې دوه نيم ساعته وروسته دوبي ته ورسېدو، بهرامي صيب ته مې وويل دوبي کې زما هم ډېر انډيوالان دي او ستا هم، خو هېڅوک نه په عذابوو، يو عادي هوتل ته ځو او شپه کوو او که سبا زمينه برابره شوه يو نيم انډيوال به وگورو، هغه وويل: دوبي کې نو ستا کار نه شته، هغه زما کار دی، چې چېرته ځو او چېرته نه ځو. کله چې د دوبي هوايي ډگر ته کښته شو، ميدان ته لار سپدلي نه وو، ده وخته چاته زنگ ووايه، چې موږ ته اتاق او ځای وزگار کړه، هغه ورته وويل چې کيلي هلته د هوتل له کارکوونکو سره شته، پلاټ خالي دی، نن شپه ټول پلاټ ستاسو په واک کې دی او سبا شپه سهار

وختي يو بل خوك هم راځي، چې كېدى شي يو اتاق هغه ته پرېږدئ.

كله چې د دوبي هوايي ډگر ته ورسېدو، نو ما ترانزيت ويزه نه لرله، د اماراتو سفارت نه مې ځكه د ويزې غوښتنه ونه كړه، چې يو خو ما يوه دوه مياشتني دمخه يوه ويزه اخيستي وه، د هغې وخت تېر شو، خوزه لږ نه شوم او بله خبره دا وه چا راته ويلي وو، خوك چې اروپايي هېوادونو ته سفر كوي او تر (۱۲) ساعتونو زيات په دوبي كې معطلېږي، نو د پنځوسو ډالرو په مقابل كې وېزه وركوي، بله خبره دا وه، چې جرمني ته د تگ پر مهال دا معلومه نه وه، چې زه به دلته پاتې شم كه نه؟ خو خپر په هر ترتيب كله چې د ترانزيت ويزې غوښتنه مو وكړه، نو د يوې شپې لپاره دوى تقريباً يو سلو اويا ډالره محاسبه كړي وو، د دوى دليل دا و، چې دوى د يوه پكيج په شكل ترانزيت وېزه وركوي. بهرامي صيب كه څه هم ډېر استدلال ورسره وكړ، يو څه ځاى يې ونيو، خو ډېر نه، په پاى كې يې ماته د دوه شپو وېزه ولگوله او يو زردرهم يې راڅخه واخيستل، دې پروسې تقريباً دوه ساعته وخت ونيو، له هوايي ډگره بهر شو او د هغه هوتل پر لوري په توكسي كې رهي شو، چې بهرامي ته په گوته شوى و. له ميدانه به مو يو شل دقيقې منزل كړى وي، توكسي ته چې وختلو ډرېور يې پښتون و،

بهرامي ورسره گپ شپ شروع کړ، موټروان وويل: موږ چې کله له ميدان څخه سورلي اخلو، نو شل روپۍ (درهمه) پرې له ميدانه اتومات چارجوو او نور د کيلو ميټر په حساب، په يوه کيلو ميټر يو درهم اخلو، کله چې هوټل ته ورسېدو د کيلو ميټر ستن

د دوبي د بنار يوه څنډه

خلو پښت درهمه ښودل، هغه مو ورکړل، هوټل ته وړ داخل شو، دا د دوبي يو ډېر لوکس هوټل و، چې نږدې نيمايي دوبي ورڅخه ښکارېدل. دا هوټل (فيرمونټ) هوټل نومېده، چې په زرگونو پلاټونه يې لرل، له ريسپشن څخه بهرامي صيب، لکه له پخوا چې ورسره پېژني، کيلي واخيسته او په لفت کې په ډېره ارامه توگه (۲۳) پورته پورته شو (۲۲۰۴) نمبر اپارتمان، دې پلاټ يا اپارتمان د سالون يوه لويه خونه، دوه خوبخونې، يو پخلنځی او د ځان وينځلو درې تشنابونه درلودل. ښه پاک ستره اپارتمان، چې د ژوند

خومره اسانتياوې غواړې، هغه په کې وې. دا اپارتمان ايشان نشنل د افغانستان د يوه سوداگر دى، چې بهرامې صيب سره انډيوالي لري او د بهرامې صيب په وينا يو مليون ډالر يې اخيستی دى، ما بنام تياره مهال و، ما بهرامې صيب ته وويل، چې زه خو يوه سترگه خوب كوم، بيا به پر ځان اوبه تېرې كړم، بيا به لاړ شو، ډوډۍ به وخورو. هغه هم راسره ومنله، سترگه چې مو غړوله، نږدې لس بجې وې، دمه مو بڼه راسته شوه، ما بل تشناب كې ځان ووينځه او بهرامې صيب بل تشناب كې، بهرامې صيب وويل: لاندې هوتل كې به ډوډۍ وخورو، ما ويل ددې هوتل له ډوډۍ سره چې زموږ مزاج برابرېږي ډېر وخت غواړي، ده ويل څه كوي؟ ما ويل د افغانانو هوتل به پيدا نه شي؟ او يا راځه چې د ترکانو او يا هم د ايرانيانو كوم هوتل ته ولاړ شو، خوده راته وويل: خیر راځه يو ځل د هوتل مهم ځايونه وگورو، ده وويل چې ما په دې هوتل كې ډېرې شپې كړي دي. د عوامو په شان مې د هوتل د منزلو پوښتنه ونه كړه، خو ما د (۴۰ - ۵۰) منزلو په شاوخوا كې اټكل كړ. د ساعتري، شرابو، كبابو او نڅا گرو ټولې اسانتياوې ورسره وې دومره مصنوعي ښكلا يې لرله، چې دغه د يو افغان لپاره د هغه هر څه هضمول شوني نه وو، بهرامې صيب ته مې وويل: زه خو چې هرڅه په بل ځای كې ښكلي وگورم وایم چې له بېخه مې جگ كړي او په خپل وطن كې مې ايښي وای! د شپې مې له همدې تعميره شاوخوا نور په سلگونو تعميرونه وليدل، چې هغه د چا خبره د هر تعمير ځان ته ننداره كېدله او كه له لاندې ورته وگورې، نو د عوامو په اصطلاح خولۍ

دې له سره غورځېدله، بهرامي صيب وويل: د ترکانو بڼه هوتل به اوس پيدا نه کړو، خو څه چې د ايرانيانو يو بڼه هوتل دی او ډېره بڼه غذا ورکوي، زه له دې هوتل څخه ډېره بڼه خاطره لرم، خاطره يې هم ماته ددې لپاره بيان کړه، چې ډېره خوږه وه، خو زه نه غواړم پر هغې دلته څه ووايم، دويم منزل ته پورته شو، موسيقي چالان وه، خو ډېرو کمو خلکو ورته غوږ ايښوده، مور په يوه گوټ کې کيناستو، د ډوډۍ مينو يې راوړه، وريجې، مېوه، ترکاري او د مېوې جوس مو راوغوښتل، ډېره خوندوره ډوډۍ وه، له افغاني ډوډۍ سره يې توپير نه درلود، خو په پاکۍ او کيفيت کې ډېره لوړه وه، دومره ډوډۍ مو وخوړه، چې نور نو د خوځېدو نه و، مينې وريجې يې په افغانستان کې تر مينو وريجو ډېرې اوږدې وې او بڼې نرمې يې پخې کړې وې، خو شېبې وروسته يې د ډوډۍ بل راوړ، (۲۵۵) درهمه، هغه مو ورکړل او له هوتله بهر شو، بهرامي صيب ته مې وويل: اوس نو لږ پلي گرځو، چې دا ډوډۍ هضمه کړو، بهرامي صيب وويل: چيرته څو؟ ما وويل: درې کاله دمخه زه دلته راغلی وم، په کليفورنيا هوتل کې مې يوه اوونۍ تېره کړه، راځه هلته به لاړ شو، که موسيقي اورې، هندي، ايراني او بنگالي په کې شته او که نه تر هغه ځايه به لاړ شو، چې ډوډۍ مو هضمه شي بيا به له هغه ځايه ټکسي کې بېرته خپل ځای ته لاړ شو. په گرځېدو گرځېدو ډېر ستړي شو، له يوې کوچې بلې او له يوه سړک بل ته، خو په پای کې مو پيدا کړ، بهرامي صيب وويل: دا څه پس کوچه يې هوتل دی؟ تا خو ويل چې دا خو لوکس هوتل دی، ما ويل څلور کاله دمخه په دې سيمه کې تر دې

بنکلی هوتیل نه و، خو اوس دوبي دومه بدلون کړی، چې دا ټوله سیمه ورته بدرنگه بنکاري، کله چې د هوتیل ریسپشن ته وختلو نو خوند یې رانه کړ، بهرامي ترې وپوښتل ایراني موسیقي شته؟ هغوی وویل: هغه بل هوتیل کې، څنگ ته نږدې یو هوتیل دی هلته تللي، بهرامي ته مې وویل: څه چې څو نور به نو له موسیقي نه تېر شو، پښو کې مو حرکت نه شته، هغه وویل راځه نو دغه هوتیل به وگورو که موسیقي وه که نه وه د تازه مېوې جوس به وڅښو نور به څو، ما وویل سمه ده، یو پنځه دقیقې پلي مزل به مو کړی وي، (کینگ سټي هوتیل) ته ورسېدو. دننه د موسیقي اواز راته، بهرامي ته مې وویل، دغلته تازه جوس راوغواړه، چې ویې څښو او نور لږ شو، په هوتیل کې کپناستو، یو نجلی مینو راوړه او وروسته یوې بلې ورسره د تازه مېوې جوس راوړل، فارسي خبرې یې کولې، بهرامي صیب ورسره سم له لاسه شجره وکښله، هغوی وویل: موږ د ازبکستان یو، فارسي موزده کړې ده د یوې خولږه پښتو هم زده وه، ارته ارته یې ویله. د جوس تر څښلو وروسته نور نو د خوب خپه راغله، د جوس او مېوې مو تقریباً سل درهمه ورکړل او د اپارتمان پر لوري رهي شو. څلوېښت درهمه مو ټکسي والاته ورکړل او د شپې تر دوو بجو وروسته مو په فیرمونټ (Fairmont) هوتیل (۲۰۰۴) اپارتمان کې ارامه خوب وکړ.

سهار مو چای په همدې اپارتمان کې وڅښه، په پخلنځي کې د هر څه سهولتونه وو، بهرامي صیب بڼه چای تیار کړ، د چای تر څښلو وروسته په دوبي کې د افغانستان د سوداگرو د ټولني رئیس؛ حاجي صیب عبیدالله ټلېفون راغی، بهرامي صیب ورته

وویل چې یون صیب راسره راغلی، هغه وویل: زه د هوټل په لومړي پور کې ناست یم، تاسې ته انتظار باسږم راځئ چای به یوځای وڅښو.

حاجي صیب عبیدالله سره ما په غیاب کې پېژندل، د افغانستان- پاکستان امن گډې جرگې ته، له دوی څخه د افغان سوداگرو په استازي هم راغلی و او نور هم د ښه پاڅه ملي او ټولنيز دريځ څښتن دی، هغه د کندهاريانو په اصطلاح پر هر څه يې سرخلاص دی. هغه د هوټل په لومړني پور کې ناست و، موږ چې ورغلو تر روغې وروسته يې د چای د راغونښتلو لپاره سپړي راوغوښت، موږ وویل: چای مو څښلی، هغه ډېر ټینګ ست وکړ، خو موږ وویل چای نه څښو هغه خپل ځان ته څه تازه جوس او د خوړلو څه راوغوښتل او د خوراک څښاک تر څنګ يې موږ سره خبرې اترې هم کولې، ماته يې وویل: یون صیب له لیدو دې ډېر خوښ شوم، په امن جرگه او نورو چارو کې ستاسو له فعالیتونو خبرېږم، مرکې مو اورم ډېر خوښېږم، نه یوازې ستاسو مرکې او فعالیتونه تائیدوم، بلکې د وریندارې (مېرمن ارین یون) مرکې او نظرونه هم زموږ د تائید وړ دي، په امن جرگه کې مو سره وکتل، له جرئت او خبرو يې ډېر متاثره شوم. حاجي صیب عبیدالله په افغانستان کې د تجارت د اوسني حالت، اقتصادي مافیا، د بانکونو حالت او په دې برخه کې د ځینو رسمي او نارسمي چارواکو د لاسوهنو په اړه هر اړخیزه رڼا واچوله او له ځینو اشخاصو يې سر وټکوه، حاجي عبیدالله په افغانستان کې د تصنعي تجارانو او اصلي سوداگرو په باب هم هر اړخیزې خبرې

وکړې او ویې ویل چې په دوبي کې مې د افغانستان سوداګرو د ټولني رياست ځکه قبول کړې، چې خلک له دې پوست څخه سياسي گټه پورته نه کړي، ده هغو کړيو ته هم اشاره وکړه، چې غواړي د پښتنو سوداګرو پانګه محدوده او له ستونزو سره مخامخ کړي. په کابل کې ترور، تښتونه او وېره د همدې پروګرام يوه برخه ده. د افغاني سوداګرو په هکله د حاجي عبیدالله خبرې ډېرې خوندي او له معلوماتو ډکې وې، خو هغه وویل چې اوس وخت کم دی نن ماښام زه موټر همدلته درلېږم تاسې دواړه مې مېلمانه یاست او یون صیب سره غواړم د سياسي او فرهنگي مسایلو په هکله هر اړخيزې خبرې وکړم، ټيک اته بجې به په يو هندي رستوران کې زموږ او ستاسو وعده وي. ما وويل: حاجي صیب داسې ځای ته مو بوځه، چې ترنگ او ترونګ په کې نه وي، چې خبرې په کې وکړو. هغه وويل همداسې ځای به وي. له حاجي صیب عبیدالله سره مو خدای پاماني وکړه، د سهار لس بجې به وې، بهرامي صیب وويل: راځه پلي وگرځو، چې ستړي شو بیا به ټکسي کې د دوبي د هغو ښکلو هوټلونو سیل ته لاړ شو، چې د دنیا تر ټولو ښکلي هوټلونه دي، خو ده وويل راځه چې تر هر څه دمخه یو بانک ته لاړ شو، چې یو څه ډالر په امارتي درهم واړوو، یو بانک ته ورننوتو خو ما ورته وويل چې ماسره تقریباً درې زره درهم دي، پیسو بدلولو ته هېڅ ضرورت نه شته، بهرامي صیب مې له پیسو بدلولو منع کړ. یو څه پلي مزل مو وکړ، گرمي هم دې حد کې وه، چې پر سړي ښه نه لګېده، د پلي مزله پر مهال مو د سړک له پاسه د اورګاډي هغه لیکه هم ولیدله، چې د سړک له

پاسه د هوايي پله په بڼه جوړېدله او د دوبي اکره برخې يې يوه له بلې سره نښلولې، داليکه به شپږ مياشتې وروسته بشپړېږي او له چلوونکي پرته به په اتومات ډول کار کوي. دوبي کې د ترافيکو گڼه گڼه دومه زياته ده، چې د دوه اړخيزو څلور ليکو سړکونو تر څنگ اوس ميترو او د هوايي پلونو په بڼه د اورگاډو منظمو ليکو ته هم اړتيا ليدل کېږي، د دوبي د هر لوی تعمير ترڅنگ چې د زرگونو خونو لرونکي دي، د څو ځمکتل پورې او څو تر ځمکتلو پورته پورونو تعميرونه هم ليدل کېږي چې د موټرو د پارکينگ لپاره ورڅخه گټه اخيستل کېږي. په هغه هټل کې چې تېره يوه شپه مو تېره کړې او د يوې بلې په هيله يو، شاوخوا گڼ لوړ پورې تعميرونه ليدل کېدل او د لوړ پورې ترڅنگ په کابل کې د ساپي لنډمارک (کابل سټي سنټر) په شان يو يا دوه، دمنځنۍ کچې لوړ پورې ودانۍ هم داسې وې، چې دا يوازې د موټر د پارکينگ لپاره وې، دا چې د دوبي ودانۍ به د موټرو د ودرېدو لپاره ځمکلاندې څو پورونه درلودل دا معلومات راته حاصل نه شول، خو د يوې ودانۍ پورونه مې ټول حساب کړل، لس منزله وو، په هر منزل کې يې موټر ولاړ و، اخر منزل يانې چټ يې هم له موټرو ډک و او د وروستي منزل په چټ کې يې د اوبو يو حوض هم ليدل کېده. موږ څو دقيقې پلي وگرځېدو، خو بهرامي صيب وويل: راځه دلته يو ځای دی کښتۍ لري، هغه به مو لږ په بحر کې وگرځوي او د ښار ځينې څنډې به راوښيي، ما ويل څه ورکوه يې کښتۍ نه به تېر شو. تر لږ مزله وروسته بهرامي صيب ټکسي ودروله، ورته يې وويل: جميرا هټل ته لاړ شه! شل - دېرش دقيقې وروسته هلته

ورسېدو، د هوتېل هر کليوالو هر کلی ووايه، بهرامي صيب وويل:
دې هوتېل ته زه يو ځل له خپلو ماشومانو سره راغلی وم، دلته مې
تقريباً پنځه لس شپې وکړې، دا اوه ستوريز هوتېل دی، ټول
بهرنيان او معتبر خلك دلته راځي، ډېره ښه غذا ورکوي، د هر چا
د هر کلتور د خلکو په طبيعت برابره، د بوفې سيستم لري، هر
سړی په خپله خوښه ځانته غذا را اخلي، خو مخکې تر دې چې

بون «جميرا» هوتېل ته ورځېرمه

ډوډی، خوړو، راڅه ددې ځای دکانونه وگورو، ما ويل موږ غير
له هغې هم څه شی نه اخلو، نو څه کړو دکانونه؟ ده وويل راڅه بلد

به شې، هر دکان ته چې وردننه کېدلو، هتيوال يې اکثره بنځې وې، پر شيانو خپل خپل قيمتونه ليکل شوي وو، چنه وهل په کې رواج نه و، ساعتونه، قلمونه، لباس، بوټونه او د ژوند د

ضرورتونو اکثره خيزونه په کې وو. بهرامي صيب چې به هتيوالي سره خبرې پيل کړې، په دوه دقيقو کې به داسې ورسره ازاد شو، تا به ويل، چې ټول عمر يې پېژني، زه خو به کله دومره تنگ شوم چې د دکان مخې ته به ورته ودرېدم، خو چې ددوی ((ضروري))

خبرې خلاصې شي. يو دكان ته خو درې ځله وريسي ورننوتم، يوې هندي او يوې مراکشې په کې کار کاوه، ده لومړې هندي سره د خپلې پېژندگلوي شجره کښلې وه؛ مراکشې ته يې چې د مراکش د څو ځايونو نومونه واخيستل، هغې هم ورسره په خوند خبرې شروع کړې اخر ما ورته وويل: هر چاته خداي (ج) يو نعمت په برخه کړي تاته يې دا علم درکړي، چې خلکو سره څنگه په څو ثانيو کې مناسبات جوړ کړي اصلاً خو دې له دولتي دندې څخه په دې کې گټه ډېره ده، چې خلکو سره له کوم لگښت پرته آشنا کېږي، ده وويل: خارجيان داسې خلك ډېر خوبسوي، چې خوشبرخورده وي، بهرامي صيب يو څو نور دکانونو ته هم سر وردننه کړ، خو زما په ټينگار نور له دکانونو رابهر شو، له هوتل څخه يوه لاره لاندې بحر ته غځېدلې وه، يوازې هغو کسانو او کورنيو حق درلود، چې له دې لارې لمباځي او نورو تفريحي ځايونو ته لاړشي، چې په همدې هوتل کې اوسېږي. خو بهرامي صيب په خپلې چالاکۍ د هوتل له سيکورتي اجازه واخيسته او موږ له همدې لارې د بحر تفريحي ځايونو ته لاړو. د هوتل ترمخه د لمبا يو ښکلی حوض و، چې لويان، کوچنيان، ښځې او نارينه په کې لمبلای شي، د ځان وچولو ځايونه، د ملاستي کټونه او نورې ژوندۍ اسانتياوې يې لرلې، سل گامه وړاندې بيا د بحر غاړې يوه لوري ته، تفريحي بېړۍ، لمباځايونه او بل لوري ته لمبا ځايونه او لمړناستي ځايونه يا پيتاوي وو، چې ځای ځای يې سر سيوري هم درلود او يو شمېر خلک (ښځې او نارينه) دا مهال هم هلته راغلي وو. اکثره يې د يوې کورنۍ غړي په دې ښکارېدل، چې ماشومان هم ورسره وو، ښځې

او نارینه جوړه وو، د پاخه او زاړه عمر بنځې او نر په کې زیات وو، چا اوبو کې لامبل، چا لمر ته ځانونه غوړولي وو او څوک هم د یو بل د بدن پر غوړولو بوخت و، هغه چا چې د لومړي ځل لپاره یې د بحر غاړه او دا حالت لیدلی وي، د خوند نیمه دنیا ده، خو هغه څوک چې له داسې لارو څو ځله تېر شوي وي، هغوی ته چندان زړه راکښونکې صحنه نه ده. لږ وړاندې یو غځېدلی سړک دی، چې درې سوه متره په بحر کې وړاندې تللی، یو موټر وار ځای لري، خو یو ډول ځانگړي واړه موټر، لکه دلته چې له امریکایي پوځیانو سره دي، ځینې خلک چې پلې منزل نه شي کولای هغه په کې تگ راتگ کوي او هغه هوټل ته یې وړي راوړي، چې د همدې غځېدلي لارې په وروستی برخه کې واقع دی او د بحر زړه ته یې لاره کړې.

دوه پوریزه هوټل دی، پر دې ورځ یې هوټل پاکوه او په زینه کې فرش شوي لرگي یې په تېلو غوړول، په هوټل کې څوک نه وو، داسې ښکارېدل چې هوټل یا نن کار نه کوي او یا هم دا مهال یوازې د شپې مېلمانان منلای شي. د هوټل په داخل کې ډول ډول ښینېسي حوضونه وو، چې رنگارنگ کبان په کې گرځېدل. په ښینېسي ویتړین کې د کبانو ډول ډول غذا لیدل کېدله، داسې ښکارېدله چې یوازې کب غذا په کې څرخېږي. هوټل یو ښه تخت بام هم درلود، چې کتارې ترې راتاوي او څوکۍ په کې ایښې وې او نږدې د سترگو په لید ټول بحر ترې ښکارېده، له هغه ځایه بېرته راوگرځېدو، د سل مترو په واټن د دوبي تر ټولو مشهور

تعمیر (برج عرب) ته مخامخ کیناستو، دې ځای له برج عرب څخه نږدې د دوه سوو مترو په واټن فاصله لرله.

دا برج د نړۍ له معاصرو شهکارونو څخه یو دی، چې په وروستي پور کې د الوتکې د ناستې ځای لري او د نړۍ د سترو واکمنو، پانگوالو او نامتو خلکو لپاره مختص شوی دی، د کینگ نایت (King Night) (د پاچا شپه) په نامه ځانگړي اتاقونه په کې شته، چې د یوه اتاق کرایه یې د یوې شپې لپاره دولس زرو امریکایي ډالرو ته رسېږي او هویل والا په دې شپه د مېلمه ټولې غوښتنې او ضرورتونه پوره کوي، هغه خلک چې د ژوند له اساسي نعمتونو بې برخې دي کېدی شي دا شپه په خوب کې هم ونه گوري او یا یې تصور هم نه شي کړای. وایي چې دې هویل کې افراط دې حد ته رسېدلی، چې پانگوال کولای شي په شیدو یا پیو هم ځان ووینځي دا چې په پیو ځان وینځل به د شرعیت له مخې څومره مجوز ولري، پر دې ملایان او دینپوهان ډېر بنه پوهېږي، خو په هر ترتیب پر دې سربېره د بشري هوسونو د سربښت ټول سهولتونه دلته میلاوېدی شي. دې هویل ته مخامخ مو څو عکسونه واخیستل او د غرمې ډوډۍ لپاره د جمیرا هویل پر لوري رهي شو، په لاره کې مو بیا پر څو داسې صحنو سترگې ولگېدې، چې د ملایانو په اصطلاح لیدل یې مکروه وو. د جمیرا هویل لومړي پور کې خوړنځی و، یوه مېز ته کیناستو، شاوخوا ټول هغه بهرنیان وو، چې په دوې کې هم بهرنیان ښکارېدل، یانې اکثره د ژېړو او سپینو وښتانو او څېرو څښتنان وو، زیاتره یې اروپایان

او امریکایان بنکار بدل، له ځینو سره خپلې مېرمنې یا اندیوالې او ځینو سره د کور نور غړي وو، پر یوه مېز کېناستو، سم له لاسه خدمتګار راوړاندې شو او د ډول ډول مشروباتو ست یې وکړ،

یون ((برج عرب)) ته ورڅېرمه

موږ د نا الکولي مشروباتو ورته وویل، د مېوې جوس یې راوړل تر څنبلو وروسته د ډوډۍ د اخیستلو لپاره لارو، د بوفې سیستم وو، یو ځای کې ډوډۍ، غوښه، کبابونه، کړایي یا سره کړې غوښه او نور ایښي وو، بل ځای کې ډول ډول وریجې، بل ځای کې ډول ډول ډول قورمې، بل ځای کې رنگارنگ سلات، بل ځای کې تازه مېوې، خو لنډه دا چې د ملایانو په اصطلاح "طعامونه وو لذیذ چې پرې هموار وو هرې خواته" هر چا چې هر څومره له هر دیګ څخه خوړلای شول، خپل قاب یې ورڅخه ډکاوه، بیا خپل مېز ته ته او که اشتهای یې وه بیا راته، ما خو په یوقاب کې لږ

سلات، زيتون راواخيستل او يو ډول عربي كباب چې تازه تازه تيارېده هغه مې راواخيست او وچه ډوډۍ مې ورسره راواخيسته، د كابل په نوي ښار كې شينواری كباب هاوس هم دا ډول كباب پخوي، خو هغه د عربي هغو په شان پاك او خوندور نه دي، دا چې مو وخورل نو ډېر خوند يې راكړ او موږ هم شوم، بهرامي صيب وويل: څه چې نور راواخلو، ما ويل ياره بس دی موږ شوم او نور شرم هم دی، هغه وويل: دلته شرم نه شته، دلته څومره چې خورې خوره يې، كه لږ وخورې كه ډېره پيسې يې همغې دي، راځه چې سمه ډوډۍ وخورو، بيا لاړو، بيا مې همدا عربي كباب راواخيست، بهرامي صيب وويل: راځه لږ وريجې هم راواخلو، لږ وريجې مو هم په قاب كې واچولې، كله چې پر مېز كېناستو، ما چې كله وريجو ته وكتل دومره اوږدې وې ما فكر وكړ چې دا ماهيچې دي، دې سره مې په لغمان كې د يو سړي يوه كيسه هم راپه ياد شوه: ((لغمان ته د ماهيچو ماشين نوی راغلی و، يو چا خپل مېلمه دوست ته ماهيچې پخې كړې وې، هغه چې ماهيچې خورلې وې، نو تر اخره نه و پوه شوی چې ماهيچې دي كه وريجې، نو خپل كوربه دوست ته يې ويلي وو، چې وريجې خو ښې وريجې وې، خو دا ووايه چې تخم دې له كومه كړی و؟ چې زه يې هم اينده كې وكړم!)) بهرامي صيب ته مې وويل: دا خود ماهيچو په شان اوږدې دي! هغه وويل: د دنيا تر ټولو ښې او اوږدې وريجې دلته راځي، تر ډوډۍ وروسته مو لږه تازه مېوه وخورله او خدمتگار ته مو اشاره وكړه، هغه په قاب كې ايښی بل راوړ (۵۵۵) درهمه يې ليكلي وو، هغه مو وركړل او په ټكسي

کې بېرته خپل موقت استوګنځي ته لاړو، هلته چې لاړو نور نو د خوځېدو نه وو، بهرامي صيب په يوه خونه او زه په بله کې ویده شو، بڼه د مزې خوب مو وکړ. تر خوبه وروسته مو پر ځان اوبه تېرې کړې، پر دې وخت د بهرامي صيب يو ايراني انډيوال تېلفون وکړ، چې په لاندې پور کې درته منتظر يو، هلته چې لاړو، ايراني سره يې خپله مېرمن هم وه. دی خپله سپين ږيری و خو بڼه يې ډېره ځوانه ښکارېدله، مېرمن يې په جرمني کې اوسېدله او دی خپله زياتره په دوبي، جرمني او نورو ځايونو کې پر تجارت بوخت و. خپله مېرمن يې موږ ته معرفي کړه او بهرامي صيب زه هغوی ته دې ايراني غوښتل چې د ايران د حکومت هغه پيسې ترلاسه کړي، چې افغانستان ته د مرستې لپاره بېلې شوې دي. ده د نږدې (۶۰) مليونو ډالره ادعا لرله، چې ما په افغانستان کې پانګه لګولې او يا يې لګوم، د ايران حکومت بايد ماته ددې پيسو د انتقال جواز راکړي. ده په کابل کې د ځينو وزارتونو اسناد هم لرل، چې دده د پانګې تصديق يې کاوه. ده بهرامي صيب سره په دې اړه خبرې کولې، خو ما پرې چندان سر و نه ګراوه، پر دې وخت بهرامي صيب او د ايراني مېرمن ددې هوټل په باب پر خبرو مصروف شول او ايراني ما سره سم له لاسه پر سياسي خبرو بوخت شو. اول خو يې دا رانه وپوښتل چې امريکايان څه وخت پر ايران حمله کوي؟ ما ويل نه يم خبر، ده ويل د ايران خلک خو نور له دې اخوندانو نه تر پوزې راغلي دي. ايراني سخت دملايانو مخالف ښکارېده، ده وويل چې ايران په اقتصادي لحاظ دومره کمزوری شوی، چې يو داخلي انفجار ته نږدې دی، امريکايان ايران دې

حالت ته رسوي، چې کله دوی یو ډز وکړي، نو په خپله له هرې خوا د خلکو بغاوتونه پورته شي، ددې ایراني په وینا د ملگرو ملتونو بندیزونو د ایران پر اقتصاد دومره ناوړه اغېز کړی، چې پر دې باندې یوازې اقتصاد پوهان او هغه څوک پوهېږي، چې تجارت کوي، دده په وینا هره ورځ ایران په سلگونو ملیونو ډالره زیان زغمي او دا ټول ددې اخوندانو له لاسه، ده وویل دا د (...زامن) داسې نسخه او ادرس خلکو ته ورکوي، چې هېڅوک ترې بېرته نه دي راغلي، چې صحیح دي او که غلط، خو لنډه دا چې له ایراني اخوندانو یې سخت سر وټکوه او ویې ویل چې د ایران خلک له لوږې مري، دوی افغانستان، لبنان، عراق او فلسطین کې خپلو گوندگانو ته پیسې او وسلې ورلېږي، دی په دې هم ډېر په قهر و، چې ایراني اخوندانو یې تجارت ته سخته صدمه رسولې وه، خو له فکري پلوه هم د اخوندانو ځکه مخالف بنکارېده، چې دی یو ازاد طبیعتنه سړی و او کېدی شي ځوانی کې یې بڼې شپې تېرې کړې وې، پر دې وخت یې بڼڅې وویل: راجی ستاسې اپارتمان وگورو او که خوښ مې شو بیا به پرېکړه وکړم، زړه یې و چې مېړه سره یې مطرح کړي، چې دېته یې هم واخلي.

کله چې په لفت کې پورته کېدلو، نو بهرامی صیب ته مې وویل: ددې اغا او بي بي ترمنځ ډېر تفاوت نه دی؟ هغه وویل: دی وایي چې بڼڅه مې ده، خو کېدی شي انډیواله یې وي او هلته المان ته چې ځي کېدی شي دې سره اوسي، دی ډېرې پیسې لري، نو کېدی شي د پیسو په خاطر یې ورسره واده کړی وي. موږ گرد

سره اپارتمان ته وختلو، پخلنځی، سالون او نور اتاقونه یې ټول وکتل، خوښ یې شول، بهرامي صیب ورته وویل چې دا زما یو افغان تاجر ملگري دايمي اخیستی، کېدی شي تر یو ملیون ډالرو په لوړ قیمت یې اخیستی وي. د ایراني مېرمنې خوښ شو ویې ویل "خیلی قشنگ است" لږه شېبه وروسته بېرته لاندې کښته شو، بهرامي صیب ورته د هوټل ځینې نورې برخې هم وروښودلې، پر دې وخت حاجي صیب عبیدالله خان د خپل دفتر یو کارکوونکی او یو ډرېور رالېږلي وو او موږ ته منتظر وو، د ما بنام اوه اوه نیمې بجې به وې. لږه شېبه وروسته مو له ایراني او له مېرمنې یې رخصت واخیست او د حاجي صیب عبیدالله موټروان او د دفتر کارکوونکي سره د ټاکلي موخه ځای پر لوري وخوځېدو. اته نیمې بجې به وې چې د دوبي ښار په زړه کې د هندیانو یو هوټل ته ورسېدو، حاجي صیب عبیدالله راته د هوټل په ریسپشن کې منتظر و، تر روغې وروسته دویم پوږ ته پورته شو، د موسیقي غږ راته، ما ویل حاجي صیب دلته خو خبرې نه شو کولای، موسیقي به مو ډېر په تنگ کړي، موږ باید له کم وخت څخه زیاته گټه پورته کړو، هغه وویل: دا موسیقي ارامه ده سپری نه په تکلیفوي، ډوډی به وخورو بیا به لاندې ځای کې کېنو، خبرې به وکړو، د دوی په موسیقي کې هم وقفه راځي، خبرې به وکړو، موږ ته یې د موسیقي سټیج ته ورڅېرمه ځای ریزرف کړی و، هغه د چا خبره له سندرغاړي سره خوله په خوله وو، د سندرغاړي هندي جامې پرتن وې او تر څنگ یې د موسیقي نوره ډله او یوه هندوه پېغله هم ناسته وه، شاوخوا یې د

هندي شاعرانو د شعرونو د پوانونه يو پر بل انبار ايښي وو، له سندرغاړي سره د شعرونو يوه ځانگړې کتابچه وه، چې غالباً دده د خوښې د بېلابېلو شاعرانو شعرونه به په کې وو، هغه د کتابچې له مخې شعرونه ويل (سندرې کولې يې) دوی نږدې ټوله هندي کلاسيکه موسيقي غږوله، لکه د ځينو نورو په شان يې د سپري د غوږونو پردې نه شلولې، د ډېرو مشهورو هندي شاعرانو د شعرونو مشهورې سندرې يې ويلې، خو پېغلې هندوې، چې له خپرې ډېره ښکلې ښکارېده، هندي پنجابي جامې يې پر تن او په هندي گانه پسوللې وه، فکر کوم د ښکلا په زور چلېدله، هغې هغه سندرې ويلې، چې مخکې تر مخکې د موسيقي په يوه اله کې خوندي شوې وې او دې به ورسره يوازې د خولې شونډې خوځولې او د نڅا حرکات به يې اجرا کول، يانې لېسنگ به يې کاوه، د ناستو خلکو اکثره پام نارينه سندرغاړي ته و، چې راساً يې له کتابچې څخه شعرونه انتخابول او سندرې يې ويلې، په ناستو خلکو کې اکثره بهرنيان وو، هنديان په کې ډېر کم ښکارېدل، يوازې همغه خلك هنديان ښکارېدل، چې د هټل خدمتگاران گڼل کېدل، نور اکثره اروپايان او نور نا مسلمان بهرنيان ښکارېدل، عربان هم په کې تر سترگو کېدل، خو عربي کورنۍ هم ورته راغلې وې، پر دوو مېزونو مې عربي کورنۍ وليدلې، چې هندي غذا يې خوړله او څو ځله يې مېرمنو، هندي سندرغاړي ته د سندرو فرمايش ورکړ، د ځوانانو په انډول دې هټل کې د زړو او محسنو خلکو تگ راتگ زيات ښکارېده. حاجي صيب عبيدالله سره د هټل ډېرو خدمتگارانو پېژندل،

داسې ښکارېدل، چې ده خپلو ډېرو سوداګرو اندېوالانو او نورو ملګرو ته همدلته ډوډۍ ورکړې او مېلمه پالنه يې کړې ده، حاجي صيب راته وويل: د خوراک لپاره څه غواړې؟ ما ويل: هندي ډوډۍ خوندوره ده په هند کې مې ډېره وخورله، خو د اوبو په زور مې تېروله، ځکه چې دومره مرچ په کې اچوي چې سپرې نه پوهېږي مرچ يې په کتغ کې اچولي او که کتغ يې په مرچو کې اچولی. ما ويل تاسو خپله يو څه انتخاب کړئ، خو ډېر زيات نه ځکه چې موږ غرمه دومره ډوډۍ خورلې، چې نور نو په لاره نه شو تللاى. حاجي صيب فرمايش ورکړ، هغوى څو ډوله هندي کباب، کړايي او نور خوراكي شيان راوړل، ما ويل اوبه هم ورسره راوړه چې د مرچو زور کم کړي، هندي پتيرې ډوډۍ بيا لابل خوند لري او که زموږ د لغمان بزګرانو ته يې کېږدې، نو کېدى شي دوه سوه ډوډۍ يې يو خوراک شي. هندي ډوډۍ دومره غټې نه دي، چې دلته يې خلک گوري، زه او مېرمن مې (ارين يون) تېر کال هندوستان ته تللي وو، کله چې زما ملګري موږ ته هوټل ريزرف کړ، نو ماسپښين وو، وږي شوي وو، هغه وويل: ډوډۍ به راوغواړم، ددې ځاى چکن کړايي (چرګ کړايي) مشهوره ده، هغه به راوغواړم، خو څو ډوډۍ ورسره راوغواړم؟ ما وويل: يوه يوه ډوډۍ، هغه وويل يوه کله بس کېږي، ما ويل موږ کور کې په دوو تنو نيمه نه خورو، نو دلته به څنګه تر يوې زياته وخورو؟ هغه چرګ کړايي راوغوښته او شپږ ډوډۍ يې هم راوغوښتې، کله چې موږ ډوډۍ وليدله، هلته پوه شو، چې دا ډوډۍ نه ده بلکې مړۍ ده، البته د (ډوډۍ) او (مړۍ) ترمنځ د افغانستان په بېلابېلو

سیمو کې توپیر شته؛ په لغمان کې (ډوډی) د وچې ډوډی یوې دانې ته وايي او هم په عامه مانا کارول کېږي (مړی) د وچې ډوډی د یوې دانې خو ومې برخې ته وايي، خو په ځینو نورو سیمو کې (مړی) د (ډوډی) په عامه مانا کاروي. نو هندي ډوډی د لغمانیانو په اصطلاح "مړی گانې" دي نه ((ډوډی گانې)) په هند کې بیا ځینې داسې ډوډی شته، چې یوازې یوه یا دوه مړی کېږي او ځینې نورې یې بیا لږ غټې دي، چې د غټ سړي دوه یا درې مړی کېږي، نو دا یادونه مې ځکه وکړه چې کله هم څوک هندوستان ته ځي او یا چا کره مېلمه وي، چې نهر پاتې نه شي.

تر ډوډی خوړلو وروسته مې حاجي صیب ته وویل: د خبرو لپاره به یو بل آرام ځای ته لاړ شو، خو شېبې وروسته لاندې منزل ته کښته شو، په یوه کونج کې د ناستې لپاره څوکی ایښې وې، د هویل ریسپشن هم په همدې پور کې و، چای یې راوړ، بیا مو پر یو لږ سیاسي مسایلو بحث پیل کړ، په اوسني حکومت کې مو د بېلابېلو تنظیمونو په اړه خبرې وکړې، حاجي صیب عبیدالله هم د زړه وینې او ما هم د زړه غوښې وخورې، حاجي صیب عبیدالله وویل: سره له دې چې جمهور رئیس حامد کرزی ښه سړی دی، پر افغانستان باندې یې زړه ډېر دردېږي، خو پر حکومت حاکم نه دی... موږ پر هغو ارقامو او واقعیتونو هم بحث وکړ، چې په اوسني حکومت کې څوک څومره دي، سره له دې چې ځینې کړی دا حکومت هم د پښتنو حکومت په نامه نوموي، خو حقیقت دادی چې په دې حکومت کې پښتانه دومره محروم دي، لکه فلسطیان چې په خپل وطن کې د اسرائیلو تر بریدونو او ظلمونو

لاندې دي. په دې حکومت کې د قومي وېش له مخې (۶، ۶۶) فیصده تاجک، ۳، ۲۵ فیصده پښتانه، ۳، ۴ فیصده هزاره او پاتې نور قومونه دي، نوم په کې د پښتنو بد دی، خو امتیاز یې نور اخلي، مسئولیت پښتنو ته راجع کېږي او نعمت یې نور اخلي، دا ارقام د ټول دولت په کچه دي، په پوځ؛ د کورنیو چارو، دفاع وزارتونو او ملي امنیت ریاست کې حال تر دې هم خراب دی. په دې ارګانونو کې د تاجکانو عمومي شمېر نږدې (۷۱) فیصدو ته رسېږي، خو له دې شمېر سره سره د هغوی د حقوقو مدعیان بیا هم قانع نه دي او جمهور رئیس حامد کرزی، د "قوم ګرا" په نامه تورنوي، جمهور رئیس، نو چې د دنیا څه امتیازونه لاس ته ورغلي، د جمعیت، نظار شورا او شعیه ګوندونو په خولو کې یې اچولي، خو هغوی یې بیا هم قانع نه کړل، پر دې مسایلو مو ډېر بحث وکړ، خو په پای کې دې نتیجې ته ورسېدو، چې شکایت د حل لاره نه ده، باید داسې یوه حل لاره وسنجول شي، چې اوسنی حالت سمې خواته بوځي.

زموږ د دواړو په نظر د افغانستان د روان حکومت غټه ستونزه له دوو مخالفو جبهو سره پر یوه وخت مخامېدل دي، له مخالفې حکومتې جبهې او له بلې خوا مخالفې نا حکومتې جبهې سره. په کار دي چې په حکومت کې حکومت مخالفه ډله نه وي، حکومت باید یو واحد ټیم وي، که چېرې یوه مخالفه ډله په حکومت کې د تحمل وړ وي، نو بله ډله هم باید له دې حالت نه ګټه واخلي. زموږ په شان د یو شمېر نورو افغانانو تشویش دادی، چې یو شمېر حکومت ضد حکومتې ډلې نه یوازې د حکومت مخالفې دي، بلکې د افغانستان له ملي جوړښت، هویت او ځمکنۍ

بشپړتيا سره هم مخالفې دي، نو که چېرې د حکومت نا حکومتي مخالفينو ته په حکومت کې د گډون او يا هم د سولې عامه بهير د تطبيق زمينه برابره شي، نو حکومت ضد او افغانستان ضد حکومتي ډله له خپل اوسني زيات واك و ځواک لوبېږي او د افغانستان د تجزيې مخه نيول کېږي. زما شخصي نظر خو دا و، چې که چېرې د گلبدين حکمتيار اسلامي حزب له حکومت سره يوځای شي د افغانستان په شمال کې د زيات مذهبي او قومي بيز له امله کولای شي د افغانستان د تجزيه غوښتونکو ناوړه هيلې له ناکامۍ سره مخ کېږي، سره له دې چې زه شخصاً د حکمتيار او د هغه د اسلامي حزب له افکارو، تېرو او يا هم اوسنيو فعاليتونو سره موافق نه يم، خو که چېرې د افغانستان ملي گټو ته پام کوو، نو سړی بايد پر خپلو ذاتي غوښتنو او افکارو هم پښه کېږدي، ما خو ځله له جمهور رئيس حامد کرزي سره په دې اړه خبرې کېږې وې او ويلې مو وو، چې زه په افغانستان کې د سولې د يوه عادلانه فورمول پلوی يم، يا دې هېڅ جنگي ډلې او د هغو مشرانو ته امتياز نه ورکول کېږي او د محاکمې لاره دې ورته اواره شي او که چېرې د مصلحت خبره مطرح وي، نو بيا دې دا فورمول پر ټولو تطبيق شي، دا عادلانه نه ده، چې ځينې تنظيمونه او شخصيتونه چې يو ډول خصوصيت او ماهيت لري، يو دې د جنايت په تور تورن شي او بل ته دې د اتلولۍ او دولتي ځوکیو امتياز ورکړای شي، جمهور رئيس که څه هم زما له خبرو سره موافق و، خو لا چېرې داسې ستونزې شته، چې د يوې واقعي سولې پر وړاندې پرتې دي. حاجي صيب عبيدالله هم ماته ورته نظر درلود، هغه د حکمتيار نږدې خپلوان

دی؛ خوری یې دی، خو له سیاسي او نظریاتي پلوه د حکمتیار له نظریاتو څخه لرې دی، هغه یو ماډرن، دیموکرات او پراخ نظره سرې ښکاري او په دوی کې خپل سوداگریز کاروبار لري، هغه وویل: زه سره له دې چې د حکمتیار له سیاسي نظریاتو سره موافق نه یم، د هر چا نظریات خپل دي، خو که موږ د افغانستان د خاورې د بشپړتیا غم کوو، نو اوسني حکومت ته په کار دي، چې له حکمتیار سره تفاهم ته ورسېږي، ځکه هغه ډلې چې د افغانستان د تجزیې او وړانې غوښتونکي دي، حکمتیار یې پر ایمان ښه پوهېږي، خو زه فکر کوم د اوسني حکومت مشرتوب ددې وس نه لري، چې له حکمتیار او طالبانو سره واقعي خبرې پیل کړي، ځکه هلته اساسي واک له نظار شورا سره دی. زما او د حاجي صیب عبیدالله خبرې ډېرې اوږدې شوې، خو نتیجه دا وه که هر څوک په افغانستان کې د سولې له بهیر سره رښتینې خواخوږي ولري، باید له ټولو ښکېلو غاړو سره د خبرو اترو لړۍ پیل کړي، افغانستان کې باید د یوې سیمې د خلکو او یوې ډلې نامشروع حاکمیت پای ته ورسېږي او هره ډله یا شخص د خپل کمیت او کفایت له مخې په حکومت کې خپله ونډه ولري. ما او حاجي صیب عبیدالله په دې هم خبرې وکړې، چې پر اوسني وخت یو قوي ملي او نړیوال پښتو ټلويزیوني چینل ته اړتیا ده، چې په افغانستان کې د وطن پلورونکو او نورو جنایتکارانو خبرې برېښې او د ایران د کلتوري او مذهبي یرغل مخنیوی وکړي، ایران دا مهال په افغانستان کې په اصطلاح ازاده میډیا انحصار کړې او گڼ شمېر چاپي او لیډنیو رسنیو ته پیسې ورکوي، هېڅ هېواد په افغانستان کې دومره پراخه فرهنگي، ژبنۍ او مذهبي

مداخله نه کوي، لکه ایران يې چې ترسره کوي. حاجي عبیدالله د داسې يو ټلويزيون د جوړولو لپاره د هر اړخيزې مرستې ژمنه وکړه او ويې ويل چې نور افغان سوداگر به هم دې کار ته وهڅوم. حاجي صيب سره مو خبرې بڼه په خوند پای ته ورسېدې، بيا يې زه او بهرامي صيب تر هوټله پورې ورسولو، د حاجي صيب موټر هم له قيمتي موټرو څخه و، په لاره کې يې وويل: په دوبي کې د موټرو طلايي نمبرونه لکه (۱۱۱) او (۲۲۲) او نور يورقمي نمبرونه ډېر قيمت وي، خو موده دمخه د يو موټر دا ډول يو نمبر په يونيم مليون ډالر وپلورل شو. حاجي صيب دا هم څرگنده کړه، چې په اماراتو کې نمبر پليټونه د شخص په نامه دي، له يو موټره يې بل ته انتقالولای شي او پر بل چا يې هم پلورلای شي، د افغانستان په شان نه دي، چې نمبر پليټ د موټر د انجن او نورو ځانگړتياوو تابع وي. د شپې نږدې ۱۲ بجې وې، چې خپل استوگن هوټل ته ورسېدو، بهرامي صيب له رسپشنسټ (هرکليوال) څخه وغوښتل، د سهار پر ۴ بجو مو پاڅوي، چې هوايي ډگر ته لاړ شو. اتاق ته د ختلو پر مهال مې بهرامي صيب ته وويل: رايه مه وهه زه خپله د ساعت په شان يم، ټيک پر څلورو بجو به دې پاڅوم، ټاکل شوې ده سهار وختي همدې اتاق ته يو بل مېلمه افغان سوداگر هم راشي، نو په همدې خاطر بهرامي صيب (هرکليوال) ته وويل، چې هغه هم راځي، نو خيال ورته وکړه. کله چې اتاق ته ورسېدو، نور نو د حرکت نه وو، زه په يوه او بهرامي صيب په بله خونه کې پر ارام خوب ویده شو.

د فرانکفورت پر لوري

د مارچ ۱۳مه نېټه وه، سهار له کوک شوي ساعت سره سم شل کم څلور بجې له خوبه پاڅېدل، په تشناب کې مې پر ځان اوبه تېرې کړې او د بناريانو په اصطلاح ځان مې (فريش) کړ، درېشې مې واغوستله او ځان مې منظم کړ، پر بهرامي صيب مې غږ وکړ، چې ځان تيار کړه. کمره مې راواخيسته او له همدې ۲۳تم پورې مې د دوبي د رنگينې شپې ځينې تصويرونه واخيستل، بهرامي لا تشناب کې و، چې څلور بجې شوې، له لاندې رسپشنه تېلېفون راغی او د خبرتيا احوال يې راکړ، لږه شېبه وروسته افغان سوداگر هم ور بېرته کړ او له بهرامي صيب سره يې تر روغې وروسته ما سره هم ستړي مشي وکړل، بهرامي صيب موند يو بل ته معرفي کړو. لس شل دقيقې به لاتېرې نه وې، چې بناغلي افغان سوداگر په کابل کې د افغانستان د سوداگرو پر وړاندې پرتو ستونزو ته اشاره وکړه، هغه وويل: «په کابل کې د جوزا د (۸) او د (سرینا) پېښې افغان او بهرني سوداگر د پراند پېښمن کړل، له ما سره پخوا گڼ شمېر بهرني سوداگر افغانستان ته لاړل او ټولو هيله لرله، چې افغانستان کې پانگه واچوي، خو اوس اکثره مايوسه دي، خدای دې افغانستان ته خیر کړي...» لږه شېبه مونږ هم ده سره سياسي-تجارتي بحث وکړ او بيا مونږ ته وويل چې تاسو له کاناډا څخه راغلي ياست ستړي يې، تاسو دمه شئ، مونږ به درڅخه رخصت شو، اجازه مو واخيسته، د هوټل مخې ته ټکسي تياره ولاړه وه، دقيقه په دقيقه

ټكسي راځي، پنځه لس دقيقې وروسته ټكسي هوايي ډگر ته ورسولو، د لومړي ترمينل له لارې داخل شو، گڼه گڼه دومره نه وه، زموږ بيكونه هم دومره درانه نه وو، تر لومړي چكه چې په وجود كې د يوې ستنې په كچه اوسپنه هم نه شي زغملای، تېر شو، يوې ولاړې ټلېفوني غرفې ته ورته يوې غرفې ته ودرېدو، بهرامي صيب له ما څخه هغه ټكټ چې ما په كابل كې ترلاسه كړی و واخيست، دا ټكټ يوه سپينه پاڼه ده، چې د ټكټ عمومي نمبر او د شخص خط و سير په كې ليكل شوی، په دې غرفه كې يې زما د ټكټ نومره ووهله، اتومات زما ټكټ راولوبد، چې بشپړ نوم او د څوكۍ نومره په كې ليكل شوې وه، تر لږ ځنډ وروسته له دويم چك څخه هم تېر شو او ورپسې بيا د ترمينل هغې برخې ته لاړو، چې مسافرين ترې بهر وتل، هلته نږدې يو ساعت منتظر پاتې شو. اكثره بهرنيان وو، اروپايان په كې زيات بنكار بدل، پر څوكۍ كېناستو، ترڅنگ مو يوه مېرمنه، چې دوه درې غوتې ورسره وې، هم كېناسته، په دري يې خبرې پيل كړې، ماته يې وويل: ستا څېره راته اشنا ده! چېرته مې ليدلې يې؟ ما ويل كېدې شي، ويې ويل: وظيفه دې، ما ويل په كابل پوهنتون كې استاد يم او د ملي امنيت شورا دفتر كې هم كار كوم، دې وويل: په دې دفتر كې زما يو خپلوان هم دی، نوم يې واخيست، ما وپېژنده، ما ويل اوس لكه چې بهر ته تللی دی، توربخنه جگ قدې مېرمن وه، بهرامي ورسره خبرې شروع كړې، بهرامي لكه چې په پيل كې مې يادونه وكړه، له بنځو سره د خبرو او جذب خاص مهارت لري، د دوی مرکه گرمه شوه، شجره يې سره وكنبله، دا مېرمن په هامبورگ كې اوسېدلې، د څو ماشومانو مور

وه، خو کاله دمخه له کابل پوهنتون څخه فارغه او بيا جرمني ته راغلي وه، اوس په جرمني کې اوسېدلې، نيمچه کابلې - مزارې وه، بهرامي يې کابل ته د راتگ او ژوند د نورې شجرې پوښتنه هم وکړه، هغې وويل: مور مې وفات شوې وه، نو ځکه کابل ته راغلم، پروسې کال مې ماشومان هم راسره راغلي وو، خو په تنگ او مريضان شول، نو ځکه ډېر ژر بېرته لاړو.

بهرامي صيب يې د مور پر وفات داسې ژور خفگان ښکاره کړ، لکه د ډېرو نږدې خپلوانو په څېر. دوی پر خبرو مصروف وو، ما پر قدم وهلو پيل وکړ، بنايسته شپبه وخت نور هم تېر شو، چې د الوتنې شپې راورسېدې. الوتکې ته د ختو پر مهال بهرامي صيب له دې مېرمنې سره د غوتو په انتقال کې مرسته وکړه، تر وروستي چک وروسته الوتکې ته د ختو پر مهال مېرمنې له بهرامي څخه هيله وکړه، چې که څوکې - نمبر يې له مور سره نږدې شي، دې وويل: پنځه شپږ ساعتې ډېر مزل دی، زړه مې تنگېږي، بهرامي ورته وويل چې دا اسانه خبره ده، څوکې به دې چا سره بدله کړم.

کله چې مور پر خپلو څوکيو کېناستو، زه د ښيښې خواته بهرامي صيب مې ترڅنگ د منځ څوکې کې کېناست او بيکونه مو پاس په اصطلاح د الوتکې ټول بکس کې کېښودل، پر دې وخت د بهرامي صيب ترڅنگ څوکې والا شخص هم راورسېد، هغه ته يې سم له لاسه وويل: هيله ده څوکې دې له هغې مېرمنې سره بدله کړې، هغه لکه همدې خبرې ته چې منتظر وي، بې له کوم سوچ او چورته يې قبوله کړه، بهرامي صيب دا مېرمن راوستله او ترڅنگ يې کېنوله، بنځه ډېره خوشاله شوله، بيا دواړو ته د شجرې د

اوږدولو او خبرو د تفصيل لپاره ډېر وخت په لاس ورغی، دوی خپل مجلس کاوه، الوتکې خپل منزل، تر یو څه مزله وروسته پر ما خوب راغی، زما یو عادت دادی، چې په موټر او الوتکه کې راباندې ښه خوب راځي، تر ستړیا وروسته لږه شېبه خوب، بیا ستړیا او بیا خوب، دې کار زه ددې جوگه کړی يم، چې له کومې ستونزې پرته اوږده مزلونه وکړم. دوه وخته ډوډۍ او کله کله د الوتکې حرکتونو د خوب خپې راماتې کړې، هڅه مې وکړه چې تر ښیښې لاندې څه ووينم، خو څه نه ښکارېدل، زه کوبښن کوم په سفرونو کې لاندې ځمکې او ساحې ووينم او په دې ډول د هغې طبيعي او مصنوعي ښکار او د خلکو کار او زیار معلوم کړم. یوې ساحې ته ورسېدم، د الوتکې لارښود ترکیبې هېواد ساحه ښودله، لاندې ځمکه لږ لږ ښکارېدله، د جگو غرو لړۍ، ابادۍ، د غرونو ترمنځ د سړکونو او تمدن ښیښې په کې ښکارېدلې، تر یو څه مزله وروسته ډېره شنه ساحه راڅرگنده شوه، د کوم اروپایي هېواد برخه به وه، لاندې تکه شنه بخملي ځمکه او له پاسه د ورپځو پاغوندي، ځای نیم به د ورپځو له لاسه لاندې ځمکه نه ښکارېده، خو وروسته به بیا شنه ځمکه ښکاره شوه، الوتکې ورو ورو خپله ارتفاع کموله، څومره چې ارتفاع کمېدله د ځمکې د لید ساحه زیاتېدله، دشنو ښترو گڼې ځنگلونه، د برېښنا ستونو او سړکونو غاړه غړۍ او ترڅنگ یې د اورگاډو غځېدلې لارې راڅرگند شول، له الوتکې څخه اټکل کېدلای شو چې خلکو پر لاندې ځمکې څومره کار کړی دی، الوتکه د فرانکفورت نړیوال هوايي ډگر پورې د تیتېدو په حال کې شوه، د اماراتو ایرلاین الوتکې مسافرو ته د کمر بند تړلو او د ناستې خبر

ورکړ، لس پنځه دقیقې وروسته الوتکه د ځمکې پر مخ کېناسته، د معمول په شان نوی باران شوی و، ځمکه پاکه او بنسویه وه او د ځغاستې لیکه هم پاکه او سوتره وه. الوتکه خپل ټاکلي ځای ته ورسېده، مسافر په نوبت له الوتکې کښته شول، له یوه چکه تېر شو، د دخولي وېزې ځای ته ورسېدو، تر هغه دمخه پولیس ولاړ وو، یو یو مسافر یې له نظره تېراوه، غنم رنگو او تور وپښتانو ته یې ډېر کتل، تر ما دمخه خو یو ډیرور، چې غالباً مسلمان به و، سم له واره یې ودراره او پاسپورټ یې ورته چک کړ، زه چې ورنږدې شوم، نو د نورو مسافرو له منځه یې ماته اشاره وکړه، زه که څه هم په دریشي کې وم، ډیره مې هم نه وه، خو د څپرې او وپښتانو له امله دوی ته پردی ښکارېدم، پاسپورټ یې زما څو ځله واره را واره، عکس ته یې څیر څیر وکتل، خو دا چې زه دوه ځله دمخه هم جرمني ته تللی وم او په پاسپورټ کې مې زړې وېزې هم وې، نو د پولیس چک لږ سست شو، زه خو ځکه په آرام زړه ولاړ وم، چې په رسمي وېزه تللم، نو ځکه مې په اوږو کې شگه نه وه، بهرامي صیب ورته رانږدې شو، پولیس ته یې وویل چې زما مېلمه دی، بهرامي صیب خو هسې هم پیاو بالا جرمني ځکه دی، چې خپله هم په ښه پخه جرمني خبرې کوي، د هغه هېواد پاسپورټ هم لري او مېرمن یې هم جرمنی ده، پولیس بېرته زما پاسپورټ راکړ او ویې ویل: مهرباني وکړئ! د دخولي وېزې دروازو لیکو ته مو ځانونه برابر کړل، د وېزې دوه غرفې یا لارې وې، یوه د بهرنیانو لپاره، یوه هم د جرمنیانو لپاره، د بهرنی دروازې په لیکه کې ودرېدو، بهرامي صیب دې بلې کورنۍ لیکې ته لاړ، د کورنیو هغو کار ژر خلاص شو، مور یو

دوه دقيقي معطل شو، بهرامي صيب دې دروازي ته خان راورساوه، ما خپل پاسپورټ د وېزي بنځينه مامورې ته تسليم کړ، د پر ژر يې ټاپه کړ، بهرامي صيب بيا ورته وويل: زما مېلمه دى، بنځي يوه خوله خندا وکړه او همداسې له دروازي ووتلو. فرانکفورت هوايي ډگر نه يوازې د المان، بلکې د نړۍ له ډېرو لوکسو هوايي ډگرونو څخه دى، چې نږدې په هره دقيقه کې پرې يوه الوتکه کوزېږي، کله چې څوک سهار يا ماښام د فرانکفورت د هوايي ډگر فضا ته گوري، نو الوتکې داسې لين راروانې وي، لکه د زانو کتارونه او يا هم لکه په لوى سړک چې موټر تر يوې ټاکلې فاصلې وروسته په منظم ډول راروان وي، دلته هم په هوا کې تر يوې کمې فاصلې وروسته الوتکې يوه پر بلې پسې راروانې وي. دې هوايي ډگر کې د ترانسپورټ او ژوند نورې ټولې اسانتياوې په پام کې نيول شوي دي. تر څمکې لاندې څو پوريز پارکينگونه او په دويم او درېيم پور کې د اتومات اورگاډي ليکه، د هوايي ډگر مهم ضرورتونه پوره کوي، دا برېښنايي گاډي په اتومات ډول له ډرپور پرته چلېږي او د لومړي او دويم ترمينل ترمنځ تگ راتگ کوي. اوس لاهم پرې کار روان دى. هوايي ډگر لکه د المان د نورو ودانيو په شان داسې يو نازک پولادي رنگ او بڼه لري، چې د باران پر وړاندې مقاومت لري او د سړي زړه نه وهي، د ډهلي، اسلام اباد او کراچۍ هوايي ډگرونو غوندې نه دى، چې بېلابېل او تېز رنگونه يې د سړي ذهن سترې کړي، دا يو آرام رنگ دى. څو شېبې هلته پر يوې څوکۍ کېناستو، هغه افغان مېرمنه چې شېبه دمخه يې له مورې خدای پاماني اخیستې وه، بېرته زموږ څنگ ته راغله او

بهرامي صيب ته يې وويل: له ما خو لازه غلظه شوې ده. بهرامي صيب ورسره مرسته وكړه، ورسره لاړ، ماته موقع په لاس راغله، د بهرامي صيب له لاسي تېلفون څخه مې غريب صيب (محمد عاشق غريب) ته، چې زموږ ډېر پخوانی ملگري او د سختو ورځو يار دی، تېلفون وكړ، هغه ته چې انځور صيب لادمخه له كابله زنگ وهلی و، موږ ته منتظر او تيار پر ماشه سپور و، په تېلفون كې مې ورسره روغبړ وكړ، هغه وويل: زه همدا څو دقيقې وروسته دررسېږم، يو وړوکی سوزكي ته ورته موټر راسره دی. دا موټر د غريب د لور (مينې) وړوکی موټر و، چې هغه په كې خپل پوهنتون ته تلله، څو شېبې وروسته بهرامي صيب راغی، ما ورسره ټوكه وكړه، چې دې مېرمنې سره خو دې ډېرې منډې ووهلې څه (كوچ) دې ترې حاصل كړل كه نه؟ هغه په خندا شو او يو ډز يې راته په سينه كې راكړ: ای زهر خوره، ډېر وړان يې.

بهرامي صيب وويل: اوس به ريل گادي كې ځو او له هغه ځايه به موټر كې خپل كور ته ځو، شپه به ما سره كوي، بيا به نور اندېوالان خبروو. ما وويل: نه شپه تا سره نه كوم، ته هم بنه ستړی يې، د ډېر ځنډ مسافر يې، ته به نن خپل كور ته لاړ شې، ماشومان به دې درته په طمع وي او «شريعت» به تطبيق كړې، د شريعت پر مانا بهرامي پوهېده، بيا يې په سينه كې يو ډز راكړ، ډېر وړان يې ډېر زهر خور يې. ما ويل غريب صيب ته مې تېلفون كړی، هغه راځي، زه به هغه سره لاړشم، هغه وويل نه غريب دې پيدا كړ؟ ما ويل هو! ده بيا ويل: ډېر وړان يې څنگه دې پيدا كړ؟ ما ويل دغه ستا په تېلفون مې ورته زنگ وواهه، ده بيا وويل ته راكړه نمبر يې، ما ويل ستا تېلفون كې

شته، هغه بيا غريب صيب ته زنگ وواهه، تر سترې مشي وروسته هغه ورته وويل: زه در روان يم، بهرامي صيب ورته خای وښود چې دغه خای کې به ودرېږي (۱۵مه) دروازه. بيا زه او بهرامي صيب دويم پورته پورته شو، اورگاډی راغی، په کې کېناستو، تر څلور پنځه دقيقو مزله وروسته، همغه ټاکلي خای ته ورسېدو او له ميدانه بهر شو. کوم خای چې غريب صيب موږ ته ښودلی و، هلته ودرېدو، خود غريب صيب پته نه وه. غريب صيب نو په فرانکفورت او په تېره بيا هوايي ډگر کې دومره بلد دی، چې د چا خبره د ميدان مامورين به هم دومره نه وي بلد، ده تقريباً ديارلس کاله له داسې يوې کمپنۍ سره، چې مشري يې يو افغان پانگوال و، کار کړی او د هغو کارگرانو مشري يې کوله يا منيچرو، چې د فرانکفورت د هوايي ډگر او په فرانکفورت کې د ځينو خاصو هوټلونو خدماتي چارې يې پرمخوړلې، د غريب تخلص غريب دی، خو په مانا کې مقدم دی تر هر چا، نو ډېرو کارپوښتونکو، چې اکثره يې افغانان وو، دده تر لارښوونې لاندې کار کاوه، خو پر دې وروستيو وختونو يې د افغاني غيرت جام ډک شوی و او په نه خبره يې د کمپنۍ مشر سره خبره تاوه کړې وه، مخکې تر دې چې هغه ورته د کار د پرېښودلو ووايي، ده خپله ورته دنده ورپريښې يې او خادري يې پراوړه کړی و، نو دې ورځو کې دی ښه د مزې وزگار و او ماغوندي د فکر او اندېښنې مېلمه يې په پيسو رانيوه، خو شپې هلته ولاړ وو، بيا مو ورسره په ټلېفون خبرې وکړې، د موټر رنګ او ښانې يې چې وويل، نو پيدا مو کړې، يو کوچنی موټر لکه د اورلگېدو د قوټي په شان، يوازي د موټروان تر څنګ يو تن او

یونیم تن هم شاته ځایبدلای شو، تر اخلاصمند روغبړ وروسته مې غریب صیب ته وویل: دا دې له کومه کړې دا خودې له موزیم څخه سمپل نه دی راوړی؟ هغه په خندا شو ویې ویل: دا موټر یې د لور (مینې) دی دا موټر دلته ډېر عام دي، اکثره محصلین همدا موټر کاروي، زه خو اوس وزگار یم، هغه د کمپنۍ موټر مې هم ورتسلیم کړ. تېر کال چې زه جرمني ته د یو سیمینار لپاره تللی وم، نو غریب صیب یو ډېر گړندی موټر درلود، له (فرانکفورت) څخه تر (گارمیش) پورې تقریباً اووه-اووه نیم سوه کیلو متره منزل یې ما پسې وکړ، انځور صیب، ډاکتر شپرولي او نجیب احمدزی هم ورسره ملگري وو، هلته راغلل، زه او زما بل د سفر ملگری نجیب طهماس یې، چې په امنیت شورا دفتر کې د بهرنیو چارو رئیس دی، له ځان سره بوتللو، بیا مو نږدې اته سوه کیلو متره منزل په شپه کې وواهه، ډرپوري خپله غریب صیب کوله، داسې د خوند چکر مو وواهه، چې حال د ویلو لایق نه دی، په لاره کې مو د سیاسي، ټولنیزو او ادبي مسایلو په باب تاوده بحثونه وکړل، په زړه کې مو هېڅ خبرې پرېښودې. هغه د چکر لپاره ښه مناسب موټر و، شاته ټول بکس کې یې ډېر شيان ځایبدل، ښه نوی او کاري موټر و، د ډرپور ترڅنگ یو او شاته درې کسان ځایبدل، خوزه (یون)، ډاکتر شپرولي، نجیب احمدزی او طهماس د جرمني د قانون خلاف (څلور کسان) شاته کېناستو، ما هغه وخت هم هغوی سره یوه ټوکه وکړه، چې افغانستان کې هسې هم دروند سپری نه چلېږي، زه په نیم حساب یم، که ترافیک راغلل جریمه کولو یې، نو هر سپری دې د خپل وزن مطابق جریمه ورکوي، هغوی ټولو وخنډل، خو هغه وخت

موږ دوه ورځې او دوه شپې په هغه موټر کې وگرځېدلو، ترافیک راباندې برابر نه شول.

دا ځل چې مې د غریب صیب دې موټر ته وکتل، نو د غریبې بوی ترې راغی، ما غریب صیب ته وویل: څنگه چل دی؟ موټر کې دې د غریبې څرک لگېږي! هغه وویل: ما خو درته وویل، چې دا موټر د (مینې) دی. هغه په کې پوهنتون ته ځي او د کور لپاره سودا مودا هم راوړي، بس د کور مشکلات پرې حلوو.

غریب صیب دمگړۍ د کابل انډیوالانو، انځور صیب، باوري صیب، ډاکتر مخان شینواری او نورو پوښتنه وکړه، ما ویل ټول ښه دي، له مېلمستیاوو هېڅ نه وزگارېږي. پر دې وخت بهرامی صیب غریب صیب ته وویل: ما د موټر تمځي ته بوځه، زه درڅخه کور ته ځم، غریب صیب ورته ست وکړ، خو ما ورته وویل: دی پرېږده چې «شریعت تطبیق کړي» غریب هم د شریعت پر مانا پوهېده، ویل یې «څه نو چې دی عمومي حمام ته هور اچوي» نو بیا یې تر خپل کوره رسوم. عمومي حمام ته اور اچول هم یوه کیسه لري، چې که وخت یې راشي بیا به یې بیان کړم. بهرامی صیب که څه هم ټینگار وکړ، چې زه خپله ځم، خو غریب صیب پر موټر خپله پښه کېکاږله، د بهرامی صیب کور نږدې اتیا کیلو متره لرې و، غریب په یو سلو شلو کې روان و، څه کم ساعت منزل یې وکړ، خو موږ دومره په گپ شپ کې مصروف وو، چې گرد سره بېخي پوه نه شو، چې څنگه او چېرته روان یو. دې کې د بهرامی صیب کور ته ورسېدو، د بهرامی صیب او د هغه د خسر کور په یوه کوڅه کې و، لومړی یې د خسر کور ته لاړ، چې د خپلې مېرمنې او زوی پوښتنه وکړي، خسر یې

راووت، بهرامی صیب موږ ورته معرفی کړو، سپین زیری جرمنی د شاتو او گلانو شوقی سړی و، موږ سره تر روغې وروسته یې ست وکړ، موږ ویل څو، ویې ویل خیر لږه شېبه صبر وکړئ، کور ته ننوت، دده د خپلو روزل شویو مچیو دوه بوتله شات یې راوړل، غریب صیب ته یې ورکړل، چې دا زما له خوا ستاسو د ماشومانو لپاره دي، د مننې ترڅنګ مو ترې خدای پاماني هم واخیسته، د بهرامی صیب کور د کوڅې بل سر کې و، هغه ته لاړو، د بهرامی صیب په ډېر ټینګار د هغه کور ته ورپورته شو، دوه پوریزه ودانۍ وه، مېرمن یې وظیفه کې وه، خو کوچنی زوی یې، چې (۸-۱۰) کلن به و، په کور کې و، ور یې موږ ته بېرته کړ، بهرامی صیب خپل زوی په غېږ کې ونیو، بڼکل یې کړ، پلرنۍ مینه یې پرې ماته کړه، خو زوی یې هغسې نه و لکه د افغانستان ماشومانو په څېر، چې له مور او پلاره گرد تاوېږي. زوی یې موږ ته لومړی خپله پیشو وښودله، چې یوه درې پوریزه اوسپنیزه زانګو یې ورته جوړه کړې وه او په هر پوږ کې یې ورته نرم ځای جوړ کړی و، په وروستي پوږ کې پیشو لکه د کور د مېرمن په شان ناسته وه، بیا بهرامی صیب موږ ته دخپل کور بېلابېلې خونې او وړوکی کتابتون را وښود او د تازه مېوې جوس یې راوړ، هوا یخه وه، نو ځکه جوس د چای په شان خوند نه کاوه، څو شېبې بهرامی صیب سره کېناستو زوی یې له پلاره اجازه واخیسته او پورته لاړ، زه او غریب صیب د غریب صیب د کور پر لوري رهي شو.

د غریب صیب د کور پر لوري: تر نږدې یوه ساعت

مزله وروسته هېڅ پوه نه شو، چې د غریب صیب کور ته څنگه ورسېدو، په سفر کې چې د طبیعي یاران وي او د سیاسي داستان یوه لړۍ شروع کړې، نو پر مزله نه پوهېږي. غریب صیب لاماڅکې تر مخکې کور ته خبر ورکړی و، دی د فرانکفورت په مریوطاتو کې و، په یوه درې پوړیز کور کې اوسېده، په دې سیمه کې اکثره کورونه دوه پوړیز وو، داسې ښکارېده، چې نوي نه دي جوړ شوي او کېدی شي پنځوس شپېته کاله پرې تېر شوي وي، خو داسې هم نه لکه د انځور صیب کور، چې په تاریخي ابداتو کې حساب شوی او تر سلو کلونو زیات عمر یې خوړلای دی. په جرمني کې هره ودانۍ چې سل کاله پرې واوړي، په تاریخي اثارو کې شمېرل کېږي، ښاروالي نه یوازې هغه نه وړانوي، بلکې د ساتنې او پالنې لپاره یې لگښت هم ورکوي. غریب صیب هم لکه د نورو گڼو افغانانو په څېر په کرایي کور کې ژوند تېروي، که څه هم د کور کرایه یې لوړه ده، خو دده د استوگنې اړتیاوې یې پوره کړي دي، غریب صیب د میاشتي (دولس سوه) یورو کرایه ورکوي، چې دا د افغانستان په انډول لوړه کرایه ده، جرمني کې ډېر افغانان له لوړې کرایه سر ټکوي، افغانستان کې هم هغه مامورین چې په کرایه

کورونو کې ناست دي، همدا فریاد کوي، چې د معاش میاشت ژر نه رارسېږي، خو د کرایې هغه ژر ژر راځي. په جرمني کې افغانان چې څه پیسې گټي، هغه ترې بیا څه په کور کرایه یا هم برېښنا لگښت، څه ترې په بیمه کې او نورې په نورو ډول ډول ټکسونو کې لارې شي، د میاشتي په پای کې ورته یوه ټنگه هم پاتې نه وي، په افغانستان کې بیا ځینې خلک داسې فکر کوي، چې اروپا کې څوړندې ډوډۍ دي بس خوره او څښه حساب مه منه، خو په اروپا کې بیا یوه اصطلاح غوندې ده، چې: «دلته پیسه د فیل تر پښې لاندې ده.» یانې یو انسان باید څومره زور ولري، چې د فیل پښه پورته کړي او پیسه ترې راجگه کړي، هلته خو کار هم د افغانستان په شان ازاد نه دی، له دې ځایه چې د متوسط عمر یو افغان هلته لار شي، تر څو چې ژبه زده کوي او د قانوني کار لیسانس ترلاسه کوي، په خوله کې به یې یو غاښ پاتې نه وي.

غریب صیب کره ورسېدو، مېلمستون کې کېناستو، وریندار، (سمین) د غریب صیب زامن او لوڼې ټول سترې مشي ته راغلل، د کابل د ټولو دوستانو او زموږ د کورنۍ د حال او احوال پوښتنه یې وکړه، په تېره بیا زما د مېرمنې (ارین یون) تپوس یې وکړ، ویل یې مرکې یې په راډیوگانو او ټلوویزیونونو کې اورو، ډېر پرې خوشالېږو او وایو د خدای شکر دی داسې څوک شته، چې زموږ د پښتنو غم ورسره دی، خو کاشکې هغوی دې هم راوستي وای اوس خو ژمی دی، پارلمان هم رخصت دی، ما ویل موږ دواړه یوځای سفر نه شو کولای، یو باید کور کې یو او یو بهر کې، ماشومان مویوازي دي، هغوی کېدی شي بیا په خپل رسمي سفر راشي، چې دلته راغلل،

ضرور به ستاسې پوښتنې ته راځي. خو شېبې وروسته چای راوړل شو، وطني چارمغز، کشمش او د کابل نوره وچه مېوه ورسره مله وو، چای مو وڅښه دمه مو ډېره راسته شوه، مخامخ د لرگي يوه الماری وه، ډېره ښکلې عیناً لکه له وطني لرگي څخه چې جوړه وي، خو ډېره ډبله هم ښکارېدلې، د کور اتیک شيان او نور لوبښي په کې له ورايه ښکارېدل، ښي لاس کې ټلويزيون ايښی و، کله چې يې ټلويزيون چالان کړ، نو اريانا ټلويزيون په کې بل شو، غريب صيب وويل: دلته اوس يوازې همدا اريانا نړيوال چينل نيسي، ملي ټلويزيون او نور لاتراوسه نه دي پيل شوي، خو داسې اواز ده، چې ملي ټلويزيون به هم ژر پيل شي، د اريانا ټلويزيون په ليدو سره طبعاً د وطن يو څه مينه ماتېږي، خو په اريانا نړيوال چينل کې زياتره خبرونه د بيات صيب د مرستو په باب وو، البته نور خبرونه هم په کې وو، خو ددې خبرونو سپېرونی يو څه زيات و. غريب صيب وويل: اريانا ټلويزيون دلته ډېر ليدونکي لري خو زياتره پروگرامونه يې په فارسي ژبه دي، ما ويل هلته خو يې په خپرونو کې د پښتو او دري ژبو که توازن نه وي، نو تناسب خو يې تر يوه حده ساتلی، خو غريب صيب وويل چې موږ هم همدا هيله لرله، چې دلته به هم همغه شان وکړي، خو دلته داسې نه ده، د دوی نړيوال چينل له داخلي چينل سره توپير لري، نړيوال چينل ته همغه مطالب را اخلي، چې اکثره په دري ژبه وي، بيات دلته په افغانانو کې ښه نوم گټلی دی، خو که دلته پښتانه دا احساس کړي، چې دی هم لکه د نورو په شان د تعصب پر مرض ککړ دی، نو بيا کېدی شي پښتانه ورته په هغه درنه سترگه ونه گوري، لکه اوس چې يې

درناوی کوي. خو شیبې لاپه دې خبرو کې وو، چې له کولن څخه د غریب صیب تېلفون ته د حاجي صیب فضل الرحمن تېلفون راغی، تر روغې وروسته یې زما پوښتنه وکړه، غریب صیب ورته وویل: دادی خبرې ورسره وکړه، حاجي صیب سره مې ستړي مشي وکړل او د کور د ټولو غټو ورو پوښتنه مې وکړه او هغه هم زما د کورنۍ او په کابل کې د ټولو دوستانو هر یو پوښتنه وکړه، راته یې وویل: موږ خودا دوه ورځې کېږي درته په تمه یو، تشویش مو شو چې ولې رامعلوم نه شوی، ما وویل: دوه ورځې په دوښې کې پاتې شو او دا دی نن ماسپښین قضا راغلو، حاجي صیب وویل: شپږولي دې متواتره پوښتنه کوي، هغه اوس په دنده دی (روغتون) کې نوکري دی، ماته یې وویل چې هر وخت دوی راورسېدل ماته به خبر راکړي، دا دی زه اوس ورته تېلفون کوم، ما وویل: اوس ورته تکلیف مه ورکوه، سبا ته به سره وگورو، حاجي صیب وویل: سبا ضرور غونډې ته راشی، ټول تاسو نه خبر شوي، ډېر به درته خوشاله شي، ټول درته منتظر دي، شپږعلي خان، عبدالولي او نور ټول دې پوښتنه کوي. حاجي صیب فضل الرحمن د کونړ له مطرحو سیاسي، قومي او ټولنیزو شخصیتونو څخه دی، د ځمکې، جايداد، فکر او نظر خاوند دی، نږدې شل کاله کېږي، چې زه ورسره انډیوالي او ملگرتیا لرم، شپږولي په خوشال خان لېسه کې زما ټولگیوال و، د یوه اتاق او یوه ټولگی ملگري وو، درس یې کم وایه، خو لیاقت یې زیات و، لیک یې ډېر بنایسته و، په خوشال خان لېسه کې یې شعرونه هم لیکل، خو بیا چې کله طب پوهنځي ته لاړ، نو شاعري یې پرېښوده، په خوشال لېسه کې به مو کله کله

په ټولگي کې مشاعره کوله، ده به د مشاعري د دود پر خلاف، کله چې شعر وايه، نو ددې پرځای چې مور ورتنه ووايو: بيا يې ووايه، ده به په خپله ويل چې بيا يې ووايم؟ مور ويلې نه اول ځل دې مزه نه وه ته يې لاييا وايې او کله چې به مور ورتنه وويل چې يو ځل بيا يې ووايه، نو ده به ويل: ولې مو اول غور نه ايښوده، چې اوس يې بيا راباندې وايې، نو په دې ډول به مشاعري طنزي بڼه غوره کړه، شپږولي نو زما داسې ملگري و، چې د ملگرتوب ډېر رازونه مو ورسره شريک وو، ښه مې په ياد دي يوولسم ټولگي کې وو، دی هغه مهال پر هغه چا مين و، چې اوس يې د ژوند ملگري ده او نږدې خپلوانه يې وه او ډېر ارمان به يې ورپسې کاوه، ويل به يې ياره چې دا کار وشي، نو څومره خوند به وکړي، ما ويل کېږي وارخطا کېږه مه، تراوسه لاکوچنی يې ډېر وخت درته پاتې دی، نو کله چې به ښار ته ووتو، چکر به مو واهه نو ده به د مينې ځانگړې ترمينالوژي کاروله، ده به ويل يوه مينه ده، چې هغه ډېره پاکه وي او يوه ياراننه ده، په ياراننه کې خو هر څه روا دي، خو په مينه کې نه! ولې نه دې دي اورېدلي چې په ياراننه کې بنگري ماتېږي، دا نو د ځوانۍ د وختونو شېبې وې اوس چې يې سپرې يادوي ځان ته يې خندا راشي، لکه په يوه خلا او خوب کې چې روان وي. حاجي صيب بيا راته وويل: سباته گورئ پر خپل وخت راشئ، چې د (کونړ سيند) مشاعره ده. ما وويل: ضرور به درځو، څو شېبې لاوتې نه وې، چې شپږولي هم ټلېفون وکړ، تر روغېږ وروسته يې راته وويل: سره له دې چې ما دنده نوې پيدا کړې، خو بيا هم د دندې دومره کيسه کې نه يم، زه هوايي ډگر ته درتلم، خو چې خبر شوم غريب صيب

درېسې ورځې، نو ما ويل څه هغه هلته هم نږدې دی او هم ښه بلد، نو درنغلم او بل دې نوې دندې والاته به هم ډېر بې مسولیته ښکاره نه شم، نن شپه نوکري يم، سهار وختي کور ته ځم، سبا موږ ټول درته په طمع يو، چې پر خپل وخت راشي. غريب صيب ته پوره ادرس معلوم دی، ما ويل سمه ده درځو، ټوکه مې ورسره وکړه، چې له کونړ سيند نه مو هلته څه خیر ليدلی، چې اوس يې لادلته هم يادوی، هغه بيا ويل د لغمان تر سيند څو ښه دی، نور يې څه کوي؟ دا مشاعره د کونړ د ځوانانو په نوبت جوړه شوې، چې دلته يوه ځانگړې کلتوري ټولنه لري، ما وويل ډېره ښه ده درځو. د خان ولي او عبدالولي پوښتنه مې وکړه، دا دده کشري وروڼه دي خو په فرهنگي، اجتماعي او ملي مسایلو کې خورا فعال او د اور بخري دي، ده ويل خان ولي فرانسې ته تللی د ستاژ پړاو يې دی او عبدالولي همدلته دی.

کله چې د شپږولي ټلېفون خلاص شو، نو څو شېبې وروسته ډوډۍ هم تياره شوه، ډوډۍ لپاره دسترخوان وغوړېده، له کوچ څخه پر ځمکه کېناستو، پر دسترخوان د ملايانو خبره: «هر ډول طعامونه وو لذيز لذيز چې پرې هموار وو هرې خواته» زموږ وريندارې موږ ته کټ مټ افغاني غذا (سپينې وريجې، قورمه، غوښه، افغاني ډوله ترکاري) تياره کړې وه، د تازه مېوې خو هېڅ کمې نه و، سړي ته يې د کابل د معتبرينو مېلمستيا يادوله، خو تر هغې هم صفا او پاکه. په جرمني او نورو هېوادونو کې چې چاته د خپل وطن خوراک برابر شي، نو دا خو بيا بختور سړی دی، وريندارې او د غريب صيب ټولو اولادونو موږ سره په گډه ډوډۍ

وخوړه، ما داسې احساس ونه کړ، چې زه په بهر کې يم، فکر مې وکړ چې په کابل کې د خپلوانو په کوم کور کې يم. تر ډوډۍ او مېوې خوړلو وروسته يو ځل بيا چای تيار شو، د غريب صيب د ټولو اولادونو پوښتنه مې وکړه چې څوک څه کوي او په کوم ټولگي کې دي. غريب صيب وويل:

– مينه د فرانکفورت پوهنتون په حقوقو پوهنځي کې محصله

.۵۵

– اوږې د فرانکفورت پوهنتون په حقوقو پوهنځي کې محصله

.۵۵

– سلگۍ د فرانکفورت پوهنتون په انجنيري پوهنځي کې

محصله ده.

– سورگل د ۱۲ ټولگي زده کوونکې دی.

– بابر د ۹ ټولگي زده کوونکې دی.

– حميد جان د ۲ ټولگي زده کوونکې دی.

يوازې زه او مور يې څه نه لولو او د کور کارونه کوو. غريب صيب وويل: مينه او اوږې شعرونه هم ليکي، څوموده دمخه يې (بنځې) ته يو شعر ليکلی دی، پر دې وخت يې (مينې) ته غږ کړ، هله بچيه! يون کاکا ته دې خپل شعر راواخله، هغې خپل شعر واوروه، ازاد شعر و، خو ډېره ښکلې او نوې محتوا يې درلودله، شعر يې ماته قرائت کړ، ډېر ښکلې او طبيعي و، ما ويل که چاپ کړي دې نه وي، نو ماته يې راکړه، چې چاپ يې کړم، بيا مې غريب صيب ته وويل: ډېر به ځان غريب غريب نه تراشې، پرېږده چې دوی هم خپل تحصيل وکړي او هم شاعري ته دوام ورکړي، په پښتو

بنځینه شاعری، کي موږ ډېر کمی احساسوو، نو پرېږده، چې همدا خویندې په خپل استعداد دا کمی پوره کړي، تر دې موږ اوچتې تحصیل کړې پښتنې نه شو پیدا کولای، چې زموږ د ادبیاتو نیمگړې خواوې بیا راپوره کړي، هغه وویل: زه تنگنظره نه یم، زه ددوی استعدادونو د غورېدو لپاره هڅه کوم، زه هغه څوک نه یم، چې د منفي کلتور د اسارت له امله د خپلو اولادونو استعدادونه وژني. موږ باید دا منفي کلتور مطلق بدل کړو، خو شېبې موددې شعر په باب بحث وکړو او بیا موچای وڅښه، د چای تر څښلو وروسته غریب صیب ماته وویل: که ستړی نه یې راځه مو تر به واخلو، لاږ به شو د فرانکفورت ښار ځینې برخې به وگورو، سبا هسې هم کولن ته ځو، بیا خدای خبر چې وخت درسره پیدا کېږي او که نه؟ فرانکفورت په شپه کې ډېر خوند کوي، دلته خو هسې هم د شپې او ورځې توپیر نه شته او بل تاسو باید ماته خپل پروگرام هم راکړئ، چې زه د سفر لیکه او وخت وسنجوم، بیا همغسې خپل مهالوېش برابر کړو. ما وویل: وگورو چې په اروپا کې څومره ځایونه یا ملکونه کتلای شو، اصلي هدف مې د اکثر و افغان فرهنگیانو لیدنه کتنه ده او له دې سره د راتلونکو فرهنگي کارونو او ستراتیژۍ په اړه بحث او خبرې اترې دي. فرانسې ته باید لاږ شو، هلته زما اخبني (فیصل محمدي) په سفارت کې کار کوي، هغه په فرانسه کې د ستمیانو له فعالیتونو څخه ډېر تشویش څرگندوي، هغه باید وگورو او همدارنگه استاد روستار تره کی او که وشول ډاکټر اکبر وردگ او نور افغان لیکوال، ډنمارک ته باید لاږ شو، بېکسیار صیب، هېواد دوست دوست، ممتاز ارمان او نور ملگري

بايد وگورو، مشوره ورسره وکړو او که نورو ځايونو؛ هالنډ، بلجيم او سويډن ته تللاى شو، بڼه ده که نه ددې ځاى د فرهنگيانو احوال به هم په يوه نه يو ډول واخلو، بڼه به شي، بيا خداى خبر زموږ او د دوى ديدن کېږي که نه؟ وخت هم ټول څه کم لس ورځې دى.

غريب صيب چې زما نظريات واورېدل، نو ويې ويل: دا اوږد سفر دى او وخت هم کم، خو زه درته يو پلان جوړوم، ته به په کې څه نه وايې، ځکه چې ددې ځاى پر کارونو زه بڼه پوهېږم، د پروگرام منيجر به زه خپله يم، ته به فقط د يوه مېلمه په شان چلند کوي، اوس نور اڅه چې وځو، هم به چکر ووهو، هم به په موټر کې د سبا ورځې پلان جوړ کړو. له کوره يې د کور هغه وړوکى موټر راواخيست، چې د موټروان په شمول ايله درې تنه په کې ځايېږي، د اورلگېدو ډېبي غوندي و، خو بڼه بنايسته او انټيک، که افغانستان ته راشي، هر سړى به ورته گوري، اوس خو سړکونه بڼه شول که پخواني سړکونه وای نو مجبور دا به دې پر اوږه کاوه او تر جمپونو به دې اړوه، ځکه که شگه يې هم تر تپاير لاندې کېدله، د اوښتو امکان يې و. لکه دمخه مو چې يادونه وکړه دا د غريب صيب د لور موټر و، چې پوهنتون ته د تگ لپاره هم کارېده او د دوى د کور اړتيا يې هم پوره کوله، فکر کوم لگښت يې هم ډېر لږ و، خو تگ کې بڼه گړندى و.

غريب صيب کور کې وويل: چې د کور د لويې دروازې کيلي د دروازې تر مخې فرش لاندې کېږدئ، هر کله چې موږ راغلو، تاسې به بېغمه اوسئ! هلته کورونه داسې نه وي، چې څلور ډېوالونه ترې تاو وي، ځينې هېڅ انگر نه لري او تر ځينو د لرگيو يوه کتاره تاوه

وي، چې هم د انگر او هم د پارکينگ کار ورکوي، د غريب صيب تر کوره هم د لرگيو يوه نازکه کتاره تاوه وه، چې موټر همدلته ولاړ و، له کوره ووتو، ټوله ځمکه باران وينځلې وه، هوا پاکه سوتره، خو لږ شان يخه وه، چې موټر کې ناست يې پر يخنۍ او گرمۍ نه پوهېږي، غريب صيب وويل: د فرانکفورت د بېلابېلو ځايونو تر څنگ د فرانکفورت سيند، چې د بنار له منځه تېرېږي او بنار ته يې ډېره نېکلا ورکړې، د هغه پر غاړه به وگرځو، ځينې ودانۍ به وگورو، څه به وخورو او که ډېر يخ دې نه کېده، يو څه به پلي هم وگرځو، هر کله چې سترې شوې بيا به بېرته راځو، ما وويل: د کار منيجر خو ته يې، زه خو اوس مېلمه يم. د بنار په بېلابېلو واټونو کې وگرځېدو، ډېرې لوړ پورې ودانۍ موندلې، پاکې سوتره لکه د سگرت قوطۍ چې دې څنگ په څنگ ايښي وي، خو دا لوړ پورې ودانۍ په ټاکلي واټن يوه له بلې څخه جوړې شوې وې، د دوبي په شان نه دي چې پر يوه ليکه په لسگونو لوړ پورې ودانۍ جوړې شوې وي. غريب صيب نه مې وپوښتل، چې دلته لوړ پورې ودانۍ شته، خو د دوبي په شان زياتې او يوه له بلې سره نږدې نه دي، علت يې څه دی؟ غريب صيب وويل: د دوی هر کار په پلان دی، فرانکفورت نه يوازې د جرمني، بلکې د دنيا يو لوی تجارتي مرکز دی، د دنيا ډېره غټه پانگه دلته پرته ده او فرانکفورت کې د دنيا لوی هوايي ډگر دی، خو دا سنجش دوی کړی، چې دلته څومره پانگه ده؟ څومره خلک کار و بار لري؟ او د څومره خلکو کار پر څومره وخت خلاصېږي؟ دې خلکو اداري بيروکراسي يا کاغذ پراني ختمه کړې، نو ځکه د چا کار ډېر نه تالېږي او په بنار کې د

گنې گونې سبب نه گرځي، مانا دا چې دوی له دغو ودانیو څخه پر
ډېر کم وخت خو ځله کار اخلي. د فرانکفورت له منځه تېر شوی
سیند مو وکوت، ډېر آرام و، د شپې خویې د حرکت مسیر هم
بنکارېده، چې کومې خواته روان دی، ما غریب صیب ته وویل:
چې دلته د دوی سیندونه هم ډېر سریتوب لري، وگوره هېڅ وړانې
نه کوي، ده وویل: دلته سیندونه طبعاً هم یو څه آرام دي، خو دوی
خپله هم مهار کړي او آرام کړي دي، نو ځکه یې اوس د خطر
احتمال ډېر کم دی، د سیند پر دواړو غاړو وگرځېدو، شپه هم
داسې وه لکه ورځ، ان په سیند کې دې خپل تصویر هم کتلای شو،
د موټرو رنځګانې خو په کې داسې تېروېر کېدلې، تا به ویل چې
خپله موټر په کې ځغلي، غریب صیب د فرانکفورت د نورو
ځانګړنو ترڅنګ دا هم وویل چې دا د دنیا د هغو ښارونو له جملې
څخه دی، چې ډېره ازادې په کې ده، نو ما غریب صیب ته وویل،
چې یو افغان پر ډېرو سختو لارو تر ډېرو کړاوونو وروسته جرمني ته
راغلی و، هلته هم ډېرې لورې او فقر ځپلی و، نو کله چې جرمني ته
راغلی و، خو ورځې وروسته یې د لویو پریوه شنه چمن سترګې
لګېدلې وې، چې شنه جلګه په کې ټوکېدلې او باران هم ښه
وینځلې وه، نو دده ورته سخته اشتهاه راغله او په اصطلاح د فقر
جذبې پرې غلبه وکړه، نو د څنګ ملګري ته یې وویل: «یاره دې
جلګې ته چې سړی غویي وای...»

نو د فرانکفورت ازادې هم د هغه چا لپاره ده، چې ډېرې پیسې
ولري، ځوانې یې وي، د شریعت حدود او بندیزونه ونه پېژني، د
دوزخ لمبو ته ځان ټینګ کړي او سل و زر خطر ونه نور هم پر ځان

ومني، هر څوک داسې کارونه نه شي کولای، هغه مرغه چې بنسکار کوي مېنو کي يې چنگې وي، غريب صيب وويل: له ازادۍ څخه زما مطلب افراطي ازادي ده، هر څه کې چې افراط تر حده زيات شي، خوند يې له منځه ځي او د هغې موضوع ارزښت کمېږي، ما وويل: نه داسې بې بریده ازادي، چې دلته ده او نه هم هغسې بندیزونه چې هلته د مذهب په نامه د خدا و زرونه هم درياندې تړي. دا افراط او هغه تفريظ دواړه د نورمال ژوند پر وړاندې ستونزې راولاړوي. يو بل کار که شوی وای، چې هغه زموږ افراطي ملايان يې د دې ځای له دې افراطي بلاوو سره مخامخ کړي وای، معلومه شوې به وه، چې کوم طرف يې ماتوه، فکر کوم کېدی شي ملايانو ته يې زيات زيان اړولای وای، ځکه چې د هر مسلمان پر څټ يو شيطان لاس ايښی وي او ځينې ملايان وايي، چې د ملا شيطان هم ملا وي يانې تر ټولو هوبښيار او چالاکه وي، نو که د هغه ځای ملايانو شيطان، له دې انساني شيطانانو سره لاس يو کړي، نو بيا خو هر ملا ته دوه شيطانان رسېدل او د دوو شيطانانو وړاندې پر يوه وخت مقابله اسانه نه برېښي، خو که دا افراط او هغه تفريظ سره يوځای شي، ددې ټکر په نتيجه کې کېدی شي يو څه اعتدال رامنځته شي، هغه د يوې کليوالې بنسټې خبره چې ژمی او اوږي ډېره په تنگ کړې وه، نو ويل يې: «خدايه له قدرتونو دې څارېږم که دې اوږي او ژمی سره يوځای کړي وای، نو څه نرم موسم به ترې لاسته راغلی وای» تر يو څه گرځېدو وروسته غريب صيب وويل: راځه يوڅه وخورو لږ قدم به ووهو، بيا که دې زړه و لږ به نور هم وگرځو، که دې زړه نه و نور به ځو، استراحت به وکړو، سباته بيا

سفر لرو، په يوه ځای کې مود موټر پارکينگ پيدا کړ، کښته شو
يو سل متره مزل به مو کړی وي، چې يخ راباندې بد ولگېده،
غريب صيب ته مې وويل: همدومره چکر موبس دی، هغه ويل لږ
صبر وکړه، چې لږ گرم چپس پيدا کړم، موټر ته به يې يوسو بېرته به
گرم شو او نور به ځو، هغه همداسې وکړل، چپسو له پيپسي سره په
موټر کې ډېر خوند وکړ او همداسې د کور پر لوري رهي شو، تر نيم
ساعت ځنډ وروسته به کور ته رسېدلي يو، غريب صيب له ټاکلي
ځايه کيلي راواخيسته او د خوب ټاکلي کوتي ته د استراحت لپاره
لاړو، سهار تر چای څښلو وروسته مود سفر ترتيبات ونيول.

د کولن پر لوري

د مارچ ۱۵مه نېټه وه، په سيمه ييز وخت به يوولس بجې وي، چې زه (يون)، غريب صيب او سيمين وريندار له كوره ووتو او د بارگين پر لوري رهي شو، غريب صيب له بارگين څخه زموږ د خلكو په اصطلاح يو غواگي (سراچه) ډوله موټر كرايه كړ، خود كرايې څومره والي يې له ما پټه كړ، زه او غريب صيب په موټر كې كېناستو او وريندارې (د غريب صيب مېرمن) څخه مې خدای پاماني واخيسته، د موټر د حركت پر وخت هغې پر غريب صيب غږ وكړ، چې موټر ورو چلوه او په لاره كې ډېر احتياط وكړئ! ما و غريب صيب حركت وكړ، باران ټوله ځمكه داسې وينځلې ده، چې د گرد څرك هم چېرته نه ښكارېده، ډېره صافه او پاكه هوا وه. غريب صيب وويل: راځه داسې د سيند پر غاړه به لاړ شو، كه څه هم دا لاره ډېره اوږده ده، نو زما او ستا څه كار دی، هم به چكر ووهو او هم به دا سيمي وگورې، ما ويل بېخي سمه ده. په ژوند كې خوږې او ترخې خاطرې د سړي نه هېرېږي او همدارنگه په ژوند كې خاص پړاوونه او خاص ملگري، د عسكري، سفر، زندان، ښوونځي او پوهنځي انډيوالان د سړي له ياده نه وځي، غريب صيب هم د سفر ښه ملگري، ډېر خدمتگار، غريبيار او غريبنواز دی. د سفر بله ځانگړنه يې داده، چې ډېر ښه موټر چلوي، كه څه هم ډېر تېزي چلوي، خود قانون مطابق يې ځغلوې او سړي ورسره د وېرې احساس نه كوي، په ادرس پيدا كولو كې هم تر ډېره حده دقيق او پر

ځان باوري دی، که څه هم کله کله تېروتنه کوي، خو بيا هم د چا خبره نه مني او پرځان باور يې نور هم غره کوي. کله چې د ښار له څنډو عمومي اتوبان يا لويې لارې ته ووتو، نو يو ځل مو د سياست د غيبت باب پرانيست، د سياست يو پړاو مو لاکڅپرلی او ځنډلی نه و، چې نږدې سل کيلو متره مزل مو وهلاي و، د جرمني په اکثرو سړکونو کې اعظمي سرعت قيد نه دی، احتياط کاری ډرپور هم په يوسلو شلو کې روان وي، کله چې مو د سياست څپرکی تر يوه حده ورسوه، نو هغه باب راڅخه خطا شو، د سيند پرغاړه دواړو خواو ته پرونو او بوټو چې مو سترگې ولگېدې، نو د سياست کرغږن بحث يې له موږ هېر کړ.

د راین پرغاړه: د سياسي بحث ترشلېدو وروسته مو د راین سيند ته پام شو، داسې چې تا به ويل، هېڅ حرکت نه کوي، لويې او وړې بېرې په کې دواړو لوريو ته په حرکت کې وې، غريب صيب ته مې وويل: يو ځای کې يې ودرره، چې دا سيند وگورو، چې کومې خواته روان دی؟. غريب صيب وويل: لږ صبر وکړه چې کوم خوراکه پلورنځی يا هوتل پيدا کړو، چې څه ترې را واخلو، ما ويل څه لږ به پلي هم وگرځو، چې پښې مو هم وغورږېږي، يو ځای يې د سيند پرغاړه په يو وړوکي بازار کې موټر پارکينگ پيدا کړ، کله چې کښته شو، نو د هوتل پر دروازه ليکل شوي چې دولس بجې خلاصېږي، څه مو پيدا نه کړل، خپل مزله ته مو دوام ورکړ، غريب صيب وويل: اوس ژمی دی، په اوږي کې ددې سيند پرغاړه پرتو هوتلونو کې د پښې اينبودلو ځای نه وي او د دنيا او جرمني له

گوت گوت خخه دلته خلک راخي او د رخصتی شپې ورځې تېروي، هغه مهال دا هوتلونه څلېريشت ساعته خلاص وي، خو اوس گوره پر ټاکلي وخت بېرته کېږي. لږ نور هم وړاندې لاړو، د سیند پر غاړه یوې کاپې ته ودرېدو، یو وړوکی خو بنکلی هوتل و، زموږ د اشتها گراف هم بڼه پورته شوی و. غریب صیب وویل: ته پر څوکی کېنه، زه به یو څه راواخلم، چپس او همبرگر یې له پیپسي سره را واخیستل، پر خوراک مو پیل وکړ، خو دې سره سره مو د سیند پر غاړه د سیند ننداره هم کوله، هلته پوه شوم، چې سیند کومې خواته روان دی! په لسگونو کېنتی په کې کېنته او پورته کېدلې، په لویو کېنتو کې د ډبرو سکاره او نور درانه مواد بار وو، ځینې کېنتی له کاتینرونو ډکې وې، د بار وړونکو کېنتو ترڅنګ د سورلی او سیاحت کېنتی هم په کې بنکارېدلې، ما چې دا سیندنی ترانسپورت ولید، نو د جرمني ځمکنی او هوایي ترانسپورت مې له یاده ووت، دې سره نه هوایي او نه هم ځمکنی ترانسپورت سیالي کولای شوه.

ما غریب صیب ته وویل گوره که نه د دوی سیند هم پر سریتوب پوهېږي، وگوره څومره آرام روان دی، هېڅ وړانی نه کوي، زموږ کونړي سیند ته خو وگوره، چې څومره په شتاب تېرېږي، تر گټې یې زیان زیات دی، په همدې خاطر خو ورته کونړي خونړی وایي نه ژوندنی؟ او دا وگوره څومره آرام دی. دومره اوبه چې زموږ په سیندونو کې وای، وطنونه خو به یې لاندې کړي وو وطنونه! غریب صیب وویل: ددې ځای طبیعت همداسې آرام دی، دلته هر څه آرام دي، خو د طبیعت ترڅنګ ددې ځای خلکو او حکومت هم ډېر کار

کړی او دا سیندونه یې هم رام کړي دي، دلته د هر څه لپاره یو قانون شته، همدې قانون دا ټولنه مهار کړې او لانز مه کړې ده. دوی ددې سیند شاوخواوې داسې جوړ کړي، چې خطر نه پېښوي او د

یون د «راین» پر غاړه

سیند په ځینو برخو کې یې هم داسې کار کړی، چې اوبه شله کېدو ته نه پرېږدي.

په همدې بحث کې مو چپس او برگر بنه په مزه وخورل او بېرته مو د سفر لمن ونیوه، په لاره کې مو د سیند پر غاړو پر جگو غونډیو ځای ځای ډېرې تاریخي ودانۍ ترسترگو کېدلې، چې د یوه پخواني مدنیت او ځایي پاچاهيو اثار یې په گوته کول. غریب صیب وویل: دا ودانۍ چې گوري دا اکثره د منځنیو پېړیو ودانۍ دي، پر دوی باندي هم په منځنیو پېړیو کې د جگړو او وحشت یوه څپه تېره

شوي، خو نه لکه زموږ په شان چې هر څه يې پوپناه کړل، دا ودانۍ گورې، اکثره يې اوس هم جوړې دي او بيا بيا ترميم شوي دي. دا نه يوازې همغه وخت د وړو پاچايانو او شهزادگانو ماني وې، بلکې داسې جوړې شوي، چې د جنگي او عسکري چوڼيو کار هم ترې اخيستل کېږي. نو ځکه يې د ځينو ځينې برخې د همغه وخت د جگړو له امله ويجاړې شوې هم دي.

غريب د «راين» پر غاړه

په همدې بحثونو کې مو خپل منزل هم لندوه. دا مهال غريب صيب په تېرو پنځو کلونو کې په هېواد کې د فرهنگي بهير په باب پوښتنه وکړه، چې څنگه دي حالات، کارونه څنگه روان دي، څوک کار کوي، څوک خبرې، څوک قرباني ورکوي، څوک غيبتونه او شخصي رقابتونه؟ ما ورته وويل: سره له دې چې په هېواد کې په ځينو برخو کې تيت و پرک پرمختگونه رامنځته شوي، خو لکه

څنگه چې په سياسي برخه کې عدالت نه شته، دغسې په فرهنگي برخه کې هم د پښتنو برخه خواره ده او نه يوازې دا چې د ودې لارې چارې ورته نه برابرېږي، بلکې په ځينو برخو کې يې په قصدي ډول هم مخه نيول کېږي. په مجموع ډول په فرهنگي برخه کې د حکومتي او ځينو بهرنيو ځواکونو نيت پښتنو ته ښه نه دی. پښتانه هم په ټوليز ډول داسې کوم منظم پلان او دقيقه ستراتيژي نه لري، چې د هغو پر بنسټ خپلې فرهنگي غوښتنې او ضرورتونه مطرح کړي او پرمخ لاړ شي، ځينې يې په شخصي غرضونو او مرضونو هم ککړ دي او کوم د کار پښتون چې پيدا شي، د هغه هم پښې وهي. زه خپله خو پر دې تېرو څو کلونو، زيات پر سياسي چارو مصروف وم او يا پر دې چارو اخته کړای شوم، خو اوس گورم چې خپلې ژبې ته څه کولای شم، خو هغه شان منظم کار، چې موږ پخوا په پېښور کې کاوه او په جرمني کې د افغانستان د کلتوري ودې ټولني او نورو فرهنگي ټولنو کتابونه مو د يو منظم پلان له مخې چاپول، هغه لږې اوس هغه شان نه شته، خو بيا هم ځينې فرهنگي ټولني او اشخاص لگيا دي، خپلې هلې ځلې کوي، خو څومره ازادي او امکانات چې اوس شته، ددې امکاناتو په انډول فرهنگي کار په ډېر خوند روان نه دی، غريب صيب وويل، د فرهنگيانو د شخصي مشکلاتو او عقدو يادونه دې وکړه، پښتانه خو همدغو بدمرغيو تباه کړل، ددې علت څه دی دا ولې نه اصلاح کېږي، بالاخره دوی څه غواړي او څه کوي؟

ما ورته وويل: علتونه خوبه يې ډېر وي خو اساسي علت دادی چې دا ډول خلک کوم اساسي فطري او کسبي استعداد نه لري،

چې په روان فرهنگي بهير کې خپل ځان په جوت ډول مطرح کړي، نو ځکه پر دې دعوو دنگلو وخت تېروي، د نورو مخه هم نيسي او خپل وخت هم ضايع کوي. دوی نورو ته د زيان په اندول، ځان ته ډېر زيان پېښوي، د دوی د کينې زهر خپله دوی ته ډېر خطرناک دي. د اروا پوهنې په کتابونو کې راغلي دي: «ماران چې کله له سختۍ او تنگسيا سره مخامخ شي، لوږه او تونده يې ووهي، نو په خپل وجود کې يو ډول غوسه او قهر توليدوي، مار ددې قهر د زېرمې لپاره يو ججوري يا کڅوړه لري، چې هلته يې راټولوي، دا ججوری په خوله کې له غاښونو سره ارتباط لري، د مار په غاښونو کې بيا نري نري سوري دي، کله چې مار انسان وچيچي، نو د غاښونو له همدغو سوريو څخه بيا هغه قهر، چې زهر گڼل کېږي، د انسان بدن ته انتقالوي او انسان ته سخت زيان رسوي. پوهان وايي چې انسان هم لکه د مار په شان زهر او قهر لري، خو انسان ورته لکه د مار هغه غونډې ججوری يا کڅوړه نه لري، چې زېرمه يې کړي، نو ځکه دا قهر يا زهر د غم، غوسې، خپگان او تنگسيا پر وخت د انسان ټول وجود ته لېږدي او هغه کمزوری کوي».

اروا پوهان د کينه گرو اشخاصو په باب همدا نظر لري او وايي چې د دوی زيان تر نورو خپل ځان ته زيات دی، نو دا ډول په اصطلاح ځينې ليکوال چې موږ لرو، د ليکوالۍ، اثارو او کار يې څرک نه لگي، خو چغو، فريادونو او منفي شهرت يې بيا دنيا نيولې وي. زموږ په فرهنگي چاپېريال کې ددې ډول اشخاصو شمېر د گوتو په شمار دی، خو فرهنگي محيط ته يې څه نا څه زيان اړولی او خلک فکر کوي، چې ټول فرهنگيان پر دې ناروغۍ اخته دي،

خو حقيقت کې داسې نه ده، که دا ټول راتول کړو، نو يو دوه تنه په ننګرهار کې، يو نيم په خوست او يو نيم په کندهار کې تر سترگو کېږي، نور اکثره پښتانه ليکوال خپل ملي او کلتوري مسوليت ته متوجه دي او خپل کار کوي. زه خپله په دې نظر یم، چې دې ډول خلکو ته هېڅ توجه ونه کړم او خپل وخت پرې ضايع نه کړم، له دې خلکو څخه د خلاصون لاره داده، چې بڼه ډېر فرهنگي او علمي کار وکړو، خپل ځانونه بڼه ورسوو، چې زموږ د فرهنگي چاپېريال دوستان ډېر خوشاله او دا ډول کينه گر نور هم د خپلې کينې په اور کې وسوزي. پر دې وخت غريب صيب وويل: زما هدف همدا و چې دا مرضونه د څو تنو کينه گرو ترمنځ محدود پاتې شي او نورو پښتنو ليکوالو ته سرايت ونه کړي. غريب صيب زياته کړه: له دې ډلې څخه يو تن، چې د سواد کچه يې ماته ډېره لوړه نه ښکاري، په پېښور کې زموږ او ستاسو د گډ فرهنگي کار په بهير کې همدا شکايتونه کول، ليکونه به يې رالېږل، ايميلونه به يې کول چې تاسو اروپا مېشتي فرهنگيان څه کوئ؟ دلته پېښور کې يو تن ته مارکونه او ډالرې ورلېږئ، هغوی پرې عيش او عشرت کوي، دا پيسې بايد يوې کمېټې ته لاړې شي، د هغوی تر چاڼ وروسته په شفاف ډول مصرف شي، داسې خو نه کېږي، چې تاسو دلته پيسې راولېږئ او هلته يې يوازې يو څوک مصرف کړي. دا ليکونه او احوالونه دومره ډېر شول، چې موږ يې نور تر پوزې راوستلو، اخر مو ورته وويل چې وه سړيه، نه موږ سره دومره پيسې شته، چې چاته يې ولېږو او نه هلته څوک داسې دي، چې په دې پيسو عيش و عشرت وکړي، دا پنځه پنځه لس لس مارکه چې موږ ټولوو، دلته

يې هم حساب او کتاب معلوم دی او هلته هم ، نو که ددې دومره فرهنگي کار ترڅنگ په دې پيسو عيش او عشرت کېږي، نو خو راشه دا عيش او عشرت ته وکړه، خو همداسې کار به کوي لکه دا اوس چې روان دی، مور ته هغه وخت ددې ډول شخص يا اشخاصو پته لابنه ولگېدله، چې ده به په هر ليک او هر احوال کې د پيسو خبره يادوله، نو مور پوه شو، چې دی بېچاره اقتصادي فقر خپلی او غواړي په دې شکل خپله اقتصادي عقده مرفوع کړي، پر پيسو باندي دده ډېر ټينگار، دده د اقتصادي عقدي زېږنده و، خودی بېچاره پر دې نه پوهېده، بيا مو تر هغه وروسته ټولو جرمني مېشتو افغان ليکوالو ته وويل، چې زموږ فرهنگي کار بايد ددې ډول عقده منو اشخاصو د عقدي بنکار نه شي، مور به خپل همدي راپيل کړي فرهنگي کار ته دوام ورکوي او همداسې مو وکړل، نتيجه يې هغه ده تاسو خپله وليدله چې ډېره مثبتنه وه او پر دې دومره لنډ و تنگ وخت دومره کتابونه چاپ شول، چې ان په دومره لنډه موده کې حکومتونو هم نه دي چاپ کړي. نوله دې خبرو څخه مې هدف دا دی، چې تاسې هلته خپل فرهنگي کار کوئ، د چا په کيسه کې مه اوسئ! ما ويل نه بابا مور ځان ته يو هدف او ستراتيژي ټاکلې، هغه د افغانستان ژغورنه، هر اړخيزه بيا ودانونه او د خلکو سوکالي ده، په دې لاره کې مو د غټو خنډونو پر وړاندې مبارزې ته ملا تړلې ده، يو نيم کس خو به دلته او هلته خامخا پيدا کېږي، په هره ټولنه کې هر ډول مکرو بونه وي، زموږ په فرهنگي چاپېريال کې هم دا يو ډول مکروب دی، خو په زيات فرهنگي کار، زغم او لويو ارمانونو ته په ډېر کار سره وقايه کېږي.

زموږ يو ځوان ليکوال افضل ټکور چې يو وخت له دې ډول ستونزې سره مخامخ شوی، نو بيا يې نورو ليکوالو ته نصيحت کړې چې: «که غواړئ پښتو ژبې او ادب ته کار وکړئ، نو مخکې به ځئ او مخکې به گورئ، که دې شاته وکتل نو له خټه دې رانیسي...» نو دا خبره ډېره پخه او د کاني کرښه ده، ددې پرځای چې په دغه او يا هغه ولايت کې له يو نيم نيمچه ليکوال او يا هم شفاهي ليکونکي سره خپله انرژي ولگوو، هغه بايد د هېواد د دښمنانو او هغو اشخاصو پر وړاندې وکاروو، چې همدا اوس زموږ ملت ته خطر و نه زېږوي، دسيسې جوړوي او د هېواد د ملي هويت او ځمکنۍ بشپړتيا مخالف دي.

غريب صيب فرهنگي بحث نور هم وغځاوه او ويې ويل: اوس په فرهنگي برخه کې څه کول په کار دي؟ څه بايد وشي چې موږ لويو فرهنگي هدفونو ته ورسېږو؟ ما ورته وويل: دا عامه او لويه پوښتنه ده چې اوږد ځواب غواړي، خو زه دومره وایم که موږ غواړو زيات فرهنگ کار وکړو او هېواد د پرديو له دې رنځوونکي فرهنگي تاثير څخه وژغورو، نو اساسي لاره يې خو داده، چې سياسي برلاسی او يا واک ترلاسه کړو. تر هغه چې موږ دې مرحلې ته ونه رسېږو، ډېره سخته ده، چې موږ اساسي کار وکړو. د پښتنو د يو سياستوال په وينا: «سياست قومندان دی»، چې امر کوي او امتياز اخلي او واک ورسره دی، ترڅو چې په يوه ټولنه او هېواد کې سياسي واک درسره نه وي، لويې ملت جوړونکې او هېواد رغاندي پروژې نه شي عملي کولای. ليکوال به د زړه وينې وخورې، قلمونه به ستړي او فکرونه به ويلې کړي، خو کله چې د سياست يوه څپه

پرې راغله، ټوله خواري به يې پر سيند لاهو شي او ټول ثمر به يې له لاسه ووځي. استاد قيام الدين خادم وايي: عالم په يوه کرونده کې کښت وکړي، شاعر يا ليکوال هغه په خپلو خولو خړوب کړي، ويې پالي خو کله چې يې د ثمر وخت راشي، نو وړې يې سياستمدار يوسي. نو که موږ غواړو اصلي ثمر ترلاسه کړو، بايد سياسي واک او د سياسي واک کيلي مو په لاس کې وي. د سياسي کار او ليکوالۍ هڅې د پښ او زرگر مثال لري، پښتو کې متل دی «زر ټک د زرگر يو ټک د اهنگر» خو په پښتنو ليکوالو کې اوس مشکل دادی، دوی ته چې د سياست نوم واخلي، نو گڼي يې ونيسي، ته به وايې چې دا کومه بلا ده که څنگه؟ که څه هم د دوی په خپلو شعرونو او ليکنو کې تر هر چا زيات سياست او سياسي رنگ ځلېږي، خو چې کله د عملي سياست خبره ورته وکړې، نو يوازې دا چې مني يې نه، بلکې مخالفت يې هم کوي. زموږ پر ځينو ليکوالو هغه خبره ښه تطبيقېږي، چې: «د جنگ خبرې خوږې دي خو عمل يې ډېر تريخ دی» دوی هم سياسي خبرې او هم سياسي ليکنې کوي، سياسي محتويات او نظريات خپروي، خو کله چې د عملي سياست وخت راشي، نو بيا يې سور کفر گڼي، د وېرې او وهم دغه شمال له نږدې دېرشو کلونو راهيسې زموږ پر فرهنگيانو خور دی، خو تراوسه لا موږ په پښتنو کې دا وهم نه دی مات کړی. که څه هم دا اوس بيا هم پښتانه له سياسي ژغورنې پرته بله لاره نه لري، خو اکثره پښتانه په تېره بيا پښتانه ليکوال د سياست د پيل پر پړاوونو سم نه پوهېږي، مرحوم استاد قيام الدين خادم ته يوه

خبره منسوب ده، هغه وايي: «پښتانه سياست په خلکيتوب شروع کوي، ليکوالي په شعر او... په... زده کوي».

نو تر څو چې پښتانه د ټولني د کنټرول اساسي کونجې ترلاسه نه کړي، په دا زرگري جنگونو مورځپل هېواد نه ساتلای او نه کنټرولولای شو. که څه هم هر شی پر خپل ځای او پر خپل وخت ضروري او گټور دی، خو داسې چې د ټولني عمومي بستر جوړ او مصئون وي، چې بيا دا نور څيزونه په همدې جوړ چاپېريال کې وده او پرمختگ وکړي. که څه هم له بابا ادمه تر دې دمه چې مورځپل پښتنو-افغانانو شاهان او واکمن گورو، نو اکثره يې د تورې تر څنگ د قلم څښتنان هم وو، يانې دا چې هم ليکوال وو او هم سياستوال: امير کروړ، سوري، غوري، لودي شاهانو، پير روښان، خوشال خان، ميرويس نيکه، احمدشاه بابا او تر دې دمه نورو اکثره توره او قلم دواړه چلولي دي، خو په وروستيو څو لسيزو کې ځينو پښتنو ليکوالو سره داسې يو تاثر پيداشوی، چې ليکوال بايد له سياسته لرې وي، په دې کې د ځينو علت شايد دا وي، چې دوی نه غواړي، خپلې هنري پنځونې (تخليقات) يې د سياست تر سيوري لاندې راشي او مېوه يې پيکه شي، خو که دلته دا کار د هنر د ابتدال دمخنيوي په خاطر وي او يو شاعر نه غواړي «شعر» يې د «شعار» تر سيوري لاندې راشي، نو دا خو بيا ښه نظر دی، چې شاعر او ليکوال يوازې شاعري او ليکوالي وکړي او په عملي سياست کې گوتې ونه وهي، د خپل هنر له لارې د خلکو ذوق او شوق خړوب او د خلکو د فکر کچه اوچته کړي، خو که خبره د ټولني هر اړخيزه وده او ټولنيزه سوکالي وي، نو دا بيا له سياسته

پرته یوازې په خو نورو چارو نه شي ترسره کېدلای. زما په فکر یوه عمومي غمیزه دا ده، چې پښتانه د پخواني شوروي په یرغل سره ډېر وځپل شول، نه یې په سیمه کې دوست پیدا شو او نه په نړۍ کې، د هېواد په داخل کې هم یو شمېر نور مصنوعي سیمه ییز پوځي او سیاسي قوتونه ورته جوړ شول، اقتصاد یې هم کمزوری شو او له تحصیلي پلوه هم په ډېر خراب دریخ کې واقع شول، د مذهب د ناوړه تعبیر پر اساس یو شمېر داسې مذهبي گوندونو چې په سر کې یې پښتانه وو، هغوی د پښتنو ملي او خپلواکه روحیه له مذهبي افکارو سره د تصادم په پلمه وځپله، نو په نتیجه کې پر ټولني یو ډېر ناسم حالت حاکم شو. لیکوال چې د خپلې ټولني او محیط بچي دی، طبعاً په ټولنه کې له دې حاکم بهیر څخه خپل تاثر اخلي، نو ځکه خو په نتیجه کې داسې یو حالت رامنځته شو، چې پښتانه په پیل کې په دفاع او وروسته بیا تر هغې نه هم ټیټې کچې ته راپرېوتل، دې حالت د پښتنو د سیاسي جرئت وزونو کمزوري کړل، نو که اوس په کې یو نیم هم د سیاست له لارې د ډېرو سترو کارونو د سرته رسونې هیله لري، د نورو له ښکاره او پټو، مستقیمو او نا مستقیمو مخالفتونو سره مخامخېږي...

د سیاست دې بحث موږ څخه د لارې په اوږدو کې ښکلي منظرې پناه کړې وې، موږ فکر نه کاوه، چې د جرمني پر ښکلو سپړکونو سفر کوو او یا هم د راین سیند پر غاړه روان یو، جرمني او نوره اروپا داسې نه ده، چې په لاره کې دې کومه یوه وداني مخې ته راشي او یا هم کوم ښکلی ځای، نو بیا لکه څنګه چې زموږ په هېواد کې دي هغه ځای په همغه نامه یادېږي، هلته ټول وطن ودان

دی، نوته به یې کوم یو ژر یاد کړې، سرکونه یې داسې جوړ کړي، لکه د لاس ورغوي په شان پاک صفا بنسکاري، څرنگه چې هلته وخت پر وخت باران کېږي، نو د اوبو د وتلو لارې یې ټولې په پام کې نیولي، د اورگاډي پټلۍ، پلې لارې او د بایسکل سوړو لارې ټولې په پام کې نیول شوي دي. د اکثر و لویو لارو په دواړو څنډو کې د شل متره په واټن کې داسې اوسپنیزې جالۍ غځول شوي، چې سرک ته د حیوان د راوتلو، ډبرو د لوږدو او نورو احتمالي خطرونو مخنیوی کوي، مانا دا چې په ارام زړه سفر کولای شې، سرکونه یې داسې بنسکلي جوړ کړي، چې مزل درته په کې خاص خوند درکوي. لنډه دا چې څه دې په زړه کې گرځي چې خپل هېواد په ایډیالیزیا تصوري لحاظ هغسې جوړ کړې، هغه ټول کارونه دوی کړي دي، په زړه او ذهن کې دې داسې څه نه پاتې کېږي، چې ته ووايي داشی نیمگړی دی. پر داسې سرکونو نو سفر عجیب خوند کوي، هغه هم چې غریب صیب غوندې د طبیعي یو ملگری هم درسره وي. غریب صیب به نو موټر ته پښه ورکړه، خدای خبر، چې په څو کې به یې ځغلوه، خو موږ دواړو سیاسي بحثونو دومره گرم کړي وو، چې لارې او موټر ځغاستې ته مو هدو خیال نه و، زموږ خبرې لاخلاصې شوې نه وې، چې غریب صیب وویل، نور نږدې شوي یو، ودرې چې یو ځل تېلفون وکړم، چې پروگرام چېرته او څو بجې دی؟ غریب صیب پوښتنه وکړه د مشاعرې تنظیمونکو وویل، چې مازیگر د څلور بجو شاوخوا کې مشاعره شروع کېږي، اوس یو څه وخت شته، ما ویل څه تر هغه به موږ ټک و پک کارونه وکړو، ما پر دې مهال د کونړ ولایت والي بناغلي سید فضل الله وحیدي ته تېلفون

وکر او ورته ومې ویل چې نن د کونړ د ځوانانو په نوبت دلته ((کونړ سیند)) مشاعره جوړېږي، نو که تاسې څه پیغام لرئ، چې هغه ورته ورسوم! وحیدي صیب وویل: پر سلامونو او نېکو هیلو سرېږه مې ورته دا پیغام ورسوه، چې المان مېشتي کونړیان باید له کونړ مېشتو کونړیانو سره هر اړخیزه مرسته وکړي، په تېره بیا په فرهنگي ډگر کې، وحیدي صیب زیاته کړه: په کونړ کې یو شمېر مثبت پرمختګونه راروان دي، له هغې جملې څخه، ده وویل: پر راتلونکي، ۱۳۸۷ل کال به په کونړ کې تر شلو بنسټونو زیاتو هغو ودانۍ جوړې شي، د کونړ پر سیند به څلور لوی پلونه جوړ شي، دغه راز د څو کلنیکونو، روغتیايي مرکزونو او د برېښنا د څو پروژو یادونه یې وکړه، په هر حال د کونړ والي د کونړ پرمختګونو ته هیله من او خوشاله برېښېده. پر دې وخت د کافی یو دکان ته ننوتلو، چای مو وغوښته، غریب صیب خپل تېلفون چارج ته کېښوده، نیم ساعت به دلته ناست وو، چای مو وڅښه، ستریا مو ښه ووته او د غریب صیب تېلفون هم چارج شو. پر دې وخت د مشاعرې له تنظیموونکو څخه یو تن مورپسې راغی، غریب صیب ورته همدا ځای ادرس ورکړی و او هغه سره یو ځای د مشاعرې حال ته لاړو.

کونړ سيند مشاعره

له معمول سره سم د پښتنو دا ډول ادبي غونډې پر خپل وخت نه پيلېږي، خو موږ ته دا وخت هم ښه غنيمت په دې و، ډېر دوستان چې کلونه کلونه له ماڅخه لارک وو، هلته مې وليدل او ډېر زيات پرې خوشاله شوم.

په تېره بيا د خوشال خان لېسې د زده کړو په بهير کې زما هغه کونړي ملگري، چې موږ ورسره په خوشال خان ليليه کې ډېرې خوږې شپې ورځې تېرې کړې وې. په خوشال خان لېسه کې زما ډېره ناسته پاسته له همدې کونړيو وروڼو سره وه. ان ځينو لادا توپير هم نه شو کولای، چې زه د کوم ولايت يم، د کونړ که د لغمان؟ يوه ورځ يوه کونړي او يوه لغماني په خوشال خان لېسه کې په دې شرط تړلی

و، لغماني ویلي وو چې زه (اسمعیل) د کونړیم او کونړي ویلي وو چې اسمعیل د لغمان دی، خو په پای کې لغماني شرط بایلولی و. په خوشال خان لېسه کې به مو د شپې تر کورنۍ دندې وروسته د کونړ د پېچوالو پر «هوبیاری» او د لغمانیانو په «سادگی» ډېرې گپې شپې سره ویشتلې، هغه شپې چې اوس راپه یاد کړم، نو لکه د خوب په شان راته بنسکاري. پر دې وخت ماسره گڼ شمېر هغه دوستان راټول شوي وو، چې زموږ د تعلیمي دورې د گپ او شپ ملگري وو. د کونړ سیند مشاعره د کونړ د ځوانانو په نوبت جوړه شوې وه. کونړ ځوانان په رښتیا هم ډېر بیداره ځوانان دي، ان په فرهنگي او نورو ټولنیزو چارو کې د کونړ مېشتو ځوانانو لاسنیوی هم کوي، په کونړ کې څو چاپ شوي کتابونه او د مجلو څو گڼې د همدې ځوانانو په مرسته چاپ شوي دي. د (کونړ سیند) مشاعرې جوړېدل هم ددې ځوانانو یو بل نوبت و. په دې مشاعره کې نه یوازې یو زیات شمېر المان مېشتو افغانانو او فرهنگیانو گډون کړی و، بلکې د جرمني له گاونډي هېوادونو، ډنمارک، بلجیم، ناروې، هالنډ او سویډن څخه هم یو شمېر افغان لیکوالو برخه اخیستې وه.

مشاعره له معمول سره سم د قرآن کریم د څو مبارکو ایتونو په تلاوت پیل شوه او تر هغه وروسته څو تنو خبرې وکړې او زه یې هم د خبرو لپاره وبللم، ما پر تېرو څو کلونو په افغانستان کې پر ترسره شویو فرهنگي پرمختیاوو رڼا واچوله او هم مې په کونړ ولایت کې د تعلیمي ډگر غوړېدو ته اشاره وکړه.

وروسته مشاعره پيل شوه، چې نږدې شلو کسانو په کې خپل شعرونه ولوستل. په داسې مشاعرو کې شعرونه طبعاً يو څه شعاري رنگ لري، دلته د شعار ډولو نظمونو بېلگې وې، ان ځينې شعرونه چې د کونړ سيند په اړه وو، څه کمزورۍ هم په کې ليدل کېدلې، يوه نظم کې کونړ سيند له بنامار سره تشبه شوی و، سړی نه پوهېده چې په دې نظم کې د کونړ سيند ستاينه کېږي که غندنه؟ خو دې سره سره د مجبور صيب شعر، د غريب صيب شعر او دوه درې نورو شعرونو ماته خوند راکړ. ما فکر نه کاوه، چې مجبور صيب هم شعرونه ليکي، دا اول ځل و، چې ما د هغه شعر واورېد. تردې دمخه هم ما مجبور صيب پېژنده، خو د يوه سياسي، پوځي شخص او قومي مخور په توگه. مجبور صيب زما د خسر متقاعد ډگروال

عبداللہ خان محمدی ډپر نږدې ملگری و، کله چې بندي و نو د زندان د سختو شپو کیسې یې زما خسر ماته ټولې کړې دي. مجبور صیب زما خسر سره نږدې څلوېښت کلنه انډیوالي لري، د عسکری انډیوالان د سړي هېڅکله نه هېرېږي، نو دا زما درېیم ځل دی، چې جرمني ته راځم، نو هر ځل ما باندي ډگروال عبداللہ خان محمدی ډپر ټینگار کوي، چې مجبور به حتماً گوري او زما سلامونه او احترامونه به ور رسوي. مجبور صیب چې کله خبر شوی و، زه جرمني ته راغلی يم او دې مشاعرې ته راځم، نو له هالنډه یې ځان رارسولای و. د مشاعرې په بهیر کې مجبور صیب ماته وویل: هالنډ ته به ضرور راځې او زه درته سترگې په لاره يم، ما ویل ملگرو سره به مشوره وکړم. د مشاعرې په پای کې څو تمثیلي ټوټې وړاندې شوې، چې خپله کونړ ځوانانو یې په تمثیل کې برخه اخیسته، دې ټوټو اکثره ټولنیز انځورونه کارل، سیاسي مسایل په کې ډپر مطرح نه وو، د سړي هنري تونده یې ماتوله، په دې تمثیلي ټوټو کې یو لوبغاړی بناغلی خسرو و، چې د تحصیل پر وخت ما سره په مرکزي لیلیه کې یو ځای اوسېده، خسرو د تحصیل پر وخت هم د درس دومره مېړنی نه و، خو له تمثیل او هنر سره یې هغه وخت هم زیاته علاقه وه، د کونډې زوی سریال په کومه صحنه کې هم لکه د برېښنا په شان ظاهر شوی و، نو په دې خاطر هغه مهال د راډیو ټلوویزیون تمثیل څانگې ته معرفي کړی و.

تر تمثیلي ټوټو وروسته، د موسیقۍ وار راوړسېد، څو اماتورو سندرغاړو سندرې وویلې، په سندرو کې یې وطني احساسات ډپر زیات وو، نو ځکه یې پر خلکو تاثیر وکړ، که څه هم له هنري پلوه په

کې طبعاً نیمګړتیاوې ښکارېدلې. د موسیقي تر پیل دمخه ښاغلي ډاکټر ملکزي خپل څلور کلن زوی د سټیج مخې ته ودراره، ډاکټر ملکزي د روښانه ذهن او ضمیر خاوند دی، هغه وویل: پښتانه موسیقي خوبسوي، خو خپل اولاد نه پرېږدي، چې موسیقي زده کړي او سندرغاړی شي، خوزه د هغو پښتنو په شان نه يم، چې د خپل اولاد ذوق وروړم. څه شی چې د دوی زړه غواړي زه ورته د هغو زمينه برابروم، راشی وګوری، که موږ د خپلو اولادونو د استعدادونو مخه ډب نه کړو، نو دوی د دنیا هر لور کار ترسره کولای شي، بیا یې د موسیقي یوه اله راوړه، چې غالباً (ارګن) یې بولي، پر مېز یې کېښوده، دې ماشوم چې پر هغې ګوتې کېښودې، نو یوه خوږه نغمه یې ترې پورته کړه، ټولو حاضرینو ورته چکچک وکړ، لږه شپبه وروسته یې بله سندره هم په کې وغږوله، دا هم ډېره ښکلې وه، که څه هم دوه لنډې سندرې یې په کې وغږولې خو ډېرې خوږې یې وغږولې، هغه وخت زما پر زړه دا خبره وګرځېده چې زموږ په هېواد کې به د څومره ماشومانو او ځوانانو هنري استعدادونه تر خاورو لاندې شوي وي او څومره نور به ناسپړلي پاتې شوي وي!؟ مشاعره، تمثیلي ټوټې، موسیقي او نور پروګرامونه ټول پای ته ورسېدل، د مشاعرې له حال سره سمه مناسبه ډوډۍ هم ټولو ته ورسېده، تر هغه وروسته نو بیا هغو افغانانو ما سره روغېر وکړ او سترې مشي یې راکړل، چې تردې دمه مې ورسره سترې مه شي نه وو کړي، ډاکټر صیب شپږولي او حاجي صیب فضل الرحمن، چې د مشاعرې په پیل کې مې لیدلي وو، لاپه پیل کې یې راته ویلي وو، چې د شپې چا سره وعده ونه

کړی، کور ته ځو، نور پلان به بیا له هغه ځایه جوړوو. له هاله ووتو، قدرمنې خور زرغونې ژواک سره مې وکتل، هغې په مشاعره کې هم شعر ولوست او هم یې په کې خبرې وکړې، زما په ذهن کې یې د مرحوم ژواک صیب یاد تازه کړ، ژواک صیب پښتو ادب ته تر خپلې وروستۍ وسې خدمت کړی، په یوه دودیزپاله ټولنه کې د کلتوري پرمختګ لپاره هر څه چې یې له وسه وو ویې کړل، د هغه، هغه خبره مې تراوسه په یاد کې ده، چې د کونډې زوی سریال کې یې د منفي کرکټر د رول ادا کولو په برخه کې کړې وه، چا ورته ویلي وو، چې د ډېر منفي کرکټر رول ډېر اخیستی دا ډېر بڼه کار نه دی کړی. ژواک صیب ورته ویلي وو: «زه یو سنت شکن یم، زه چې دا منفي دود مات نه کړم څوک یې نه شي ماتولای، نو ځکه مې ډېر رول ته غاړه کېښوده...» ډېر دوستان زما څنگ ته راغلل، ډاکټر صیب ملکزې راغی، گیله یې وکړه او ماته یې وویل چې کابل ته درغلی وم، په تېلفون کې مې درسره خبرې وکړې، خو ودې نه پېژندم.

ما ویل تېلفون کې خو تراوسه لا خبره نه راځي، له غږه د ټولو خلکو پېژندل گران دي، ځان به ډېر معرفي کړی و، خو کله چې پوه شو، چې ما رښتیا نه دی پېژندلی بیا یې وویل: «اوس مې نو د زړه غوټه اواره شوه ما ویل هسې نه چې اوس غټ سړی شوی وې او موږ نه پېژنې...» ما ورته ویل نه بابا: لکه ونه مستقیم په خپل مکان یم. تغیر مې نه دی کړی او بل داسې خاص موقف کې هم نه یم یو مامورگی یم، ځم راځم، نور نو کوم واک و ځواک نه شته، دا چې کوچنی ماشوم ډېر موسیقي ته تشویق کړی و او د ژواک صیب په

شان د حاکم منفي کلتور د تنگ ذهنیت د پوالونه دې نړولي دي، مننه درڅخه کوم، هغه هم ډېر خوشاله شو. دې وخت کې حسن شور صيب، ډاکتر صيب شېراغا حرکت او څو نور دوستان راغلل، راته يې وويل، بيا به دې پيدا کړو که نه، بڼه به وي، چې دلته يو څو دقيقې د پښو پر سر ودرېږو او لږ پر سياسي مسایلو هم بحث وکړو.

ما ويل دا ځای به د بحث لپاره مناسب نه وي، ډاکتر صيب يحيی وردگ راته تر مشاعرې دمخه وويل، بڼه به وي د سياسي مسایلو او د افغانستان د کورنيو پرمختگونو په اړه دده په دفتر (افغان معلوماتي مرکز) کې يوه غونډه جوړه کړو، هلته به ددې خبرو ټولو افغان مینوالو ته بلنه ورکړو، نو که د چا خوښه وه، هلته به راشي، ازاد بحث به وکړو، ما ورسره ومنله، خود وخت په باب مې وويل چې هغه به له نورو ملگرو سره په مشوره ترتيب کړو. نو ځکه مې

حرکت صیب ته وویل، چې که هلته پر دې مسایلو بحث وکړو، بڼه به وي، خو دوی وویل چې دلته به هم خو دقیقې خبرې وکړو. ما ویل سمه ده، خلور پنځه تنه سره ودرېدو.

یو څنگزنی بحث: ډاکتر شېراغا حرکت، حسن شور، ډاکتر صیب صابر او یو دوه تنو نورو دوستان په دې بحث کې راټاله وو. دا ډول بحثونه، لکه څنگه چې د دې شپږو کلونو په بهیر کې د دې حکومت پر کړنو باندې له انتقاده راپیلېږي، بیا هم پر حکومت په تېره بیا پر جمهور رئیس کرزي باندې له انتقاده پیل شو، یو تن وویل: کرزي نو په دې تېره موده کې څه وکړل؟ ټول یې همغه غله او ډاره ماران راوستل، چې کابل یې لوټ کړی و، حرکت صیب هم دې ته ورته نظر درلود خو په لږه نرمه ژبه، خو په دې بحث کې ټول ولاړ کسان په یو نظر نه وو. یوه بل وویل که کرزي صیب غواړي په افغانستان کې رښتیا سوله راشي، نو اوسني امنیتي ارګانونه دې ټول بدل کړي او د پخواني حکومت ټول صاحب منصبان، چې تجربه لري بېرته دې پر کار وگوماري او ټول صلاحیت دې هغوی ته ورکړي، نو هله به له دې غلو څخه خلاص شي. په دې منځ کې نور لوی او واړه انتقادونه هم وشول، خو د انتقادونو غټه برخه همدا وه، چې د دې تېرو څو کلونو په بهیر کې کوم اساسي کار نه دی شوی او ان هېڅ نه دي شوي، امنیتي ارګانونه هم باید ټول د پخواني حکومت (ډاکتر نجیب الله) د حکومت پوځیانو یا صاحب منصبانو ته وسپارل شي او...

دوی ته ما دومره وویل: دا یو اوږد او هر اړخیز بحث دی، زه نه غواړم، ستاسې پوښتنې رد یا تائید کړم، دا سمه ده زه د جمهوري ریاست په یوه دفتر کې کار کوم، خوزه نه غواړم زما دنده د حقایقو د تحریف سبب شي. زه په لنډیز سره دومره وایم، چې د تېرو څو کلونو په ترڅ کې د افغانستان په سیاسي، ټولنیزو، کلتوري او د خلکو د ژوندانه په بېلابېلو ډګرونو کې یو لړ پرمختګونه رامنځته شوي، خو دا پرمختګونه د متوازن پرمختګ پر اصولو ولاړ نه دي، په سیاسي برخه کې هم څه پرمختګونه شوي، خو دلته عدالت تر زیاته حده تر پښو لاندې شوی دی. اوسنی حالت ایډیال حالت نه دی، که له ډېر سیاسي تدبیر څخه کار اخیستل شوی وای، نو د افغانستان حالاتو تر دې ډېره بڼه وده کولای شوه، د تدبیر په برخه کې نړیواله ټولنه او د افغان دولت ټول لوړ پوړي چارواکي طبعاً مسولیت لري، خو په اوسني حکومت کې دا پرله پسې نیمګړتیاوې په هېڅ وجه ددې مانا نه لري، چې موږ او یا په مجموع کې د افغانستان خلک، تر دې دمخه بیا تر (۱۳۵۷ل کال) پورې د کوم حکومت ارمان وکړي. دا چې په پوځ کې دې داسې چورلټ بدلون راوستل شي او ټول پخواني صاحب منصبان دې بېرته پر کار وګومارل شي، جهادي او نیمه جهادي ډلو ته دې په کې هېڅ برخه ور نه کړل شي، دا هم همغه شان یو نظر دی، چې افغانستان کې یې جهادي ډلې او ځینې نور اشخاص یې لري، یانې ددې برعکس نظر. که موږ غواړو خپل هېواد اباد کړو اول باید دغه ذهني فاصله ختمه او د انطباق حد ته ورسوو. موږ په تېر دېرش کلن بهیر کې د رفع کولو او دفع کولو بڼې پخې تجربې لرو، موږ باید دا تجربې بیا

تکرار نه کړو. اوس افغانستان د گرمو ذهنونو او نظرونو د سپښت په مرحله کې دی، دا بېرې باید په ښه ډول خپله لازه ووهي او تردې وروسته د یو ایډیال نظام د جوړولو په فکر او لټه کې شو. دولت جوړونه او د هغه استحکام یوه اوږده پروسه ده، چې باید په دقت

د مشاعرې د برخوالو یو یادگاري انځور

وارزول شي.

زموږ ددې بحث په بهیر کې په لسگونو نورې مختلفې، همشکله او هم مانا پوښتنې مطرح شوي، خو ددې بحث سرخي تر ډېره حده همدا وه، چې پورته مو ورته نغوته وکړه. موږ لاد سیاسي بحث له دې گرم حالت نه وو راوتلي، چې ډاکټر شېرولي غږ کړ: یون صیب راحی چې څو ډېر ناوخته شو. ددې بحث ملگرو برخوالو څخه مو هیله وکړه، ښه به وي دې ډول بحثونو ته په افغان

معلوماتي مرکز کي چي ڊاڪٽر صيب يحيى وردگ يي مشري کوي، دوام ورکرو، ٽولو وويل سمه ده.

د حاجي صيب فضل الرحمن کور: لکه څنگه چي دمخه مڀي يادونه وکره، حاجي صيب فضل الرحمن د کونڙ يو مخور سياسي، ٽولنيز او قومي شخصيت دي. رسمي دندې يي هم اجرا ڪري او ازادي بوختياوي يي هم لرلي دي. د ڊاڪٽر نجيب الله د واکمنۍ پر وروستيو کلونو يي د کونڙ دمرستيال والي په توگه هم دنده اجرا ڪري، خود رسمي کارونو په انډول دي په ولسي او ٽولنيزو چارو کي زيات مصروف پاتي شوي دي.

په کونڙ کي د بنې ځمکي، شتمني او نامه څښتن دي، خو جرمني کي هم پردي بريالي شوي، چي ځان ته د پېښوريانو په اصطلاح يوه «فقيرخانه يا اشياڼه» جوړه ڪري. د حاجي صيب د ژوند د بري راز د هغو په اوږدو تجربو کي نغښتي دي. خوددې

ترخنگ يې که د شېرعلي خان، ډاکتر شېرولي، عبدالولي او خان ولي په شان د څلورو تحصيل کړو زامنو منظم ژوند پلان او اندود نه وای، نو خدای خبر چې حاجي صيب به په يوازي ځان په جرمني کې دومره ستر کارونه کړي وای، خو که د حاجي صيب مدبرانه ژوند، ولسي پوهه او د ټولنيزو چارو سمبالښت نه وای، نو څلورو غبرگو زامنو يې هم دومره منظم او اوډلی ژوند نه شو جوړولای. د حاجي صيب په زامنو کې مشر؛ شېرعلي خان تر ۱۳۵۸ ل کال وروسته جرمني ته مهاجر شوی و، فکر کوم دی دهغو لومړنيو مهاجرينو له جملې څخه دی، چې دا مهال جرمني ته راغلي وو، شېرعلي خان تر دې دمخه د جمهوري رياست په کومې برخې کې کار کاوه، کله چې جرمني ته راغی، نو ورو ورو يې پر تجارت پيل وکړ، تقريباً پنځه لس کاله وروسته، چې په افغانستان کې حالات نور هم خراب شول، نو حاجي صيب فضل الرحمن له خپلې کورنۍ سره جرمني ته مهاجر شو، تر مهاجرت څو کاله وروسته يې بيا دا کور واخيست، چې همدا اوس په کې اوسېږي. دا کور تقريباً شل کوتي لري او د حاجي صيب گن غړې کورنۍ او د هغه همېشنيو مېلمنو ته ايله که کفايت وکړي. دا کور که څه هم نږدې څلوېښت کاله دمخه جوړ شوی، خو په دومره عصري ډول جوړ شوی، چې ته فکر کوې کال دوه دمخه جوړ شوی دی. گنې کوتي، لمبا حوض، د کور شنه ساحه او گنې اسانتياوې لري، ټوله ساحه يې نږدې دوه جريبه ځمکه کېږي. په جرمني کې کورونه او دکانونه ډېر ټکس لري، کله چې څوک په خپل کور کې اوسي، ددې ټکس کم راځي، خو که څوک بيا همدا کور په کرایه ورکوي، ټکس يې طبعاً زياتېږي، دا ټکس بيا

دومره زیات وي، چې که کور خاوند یې همداسې حکومت ته پرېږدي، نو هغه د چا خبره ورته په گټه پرېوزي. ددې کور لومړني خاوند دا کور هغه وخت پر خپله ځمکه د ځان لپاره جوړ کړی و، چې د غرو شمېر یې زیات وو، لویې او زامن یې ورسره اوسېدل، کله چې هغوی لوی شول او پر خپل کور شول، نو دومره لوی کور ساتل او ټکس ورکول، ده ته گران شول، همغه و، چې د خرڅون په لټه کې شو. حاجي صيب فضل الرحمن بيا دا مهال همداسې يو کور ته اړتيا لرله، چې خونې يې زياتې وي او دده يوه کورنۍ چې اوس واقعيت کې څو کورنۍ وې، سره يوځای په کې ژوند وکړي، د تقدير کارونه دي، دا کور دوی واخيست، اوس دوی ټول په کې راټول دي او بڼه لوی او پراخ کور دی، نه يوازې د حاجي صيب کورنۍ په کې سوکاله ده، بلکې د يوه فرهنگي مرکز کار هم ورڅخه اخلي، په جرمني کې چې د پښتني فرهنگ د ودې لپاره کوم کارونه شوي او يا کوم پلانونه جوړ شوي، نو نقشې او طرحې يې اکثره له همدې او د انځور صيب له کوره جوړې شوې دي. حاجي صيب فضل الرحمن، چې کله په جرمني کې استوگن شو، نو بيا يې د يوه ځانگړي پلان له مخې د کونړ ځوانانو ته خاصه پاملرنه وکړه، هغو ځوانانو او د هغو کورنيو سره يې مرسته پيل کړه، چې يا جرمني ته د تگ پر لاره وو او يا هم په کونړ کې وو، خو غوښتل يې جرمني ته لاړ شي، د هغو لپاره يې په احسن پور د پيسو پيدا کول، بيا په جرمني کې د هغو کنټرول او له بې لارۍ څخه د هغوی مخنيوی، له خپلو کورنيو سره د هغوی د ارتباط ټينگښت، په کونړ کې د هغو کورنيو ته د پيسو انتقال، دا ټول يې د يوې ستراتيژۍ له مخې پلان

کړل او ددې ټولو کارونو لارښوونه دده پر غاړه وه. په نتیجه کې گڼ شمېر کونړ ځوانان جرمني ته لاړل، په تېره بیا له (وټه پور) کلي څخه، خبره ان دې حد ته ورسېده، چې د اترويو پر وخت به جرمنيانو فکر کاوه چې «وټه پور» کوم لوی ښار يا ولايت دی او کونړ د هغه کومه وړه برخه، نو بيا به يې چې چانه پوښتنه وکړه، چې د کوم ځای يې؟ هغه به چې له افغانستانه کونړ او بيا له کونړه وټه پور ته رسېده، د مرکه کوونکي به تلوسه وه چې ورته ووايي: په وټه پور کې د کوم ځای يې؟ د کونړ يې که د بل ځای؟ هغوی ملامت نه وو، د وټه پور د لويوالي او ښار گڼلو لپاره قرينه هم موجوده وه، لکه بهاولپور، هرپور او داسې نور. اوس چې جرمني کې څوک د افغانستان د ټولو ولايتونو د خلکو تېر محاسبه کوي، نو د کونړ شمېر په کې زيات ښکاري، په تېره بيا په کولن کې. کولن ته بېخي د کونړو ښار ويل کېږي، په تلفظ کې هم کولن او کونړ سره نږدې دي، تر دې نږدې پنځه کاله دمخه زه جرمني ته تللی وم، همدې کولن ته، د اختر ورځ وه، د اختر لمانځه لپاره د ترکانو يو جومات ته لاړو، تر لمانځه وروسته د خدای په فضل دومره کونړيو ستړي مشي او اختر مبارکي راکړل، چې ما فکر نه کاوه، زه په جرمني کې يم. کله چې له هغه ځايه رخصت شو، نو د حاجي صيب تر کوره پورې تقريباً په نيم ساعت کې ورسېدو، حاجي صيب لاتر موږ دمخه راغلی و. زه «يون»، غريب صيب او شور صيب له شپږولي سره کور ته راغلو، په مېلمستون کې له حاجي صيب سره تر روغې وروسته ډوډۍ تياره شوه، د افغانستان پر وخت به د شپې يوولس بجې وې، حاجي صيب د کور د ټولو لويو وړو، په افغانستان کې د

خپلو انډيوالاتو او نورو حالاتو پوښتنه وکړه، څه کم يو ساعت به ناست وو، حاجي صيب وويل: ځئ تاسې لارې شئ، استراحت وکړئ، ستړي به يئ، نور مجلس به سباته سره کوو. بيا شپږولي مورځو خوځونو ته بوتلو، خو خوب ته يې پرې نښودو، هلته مونو هغه گپ چالان کړ، چې د سپين ږيرو او رسمي خلکو مخکې نه کېده. مورځو فکر کاوه، چې بيا يا خوشال خان لېسه ده او يا هم کابل پوهنتون، غريب صيب سره خو پخوا بلد وم، خو ما فکر کاوه چې شور صيب داسې غلی غوندي سړی دی، دی به ډېر گوز موزی وي، خو چې کله يې مجلس ته کېناستم، داسې سړی او مړې ټوکې به يې کولې، چې سړی يې ورو ورو خندوه، دی شور و خو يو غلی شور. (غلی شاتنه انقلاب دی بدلوي د زمانې رنگ) ده گپ به ورو ورو د مجلس رنگ بدلاوه، شور صيب ته مو وويل: انډيواله هر چېرته چې يې زموږه يار يې، خو تر څو چې زه دلته يم، له مورځو جلا کېدلی نه شې، هغه وويل: زه مو کله پرېږدم، ته خو داسې يې لکه د پوډريانو درمل، يو ځل چې څوک درسره کېني، بيا لکه معتاد درنه خلاصېدی نه شي، مورځو دې اوس په خپل مجلس معتاد کړي يو، فقط يوازې سبا راته اجازه راکړئ، چې زه هلته خپل کارونه منظم کړم او رخصت واخلم، بيا نو چې څو دلته يې زه در سره يم. ما ويل سبا خو غريب صيب هم ځي: سفارت کې يې د بچو د پاسپورټونو مسله ده، هغه خلاصوي بل سبا پرته راځي، شور صيب وويل، زه خو فکر کوم، چې تاسو هالنډ ته هم حتماً راځئ، ځکه مجبور صيب سره دې هلته وعده وکړه، زه به درسره هلته يوځای شم. مورځو وويل بېخي سمه ده. همدې گپ گپ کې مو شپه

خوب ته جوړه کړه. سهار تر چای مهال وروسته غریب صیب په خپله مخه لاړ، شور صیب په خپله، شپږولې خپلې دندې ته لاړ، خوماته یې وویل: چې تاپسې لږه شپبه وروسته سیداغا ماما راځي، هغه به دې ښه وگرځوي، مازیگر ماښام به زموږ (هالې) ته راشي، هغه ځای به هم وگوري، موږ ټول بیا هلته یو، تر هغه چې سیداغاما راځي، حاجي صیب به درسره وي.

د کولن ښار د ځینو برخو کتنه: ما لاجي صیب سره خپلو خبرو ته دوام ورکاوه، چې گلالی خور د (ډاکتر شپږولې مېرمن) مېلمستون کې زماسترې مشي ته راغله او زما د مېرمنې او ماشومانو پوښتنه یې وکړه. گلالی خور وویل چې تېلېفون کې مې څو میاشتې دمخه اړین (مېرمن یون) سره خبرې کړې وې، هغې ویلي وو، چې ماشومانو سره یوځای درځو، کاشکې ټول مو راوستي وای، ما ویل ټول په منډو رامنډو کې یو، دواړه همزمان بهر ته سفر نه شو کولای، یو تن باید کور کې وي، ماشومان مو هم یوازې دي، نو ځکه خو مې هغوی رانه شو وستلای. حاجي صیب سره مې مجلس کاوه، هغه وویل، زه هم په نږدې ورځو کې پېښور او بیا کابل ته درځم، بیا به سره وگورو، ما ویل بېخي ښه ده، پر همدې وخت سیداغا ما ما راغی، تر روغې وروسته یوه شپبه کېناست، چای یې وڅښه، ما ته یې وویل که تیار یې نوځه چې ځو! ما ویل زه خو تیار یم، حاجي صیب نه مې رخصت واخیست او له کوره ووتلو!

سیداغا ماما وویل: چېرته دې زړه دی چې لاړ شو؟ وخت لرو، ما ویل هر چېرته چې ستا زړه وي، هغه وویل نه زه ستا لپاره راغلی

یم، شپړولي خان نوې وظیفه اخیستې، هغه ماته ویلي چې زما تر راتگه پورې یون صیب درنه یوازې پاتې نه شي او نه یې چې چاسره پرېږدې، نو چېرته چې دې زړه غواړي، هملته ځو، ما ویل خیر نو چې داسې ده، که له دې ښاره ووځې د کلیو او اطراف پر لوري لاړ شي، ښه به وي، ځکه د دوی ښارونو کې خود (خو) خبره نه شته، چې دا کلیوالي ژوند یې هم وگورو، چې دا څنگه دی؟ ده ویل بهیڅي سمه ده.

نیم ساعت منزل به مو کړی وي، باران خود معمول په شان پر ټوله ځمکه ورېده، ټوله ځمکه یې داسې پاکه او صفا وینځلې وه، لکه ښیښې چې په لاس پاکې کړې، ژوند په ډېر سرعت سره پرمخ روان و، په دقیقه او ان په ثابته کې دې مو تر له څنگه تېرېده، سیداغا ماما وویل: راحه لومړی دغه وړاندې ځای ته لاړ شو، دلته یوه تاریخي ودانۍ ده، لومړی به دا وگورو.

ودانی ته نږدې لارو، موټر مو د ودانی تر مخه پارکنګ کې پارک کړ، کله چې موټر نه کښته شو، نو یخ وششونلم، ما ویل دا خو والله سخت یخ دی، مور موټر کې وو، نه پوهېدلو، سید اګاماما راته خپل بالاپوښ راګر، هغه وویل زما یخ نه کېږي، زه ددې ځای له اب و هوا سره اشنا یم، دا مې ستا په خاطر د احتیاط لپاره

سید اګاماما د تاریخي مانی مخې ته

راواخیست. بالاپوښ مې واغوسته، ځان مې په کې ډېر راحت احساس کړ، د ودانی مخې ته لارو عیناً لکه د دارالامان مانی، جوړښت یې دا شان و، خو رنگ یې لکه د کابل د شاه دوشمشپره مسجد په شان ژېړ او سپین و. ودانی نسبتاً پر لوړ ځای جوړه شوې وه، شاوخوا یې د اوبو لوی نهرونه ایستل شوي وو، کېدی شي د منځنیو پېړیو د تاریخي ودانیو په عامه ځانګړتیا وه، چې پر ودانی باندي د یرغل د منځنیو لپاره د دښمن د عسکرو پر وړاندي دا ډول مورچلې جوړې کړي. اوس یې هم شاخوا له اوبو ډنډ

وه، خو اوس هرڅوک له کومو وسايلو پرته له دې نهرونو څخه تېرېدلای شي، ودانۍ ته ورڅېرمه د نهر پر سر دوه واړه پلونه جوړ شوي وو، غالباً دابه ډېر وروسته جوړ شوي وو.

سيداغا ماما وويل: دا ډول تاريخي ودانۍ په جرمني کې ډېرې زياتې دي او دوی يې بڼه ساتنه او پالنه کوي. د ودانۍ يوې مخې ته، لکه په هند کې د لوديانو، سوريانو، غوريانو او مغلو د وخت لويو ودانيو مخې ته چې د اوبو حوضونه او فواري وي، دلته هم همدا شان يو حوض و او گڼې فواري وې.

خو دقيقې دلته وگرځېدو، شا خوا ځنگل موهم وکوت او بيا رهي شو.

ترهغه وروسته سيداغا ماما وويل: راځه د راین غارو ته لاړ شو.

ما ويل موږ خو د همدې راین پر غاړو راغلي وو، هغه وويل: راین سيند همداسې ډېر و بڼارونو له زړه څخه تېر شوی، هلته به لږ

وگرځو ما ويل سمه ده. تر لس شل دقيقو مزله وروسته مو موټر د سيند تر څنگ د عمومي سړک تر خوا په يوه فرعي کوڅه کې پارک کړ، همداسې د سيند پر غاړه مخ په بره روان شو، رايڼ تر مورگو ډک و او په لسگونو وړې او لويې بېړۍ په کې په داسې آرامۍ بنکته او پورته روانې وې، چې غږ او غوږ يې د سړک تر غاړې هم نه رسېده.

سل دوه سوه متره به لا بر نه وو تللي، هغه هوټل مې تر سترگو شو، چې موږ نږدې پنځه کاله مخکې، د يوه سيمينار لپاره راغلي وو او په همدې هوټل کې دېره وو؛ (ميرټين هوټل) همغه وخت ددې هوټل مخې ته د افغان-المان دوستۍ يو وړوکی يادگار ي ځلی هم جوړ شواو په الماني ژبه يې يوه کوچنۍ لوحه ورته پر ټيټر نصب کړه. نږدې پنځه کاله وروسته مې هغه ځای او هغه شېبه کټ مټ په ذهن کې ژوندي شول، سيداغا ماما ته مې وويل: دا هغه هوټل و، چې زه اول ځل جرمني ته د راتگ پر مهال دلته يوه اوونۍ اوسېدم او هغه ځلی چې بنکاري، هغه هم همغه مهال جوړ شوی و. د همدې سيند پر غاړه هغه وخت زه او عبدالمالک کاموي صيب، چې دا مهال موږ سره د همدې سفر ملگری و، خو ځله پلي گرځېدلي يو. يو سل متره زيات و کم نور هم پورته لاړو، خو يخ لږ په تنگ کړو، سيداغا ماما وويل: فکر کوم يخ په تنگ کړې، راځه چې لاړ شو، هغه ځای کې، چې موټر مو ودروله، د هغه دوه کوچني شاته يو کليوال بازار دی، هلته به لږ وگرځو، چای به وڅښو، که څه دې خوښ شول وابه يې خلو، تر نږدې لس دقيقې پلي مزله وروسته همغه ځای ته ورسېدو، بڼه پاک ستره بازار و، يو دوه د وېښتانو جوړولو

صالونونه مو مخې ته راغلل، دومره پاک وو، ان داسې چې د سپرې ورته اشتيا هم راتله، چې وېښتان په کې جوړ کړي، که وېښتان يې ډېر کم يا نوي جوړ شوي هم وي، زما يې هم وېښتانو جوړولو ته زړه وکړ. لږ نور وړاندې لاړو، سيداغا ماما وويل: راځه دې هوتل کې به لږ چای وڅښو. وړوکی هوتل و، لس پنځه مېزونه په کې ايښي وو، ډېر آرام و، سيداغا ماما وويل: چې دلته په اوږوي کې ډېره گڼه گڼه وي، خو اوس ژمی دی، ځکه ارامي ده، ماويل ما هم همدا فکر وکړ، که په دې شکل يې چلوي فکر نه کوم که کرایه هم پوره کړي، نور څوک په کې نه ښکارېدل، يوه زړه ښځه په کې گرځېدله، خو ډېر تندرسته او غښتلي شخه پخه معلومېده، سيداغا ماما ورته د شنه چای وويل، لږه شېبه وروسته يې چای راوړ، چای مې وڅښه، فکر کوم ټولې لس پنځه لس ايرويې واخيستلې، سيداغا ماما وويل: داسې به وکړو، چې لاړه شو، هغه ځای او هغه هوتل ته چې د بن کنفرانس په کې جوړ شوی و، ما وويل، هلته څوک پرېږدي او که نه؟ ده وويل: هر څوک پرېږدي، خو اکثره ورته رسمي او دولتي مېلمانان راځي، دا هوتل زموږ د وطن په اصطلاح پر يوه جگه غونډی او د المان د خلکو په اند پر لور غره جوړ شوی و، چې د چا خبره نيم المان ورڅخه ښکارېده، سيداغا ماما وويل: موږ به د همدې غونډی سرته وځېږو، هوتل به له نږدې وگورو او نور به بېرته راځو. ماويل سمه ده، دې غونډی ته د ختلو دوه لارې وې، خو هغه لنډه لاره، چې موږ غوښتل پرې ورشو، ترافیکې اشارې پرې څرېدلې وې او تگ يې منع کړی و، سيداغا ماما وويل: څنگه په هغه بله لار نه ځو؟ ما وويل راځه تېر به شو

تري، ددي کنفرانس هم ډېره مزه گي. نه وه، داسې خلک ورته راغلي وو، چې دا ځای به يې هم گنده کړي وي. څه مخ پر کولن، همداسې مو په خوند حرکت وکړ، موټر په ډېر سرعت کې روان و، د هغه ځای سرکونه دومره خوندور دي، چې د سړي موشم په کې نه خرابېږي، د موشم کيسه راياده شوه، زموږ د يوه ولايت د يو مهال د نالوستي چارواکي ياد دي په خيره وي، له عجايبو پور مامور و، ددي ولايت ټول اوسېدونکي يې کسب وکمال سره اشنا دي، هغه له خپل ډرپور سره په موټر کې يوه ورځ له يوه بل ولايت څخه د خپل ولايت پر لاره روان و، هغه وخت سرکونه ټول خراب او کنډ وکپر و، خو کوم ځای کې يو کيلو متر سرک داسې و، چې موټر په کې بڼه ځغاسته کولای شوه، موټروان چې پر دې لاره بڼه بلد و، نو پر همدې ځای يې پر موټر پښه بڼه ټينگه کړې وه، کله چې موټر بڼه په سرعت کې راغی، نو پر دې وخت له کوم کورو کلي چرگې سرک ته يو ناڅاپه منډه کړې وه او نږدې وه، چې د موټر تر ټاير لاندې شي، موټروان يو دم ډېر سخت بړيک ونيو، دې سره يې له خولې ووتل، کوردي د خاوند ږنگ شه ټول موشم يې راباندې خراب کړ. چارواکي صيب پر دې وخت فکر وکړ (موشم) لکه چې د موټر دکومې پرزې نوم دی، ژر يې موټروان ته له جبهه پيسې را وکارلې، ورته يې وويل: واخله خدای دې خوار کړه، ژر يې جوړ کړه، گوره چې بيا داسې بې احتياطي ونه کړي!

دا چارواکی نور عجايب او غرايب هم لري، يوه ورځ چا ورته د ختم کارت ورلېږلی و، چې په ختم کې گډون وکړي. دا کارت يې ساتونکي ده ته ور وړی و، ده فکر کاوه، چې دا د چا کومه عريضه

ده، ژر يې امضا كړې و، ساتونكي ته يې ويلې وو: واخله خدای مو خوار كړه ټول غير قانوني شيان راباندې امضا كوي! يوه بله اتتيكه يې داده، چې يوه ورځ په كابل كې خپل يو سيمه وال مېلمه كړې و، دا د استاد رباني د پاچاهۍ شپې ورځې دي. كوربه هم د پخواني حكومت صاحب منصب و، رتبه يې هم جگړن وه، اوس يې هم په حكومت كې كار كاوه، دا مهال استاد رباني په جهاد كې د سرښندنو په وياړ دې چارواكي صيب ته د تورن جنرالۍ پورې هم وركړې وه، د ډوډۍ پر مهال ده له كوربه څخه پوښتنه وكړه، چې ستا دا هغه (رتبه) څه شی ده، هغه ورته وويل: زه ((جگړن)) يم. پر دې وخت دی رباني ته سخت په قهر شو. ((د ده داسې داسې وكړم جهاد موږ وكړ جگړني يې ده ته وركړې ده...)) ده فكر كاوه، چې جگړن له جگړې څخه اخیستل شوی نو دا پورې به تر تورن جنرالۍ لوړه وي. همداسې نورې ((نوې او زړې اتتيكې)) چې عقل به ورته گوته په غاښ شي.

خو د جرمني سرکونه داسې محفوظ دي، چې نه ورته چرگه را الوتی شي نه چرگ، نه حیوان او نه انسان، نو د موټر وان موشم په كې نه خرابېږي، نږدې يوه گړۍ مزل به مو كړې وي، چې سيداغا ماما وويل: دلته د ترکانو هوټل دی، دلته به لږه ډوډۍ وخورو، بيا به ځو، ماويل كه ډوډۍ هملته شپړولي خان دوی سره په هاله كې وخورو، څنگه به وي؟ هلته خو غير له هغې هم ځو، سيداغا ماما وويل: هلته ايله نهه بجې ډوډۍ تياره شي، اوس خو دلته ځو، ډېره پاكه ډوډۍ ده. د هوټل ترڅنگ يې موټر ودراره، هوټل ته پورته شو، ډېرو وړوكی يو پوريز هوټل و، خو بڼه د مزې پاك و، ترکان په

جرمني کې تر بل هر قوم زيات دي، تر دويمې نړيوالې جگړې وروسته، چې د کارگرانو او نورو مهاجرو په توگه دلته راغلي، همدلته پاتې شوي دي، وايي چې تر دويمې نړيوالې جگړې وروسته اروپايي هېوادونو له افغانستانه هم د گڼو کارگرانو د لېږلو هيله کړې وه، خو هغه وخت د افغانستان حکومت دا د ځان لپاره سپکاوی گڼلی و.

په جرمني کې اوس د ترکانو شمېر نږدې څلور ميليونو ته رسېږي، په هر حال ځانته خپل مسجدونه، هوټلونه او کلتوري مرکزونه لري. په دې ځای کې دې پر ترکانو او ايرانيانو هم د افغانانو مينه ماتېږي، سيدا غاماما، چې څه غوښتي وو، هغه يې راوړل، عيناً لکه د افغانانو ډوډۍ، پاکې سوتره وريچې او کباب. ډوډۍ مو په خوند وخوره او د حاجي صيب فضل الرحمن د هال پر لوري روان شو.

د حاجي صيب فضل الرحمن هال: دوی ورته په رسمي ډول «د خوشالۍ هال» وايي خو زه ورته ځکه د حاجي صيب هال وایم، چې دده په تدبير او هلو ځلو جوړ شوی، که څه هم شېرعلي خان، شېرولي خان، عبدالولي خان، خان ولي او دده د کورنۍ نورو غړو او خپلوانو به په کې ډېر زحمت گاللی وي، خو چې اوبه له سره پاکه نه وي، تر دې ځايه رڼې نه رسي، تر شل دقيقې مزله وروسته به دې هال ته رسيدلي يو، کله چې هال ته ورسيدو، نو ډاکټر شېرولي، شېرعلي خان، عبدالولي، د شېرولي ماماگانو او نورو گڼو ځوانانو زموږ هرکلی وکړ، ټولو وويل: ډېر وخت مو تېر کړ. ما ويل مخکې تر دې، چې زه نورې خبرې وکړم، زه هال گورم شېرعلي خان ته مې

وويل: ماته دا هاله ټوله را وښايه، دوى هال ته ((هاله)) ويله، كېدى شي جرمني تلفظ يې همدا وي. په كابل كې دې ته د واده يا غونډو سالون وايي، شېرعلي خان، شېرولي خان او عبدالولي ته وويل، چې لاړ شئ يون صيب پر ټولو ځايونو او كوتو وگرځوئ. عبدالولي خان پر دې وخت غږ كړ، للاصبر وكړه، چې زه خپله كمره هم راواخلم، عبدالولي خان تر شېرولي خان كشر دى، په خوشال خان لېسه كې و، هغه وخت ډېر كوچنى و، څنگه چې له شېرولي خان سره زما وروري وه، شېرولي ته يې للاويل، نو ځكه ما ته هم للا وايي. هغه خپله كمره را واخيسته، ما وويل: څنگه دلته خو عكاسي نه كوي؟ هغه وويل، ولې نه، دلته د واده، علمي او ادبي غونډو عكاسي زه كوم، ما ويل مفتحه يې كوي او كه په پيسو، هغه ويل نه بابا فيس اخلم، د ودونو پروگرامونه ټول زه خپله عكاسي كوم اوبل چا ته اجازه هم نه شته، چې زموږ له اجازې پرته عكاسي وكړي، كه واده والاڅوك هم راولي، نو هغه فرعي عكاسي كوي، ما وويل: د ودونو په منځ كې هم ته گرځې؟ هغه وويل هو، د ناوې او شاه ټول عكسونه ويډيويي او چاپي زه اخلم، ما وويل: بياخونو چې پيسې هم در نه كړي، همدا وړيا سيل دې بس دى، هغه په خندا شو، ويي ويل نه يوازې دا فلمونه ورته بيا ايډيټ او صفا كوم، بلكې عكسونه يې هم چاپوم، له دې لارې هم پيسې راته پاتې كېږي، بيا ما ورته وويل، چې تر شېرعلي خانه خود تا گټه ډېره ده. گپ ته مو همداسې ادامه وركړه، هغه لومړى پر لوى هال وگرځولم، رښتيا هم خداى (ج) دې له بدو سترگو ساتي، د جرمني په كچه هم ډېر ښكلى او لوكس هال و، تقريباً اته نهه سوه كسان په

کې پر یوه وخت ځایبدل. په بنکلو قندیلونو سینگار شوی و، مېزونه او څوکی یې هم ډېر آرامه وو، ځمکنی فرش پرې

غوړېدلی و، څوکی یې داسې وې، چې د کېناستو پر وخت یې کېنې پښ نه کاوه، تر هغه وروسته یې پخلنځی راوېښود. رښتیا هم ډېر پاک و، بیا یې ستیور یا زېرمتون راوېښود، چې دوی ورته مواد راوړي او هلته یې زېرمه کوي، تر هغه وروسته یې اداري خونې هم راوېښودې، چې څلور پنځه اتاقونه په کې وو او تر څنګ یې یو جومات، چې نږدې دوه سوه لمونځ کوونکي پر یوه وخت په کې ځایبدلی شي. تر هغه وروسته یې په دویم پوړ کې یو بل منځني هال ته بوتلم، چې لاندې پوړ کې یې څو لوی اتاقونه وو او له دې سره همشکله څو اتاقونه چې د فترې کار تر اخیستل کېدلای شو، په دې منځني هال کې د اوږده مېز شاوخوا څوکی ایښودل شوي وې، پر یوه وخت پنځوس، شپېته کسان په کې ځایبدلای شي. ډاکټر شېرولي وویل: اوس موږ د کلتوري ټولني اکثره غونډې همدلته

کوو، استاد عبدالله بختانی خدمتگار او استاد حبیب الله رفیع چې راغلي وو، هغوی ته مو همدلته خای جوړ کړی و، هغوی همدلته ډېر خوشاله ځکه وو، چې دا خای ډېر ازاد دی، بیا عبدالولي لاندې پور ته کښته کړو، چې هلته څو ښکلي اتاقونه وو، د تلویزیون د سټوډیو لپاره ډېر ښه خای و. عبدالولي خان وویل: لالا ته چې له خیره تلویزیون جوړ کړې، نوزه به ورته دلته سټوډیو جوړه کړم، له ټولې اروپا څخه بیا ته بېغمه شه، دومره کار درته وکړم، چې ته هم ورته حیران شې، ما ویل څه خدای به خیر کړي، انشاالله چې همداسې یوې ورځې ته به ورسېږو، اوس خو یوازې یو هیله ده، تعقیبوو به یې. پر دې وخت ډاکټر شپړولي وویل: راځئ چې لاندې لاړشو، هلته ډوډۍ تیاره ده، ډوډۍ به وخورو بیا به څو پر یوه اوږد مېز ډوډۍ تیاره وه، پنځه لس، شل کسان پرې راټول شو، ما ورته وویل چې دا زموږ لپاره ده که نه هره ورځ همدا حال وي؟ هغوی وویل: نه بابا هر وخت دلته همدا حال وي، نن دلته د واده پروگرام و، کله چې د واده یا کومې غونډې پروگرام وي، زموږ ورځني کار کوونکي خوراځي، هغه نور چې موږ سره دلته د محفلونو پروخت کار کوي، هغوی ته هم خبر ورکوو، په دې ډول کارونه ښه پر مخ ځي. پر دې وخت به یو یو ځوان، چې څېری یې راته ډېرې اشنا ښکارېدې، راته او ماته به یې ستړي مه شي راکول، شپړولي ماته وویل: چې دوی نه پېژنې، ما وویل، نه والله، ده وویل پلانکی دی که نه، ښه ما ویل دا خو څلور پنځه کاله مخکې ډېر کوچنی و او اوس دادی ځوان شوی، خپله افغاني ډوډۍ مې وخوره، شېرعلي خان راته وویل: له خیره چې زموږ او ستاسې خپل

ټلويزيون جوړ شي، دلته به ډېر كار وكړو، په دې هاله كې مې مسكينيار صيب ته پروگرام جوړ كړی و، ډېرې پيسې ورته ټولې شوې او ټلويزيون ته يې ډېره گټه ورسېده، نو يو ځل چې له خيره سره تاسې خپل كار پيل كړئ، بيا انشاالله كار نه معطلېږي، څو شېبې نور هم ناست وو، شپږولې هغوی ته وويل: زه او يون صيب درڅخه څو، تاسو نو بيا راځئ، هغوی وويل: تاسې ځئ موږ هم خپل كارونه دادی راټولو او درځو.

زه او شپږولې په موټر كې كېناستو، يو ځل بيا يې د كور د ټولو غړو د روغتيا پوښتنه وكړه، د هېواد مېشتو ليكوالو جلا جلا تپوس يې وكړ، د ژوند، اقتصادي حالت او امنيتي ستونزو ټولو پوښتنه يې وكړه. ما د ټولو ډاډ وركړ، ومې ويل: چې ژوند مې ډېر ښه دی، اقتصادي مشكل نه لرو، يو څه سپما هم كولاى شو، خو بيا هم ارامه او خوشاله نه يو، علت يې دادی، چې افغانستان كې سياسي عدالت تامين نه دی، نه يوازې دا چې له خپلو حقوقو برخمن نه يو، ځپل كېږو هم او ملامت هم گڼل كېږو. ډاكټر شپږولې په زېر وزير سره د هېواد د ټولو حالاتو پوښتنه وكړه، كه څه هم زما توضيح او تشریح هغه ته څه ډېره نوې ځكه نه وه، چې هلته افغانان د رسنيو له لارې او هم د ټلېفون له لارې په ډېر ښه ډول د هېواد پېښې تعقيبوي، خو بيا هم هغه مسایل، چې لاهم د رسنيو تر خولې نه ورسپېږي، ده ته جالب وو، زه او دی دواړه په دې هم نظره وو، چې د دې ډول محرومیتونو انعكاس لپاره تر ټولو مهمه وسيله داده، چې ټلويزيون فعال كړو، او س خو موږ ځپل كېږو هم

او ملامتېږو هم ، له دې حالت څخه د راوتولاره داده، چې رسنۍ مو په لاس کې وي.

همدې خبرو خبرو کې شپږولې دښار پر څو واټونو ورگرځولم، خو په سياسي خبرو اترو کې دومره ډوب وو، چې دښار ښکلا ته مو هډو پام نه شو، هلته خود بدرنگی هېڅ سوال نه پيدا کېږي، خو بيا هم تر ښکلو ډېرې ښکلې ودانۍ د سړي زړه راکاږي، کله چې له سياسي خبرو لږ په دمه شو، نو شپږولې ته مې وويل: ته وگوره ودانۍ چې څنگه ښکلې يې جوړه کړې ده، فقط لکه دسگرټو قوطۍ چې يې ودرولې وي، هغه هم داسې پاکه او سوتره چې هېڅ پلاستيک دې ترې هم نه وي لرې کړي، کاشکې چې ټايرونه يې درلودلای او يا انتقالېدلای شوای، چې د ټولې مو افغانستان ته وړې وای، هغه وويل: تعمیرونه خو به يې يوسې، خلک به يې څنگه کړي؟ په څو ورځو کې به يې درته بېرته د خاورو ايرو څلی کړي، تر څو چې خلک اصلاح نه شي او ټولنه کې ذهني اعمار رامنځته نه شي، دا ډول ودانۍ به جوړې شي، خو بيا به ښکې شي. ماويل رښتيا هم واقعيت دادی ترڅو چې د خلکو په ذهنيت کې مثبت بدلون را نه شي، ډېره سخته ده، چې واقعي، مستحکم او نا متزلزلې پرمختيا ته ورسېږو، وگوره د افغانستان سړکونه په دې نږدې څو کلونو کې اکثره بېرته جوړ شول، خو خلک يې جوړ نه شول، د کابل - جلال اباد سړک ښه ښکلې جوړ شوی، په منځ کې يې سپينه ليکه په دې خاطر اچول شوې، چې د هرچا خپل برید او خط السیر معلوم وي، خودا د نه سړي زامن خپل خط پرېږدي، او پر دې بله ليکه به روان وي، ځينې ډرېوران دومره سپين سترگي

وي، چې د سپري د اوسپلې پوکاني راتنگه او انفلاق ته نږدې کړي، ماسره خو چې هر ډرپور وي، لکه د دوک غوندي يې په لار سمومه، خو کوم يوبه ژر سم کړي، يو هم د سپري زوی نه دی، که سپري نه وايي له خواری. هغه د کابل پوهنتون د يوه استاد خبره ډېره سمه ده، چې چا ورڅخه پوښتلي وو: «افغانان به څه وخت سپريان شي؟ هغه ورته په ځواب کې ويلي وو، دوی چې ترڅو سپريان کېږي، مور نه به يې خره جوړ کړي وي.» اوس سرک جوړ شو، خو ډرپوران ذهنأ جوړ نه شول، نو په دې خاطر ستا خبره مهمه ده، چې ذهني اعمار ډېر مهم دی.

همدې خبرو کې وو، چې شپږولي دوی د کور لار ته مستقيم او نږدې شو، پنځه لس، شل دقيقې وروسته کورته ورسېدو. د شپې دولس بجې وې، يوه شېبه حاجي صيب سره کېناستو، هغه د نن ورځې گزارش وغوښت او ما ټوله کيسه ورته وکړه، دهالې مبارکي مې ورته هم ورکړه، هغه وويل: خوبه دې شوه، ما وويل، والله ډېره بڼايسته وه، بيا لار و خوبخونې ته.

دریښي مې بدله کړه، جامې مې واغوستې، شپږولي راسره څو شېبې نور هم مجلس وکړ، بيا يې راته وويل: سبا مو پروگرام څه دی؟ ما وويل: غريب صيب راځي، هغه سره به پروگرام جوړوو، که ممکنه وه، پاریس ته ځو، هلته زما اخبني فيصل د افغانستان په سفارت کې کار کوي، هغه به هم وگورو او که ممکنه وه، استاد روستار تره کی به وگورو، د درناوي سپري دی.

ډاکټر شپږولي وويل: زما زړه همداسې تخنېږي، زړه مې دی، چې تېر شم دې وظيفې نه او سر له سبا تاسې سره لار شم. دا

چکرونه خومې یوازې پر تاسې نه لورېږي! ما وویل: ته دې خپل کار کوه، غریب صیب نور وزگار شوی، پرېږده چې هغه راسره وگرځي، هغه په اروپا کې غیر له هغه هم دومره بلد دی، لکه د معاملاتو لارښود، هر ځای ور معلوم دی. ته دې سبا وختي خپلې وظیفې ته څه او موږ به خپل کارونه خلاصوو. ده وویل کله چې غریب صیب راغی، نو بیا دې له هالې هر موټر چې زړه غوښته بودې ځي او یا به عبدالولي در ته بڼه نوی موټر ونیسي، سفر مو ډېر اوږد دی، چې په تکلیف نه شی، ما ورته وویل: څه ته دې خپل کار کوه، تر تا دلته زما واک زیات دی، عبدالولي ته چې مې وویل په ټي ثانیه کې موټر پیدا کوي. پر همدې خبرو مو خوب ته پناه یوړه.

دپاریس پر لوري

د مارچ ۱۸مه نېټه د سه شنبې ورځ وه، غریب صیب له خپلې
وعدې سره سم د مارچ پر اتلسمه نېټه سهار نږدې یوولس بجې په
کولن کې د حاجي صیب فضل الرحمن کورته ځان راوړسوه، موږ
چای څښلی و او همده ته منتظر وو، تر څو شېبو دمې وروسته یې
راته وویل: څنگه دې پروگرام؟ ما ویل پروگرام خو نو ستا په لاس
کې دی، هغه وویل: تصمیم ستا دی، فقط ته یې ووايه، چې بیا
پلان ورته جوړ کړو، ما ویل تصمیم هم ستاسو په لاس کې دی، ده
ووایل که یوازې پاریس ته ځې، خو تلای شو او که ته وایې، چې د
استاد روستار تره کي لیدو ته هم لار شو او بیا به بېرته سبا ته
بلجیم او هالنډ ته ځو، نو دا ناممکنه ده، موږ یوازې کولای شو
پاریس ته لار شو او هلته فیصل سره وگورو او سبا سهار بېرته وخته
راشو، نو داممکنه ده، ځکه چې دې ځای نه تر پاریسه پورې نږدې
نهه سوه زر کیلو متره لاره ده، همدا سې پر بلجیم به تېرېږو او بیا له
پاریسه، (لیون) ته هم ډېره لاره او بېرته راگرځېدل هم غواړي، دا
ټول به ونه کړای شو او بل استاد روستار تره کي سره خو موږ خبره
هم فکس کړې نه ده، چې هغه شته او که نه او که وي هم، مصروف
دی که وزگار؟ خیر په هر صورت له ډاکټر صیب تره کي به تېر شو،
یوازې ستا اخبني فیصل جان به وگورو او که وشول ډاکټر اکبر
وردک او ځینې نور دوستان ... ما ویل سمه ده، همداسې به وکړو،
هغه سم له لاسه فیصل ته تېلفون وکړ، ورته یې وویل: موږ درځو،

هغه خپل ادرس ورکړ او څو ځله يې خپل ادرس ورته دقيق کړ، چې
 احياناً غلط نه شي. غريب صيب ادرس وليکه او ځان سره يې
 خوندي کړ، عبدالولي او حاجي صيب سره مو مشوره وکړه، حاجي
 صيب وويل: دلته خو موټر ډېر دي وگورئ کوم چې تاسو ته په
 کارېده، همغه واخلي، عبدالولي وويل: دا موټر بڼه دي، خود
 دومره لري سفر لپاره نه دي، چې بلجيم فرانسې، بيا بېرته بلجيم،
 هالنډ او ډنمارک ته دې تگ راتگ وکړي. چېرته به درته پاتې وي،
 بيا به څه کوي؟ بڼه به دا وي چې بارگين ته لاړشو، هلته بڼه نوي
 موټر وي، ارزانه يې هم ورکوي، د يوې اوونۍ لپاره به يې کرايه
 کړو، چېرې چې خراب شو، هملته به يې پرېږدئ، هغوی مجبور دي
 هملته بل موټر درته درکړي، حاجي صيب وويل، بس چې څرنگه
 پوهېږئ! حاجي صيب نه مو اجازه واخيسته، زه (يون) او غريب
 صيب له خپلو بيکونو سره د عبدالولي په موټر کې کښاستو او
 د بارگين پر لوري مو حرکت وکړ، نږدې شل دقيقې وروسته بارگين
 ته ورسېدو، عبدالولي، لکه له پخوا نه چې ورسره بڼه بلد و دفتر ته
 ور دننه شو، په دفتر کې دوه ځوانې بنځې ناستې وې، خو ډېرې
 مصروفې بنسکارېدې، نوره داسې چوپتيا وه، چې تا به ويل دلته
 هېڅ انسان کار نه کوي، عبدالولي ورته دکرايي موټر وويل، يوې
 مېرمنې وويل: شته، عبدالولي ته يې وويل چې دده پېژند کارت،
 کرېډټ کارت او همدارنگه څوک چې موټر چلوي د هغه دډرپورۍ
 ليسانس په کار دی. موټر خو غريب صيب چلاوه، نو ځکه يې خپل
 ليسانس ورکړ، د دفتر شاته بارگين و، په منظم ډول په کې موټر
 ولاړ وو، نږدې شل پنځه ويشت ډول ډول موټر، غريب صيب په کې

داسې موټر خوښ کړې ، چې ښه تفريحي موټر و ، نه پوهېږم څه نوم به ورته اخلي ، خو درې تنه په وروستي سټ او یو تن له ډرېور سره په مخکني سټ کې قانوناً ځایېدلای شي .

شاته ټولېکس یې هم ښه پراخ و ، غریب صیب هم د همدې ټولېکس له خاطرې خوښ کړې ، ویل یې چې بیا نور ملګري هم راسره ملګري کېږي ، نو همداسې لوی ټولېکس په کار دی ، غریب صیب ټول موټر داسې معاینه کړې ، لکه دالوتکې ټیکنشن چې الوتکه ګوري ، یوازې یوه ځای کې یې په کې لږ نری داغ پیدا کړې ، غریب صیب په دې ډول موټر کې ډېره تجربه لرله ، ویې ویل چې څه ډول یې موږ ته راکړی وي ، په هماغه ډول یې باید بېرته ورتسليم کړو ، موټر ښه نوی و ، تر اوسه یې لاکیلومتر زرو ته نه ورسېدلی . موټر مو خوښ شو ، بېرته دفتر ته راغلو ، غریب صیب ورته د داغ وویل ، هغوی وویل : سمه ده ، موږ ته معلوم دی ، بیا یې له عبدالولي څخه کړیدت کارت و غوښت ، هغه خپل کړیدت کارت ورکړ ، د هغه کارت کې پیسې خلاصې شوې وې ، بل کړیدت کارت یې ورکړ ، هغه کې هم پیسې نه وې ، خپله جیب کڅوړه (بتوه) یې ډېره وکتله ، بل کړیدت کارت یې پیدا نه کړې ، بیا یې شېرعلي خان ته تېلفون وکړ ، ځکه د هغوی هال نږدې و ، چې د هغه کړیدت کارت راوړي ، هغه تصادفاً د خپل جیب ټول شیان په کور کې له یاده ویستی وو ، هغه وویل ان د جیب پیسې هم ورڅخه هېرې شوي دي ، که وخت لری ، خو لاړ شی له کوره یې ژر راوړئ ، تر کوره پورې تگ راتگ نږدې یونیم ساعت وخت نیوه ، پر دې وخت مې عبدالولي ته وویل : دغه دي ماسره پیسې شته ، نو کړیدت کارت ته هېڅ اړتیا نه شته ،

هغه له جيبه پيسې راووبستلې، پيسې، خو دغه دي ماسره هم شته، خو دوی نغدې پيسې نه غواړي، کريډټ کارت غواړي، چې اتومات پيسې د دوی خپل حساب ته لارې شي. دوی وايي، دلته بانک نه لري او نه دومره وخت لري، چې داپيسې تحويل کړي، کريډټ کارت څخه خو اتومات د دوی خپل حساب کې جمع کېږي، پر دې وخت ده وويل: ما دا کارتونه مصرف کړي وو، خو حساب يې را نه هېرو، ته ودرې چې زه خپل دا جيبونه وگورم، ماسره يو بل کريډټ کارت هم و، کاغذونه يې چې واپول راواپول که گوري، چې يو بل کارت هم پيدا شو، ډېر زيات خوشاله شو، بنځې ته يې دا کارت ورکړ، ورته يې وويل: چې وگوره ستا حساب پرې پوره کېږي که نه؟ هغې چې کريډټ کارت له کمپيوټره تېر کړ، نو ويې ويل: هو حساب پوره شو. پر دې وخت يې موږ ته کيلي او د پېښوريانو په اصطلاح د موټر چيټ راکړ، عبدالولي وويل: ښکمرغه يو، چې ډېر مو ارزانه واخيست، هغه وويل: شنبه او يکشنبه په کې رخصتي راغله او تر هغه مخکې هم يوه ورځ رخصتي ده او بل موږ مکمل ديوي اوونۍ لپاره ونيو، يو خود يوي اوونۍ لپاره يې قيمت راټيټېږي او بل رخصتي، چې په کې راشي قيمت يې نور هم راټيټېږي، وروسته مو، چې چيټ وکوت، نو (۳۹۰) ايرويي په کې ليکلي وو. چې د ورځې نږدې پنځوس يورو راتلې، د نورو ورځو په انډول موږ ته ډېر ارزانه وېرېښېد. موټر مو چې چالان کړ، نو ټانکۍ يې فول (ډکه) وه، قانون دا دی، چې په همدې معيار او مقياس به ورته بيا د تسليمې پر وخت ټانکۍ ډکوي. عبدالولي وويل، چې دا موټر جي پي ايس (GPS) (لازېښود)

نه لري، په لاز کې به ډېر په تکليف شئ، شپږولي لاهم ډېر ټينگار کاوه، چې له (GPS) پرته لاز نه شئ، ځکه چې څو هېوادونو ته ځئ، نو بايد جي پي ايس حتمي درسره وي، عبدالولي وويل: کور ته ځو هلته په بل موټر کې جي پي ايس نصب دی، هغه به راخلاص کړو او دې موټر کې به يې وتړو، همداسې د کور پر لوري روان شو، نيم ساعت وروسته به رسېدلي يو، عبدالولي له بل موټر څخه جي پي ايس راخلاص او په دې موټر کې يې نصب کړ، غريب صيب جي پي ايس چالان کړ او له همدې ځايه يې په پاریس کې د فيصل ادرس په کې ورکړ، جي پي ايس کار وکړ، له همدې ځايه مو له عبدالولي څخه اجازه واخيسته او حرکت مو وکړ، لارښود خپله لاره بنسودله (GPS) يا لارښود داسې يوه اله ده، چې د وړو کي کمپيوټر د وسيلې بڼه لري او پر سکرين باندې درته په غږ او هم په اشاره لاره ښيي، کله چې خپل ټاکلی ادرس په کې ثبت کړې، نو ترهماغه ځايه دې لارښوونه کوي. کوم ځای کې چې لاز درنه غلطه شي، نو درته وايي، چې لاز دې غلطه کړه او بيا درته دا هم وايي چې پر دې لاره، پر دې څلور لازې او تمځي راگرځېدلای شي او خپلې ټاکلي لازې ته سيخېدلای شي. په اروپا کې اکثره موټر جي پي ايس کاروي، دا دستگاه له سپورټمکي سره تماس لري او ټوله لارښوونه له هماغه ځايه اخلي. په جرمني کې ټول جرمني شموله او اروپا شموله (جي پي ايسونه) کارول کېږي، کوم ځای کې چې په لاره کې ټکر شوی وي، يا گڼه گڼه وي او يا هم لاره بنده وي، جي پي ايس درته خبر درکوي، چې لاره کې دغه مشکل دی او دغه متبادله لاره خلاصه ده، لنډه دا چې په داسې ښارونو او هېوادونو کې جي پي ايس

داسې وي لکه درانده د لاس امسا. خو کیلومتره منزل چې مو وکړ،
 نو جي پي ایس اعلان وکړ، چې پاریس کې تر غوښتل شوي ځای
 پورې (نږدې اته سوه) کیلومتره لاره او په دوهمه (نږدې اتو ساعتو
 کې) هلته رسېږي. البته د وخت او فاصلې دا معیار او برید ټاکنه د
 موټر په سرعت پورې اړه لري، څومره چې سرعت زیاتېږي د وخت
 گراف راټیټېږي. تر نږدې یو نیم ساعت منزل وروسته به مو نږدې
 دوه سوه کیلومتره لاره وهلې وي، چې د جرمني له خاورې تېر شو او
 د بلجیم خاورې ته دا خل شو، کله چې د بلجیم خاورې ته
 داخلېږي، نو که کوم څوک بلدي درسره نه وي او درته ونه وایي،
 چې دا بلجیم دی، نو نه پوهېږي چې دا بلجیم دی. البته زه یو ځل
 دمخه هم بلجیم ته راغلی وم، او گران نجیب احمدزي سره مو غوره
 غرمه کړې او یوه ماښامنی تېره کړې وه، هغه وخت هم بلجیم د
 اروپایي ټولني غړی و او سرحدونه یې ړنگ شوي وو، دا ځل چې
 بلجیم ته راوړسېدو، نو غریب صیب راته هغه پخوانی خونی او
 غرفې وښودې، چې د دواړو هېوادونو په برید کې وې او هغه مهال
 د بلجیم سرحدی گرگ گڼل کېده، د بلجیم سرکونه هم د جرمني په
 شان بنایسته دي، کوم خاص توپیر په کې نه لیدل کېده، خو ما
 غوندي سړي ته چې کله هم چېرته ښکلی سرک او ودانۍ وگورم، نو
 زړه مې غواړي، چې خپل هېواد ته یې یوسم او یا هم هیله لرم، چې
 زما هېواد هم په همدې ډول لویې لارې ولري. دپخو سرکونو خوزه
 ځکه شوقي یم، چې ما د خامه سرکونو کړاو لیدلی، د طالبانو او
 تر هغه دمخه نظامونو کې چې د افغانستان اکثره سرکونه
 کنډوکپ و او اوږدو سفرونو د سړي لږمون خوړیناوه، زه به چې

هغه وخت ډېر زيات كابل او پېښور ته تلم، نو د لين د ډېر پور په شان راته د سرک كړلېچ او جمپونه معلوم وو، د دوړو پر ضد خو مې څه له لاسه نه كېدل، د كابل له تنگي به مې چې پتو پر سر راكاره، نو تر تورخمه به مې نه لرې كاوه او تر همدې پتو لاندې به مې دا هيله، خوب او خيال په ذهن كې گرځېدل، داسې وخت به هم راشي، چې زموږ په هېواد كې سړكونه پاڅه شي، او يا خو لږ تر لږه له كابله تر جلال اباده په پاڅه سرک او پاك موټر كې لږ شم، ماته د ډېر پورانو په څېر د پنچرۍ ځايونه هم معلوم وو، ان تر پتو لاندې مې هم پيدا كولاى شول، هغه وخت د كابل- جلال اباد سرک او د هېواد نور سړكونه دومره خراب وو، چې عادي موټر په كې پر ساعت لس كيلو متره مزل كولاى شو، ځاى پر ځاى به پنچري وه او د لارې د هوټلونو تمځايونه. وايي چې له استاد محمد اصف صميم څخه، چې ډېر سفرونه كوي، چا پوښتنه كړې وه، چې له كابل- جلال اباد ته څومره لار ده؟ هغه ورته ويلي وو: درې په كې پنچرۍ محاسبه كړه، دوه وخته په كې ډوډۍ، څلور په كې لمونځونه او نوره پاتې لار، چې دا نږدې لس دولس ساعته وخت نيسي. زما دا يو ارمان خو پوره شو، هم د كابل او تورخم لويه لاره پخه شوه، او هم د هېواد نور سړكونه پاڅه شول، اوس زه خپل شخصي موټر هم لرم او دولت هم ښه گاډۍ راكړې، نو كله چې د هېواد پر پخو سړكونو سفر كوم، فكر كوم چې اروپا كې گرځم.

غريب صيب ته مې وويل: ځينې خلك تر انصاف لرې انتقادونه كوي، خوزه كه يوازې دا سړكونه هم له تېر وختونو سره پرتله كوم نوزره مې پرې باغ باغ شي. غريب صيب وويل: ددې سوکالی او

پرمختګ په خوند هغه سپری پوهېږي، چې پخوا یې سختی لیدلې وي، زه د جهاديانو په پړاو کې پر دې لاره تللی یم، داسې یې ځپلې یم، چې تر اوسه مې له هغه سفره بدې راځي، نو کله چې ځینې خلک انتقاد کوي، دوی د افغانستان پخوانی حالت نه دی لیدلی.

غریب صیب ته مې وویل: د طالبانو پر وخت زه (یون) انځور صیب او غضنفر صیب له کابل څخه لار و. څلور سوه کیلو متره لار مو په (۲۲) ساعتونو کې ووهله. هغه وخت زموږ په خیال کې هم نه گڼېدل، چې دا سړک به پوخ شي، خو یو وخت بیا داسې هم راغی چې سړک پوخ شو او زه له همدې لارې په پنځو ساعتونو کې کندهار ته ورسېدم. نو زه چې کله د بلجیم سړکونو ته ځیر شوم، د جرمني هغه پرې بنکلي بنکار بدل، نو ځکه خو مې د خپل هېواد لپاره په تخیل کې د جرمني په شان سړکونه غوره وبلل، مزله ته مو دوام ورکاوه، اروپا خو ټوله خدایي شنه ده، خو دوی هم په کې ډېر زحمت ایستلی دی، د زحمت او طبیعت د گډ امتزاج له برکته اروپا نن دې بنکلي حالت ته رسېدلې ده. که څه هم زما د هېواد طبیعت هم تر چا کم نه دی، خو څه موږه خپله ځان خراب کړ او څه هم گاونډیانو خراب کړو، هغه د ملوک رغون ماما خبره چې ویل یې: «زموږ په کلي کې یو سپری و، ډېره بڼه او بنايسته بڼه یې لرله، گوزاره یې هم ډېره بڼه وه، مینه او محبت یې زیات و، خو کله چې د گاونډیو له بڼو سره ددې بڼې ناسته پاسته زیاته شوه نو د هغوی پسیسکو پرې تاثیر وکړ، د وخت په تېرېدو سره د بڼې او مېړه ترمنځ خوا بدي زیاتېده، بله ورځ چا ترې پوښتنه وکړه، چې څنگه ده بڼه دې، هغه ورته وویل، بڼه بڼه مې لرله، خو

گاونډه يومېرمنو را نه خرابه کړه...)) ملوک رغون ماما به ويل:
افغانستان بڼه بڼکلی وطن دی، خو گاونډيانو خراب کړ. د بلجيم
پر شنو جلگو مې ځای ځای اسونه، غويي او نور څاروي ليدل، چې
بڼه تر وتازه وو او بڼه په مينه څرېدل، ډېر خوشاله برېښېدل، ماويل
چې حيوانات يې دومره خوشاله دي، نو دانسانانو به يې څه حال
وي؟

په همدې بحث کې روان وو، چې د ما بنام تيارې نورې دومره
راخوړې شوې، چې شاخو او ځمکې يې مو نه شوې ليدلای، دسړک
په دواړو غاړو کې د ستورنډاگانو سړک روښانه کړی و، تر دې
وروسته نوزه د رڼاگانو د شمېر په لټه کې شوم او ځای ځای مې د
موټر جي پي ايس ته کتل، مقصد مې دا و حساب وکړم، چې دوی
په يو کيلو متر کې دواړو خواوو ته څومره برېښنا ستنې ودرولي
دي. خو دا حساب به رانه ګډ وډ شو، اخر په دې لټه کې شوم، چې
په رڼا ستنو کې کومه يوه داسې پيدا کړم، چې گروپ يې جوړ نه
وي او يا نه وي لگېدلی، خو پر داسې گروپ يا ستنې مې سترګې
ونه لگېدې، غريب صيب وويل: څه ته متوجه يې؟ ماويل هسې
ناجوړه گروپ پيدا کوم، هغه وويل: لکه چې پيدا دې نه کړ، پر دې
وخت ما ورته وويل: څنگه کوو، باوري صيب ته زنگ نه وهي؟ هغه
وويل: که زنگ دې ووايه، نو ځان دې په غضب ککړ کړ، هغه خو
لکه زری غونډې درپورې نښلي، غير له هغه مو ورسره سبا ته
وعده ده له اخوا پرې راگرځو، او ځان سره يې بيايو، اوس يې لاره
هم بچ ده، جي پي ايس چې ماته کوم وخت راکوي، نو ايله يوولس
بجې د فيصل جان ځای ته ورسېږو.

الحاج محمد امين باوري زموږ ډېر تکړه فرهنگي ملگري دی، په بلجيم کې اوسېږي، د ارزگان د دهرات ولسوالۍ دی، په اصطلاح د مشر ملا صيب کليوال دی او د مشر باوري صيب؛ عبدالرسول باوري ورور دی، يا په بله وينا هغه دده ورور دی، ښه پوخ حج يې هم کړی، خودگپ شپ له تخت وتاجه لانه دی غورځېدلی، زه اوس هم پوره باوري نه يم، چې خپله به حج ته تللی وي او يا که چا به بيولی وي، لکه ډاکټر صيب مخان شينواری، چې په وچ زور ښاپېری، خور حج ته بيولی و او اوس چې څوک ورته حاجي ووايي نو ځان ورته بل قسم ښکاره شي، ډاکټر صيب ماخان ته چا هسې په گپ کې حاجي صيب ووايه. نو ده ورته په ځواب کې وويل: چې حج يو فرض دی ادا مې کړ، لکه لمونځ چې کوم، زه دا فرض د خدای لپاره کوم، زه لمونځ هم کوم، نو ته به ماته لمونځ غاړی صيب وايې؟ هغه بيا ورته له قصده وويل: حاجي صيب دلته راشه کښه ده هم ورته وويل بېلماڅه صيب دلته راشه کښه، هغه سړی ورته ډېر په غوسه شو چې ته ولې ماته بېلماڅه وايې؟ ما حج کړی ته ماته حاجي وايې. ته لمونځ نه کړې نو ځکه زه درته بېلماڅه وایم. هغه تردې وروسته ډاکټر صيب مخان ته حاجي صيب ونه ويل، نو د الحاج باوري صيب ازاد نظر، گپ شپ ته چې گوري، دده او حج ترمنځ لا ډېره فاصله پاتې ده. په همدې خاطر موږ ورته وويل چې په شعرونو او ليکنو کې دې له ځان سره حاجي مه ليکه، په (امين باوري) کې دې هم ډېر اسلامي قوت پروت دی، همدا چې عملي کړې هم بس دی، باوري صيب ډېر ښه هرمونيه هم غږوي او ډېر خوږ اواز هم لري، ماويل چې په دې درياندې مشر ملا صيب

خبر شي، چې هم حاجي يې هم امين يې او هم ارمونيه غږوي، بيا به نو د ژوند ځکه هم ترې ونه کړې، لنډه دا چې امين باوري صيب د پر خوږ اود مجلس سرې دی، مېلمه خو په بيه اخلي، نو په دې خاطر ما او غريب صيب پاریس ته د تگ پر وخت تر ځان غلنی تېر کړ. سفر ته مو دوام ورکاوه، يوخت مې کتل چې د رڼاگانو څرکونه کمېدل، غريب صيب ته مې وويل، ولې د سړک د غاړې رڼاگانې کمې شوې؟ هغه وويل: د فرانسې خاورې ته داخلېږو. ما ويل فرانسې کې څه برق نه شته که څنگه؟ دلته خو به ستر جنرال تورن اسمعيل خان د برق وزير نه وي، هغه وويل نه خبره داسې ده، چې فرانسويان پر جرمنيانو باندي خاندې او هغوی ساده گان گڼي، وايي د سړک د غاړې پرېښنا ستونو ته ځکه ضرورت نه شته، چې موټر خپله رڼاگانې لري، نو بله رڼا هسې يوزياتي لگښت دی، کله چې فرانسې ته داخل شو، نو پرته له دې چې د سړک پر غاړه رڼاگانې کمې شي نور، نو په سړک کې څه بدلون رانغی، خو موټر په بلجيم کې نرم حرکت کاوه، جي پي ايس وښودله، چې تر نږدې دوو ساعتونو وروسته به هدف ته ورسېږو، غريب صيب ته مې وويل: دلته خو هېڅ شی نه ښکاري، سبا به بېرته ځو، موږ باندي هم د هغه کانه وشوه، کوم سړی په فلم کې د مړي رول کې کار کړی و او په تابوت کې يې تېر کړی و، نو موږ هم په شپه کې په فرانسې تېر شو، اول ځل چې جرمني ته راغلی وم، همداسې په شپه کې هالنډ ته لاړم، او تکور جي سره مو ټوله شپه په گپ او شپ کې تېره کړه او سهار ته بېرته جرمني ته لاړو. دا و زما د هالنډ ليدل، فرانسې به هم فکر کوم همداسې شي. غريب صيب وويل: احتياط کوه، جي

پي ايس ته گوره چې لازه بيا غلظه نه کړو، کله چې له جرمني راوتلو نو د جي پي ايس له لارښوونې سره سره موټر پر بل عمومي سړک سم شو، د جي پي ايس په مرسته تر نږدې دېرش کيلومتره واټن وروسته بېرته اصلي مسير ته ولوېده، ماويل د خوب څپه هم راباندې راځي، هغه ويل خوب راڅخه نه شې کولای، پر تا چې خوب راغی پر ما هم راځي، بيا به نو هغې دنيا کې گورو، پر دې وخت به يې په زوره غاړه صافه کړه او زما د خوب مرغۍ به يې ټولې والوزولې، څومره چې د پاریس ښار ته نږدې کېدو، نو رڼاگانې زیاتېدلې، د پاریس ښار له زړه نه یو سیند تېر شوی او تر مورگو ډک دی. د ښار ښکلا يې څو ځله زیاته کړې، پاریس رښتیا هم ډېر ښکلې دی او د نړۍ (د ښارونو ناوې) نوم يې هسې نه دی ورکړی، کله چې د پاریس ښار او د هغه په منځ کې ډک سیند له کابل ښار او کابل سیند سره پرتله کړو، نو د ځمکې او اسمان توپیر په کې لیدل کېږي، هلته سړی پوهېږي، چې دنيا څو پتیرې ده. هدف ته ډېر نږدې شو، لس کيلومتره واټن پاتې دی، وخت څه کم يوولس بجې دي، پر دې وخت ما چې جي پي ايس ته په ځير کتل اشاره راکوي، چې په چپ لاس وگرځي، خو غريب صيب بيا د جي پي ايس په کيسه کې نه شو او همداسې مستقيم لار، بيا پرمور غږ وشو، چې لاز مو غلظه کړه، بېرته يې راته لارښوونه وکړه، چې دغسې وگرځو، دويم ځل غريب صيب جي پي ايس ته ښه ځير شو، نو ځکه يې لازه هم غلظه نه کړه، خو تېرې تېروتنې زموږ لس دقيقې وخت تر ستونې تېر کړ. په پای کې همغه تعمیر ته ورسېدو، چې فيصل په کې اوسېده، جي پي ايس همدلته صفر شو، مانا دا چې

وروستی ادرس همدا دی. موټر مو دگنې گونې له امله په ډېر تکلیف یو ځای کې پارک کړ. د عمومي دروازي کین لاس ته نومونه لیکل شوي، خو هلته مو د فیصل نوم پیدا نه کړ. د دوانی داخل ته لاړو، یو اوږدو تعمیر و، مخې ته یې دوه بنځې ولاړې وې، غریب صیب ورڅخه پوښتنه وکړه، هغوی وویل: د دهلیز دروازه کې نومونه لیکل شوي، ما غریب صیب ته وویل، تېلفون وکړه، هغه تېلفون وکړ، خو تېلفون هم کار ورنه کړ، د دهلیز دروازه کې یې نومونه چک کړل، د فیصل نوم نه و، د محمدي و. ما ویل همدا دی، کله چې مو زنگ وواکه، نو څو شېبې وروسته فیصل راغی، د دهلیز دروازه یې بېرته کړه، ترستړې مه شي او روغې وروسته یې وویل: ډېر ځنډ مو وکړ، زه خو تقریباً دوه ساعته د مخه درته منتظر وم، موږ وویل: ځای مو غلط کړی و، په کوچني او تنگ لفت کې درې واړه پورته شو، داسې تنگ لفت و که موږ دواړه غټ وای، نو بیا به ځانته ځانته پورته کېدلای، خود وجود ډنگروالي دغسې ځایونو کې په درد خوري.

درېم پور ته پورته شو، فیصل ټول ټال دوه اتاقه او یو پخلنځی درلودل. یوه کې یې د خوب چپرکت و او بل کې څوکی مېزونه ایښي وو، خو ډېر بنایسته او پاک تشنابونه یې درلودل، فیصل ته مو وویل چې څومره کرایه ورکوي، کرایه ته ورکوي او که دولت؟ هغه وویل: سفارت یې ورکوي، د برېښنا، گاز او اوبو ټول لگښتونه یو زر یورو کېږي، فیصل وویل: ما غوښتل بازار نه درته ډوډی، راورم، خو تاسو فکس تایم معلوم نه کړ، نو که اوس ستړي نه یی نو ځی چې څو هوټل ته لاړ شو. موږ وویل: دلته څه تیار لرې،

ده وويل دلته هم هرڅه شته، خپله يې ژر ژر تيار كړل، لږ څه قورمه، هگۍ او روميان چې زما زيات خوښېدل او همدارنگه بولاني يې تيار كړل، څرنگه چې ډېر وږي شوي وو، نو ډېر خوند يې وکړ، سم له لاسه مو ورپسې چای وڅښه، بيا مو د سياسي او يولس نورو مسایلو په اړه ورسره خبرې وکړې، د افغانستان په اړه سياسي وضعه دلته ډېره مثبتنه نه ده، د فرانسې حکومت اوس زياتره په هماغه پخواني حساب د نظار شورا ملاتړ کوي، او دا

غريب صيب او فيصل محمدي

تأثيرات يې لاتر اوسه هم شته، دلته هېڅ داسې مثبت تغير نه دی راغلی، چې هغه د افغانستان د ملي منافعو خيال وساتي، نږدې پنځه لس کاله کېږي، چې دا سفارت د جمعيتياتو په لاس کې دي، د سفارت ټول عايدات دوی لوتول، له هغې ورځې چې زه راغلی يم، د سکرتر په توگه، نو پر يوه کال مې د افغانستان حکومت ته

شپېته زره يورو بانک کې تحويل کړي دي، مخکې موږ حتی بانکي حساب نه درلود، د حکومت مال دوی خپل مال گڼه، نوځکه خو دلته ټول ماسره داسې مخالفت کوي، چې حد نه لري. غريب صيب وويل: څنگه غونډو او ميتينگونو ته هم ورځې! فيصل وويل: هو ځينو غونډو کې گډون کوم، خو هرکله چې خارجيانو سره کېنم، نو د افغانستان واقعي تصوير ورته وړاندې کوم، د

يون او فيصل محمدي

هغوی ځينې يې د افغانستان له حالاتو خبر دي او ځينې يې سم خبر نه دي.

ما وويل: دلته څومره افغانان اوسېږي او له فکري پلوه څنگه دي؟ فيصل وويل: فرانسه کې د افغانانو شمېر د نورو اروپايي هېوادونو په تناسب کم دی، او بيا د پښتنو خو بيخي کم دی، په مجموعي ډول د (۵۰۰۰) شاوخوا کې افغانان دلته اوسېږي، چې اکثره يې همدې ستمي - جمعيتي ډلو او نظار شورا پورې تړلي

کسان دي. دلته پښتنوته ډېره کمه سياسي پناه ورکړل شوې او هغه پښتانه هم داسې پښتانه نه دي، چې پښتنو کې حساب شي، هغوی هم د پښتنو پر ضد دي.

ما وویل تبلیغات یې څنگه دي؟ فیصل وویل: یوشمېر سايټونه یې فعال دي، چې نه یوازې پښتنو، بلکې ټولو افغانانو ته کنځلې کوي، هغوی هېڅ شی نه مني، اسلام مني، نه افغانستان مني، نه هویت مني، څه یې چې په خوله راځي هغه چټیات وايي، خواوس دلته یو نیم سايټونه فعال شوي، چې هغوی ورته ځواب وايي.

څو شېبې نور هم فیصل سره ناست وو، کله چې مو ستریا رفع شوه، نو فیصل ته مو وویل: موږ خو تر همدې ځایه راغلي یو او سبا بېرته څو بلجیم ته، هغه وویل نه نو تر دومره لرې ځایه راغلي یاست، بیا خو یو څو شپې ضرور وکړئ، دلته به مو ښه وگرځوم، زه فقط سبا سهار یو ځل وظیفې ته ځم، چې د خلکو د وپزې کارونه دي، هغه ژر ژر خلاصوم او بېرته درپسې راځم، بیا به ووځو، ښه به مو وگرځوم، موږ ویل نه څو دښار څو مهم ځایونه همدا اوس گورو، سبا تر چای وروسته موږ درڅخه ځو. پر همدې مو اتفاق وکړ.

د پاریس د ښار څو ښکلي ځایونه: کله چې له اتاڼه راوتلو، نو غریب صیب ته مې وویل: ته راځه وگورو، چې دین محمد غمخوار سندرې رښتیا هم صدق کوي که نه د پېښور یانو په خبره هسې بکواس یې ویلي دي. غمخور صیب یوه سندرې جوړه کړې، چې رښتیا هم ډېره مشهوره ده او پر ډېرو خلکو ښه لگي، دا چې له واقعیت سره سمون خوري او که نه، هغه بېله خبره ده، خو

دزړه له کومې يې ويلې ده او تنگرهار والي گل اغا شپږزي لاجاته
ويلي وو، چې ددې شعر کمپوز هم ده تيار کړی دی، لکه څنگه چې
دی وايي دوه گانې يې د ديوداس فلم ته هم تيارې کړي دي.

کابل په دې دنيا جنت يادېږي

لکه د سرو گلونو هار بنکلی دی

لندنه تا باندي يې نه ورکوم

بنار د پاریس نه تنگرهار بنکلی دی.

پنځه دقيقې منزل به مو کړی و، چې د بنار منځ واټ ته
ورسېدو، دا د پاریس بنار منځ دی، چې له دې ځايه د بنار اکثره
ودانۍ بنکاري اوښه د سيل ځای دی. فيصل وويل: د دوی لويې

رسمي غونډې لکه جشنونه او نور هم په همدې ځای کې کېږي.
دلته ودانۍ پر داسې لوړ ځای جوړې شوي، چې نور اکثره بنار ترې

بنه بنکارېده، ودانۍ یې لکه په هند کې د لودیانو او مغولو د دورې په شان پر لوړو ځایونو جوړې وې، خو په دې توپیر، چې دا د هغو په شان تاریخي نه بنکارېدې او عصري بنه یې لرله، یو څو دقیقې دلته پلي وگرځېدو، نیمه شپه وه، خال خال باران ورېده، زما ډېر یخ وشو، غریب صیب ته مې وویل: پاریس پر ما بنه ونه لگېد، راحۍ چې څو، هغه وویل: اوس خوراغلي یو، لږ به وگرځو، ماویل زما همدومره عیاشي بس ده، نور نه غواړم د عیاشۍ کیسه راباندې وشي. د عیاشۍ کیسه د یوه نرپشي د مینې داستان دی، چې دلته نه غواړم کیسه یې بیان کړم، نو ځکه غریب صیب ډېر وخنډل، یو څو قطعې عکسونه مو واخیستل، له همدې ځایه د (ایفل برج) چې د نړۍ په سترو عجایبو کې شمېرل کېږي، هم بنکارېده، غریب صیب وویل: راحه چې دا برج وگورو، بیا که بېرته تلو نو هم پروا نه کوي، ما ویل سمه ده.

تر څلوریننځه دقیقې مزله وروسته هلته ورسېدو، رښتیا هم د عجایبو خبره ده، ډېر لوړ او په ډېر تکلیف یې جوړ کړی دی. دا برج (۳۰۰) متره لوړوالی لري. فرانسوي نوم یې La Tour Eiffel دی، دا دینجرې یو لوړ شهکار او د فرانسې د عظمت سمبول گڼل کېږي.

دا برج د هغه جوړونکي گوستا ایفل په نامه نومول شوی او تراوسه پورې په سوونو ملیونه خلک یې لیدو ته راغلي دي. ددې برج اساس پر ۱۸۸۹م کال ایښودل شوی دی. څه باندې دوه کاله پرې (۳۰۰) تنو کارگرانو کار کړی. د پولادو (۱۸۰۰۰) فلزي ټوټې د دوه نیم (۲,۵) ملیونو ټنو په واسطه وتړل شوي. د فلزي کارول شویو برخو وزن یې (۷۳۰۰) ټنه دی. د ټول برج وزن (۱۰۱۰۰) ټنه دی، په دې ترڅ کې د لفت سیستم، هوټلونه څپر نیز مرکزونه او نورې اسانتیاوې شته.

کله چې سړی له لاندې پورته برج ته گوري، نو هغه د چا خبره خولی یې له سره لوپړي، یو څو شپې یې څنگ ته ودرېدو عکسونه مو واخیستل، فیصل وویل: اوس دا تړلی دی، د ورځې خلک ټکټ اخلي او هلته پورته کېږي او ټول پاریس تر گوري، نو که

تاسې پاتې شوى، دلته به بيا راشو، غريب صيب ته مې وويل: دين محمد غمخوار رښتيا ويلي چې: ښار د پاریس نه ننګرهار ښکلی دی، هغه وويل بېشکه، ما وويل ته يې منې؟ هغه وويل خلک يې وايي نو... ته يې منې هم يوه کيسه ده، چې دلته لي ليکل ضرور نه دي، خو د ځينو خلکو لپاره ښه مصداق ګرځېدلی شي. غريب صيب ته مې وويل، زه خو ډېر سرچين يم، بس نو دا مزه خو هم وځکله، نور به څو نو، هغه وويل: ځی چې څو. فيصل موږ خپل ځای ته تر تګ دمخه په نورو لارو هم چې ښکلي ځايونه يې لرل هم وګرځولو، خو لنډه دا چې د شپې يوه نيمه بجه بېرته اتاق ته ورسېدو.

د سړک غاړې پارکينګ هم ډک و، يوازې يو ځای مو پيدا کړ، چې که سهار پر وخت ترې موټر ونه باسو نو جریمه به زغمو. بيکونه

يون او فيصل محمدي

موله موټره واخيستل، اتاق ته چې لاړو، نو بڼه د مزې سترې شوي وو، غريب صيب ته مې وويل: په هغه بله خونه کې ويده شه، موږ خو دقيقې نور هم کېنو، هغه لاړ ويده شو، موږ تر ډېره ناست وو، فيصل بيا د کور د ټولو لويو ورو پوښتنه وکړه، هغه دا درېيم کال دی، چې له کوره لرې دی، هيله او سوله (زما لونيې) سمسور او ودان (زما زامن) د ټولو پوښتنه يې وکړه: ودانې (ودان) څنگه دی، ماويل بڼه دی، ده ويل اوس غټ شوی که نه؟ ماويل هغه اوس بڼه دی غټ شوی. فيصل چې کله فرانسې ته، ته، نو ودان ډېر کوچنی و، دوه کلن به و، بيا مې ورته هغه البوم ورکړ، چې زما د لور او دده خورزې (هيلې) د کليزې له عکسونو ډک و. هيله دا وخت يوولس کلنه او شپږم ټولگي کې وه. په دې کليزه کې د فيصل مور او پلار، ورور (مروان) او خويندې او زموږ د کور ټول غړي شامل وو. د ټولو عکسونه په کې و، هغه ته مې دا البوم ورکړ، هغه ډېر زيات پرې خوشاله شو او هر عکس يې خو ځله وکوت، مسافري ډېره سخته ده، لږ لږ يې په رنگ کې تغير راغی، سترگو کې يې د اوبنکو رنگ ښکاره شو، خو لکه له ماڅخه چې وشرمېده، ځان يې ټينگ کړ. ما ورته وويل: څه دا البوم ستا شو، په قراره يې بيا وگوره، نور مې په افغانستان کې د حکومت ټول جوړښت او حالات ورته تشریح کړل او ده په فرانسې کې د افغانستان د سفارت حالات راته بڼه واضح کړل او هم يې د هغو افغانانو او د هغوی داندود په هکله بشپړ معلومات را کړل، چې په فرانسې کې اوسېږي، په تېره بيا د هغو افغانانو په هکله چې له فرانسې څخه افغانستان ته راغلي او په حکومت کې دندې لري، يانې دوه کوره دي، فيصل راته د څو تنو

نومونه واخيستل، چې د افغانستان تر ملي گټو د فرانسې گټو ته زيات وفادار دي، نو بايد ډېر احتياط ورسره وشي، د دوی فکرونه يې دلته داسې وينځلي، چې افغانيت يې ورڅخه بېخي لرې کړی دی، زه حيران یم، چې د افغانستان حکومت څنگه پر دوی باندي باور کوي، ماوويل: اوس افغانستان د بحران په حالت کې دی، دې حالاتو کې شفافيت او دا ډول حساب و کتاب ممکن نه دی، هغه هم په داسې حکومت کې چې بهرنيان پرې خپل تاثير لري. ساعت دوه به نور هم ناست وو، يو وخت و، چې ساعت ته مو وکتل، نو پر محلي وخت (۴) بجې وې، فيصل ته مو وويل: څه نويوه سترگه خوب؛ وکړو، سبا بيا موږ سفر لرو، څه خبرې به بيا سبا سهار وکړو، فيصل همالته پر ځمکه غورېدلې فرش او ما په کوچ کې خوب ته ځان تيار کړ.

د بلجیم پر لوري

د مارچ ۱۹مه نېټه وه، پر سیمه ییز وخت سهار اته بجې مو د حرکت ترتیبات ونيول، فیصل وویل: چای به تیار کړم، موږ وویل: چای نه څښو، هغه وویل: که زما منی همدلته ارام او استراحت وکړئ، زه یو ځل وظیفې ته ځم، چې د ډېرو خلکو د وېزې کار راته بند دی، هغه خلاصوم، لس یوولس بجې بېرته راځم، بیا به ووځو، بڼه چکر به ووهو، موږ وویل: تا ترسفارته رسوو، تابه هلته کښته کړو، سفارت به هم وگورو، بس پر همدې مو توافق وشو، لس پنځه

فیصل محمدي او یون په پاریس کې د افغانستان سفارت مخې ته

لس دقیقې وروسته به سفارت ته رسېدلي یو، په لاره کې فیصل موږ ته وویل: د افغانستان سفارت په ډېر بڼه ځای کې موقعیت لري، دا سیمه د پاریس ښار ډېره قیمتي سیمه ده او دا تعمیر ډېر

تاریخي دی، دا سیمه د ناپیلیون د وخت د بنار زړه دی او اوس هم تردې قیمتي ځای نه شته، خو ځله دلته د فرانسې حکومت او ځینو اشخاصو یادونه کړې، چې که افغانستان دا تعمیر خرڅوي، نو موږ یې تر دوه سوو ملیونو ډالرو پورې اخلو، ماوویل: رباني له دې خبرې خبر نه و که څنگه؟ فیصل وویل: هغوی دې کار ته وخت پیدا نه کړ او بل دا د هغوی سیاسي مرکز و، له دې ځایه هغوی ځانته ډېرې مرستې راجلبولې او دایې د مشروعیت یو ځای هم و، نو که دایې خرڅ کړی وای، به ځی به شرمېدلي وای. د سفارت مخې ته کښته شو، یوه زړه تاریخي څلور پوړیزه ودانۍ، چې دواړو خواوو ته یې تر دې نورې دنگې ودانۍ جوړې شوې وې، خو دا په کې په څرنگ او قد له ورايه برېښېدله، د ډېرې پخوانۍ زمانې ودانۍ وه، د سفارت مخې ته مو یادگاري عکسونه واخیستل، فیصل وویل: ځی چې څو سفارت هم وگورئ او چای به هم وڅښو، ما او غریب صیب وویل: نه موږ به درنه لار شو، ته ورځه یو خو موږ له باوري صیب سره د غرمې وعده کړې، بل سفارت ته ورتهگ هم چندان خوند نه کوي، اوس به هم دستمیانو بوی ترې راځي، همدا یو ته بڼه یې چې دلته کار کوي، ته خو مو دادی ولیدې، همدې کې مو له فیصل نه خدای په امانې واخیسته، (جي پي ایس) ته مو په بلجیم کې د باوري صیب د کور ادرس ورکړ او حرکت مو وکړ، د بنار هوا ډېره صافه او پاکه وه، باران تعمیرونه او بنار داسې وینځلی وو، چې هېڅ ډول گرد او خیري یې پرې نه ووېرې ایښي، لکه غواگانو چې خپل بچي ختلي وي، پر څو داسې کوڅو تېر شو، چې لاهم تیرې په کې غورېدلې وې، غریب صیب وویل: دا ډېر

تاریخی سرکونه دي، ان د ناپېليون له وخته همداسې پاتي دي، ما ويل د دوی هر څه نرم دي، وگوره دا موټر هم پر دې کاواکه تېرو گرځي، خو خرابېږي نه، نور مونو چې ښار ته کتل یوه ودانۍ تر بلې ښکلې وه، د ښار په دې مرکزي برخه کې اکثره ودانۍ هماغه تاریخي ودانۍ وې، نوې ودانۍ په کې ډېرې کمې وې او بله خبره دا وه، چې د یوه ځانگړي کلتور ښکارندويي یې کوله، یو ځانساتي کلتور یې تمثیلوه. غریب صیب وویل: فرانسویان د ژبې او کلتور د ساتنې په برخه کې د دنیا تر ټولو قومونو افراطي دي. له دې ودانیو داسې ښکاري، چې له فرانسه یې انجنیرانو پرته بل چاته جواز نه شته، چې د نورو ملکونو په شان ودانیزې نقشې جوړې کړي، خود دوی تاریخي ودانۍ هم داسې پاکې او سوتره وې، چې تا فکر کاوه، همدا یو څو کاله مخکې یې جوړې کړي، د ښار هره کوڅه او هره څنډه په لیدلو ارزېدلې، خو بیا هم زما تر پاریس په مجموع کې تر فرانسې جرمني زیات خوښېږي، دې کې کېدی شي په ناشعوري ډول په تېرو څو لسيزو کې له پښتنو ضد ډلو ټپلو سره د فرانسې د حکومت همکاري زما پر احساس د ناخوښۍ دا ډول اغېز کړی وي، خو دا چې پاریس زما خوښ شو که خوښ نه شو، دا بېله مسله ده، خو پاریس په واقعیت کې ښکلې دی، غریب صیب ته مې وویل: پاریس رښتیا هم ښکلې دی ته یې منې؟ هغه وویل خلک یې وایي... دې کې مو وخنډل، دې کې مو بیا د غمخور صیب سندره رایاده شوه، : ښار د پاریس نه تنگهار ښکلې دی... غریب صیب ته مې وویل: غمخور صیب دلته پاریس

ته راغلی که نه؟ هغه وویل گومان مې نه شي چې راغلی به وي، خو
سندرہ يې راغلي ده.

همدې خبرو کې وو، چې د پاریس تر څنډو تېر شو، کله چې تر
بناره ووتو، نو د لارې په اوږدو کې مو نوي نوي تعمیرونه تر سترگو
شول، چې تاریخي لرغونتیا يې نه لرله، خو نور ډېر بنايسته وو، تر
شل دېرشو کیلومترو واټن وروسته غریب صیب وویل: دلته د دوی
هوایي ډگر دی، دا سړک هم د دوی د هوایي ډگر تر سینې لاندې
تېرېږي، لږ چې نور ورنږدې شو، نو پر سر يې څو الوتکې د الوتنې
په حال کې وې. په لنډو د اوږده او سورور پله تر سینې ووتو، غریب
صیب وویل: دا پل چې دې وکوت پر دې هم د الوتنې لیکه تېره
شوې ده. د سړک دواړو غاړو ته د سترگو په لید سره چې کومې
ځمکې ښکارېدلې، دومره ابادې او ښېرازه وې، چې داغ په کې نه
معلومېده، ځای ځای يې چې د کښت لپاره کولبه کړی و، همغه
سوربخن ښکارېده، خاوره يې داسې سره بخنه وه، لکه د تنگرهار
د سره دېوال (سرخ دېوال) خاوره او یا هم د سره رود خاوره، چې د
پخو خښتو لپاره ډېره مساعده ده او لسگونو بټۍ په کې همدا
اوس فعالې دي. غریب صیب ته مې وویل، وگوره عجیبه خاوره
ده، هېڅ شگه نه لري، دې که به څومره ښه زراعت کېږي، کاشکې
دې ته سړی دهقان وای، څه خوند به يې کړی و، وگوره عجیبه
خاوره ده، د کلالۍ ښه منگي ترې جوړېږي، رنگ هم تک سور
دی، رنگ ته هم اړتیا نه لري او بله دا چې د تناره لپاره ډېره ښه
برابره خاوره ده، غریب صیب ته مې وویل: تا به کلالې نه وي
لیدلې، زه چې کوچنی وم، نو له نورو انډیوالانو سره به د کلالانو

څنگ ته ورتلم، عجيب رقم رقم لوبني به يې جوړول، بيا به يې لمر

ته ايبنودل چې وچ شي، تر هغه وروسته به يې په داشونو کې پخول او بيا به يې ډېر مقاومت کاوه، د لغمان په مرکز کې خويو مکمل کلی پر همدې کار اخته و، (چل مټي) به يې ورته ويل، نو هغه خلک چې دلته وای، والله چې ټولې دنيا ته خو به يې منگي ورکړي

وای. همدې خبرو کې وو، چې موټر کې د تېلو کمی احساس شو. غریب صیب وویل: موټر کې جي بي ايس چې کله ټانک راپه گوته کړي، تېل به هم واچوو او چای به هم وڅښو، ما ویل بېخي سمه ده، لس کیلومتره وروسته یو تېلو ټانک ته ودرېدو، یو ښه هوټل یې هم ترڅنگ و، هلته د لویو لارو پر سر د تېلو ټانکونه داسې جوړ شوي وي، چې ورسره یو سوپر مارکیټ ته ورته مارکیټ هم ودان وي او ټول مهم ضرورتونه په کې پوره کېدلای شي. د لویو لارو پر سر جوړ شوي ټانکونه دا ټول معیارونه لري، خو ځینو کې بیا ځانگړي هوټلونه هم وي، موږ لومړی هوټل ته پورته شو، وړوکی، خو بنایسته هوټل و، کارکوونکي یې اکثره ښځې وې، ښه خوندوره ناشتا مو وخوړه، د بوفې په شان سیستم یې و، څه شی چې دې خوړل همغه دې راخیستل، یوازې هگی. یې غوړو کې تازه پخولي نور هر څه تیار وو. نیم ساعت به ناست وو، دمه مو ښه جوړه شوه، بیا مو د موټر ټانکی ډکه کړه، غریب صیب ژر جیب ته لاس کړ، ما وویل یو شرط دی، ویل څه؟ یا به تخلص بدلوي یا به پیسې ورکوي، تا چېرې کوم غریب سړی لیدلی، چې د موټر د تېلو پیسې ورکړي، هغه وویل ته مېلمه سړی یې، مېلمه دې کله لیدلی چې د موټر د تېلو پیسې ورکړي! ما ویل دا خو فرانسه ده، جرمني خو نه دی، دلته خو ته هم مېلمه یې او زه هم، مېلمه دې په مېلمه مساوي وي او غریبي دې پر خپل ځای پاتې، نو ځکه ته حق نه لرې، چې پیسې ورکړې، زما زیات ټینگار هغه مجبور کړ، چې ماته اجازه راکړي، اتیا یورو مې ټانک والاته ورکړې او حرکت مو وکړ، خو دقیقې وروسته مې غریب صیب ته وویل: خپلو مجاهدینو

(انڊيوالانو) ته ٽيليفون وکړه، چې موږ در روان يو، هغه وويل باوري ته خو مو سهار هم ويلي وو، خو اوس به بيا هم زنگ ووهم، د باوري صيب ټيليفون رخ شو، هغه په زوره چغې وهلې، اوهو چپرتنه دي مجاهدین! موږ ويل در روان يو، غريب وويل: يو ساعت وروسته انشاالله در رسېږو، هغه وويل: هغه بل مجاهد (نجيب احمدزی) مې هم راغونښتی، را روان دی. موږ وويل بېخي سمه ده، نجيب احمدزی زموږ بل تکړه فرهنگي ملگری دی، چې مخکې په بلجيم کې اوسېده او اوس له کورنۍ سره يو ځای لندن کې اوسي. زموږ د گپ شپ او فرهنگي مبارزې بڼه ملگری دی. يو ساعت منزل به مو کړی و، چې جي پي ايس د باوري صيب د کور مخې ته پر صفر (۰) ټکي ودرولو.

يوه غرمه له باوري صيب سره:

د مارچ يوويشتمه نېټه د غرمې دولس بجې وې، چې د باوري صيب د کور مخې ته، تېلو ټانک سره مو موټر پارک کړ، دا د تېلو ټانک هم د باوري صيب و، متصل يې ورسره کور هم و، دغه دى، چې باوري صيب له کوره راووت، په ډکه خوله خندا، «مجاهدين» دې په خیر راشي، مولا موراوله، زه خو مو له انتظاره سترې کړم، لومړى يې ماته غېږ راکړه، بيا يې غريب صيب ته او راساً يې بېټک ته، چې يوه دروازه يې همدغه تېلو ټانک ته وه، دننه کړو، په يوه خونه کې، چې خو اوږدې څوکۍ او کوچونه ايښي وو او په دېوال کې يې يوه اوږده الماری نصب وه، کېناستو، درې تنه نور مېلمانه هم ناست وو، له مېلمنو سره موروغېر وکړ، ژرمې په الماری کې پر گڼو کتابونو سترگې ولگېدې، باوري صيب وويل: ته راځه کېنه چې اوس خپل گپ ولگوو، کتابونه ميتابونه اوس پرېږده، بيا به يې وروسته وگورې، زه او غريب يوې خواته، باوري صيب او درې تنه مېلمانه بلې خواته کېناستو. باوري صيب وويل: تاسې خو به دوى ته نه معرفي کوم، ځکه چې له ټولو تکبېرونو سره دې پېژني، خو دوى به درته معرفي کړم، دا يو ډاکټر تاج محمد وزېري، نومېږي، دلته په بلجيم کې اوسي د طب ډاکټر دى او ښه لايقه سپرى دى. زموږ د ډېر قدر من جنرال صيب دولت محمد وزېري زوى دى. ماويل ډېره ښه ده، د وزېري صيب مرکې مې له بي بي سي څخه ډېرې اورېدلې، ښه ملي او دکار سپرى دى. ښه نو ډاکټر صيب ته او ستاسو کورنى ټول ښه دي؟ هغه وويل: ټول ښه

دي، پلار مې اوس په کابل کې دى دفاع وزارت کې مقرر شوى او هلته دنده اجرا کوي، ما ويل ډېره بڼه ده، زه لاتراوسه خبر نه وم، ماويل چې هغه به په لندن کې وي. پر دې وخت باوري صيب دويم مېلمه رامعرفي کړ، باوري

صيب وويل: انجنير صيب حضرت په بلجيم کې زموږ فعال فرهنگي ملگرى دى، چې له خپلې کورنۍ سره په بروکسل کې اوسېږي، بڼه د کار سپرى دى، انجنير صيب حضرت راته په بلجيم کې د افغانانو د ژوند او فرهنگي کار په باب لنډه رڼا واچوله. تر دې وروسته باوري صيب درېيم مېلمه معرفي کړ، دا استاد (بازمحمد) نومېږي، د کونړ دى، ډېر وخت يې په مسکو کې تېر کړى، اوس هم کله کله ورځي، دى دلته په بلجيم کې اوسېږي، دوى درېواړه زموږ د فرهنگي بڼه اړ غړي دي، دلته زموږ فرهنگي ټولنه ډېر غړي لري، که خبر شوي واى، چې ته راځې، نوټول درته راتلل، خو ما له هغوى

څخه خبره پټه کړه او دا درېواړه داسې دي، چې خلاصی مې ترې نه شته او بل ستاسې پروگرام هم داسې ذیق دی، چې سړی چا سره وعده پرې نه شي کولای. تر تعارف او ستړي مه شي وروسته د افغانانو له دود سره سم سیاسي بحث پیل شو. ډاکټر صیب تاج محمد راته وویل: یون صیب مرکې دې اورم او لیکنې دې گورم، هغه څه چې زما په زړه کې گرځي هغه ستا په خبرو او لیکنو کې وي، پر همدې خاطر نه یوازې پر ما، بلکې زموږ د کور پر ټولو غړو او مجموع کې پر هغو افغانانو، چې دوطن درد او احساس لري، پر ټولو گران یې، ژوند ته دې خیال کوه، موږ پښتنو کې ډېر کم خلک لرو، چې پر حساسو ملي مسایلو پوه دي. که زموږ د ملت د شعور سطحه اوچته وای، نو زموږ هر مشکل به ډېر په اسانۍ سره حلېده، وگوره همدا بلجیم به مثال ورکړو، دلته هم دا مشکل شته، خو دوی ورته قانون جوړ کړی او په قانوني شکل یې تر ډېره حده دا لاتجه حل کړې ده، بلجیم کې هالنډي ژبې، الماني ژبې او فرانسه یې ژبې درې واړه اوسېږي ۶۰% هالنډي ژبې دي، ۳۳% فرانسه یې ژبې او ۴% الماني ژبې. خو هر څوک چې د صدراعظم په توگه ټاکل کېږي، باید پر دې درې واړو ژبو پوه وي، یو وخت دلته فرانسه یې ډېره حاکمه وه، خو پاچا ورته قانون بدل کړ، دلته ژبه په اقتصاد، سیاست او کلتور درې واړو مسایلو کې مهم رول لري. پر دې وخت باز محمد استاد وویل: دوی خود منطق او قانون له مخې مشکل حل کړ، خو موږ درې سوه کاله وډزوله، دې مشکل ته مو د حل لاره را ونه کښله، هلته اوس هم د یوه اقلیت ژبه پر یوه

اکثریت حاکمه ده، علت یې دا دی، چې موږ قانون نه تطبیقوو او نه هم د خپل ملت د رایې پروړاندې مسولیت احساسو.

ما له دوی څخه پوښتنه وکړه، چې د بلجیم ټول نفوس څومره دی؟ ډاکټر تاج محمد وویل: بلجیم ټول (۱۲) ملیونه نفوس لري، چې له دې جملې څخه دوه (۲) ملیونه بهرنیان دي، په دې کې (۷) زره تنه افغانان دي. موږ لاد سیاسي او کلتوري خبرو په همدې بهیر کې وو، چې د باوري صیب له زامنو(باوري گروپ) څخه یو تن بنکلی ځوان راغی، او ویې ویل پلاره! ډوډی تیاره ده. دې سره سم له لاسه دسترخوان وغورول شو او دملائانو خبره لذین لذین طعامونه پرې هموار شول... د ملایانو طعام او کلام سره ډېره جوړه وي، «یو مالایوه ورځ دا هم وویل، په جنت کې چې د جنتیانو لپاره دسترخوان اوار شي، نويوازي بریې ۷۰ زره متره دی.» باوري صیب ته مو وویل: موږ درته څه ښکاره شو، نهالگر او که خټگر څنگه؟ هغه وویل نه بابا خورو به یې که نه! ما ویل: وزیر صیب محمدگل خان مومند کندهار د خلکو جامې او تنگهار کې دخلکو ډوډی ځکه کنترول کړې، چې د خلکو په اقتصاد کې سپما راشي. یو وخت ځینو خلکو په کندهار کې له شپاړسو مترو ټوکر څخه یوازي پرتوگ جوړاوه او په تنگهار کې د کامې خانانو چې به یو تن مېلمه کړي، نو د شلو تنو ډوډی به یې ورته تیاروله، وزیر صیب هلته کندهار کې خلکو ته وویل، چې په جامو کې به دومره ټوکر نه لگوي او د کامې خلکو ته یې وویل، چې مېلمه ته به دومره، اصراف نه کوي! په همدې خاطر پښتانه نه په تن پټېږي او نه په نس مېرېږي، مولانا صیب سیفي نه چا پوښتنه کړې وه، چې پښتانه

جاموته ولې (کالي) وايي، هغه ورته ويلې وو، چې په کال کې يې يو
ځل کوي، نو ځکه ورته کالي وايي. پښتنو ته په مړه خپته ډوډۍ نه
رسېږي، ځکه هر څه يې مېلمه ته ساتلي وي او په هغه يې خوري،
پروفیسور رسول امين وايي: د پښتنو کور مېلمه خراب کړې دی. پر
ډوډۍ خوراک سربېره د وخت خیال هم نه ساتي او کوربه مجبور
دی، خپل کارونه پرېږدي هغه سره کېني. یونیم پښتون، خو چې لږ
څه په گېډه مور شوی، نو هغه بیا راساً پارسي ته اړم شوی ځکه خو
(د مړې خپتې پارسي) اصطلاح پیدا شوې ده، سرمحقق عبدالله
بختانی خدمتگار صیب همدې نزاکت او زموږ د ټولني واقعیت ته
متوجه شوی، نو ځکه خو وايي:

له اسمانه سهار داسې اواز راغی

چې دا ځمکه په همت باندي خواره شي

په پیسو پسي پښتو پښتو خبري

پښتانه هم پارسي وايي چې ماږه شي.

نوزه خو دغو ټولو دلایلو ته په پام سره، ددې ډېر مخالف یم،
چې مېلمه ته زیات لگښت وشي، البته د مېلمه پالنې مخالف نه
یم، خو د کوربه د زیات لگښت مخالف یم. له مېلمه څخه هیله لرم،
چې له کلتوري نزاکت څخه ناوړه گټه پورته نه کړي او د کوربه د
رسمي او نارسمي وخت د زیاتې ضایع کېدنې سبب نه شي. موږ او
تاسې اوس د کمپیوټر په زمانه کې ژوند کوو، اوس که موږ
غواړو، چې د زمانې له دې گړندي بهیر سره سم حرکت وکړو، نو
باید د وخت پر ارزښت پوه شو او لکه څنګه چې وايي: وخت لکه

سره زردی، باید د زروپه سترگو ورته وگورو. ډوډی، موښه په خوند وخوره، په اروپا کې چې چاته خپله افغانۍ ډوډی پیدا شي، خولی دې اسمان ته وارتوي.

د ډوډی پر وخت مې باوري صیب ته وویل: چېرته دی ټول باوري گروپ؟ هغه وویل: تر ډوډی وروسته ټول راځي، ټولو ویل یون کاکا گورو او عکسونه ورسره اخلو. تر ډوډی وروسته بېرته پر خپلو ځایونو کېناستو، باز محمد استاد ته مې وویل: ښه نو اوس د مسکو کیسه کوه، هغه لږ موسکې غوندې شو، که ژوند ونود مسکو و، دا د بلجیم ژوند ورته هسې نقل ښکاري. غریب صیب او باوري صیب چې له باز محمد استاد سره یې ښه پېژندل، وویل: دده هلته ځانته پاچاهي وه، نوځکه یې داسې ارمان کوي، ما ویل اوس هم کله کله ځې که څنگه؟ هغه وویل: خود ځم، کله مې طاقت کېږي، ما وویل: ښه د دوستۍ تار دې شته، ده وویل: ښه محکم، ما وویل: بیا خو تر بېرک کارمله ته دې دوستۍ ته ډېر وفادار یې، هغه وویل: کارمل څه دی بابا! خوزه د کارمل په لین کې نه یم، زما او د هغه لین فرق کوي، ما وویل: ښه تر هغه هم ستا لین مستحکم دی. د هغه یوازې دوستي وه، ستا لکه چې خېښي هم وه، که څنگه؟، دې کې ټولو وخنډل. باز محمد هم وخنډل ویې ویل: همداسې یې درواخله! ما وویل، د دوستۍ او خېښۍ به درته کیسه وکړم: «(زمور له لغمان څخه یو څوک د روسانو د حاکمیت پر وخت، د کابل په یوه دولتي فابریکه کې کارگرو، خوزوی یې شوروي اتحاد ته د تحصیل لپاره تللی و او هلته یې له یوې شوروی سره واده کړی و، که څه هم دی یې له زوی سره په پیل کې

پر دې کار موافق نه و، خو دا يې د زوی کار و، د کار په بهير کې به هره ورځ د اوليه سازمان منشي ورپسې راته، چې حزب ته لار شه، او غړيتوب واخله، خو ده به ځان په يوه او بله پلمه تېراوه او نه يې غوښتل، چې حزب ته لار شي. بله ورځ د اوليه سازمان منشي ورته يوه توطيه جوړه کړه او داسې رپوټونه يې برابر کړل، چې دی، د شوروي اتحاد مخالف دی او دهغوی دوستي نه مني، انقلاب سره يې جوړه نه ده، نوځکه بايد له کار يا دندې وايستل شي. د اوليه سازمان منشي دی د سازمان دفتر ته وروغوښت، هلته يې ورته وويل: گوره پر تا داسې راپورونه دي، چې ته د شوروي اتحاد ضد يې او دهغوی دوستي نه منې، که دا راپورونه زه د فابريکې رئيس ته ولېږم او بيا مشاور هم خبر شي، نو تا همدا نن له کاره باسي، خو زه بيا هم تاته يو چانس درکوم، راځه حزب ته راشه، له دې توروونو به هم خلاص شي او موږ به يوه درجه هم درلوږه کړو. هغه بيا ورته وويل: د څه شي توروونه؟ د شوروي د دوستي ضد توروونه! کارگر ورته وويل: عجيبه ده منشي صيب: «تا ورسره دوستي کړې او ما ورسره خېښې کړې، نو ته د شوروي دوست شوي او که زه يې دوست شوم» همدې خبرې سره هغه سپړی له جنجاله خلاص شو. نو کله چې ما کيسه تر دې ځايه راوړسوله، نو دوی ټولو ښه په خرپ وخنډل، خو باز محمد ته يې ډېر خوند ورکړ، د باز محمد له خبرو داسې ښکارېدلې چې ښه ساعتيری سپړی و، زړه کې کوم ارمان او خيري نه پرېږدي. دوی سره موږ خپل گپ ته دوام ورکاوه، چې باوري گروپ يو درجن (د شيطان غوږونه دې کانه وي) رانتووت، ټولو ما او غريب سره ستړي مه شي وکړل، باوري صيب راته ټول

معرفي کرل، هغوی لاوخته خپله کمره راوړې وه، تر چای څښلو وروسته یې له ما څخه هیله وکړه، چې یادگاري عکسونه ورسره واخلم، ټولو سره مې عکسونه واخیستل، ما هم په خپلې کمرې عکسونه واخیستل، د خدای په فضل ښه بشاش او څیرکه هلکان

معلومېدل. باوري صيب ته مې وويل: ته خو ډېر ديموکرات يې، دوی څنگه دي؟ انډر کنټرول دي که نه؟ هغه وويل: بېخي انډر کنټرول دي. ما ويل نه ټول باوريان دي که نه؟ ده وويل بې له شکه. خو شپې نور هم ناست وو، د بل سفر ترتيبات مونيول، پر دې وخت ډاکټر وزير يې راته په کاغذ کې تاو کړي يو څه راکړل، ويې ويل: زماله خوا تاسو ته يوه کوچنۍ ډالۍ، ما ويل حاجت يې نه شته، هغه ډېر ټينگار وکړ، په لاره کې مې چې بېرته کړه، نو يو قلم په کې و، يوه داسې بوخڅکۍ (بټوه) چې پيسې او نور ويزيټ کارټونه په کې ايښودل کېږي.

د هالنډ پر لوري

د مارچ ۱۹مه نېټه وه، د مازيگر څلور بجې وې، چې د باوري صيب له كوره ووتلو، باوري صيب ډېر ټينگار وكړ، چې د هغه لوی موټر ځان سره يوسو، خو موږ وويل: بل موټر نه پكارېږي، همدا سم دی. هغه وويل: نور مجاهدين هم راسره ملگري كېږي، موږ وويل: هر چېرته چې تعداد زيات شو، بيا به هلته گورو، غريب صيب ورته وويل: ستا هغه خو موټر نه دی، هغه خو ژرنده ده، هغه خو، لكه د ژرندي ناوې په شان تېل خوري، باوري صيب وويل: په همدې خاطر خومې دادی د تېلو ټانك جوړ كړی، غريب صيب وويل: ته خو به نو بڼه گټه وكړې؟! باوري صيب ته مو وويل: بالانور ټينگار مه كوه، رابالاكېږه چې څو، باوري صيب هم راپورته شو، موږ وويل: څه يو ځل له كوره اجازه راواخله، هغه وويل: زه درته څه دومره بې جرته بڼكاره شوم، زه خو څه غريب نه يم، زه باوري يم، غريب صيب وويل: بېشكه باوري صيب، باوري صيب وويل: ډېره بخشه غواړم، مقصد مې ته نه وې هغه بل غريب و، پر دې وخت ټولو وخنډل او غريب صيب موټر ته پښه وركړه. ترڅو كيلومتر و مزله وروسته باوري صيب وويل: صبر چې زه احمدزي صيب ته ټېلفون وكړم، چې چېرته دی، ټېلفون رخ شو، هغه وويل: زه په اورگاډي كې يم، يوه ساعت كې به در ورسېږم، باوري صيب لا وار دمخه ورسره په بروكسل كې داورگاډي عمومي سټيشن ادرس ټاكلی و، نجيب احمدزی او باوري صيب خو په بلجيم كې دومره

بلد دی، چې په کابل کې هم نه دي بلد، نو موږ ترهمغه ځایه همدومره وخت درلود، چې پر خپل وخت ورورسېږو. غریب صیب ښه د مزي منزل کاوه، د معمول په شان باران ورېده، خو هلته بارانونه دموټر سفر ته مزاحمت نه پېښوي، ځکه هلته هر وخت باران وري او سرکونه یې داسې جوړ کړي، چې څاڅکی اوبه په کې نه ایسارېږي، شاخوا ټولې سیمې یې داسې پاکې وینځلې وې، چې د سړي مینه پرې راتله، باوري صیب ته مې وویل: دا ځای به ښکلی وي که دهر اود، هغه وویل: ددی ځای خلک چې هلته لاړ شي او دهغه ځای دلته، نو بیا دهر اود ښکلی کېږي او دا ځای بیا همغه شان کېږي. د باوري صیب مقصد دا و، چې وطن زموږ ښکلی دی، خو خلکو مو مزه نه شته، خپل وطن خپله وړانوي او خپل ځان خپله خرابوي، ما باوري صیب ته وویل: زموږ په کلي کې یو سړی و، چا ورڅخه پوښتنه وکړه، چې څنگه ده گوزاره مو؟ هغه ورته په ځواب کې وویل: چې پلار مو ژوندی و «گورزان» (گوزاره) مو ښه نه و، خو چې پلار مو مړ شو، نو «گورزان» مو ښه شو، یانې دا چې فساد یې ټول په پلار کې و، زموږ وطن هم همداسې دی. که اولادونه یې د سړي زامن شي، نور بنسټیا چې جنت نشان به وي. باوري صیب ته مې وویل چې که مشر ملا صیب «امیرالمومنین» دې دلته راوستی وای، چې هم یې داخلک سم کړي وای او هم دا باران ودرولی وای او یا دې خلکو هغه سم کړی وای نو څنگه به و؟ هغه ټوکو کې وویل: د ملا صیب د اصلاح نور ځایونه هم شته، خو... دې کې ټولو وخنډل. غریب صیب لاره لنډوله، پاو باندي یو ساعت منزل به موکړی وي، چې مقصود منزل ته ورسېدو، دریل

گادې دا عمومي تمخای د بروکسل ښار په منځ کې دی، کله چې غریب صیب موټر ودروله، نو پراحمدزي صیب د باوري صیب سترگې ولگېدې، ويې ويل هغه دی مجاهد ولاړ دی. د مجاهد

اصطلاح کله کله زموږ ملگري یو بل ته کاروي، کله کله په اصلي مانا، خو اکثره وخت په مجازي مانا، د مجاهدینو په اول پړاو کې یو قومندان د ننگرهار پوهنتون د ریاست پر څوکی ناست و، هغه وخت د جهاد کیسه ډېره گرمه وه، ده سره یو زیات شمېر نور مجاهدین هم، دده په خپل امر پرته له دې، چې د پوهنتون قانوني مراحل تېر کړي، مقرر شوي وو، په پوهنتون کې له پوهیالي نه نیولې تر تر پوهاند پورې، د بېلابېلو رشتو پخواني استادان پر تدریس بوخت وو، که څه هم دا استادان اکثره بې طرفه وو، خو دوی ټولو ته د کمونیستانو په سترگه کتل، نوي مقرر شوي مجاهدین په تقرر کې له دوی سره مساوي شول، خو په اول کې د

پوهنتون د دې نوي رییس علمي رتبو ته پام نه و، نو کله چې یې د پته پام شو، خپل مجاهدین یې ټول راوغوښتل او ورته یې وویل: کله چې په پوهنتون کې یو بل سره مخامخېدلئ، نو په لور غږ به پر یو بل غږ کوی او وایئ به چې: «پوهاند صیب په خیر» چې کمونستان یې واوړي او دا فکر ونه کړي، چې په مجاهدینو کې «پوهاند» نه شته، نو زموږ یو شمېر فرهنگي جهادي او ناجهادي انډیوالان هم دا اصطلاح کله په همدې مانا کاروي. زموږ یو انډیوال وویل: موږ ځکه ټول مجاهدین یو، چې مجاهد په لغت کې هغه چاته وایي، چې زیات زیار و زحمت کاري، هڅه او هاند کوي او موږ ټول دا کارونه کوو. بل حقيقي مجاهدین غلانه کوي او نه بد فعلونه او دا ټول خصوصیات موږ کې شته، د تنظیمونو د پاتکیانو تر جهاده خوزموږ جهاد زرچنده ښه دی.

د احمدزي صیب هم پر موږ سترگې ولگېدې، دوه پلاستيکي کڅوړې یې په لاس کې وې، یوه کې یې خپلې جامې وې او یوه کې څه د خوراک شيان. کڅوړې یې د موټر ترڅنګ کېښودې او موږ هر یوه ته یې غږې راکړه، ټولو وخنډل، ومو ویل چې اوس نو څلور یاران (چار یار) پوره شول، کله چې موټر کې کېناستو، نو د څلورو یارانو کیسه مې نورو درې یارانو ته وکړه: په ننگرهار کې یو سپین ږیری دی، ښه چالاکه، خو ډېر غوږه مال دی، هغه چې د هر زورور غوږه مالي کوي، نو د هغه لپاره یو وجه شبه پیدا کوي، یوه ورځ یې د قومندان حاجي حضرت علي په ستاینه کې وویل: «دا چې د حاجي نوم حضرت علي دی، دا څه تصادفي خبره نه ده، حضرت علي د رسول د خدای څلورم یار دی او دا چې څلورم یار دی دا هم

څه تصادف نه ده، وگورئ اسماني کتابونه څلور دي، د پيغمبر صيب ياران څلور دي، دنيا څلور کونجه ده، د کت بازوگان څلور دي، په اسلام کې د بنځو وروستی حد څلور دی او داسې نور...» دی دومره ماهر و، چې د خپلې هر ستاينې تر شا يې څلور پنځه داسې پاڅه عددي دلايل ايښودل، چې نه يوازې خپل موصوف يې تېر ايسته، بلکې نور خلک يې هم تر تاثير لاندې راوستلای شول. نو موږ څلور ياران هم پر همدې ځای پوره شو، باوري صيب وويل: راځئ لومړی بروکسل کې لږ وگرځو، بيا به ځو. د بروکسل د ليدلو څو لارې کوڅې يې راباندې وکتلې، څو يادگاري عکسونه مو واخيستل، بروکسل د ناټو سياسي مرکز دی، له اقتصادي او سياسي پلوه ډېر اهميت لري، د بنار په منځ کې دنګې ودانۍ د بلجيم د پرمختګ، قوت او عظمت ښکارندويي کوي. احمدزي صيب لاپه کڅوړه کې بسکت، چيس او جوس راوړي وو، هغه مو هم په موټر کې په ارامه وخورل او غريب صيب ته مو وويل: نور نو کش ورکړه، ساعت ته چې مو وکتل، نو پنځه بجې وې. باوري صيب وويل: ايله يوولس دولس بجې ورسېږو. ټولو کمربندونه، چې غريب صيب ورته ملاتړ وايي، وتړل او مخ پر هالنډ مو حرکت وکړ. دا منزل نو ټول په شپه کې و او له باران سره ملګری، که څه هم هلته د شپې او ورځې توپير نه کېږي، خو بيا هم شپه داسې وي، چې تر سړک لري ودانيو او طبيعي منظرو ليدنه ممکنه نه وي، يوازې کوم ځای کې، چې رڼا څراغونه لګېدلي وي، هغه کتلاي شې، نور نو څه نه ښکاري، په تېره بيا، چې شپه هم باراني وي او شېبه په شېبه باران د موټر ښيښې لمدوي او د باندې ځای د ليدو مانع ګرځي.

دلته نو د بهرني سيل پر ځای موږ د پته بڼه وزگار شو، چې خپل گپ ته دوام ورکړو، کله خو به مو دومره وخنډل، چې غريب صيب ته به مو وويل: ته احتياط کوه، چې نن سخته دنده درپه غاړه ده، د مرگ او ژوند پر پوله ولاړ يې، موټر نو همداسې په ۱۳۰ او ۱۴۰ کې روان و، باران هم زور لگولی و، شپه توپاني غوندي وه، احمدزي صيب هغه د وکیل شينواري مثال را په ياد کړ، چې په يوه باراني او توپاني شپه له چک جمهوريت څخه جرمني ته په گړندي گاډي کې يوازې راروان شوی و، ډرپور يې خپله کوله، څرنگه چې هغه په تن چاغ نه دی او همپشه په کې جامې ازادې وي، نو څه د موټر قوت او څه هم د باد قوت، موټر يې په دومره سرعت روان کړی و، چې ترافیکو ته دی هم نه بنکارېده، نو ځکه په جي پي ايس کې اعلان راغی، چې له چک څخه يو موټر له ډرپور پرته را اوښتی او ډرپور هم په کې نه شته، نو ډېر احتياط ورڅخه کوئ او له ټکره يې ځان ژغورئ. غريب صيب ته مو وويل: ته هم گوره احتياط کوه، چې تاپسې هم داسې اعلان رانه شي، چې څلور غريبان راوتي او توپان پسې اخیستي. غريب صيب احمدزي ته وويل: ته خو غږېږه مه چې «راچخه خرابېږي»، «ماچخه خرابېږي» يوه کيسه لري، تېر کال ما (يون) غريب صيب، انځور صيب، احمدزي صيب او ډاکټر شېرولي ته يو ځای دا کيسه هغه وخت کړې وه، چې زه د جرمني گارمېش ته راغلی وم او دوی ټول ما پسې هلته راغلي وو او زه يې ځان سره فرانکفورت ته بوتلم، پر لاره مو ډېر گپ ولگاوه او دا کيسه مې هم ورته وکړه، د لغمان په محلي لهجه کې د «راخخه» پر ځای «راچخه» کارول کېږي. کيسه داسې وه، چې: «يو وخت يو

لغماني ملا د يوې لري سيمې په يوه مدرسه کې مدرس يا د مدرسې منتظم شو، مدرسه له طالبانو ډکه وه، کله چې دا ملا دلته د پره شو، نو پر هماغه شپه د طالبانو تېښته شروع شوه، دوه مياشتې لاوتې نه وې، چې مدرسه له طالبانو تشه شوه، د کلي خلکو چې دا حالت له نږدې څاره، سره جرگه شول او ملا پسې لاړل، ملا ته يې وويل: ملا صيب دا څه خبره ده، دلته چې موږ هر ملا د پره کړې، نو مدرسه له طالبانو ډکه شوې. ملا صيب يو دوره طالبان فارغ کړي، د فضيلت پگړۍ يې ورته په سر کړي، بيا نو که په خپله خوښه تللی، تللی دی که نه موږ څوک نه دي رخصت کړي؟ خو ته چې راغلي مدرسې ته تشېدو ده، پنځه طالبان هم په کې پاتې نه دي. علت يې څه دی؟ ملا ته چې خپل عيب او کمزوري معلوم وو او د مدرسې د تشېدو مسوليت يې هم نه شو منلای، نو خلکو ته يې ورو وويل: «ما چخه خرابېږي»، نو هغه وخت مو هم د لغماني ملا د مسوليت نه منلو دې مهارت ته ډېر وخنډل او غريب صيب چې يو ځل بيا راياده کړه، نو بيا مو وخنډل، په هغه ځل خو موږ دوه شپې يوځای پاتې شو، خو احمدزي صيب تر اخره د غريب صيب له لاسه خبره ونه کړه، نه يې سياسي خبرو ته پرېښوده او نه هم ادبي خبرو ته، غريب صيب دا هم وويل، چې دا ټوکه زما ملکيت دی او زه يې چاته د استعمال حق هم نه ورکوم، ځکه چې لومړی ځل ما خبره کړې، ان لندن کې يې ډاکتر طارق رشاد ته تېلېفون وکړ، چې خبردار دا ټوکه زما ملکيت دی، نو دا ځل يې بيا ماته وويل چې کومه نوې ټوکه نه شته، ما ويل يوه گريس بند شته، هغه د «وهلو» او «نه وهلو» فعل د استعمال په باب ده، چې کله د قهر او کله د خندا پر

وخت د سړي فکر نه وي او يوه د بلې پر ځای کاروي، دلته د «وهلو» کلمه «دنه وهلو» او «نه وهلو» کلمه د «وهلو» مانا ورکوي، مانا يې سرچپه کېږي، د استعمال پر وخت ورته د چا فکر نه کېږي، خو لږ وروسته ورته سړی متوجه کېږي، په دې برخه کې مې ورته د «گل اغا شېرزي»، د کامې «د مولوي صيب عبدالشکور»، د کونړ «د وکیل هاشم مشوانی» د يوه شينواري او دره نوري درې څلور نورې بېلابېلې بېلگې راوړې، دوی تر دې حده وځنډل، چې له سترگو يې اوښکې راغلې، هغه ټوکې د کاغذ پر مخ د ليکلو نه دي، که نه نو ستاسې تشي به هم ورته له خدا نه شنه شي، باوري صيب، غريب صيب ته وويل، چې موټر ودرره چې نور طاقت نه شم کولای، غريب صيب چې خدا شين کړی و او توخي هم ورغلی و، يو دم وويل: صبر صبر غوږ شی یون صيب چې هغه تېر کال راغلی و، هغه ټوکه ما ونيوله او احمدزي صيب افسوس وکړ، کاشکې ما نيولی وای چې غريب ته مې هر وخت يادولای، دا دی زه له دې نوې ټوکې تېر، دا ټوکه دې د احمدزي صيب وي، دې سره موږ ټولو بيا دومره وځنډل، چې پخوانی خدا موله ياده ووته. ځکه دا ټوکه بيا د احمدزي صيب پر ضد تمامېدل، نه يوازې د احمدزي پر ضد وه، بلکې پر پورته ياد شوو کسانو باندې، چې دا ټوکه عملاً تېره شوې، ټولو ته په زيان تمامه شوې ده.

د خدا څپه چې لږ شان غلې شوه، نو احمدزي صيب وويل: زمانه سرچپه شوه، «ملگری» لاگوره او دومره چالاکه، دومره چې چالاکه وي، پاچاهي به درنه تله نه. «ملگری» اصطلاح څخه د

احمدزي صيب هدف د غريب صيب پخوانی سياسي بگراوند و، پر دې وخت باوري صيب وويل: ملگری نه دی، میدانی دی میدانی، نه دې دي اور بدلي صد لغمانی یک پغمانی، صد پغمانی یک میدانی! دا همغه میدانی دی، اوس میدان وردگ والا ډېر چالاکه شوي دي. دې کې بیا ټولو وخنډل. ما ویل دا اوس هسې مشهوره شوې خبره ده، چا په واقعیت کې ازمويلي نه ده، چې رښتیا هم داسې ده که نه؟

دوی وویل څنگه؟ ما ویل زه چې لغمان ته گورم او بیا دې نورو سیمو ته ((پر تفاوت شته په انسان کې د مانا په لحاظ)) دا سمه ده چې اوس د لغمان په انډول د نورو سیمو خلک په کمپیوټر او تخنیکپوهنه کې ډېر رسېدلي او ډېر هوښیار شوي هم دي، خو بیا هم ((نقل هېڅکله د اصل مطابق نه وي)) سره له دې چې په ځینو مکتوبونو کې کله لیکي: ((نقل مطابق اصل است)) پروفیسور امین صیب گپ لگوي وايي: ((لغمانیان هغه وخت هوښیار وو، چې کونړي ساډگان وو، اوس چې کونړي بيدار شوي لغمانی یې گرد ته هم نه رسي)) د امین صیب دې خبرې هغه وخت مصداق پیدا کړ، چې زموږ له لغمان څخه یو سرتمبه سپری چې په هر څه کې به یې جنجال کاوه، یو څو کاله دمخه په کونړ کې واکمن شو. په کونړ کې له ماشومه نیولې تر قومي مخوره ټولو سره یې د لاس او خولې جنگ وکړ، په هر څه کې به یې جنجال کاوه، کونړیانو به ویل: ((لغمان او داسې سرتمبه سپری، دا خو والله که جوړېږي، عقل یې نه مني)) خود خدای کارونه دي، هغه سپری له دندې گوښه شو او کونړیانو ايله دمه ووهله، کال لاوتی نه و، چې له کونړه یو سپری په

لغمان چارواکي شو، دده د سرتمبگۍ درجه، په کونړ کې تر هغه لغماني واکمنه خو درجي اوچته وه، ده د جنگ او سرتمبگۍ تر څنگ ستغې سپورې هم کولې، خو لنډه دا چې خلک يې په ډېره کمه موده کې تر پوزې راوستل، د دواړو واکمنو په سرتمبگۍ کې هېڅ شک نه و، خو يو مثبت او ګډ خصوصيت يې دا و، چې دواړو هېڅ لمونځ نه قضا کاوه. يوه ورځ په ننگرهار پوهنتون کې د يوه کونړي او يوه لغماني محصل ترمنځ د شعور پر مسایلو همداسې بحث وشو، لغماني کونړي ته وويل: کونړو! ډېر هوښيار شوي ياستئ، يو کال مو هم موږ ته صبر ونه کړ؛ يو سرتمبه واکمن مو درلېږلی و کال لانه و پوره شوی، چې يو بل سرتمبه مو راولېږه او له موږه مو په يوه کال کې خپل غچ واخيست. دوی چې دا دواړه واکمن صاحبان پېژندل، نو سخت يې ورته وڅنډل، پر دې وخت باوري صيب وويل: د کونړو کيسه خو دې وکړه، د ميدانو هغه دې ونه کړه. ما وويل: يوه ورځ ډاکتر صيب فاروق وردګ راته په ټوکو ټوکو کې وويل: اوس هغه پخواني لغمانيان پاتې نه دي، چې په هر څه کې به يې پر موږه چل کاوه او موږ يې هوښيارۍ ته تسليم وو، اوس ډېرو خلکو ځانونه ورسول، اوس زموږ وردګو ستاسې ځای نيولی دی، دا وردګ چې گوري پوهنځي يې لوستي، کمپيوټر باندې پوهېږي، ژبې يې زده کړي، هر ځای ته چې لاړ شي دوی په کې ناست وي، دا ټول د وردګو د پوهې او زيار کښۍ نښه ده. ما وويل: ډاکتر صيب دا ټولې خبرې درسره منم، وردګ پر ما تر لغمانيو هم ډېر ګران ځکه دي، چې په پښتونولۍ کې ډېر ټينګ دي، زه چې کله د پوهنځي په ټولگي کې پوښتنه وکړم، چې څوک دکوم ولايت دي، نو نيم

ټولگي لاسونه پورته کړي، چې موږ د میدان وردگو یو، نو دې کې زما زړه باغ باغ شي او دا هیله مې هم په زړه کې وگرځي، چې کاشکې ټول افغانان د وردگو په شان تعلیم ته مخه کړي، خو تر کومه ځایه چې خبره د چل، هنر، مهارت او محیطي پوهې ده، دې کې د انځور صیب په اصطلاح لږ شامل په کار دی. وردگ صیب ته مې وویل: داسې نه کېږي، چې ته له میدان وردگو یو ډاکتر راولې او د لغمان له یوه نالوستي بزگر سره یې پرتله کړې، داسې به وکړو، چې ته له میدان وردگو یو ډاکتر او یو بزگر او زه به له لغمان څخه یو ډاکتر او یو بزگر راولم دواړه به سره کېنو وگپ و شپ به سره ولگوي، دې کې ډاکتر صیب وردگ په خندا شو ویې ویل: «نه نو دې کې خو یې تاسې گټې، تاسې چالاکه یاستې چل کوی!» ما ویل چل به څنگه نه کوو، لغمان کې هره خبره په چل شروع کېږي، ان که سپری هم مړ شوی وي، دوی داسې نه وايي چې څه خبره یا څه پېښه ده؟ دوی وايي: «څنگه چل دی» تر سلام دمخه هم وايي څنگه چل دی تر سلام وروسته هم. په لغمان کې سهار نه تر غرمې پورې خلک وايي: «څنگه چل دی» او تر غرمې وروسته بیا وايي: «نور څنگه چل دی» ډاکتر صیب وردگ راته وویل: بس منو دې، دې چلونو ته تسلیم یو. باوري صیب چې وايي، صد لغماني یک پغماني او صد پغماني یک میداني، ددې لپاره کوم مستند دلیل نه شته، هر کله که غریب صیب او یا نورو میدانیو «لغمان چل» پر «میدان چل» بدل کړ، بیا یې نومنو. دې کې بیا ټولو وخنډل، باوري صیب وویل: باور مې نه شي.

موږ په ټوله لازه همدا ټوکې وکړې، يوازې يو ځای کې يې په جرمني کې موټر د خو دقيقو لپاره ودروله، چې خپلې پښې وغورځو، دا د جرمني هغه سيمه ده، چې ډېر زيات انگور په کې کېږي او دوی ورڅخه ډول ډول مشروبات جوړوي، خو د شپې دا باغونه نه بنکار بدل. د سړک پر غاړو اوږدې توږل شوې يا صيقل شوې تېرې لگېدلې وې، غريب صيب وويل: دا يوه تېره تردې ځايه دوی ته نږدې لس يورو تمامېږي، ما ويل کاشکې موږ سره يې سرحد لرلاي، څومره تېرې، چې يې په کار وې ورکړې به مو وې، زمونږ ځمکه د غرونو له وزن څخه نوره سترې شوې ده.

زمونږ مجلس لاگرم روان و، چې باوري صيب وويل: موږ نور نږدې شوي يو، خو اول بايد شور صيب، چې مخکې مو وعده ورسره کړې وه راواخلو او بيا د مجبور صيب کور ته ورشو، د مجبور صيب کور شور صيب ته معلوم دی. د شور صيب کور ته ورسېدو، مخې ته يې يو لوی پارک دی، چې ونو پوښلی، د ده کور په دويم پور کې دی، مخې ته يې سړک دی، ده لکه چې تيار سړک څاره، موږ يې چې وليدو، نو راکنټه شو، ډېر ټينگ ست يې وکړ، خو موږ وويل، لکه څنگه چې خبر يې مجبور صيب سره مو وعده ده، نو هلته څو، دی مو هم ځان سره راپورته کړ، نور نو په موټر کې ټول سیتونه پوره شول، شور صيب ته مې په موټر کې وويل: ست خو دې ټينگ وکړ، خو ماته هغه د يوه لغماني ست راپه ياد شو، ده وويل: څنگه دې ست کې به هم څه چل و؟ ما وويل خود يو چل خو په کې دی، چل يې دا و: زمونږ په کلي کې يو سړی دی، ډېر هوښيار دی. غريب صيب وويل: دا خو نو د تعجب خبره نه ده، که دې ويلای

وای چې کم عقل دی نو بیا د تعجب خبره وه، شور صیب وویل: کیسه کوه! ما وویل: دا سړی سره له دې چې ډېر هوښیار دی، خو ډېر شوم هم دی. دی وایي که غواړې چې مېلمه له سره تېره کړې یانې تېر یې باسي، نو داسې یو چل وکړه، چې ست د (نه) او (هو) پر جملې پایته ورسوه، دا ست ظاهراً ډېر ټینگ دی، خو په حقیقت کې ډېر سست، ټینگ په دې دی، چې که ته مېلمه ته ووايي: (که هر څومره درته ټینگ شم نه پاتې کېږې؟) نو دلته د (ټینگ) په کلمه مېلمه خوشالېږي، چې والله دومره ټینگ ست راته کوي، خو مېلمه هېڅکله دا اخلاقي او کلتوري جرئت نه لري، چې ووايي: ((هو))، د کلتوري دود دستور او فشار له مخې مېلمه مجبور دی په ((نه)) ځواب درکړي، نو په دې ډول به دې هم ټینگ ست کړی وي او هم په واقعیت کې سست، مېلمه دې هم رخصت کړ او نتیجه هم. ستا په گټه تمامه شوه، دې کې یو ځل بیا ټولو وخنډل، شور صیب وویل، دېته لازموږ هېڅ پام نه وو، زموږ کونړي چې دې حد ته رسېږي، نو لغمانی به چېرته رسېدلي وي. دا دې والله عجب چل راوښوده، موږ خو چې مېلمه راشي وار له واره ورته تسلیم یو. همدې گپ و شپ کې د مجبور صیب کور ته ورنږدې شو.

يوه شپه د مجبور صيب په کور کې: د مارچ ۱۹مه
پر ۲۰مه شپه وه، د شپې يوولس بجې وې، چې په هالنډ کې د علي
محمد مجبور صيب کور ته ورسېدو. مجبور صيب د کونړ يو قومي
مخور او د افغانستان د پوليسو يو ښه کدر دی. شور صيب ته د
مجبور صيب کور ځکه معلوم و، چې هم يې سيمه وال دی او هم يې
د طبعي ملگري دی. مجبور صيب په هالنډ کې دوه کوره لري، خو
موږ يې چې کوم کور ته ورتلو، هغه هم شور صيب ته معلوم و،
مجبور صيب نن دا کور ټول موږ ته وزگار کړی و، يو اوږد څلور
منزله تعمير و، چې کېدی شي په سوونو کورونه په کې وو، دويم
پور ته يې ورپورته شو، زموږ له راتگ څخه په هالنډ کې يو شمېر
نور افغانان هم خبر شوي وو او ځينو ته مجبور صيب بلنه ورکړې
وه. ډاکتر عبدالصبور، ډاکتر نصير احمد ودرگ، عبدالله احسان او
ځينو نورو ليکوالو ملگرو هم تشرېف راوړی و، تر سترې مشي
وروسته، چې څنگه کېناستو او ټول يو بل ته معرفي شو، نو له
معمول سره سم له لاسه يو چاشنی گرم سياسي بحث شروع شو، خو
دا بحث داسې په ټوکو کې و، چې چندان جدي نه برېښېده، پر
«جهادي» او «الحادي» ليکو وپېشل شو او هر چا خپله پله درنه
ښودله، لږه شېبه وروسته ډوډۍ تياره شوه او دا سياسي لړۍ يې له
زياتې گرمېدا څخه وژغورلې. مجبور صيب هم داسې ډوډۍ
کړې وه، لکه موږ سره چې کوم لښکر راغلی وي او

ښه تاريخي وږي يو. د تاريخي وږو په اړه له صالح محمد زيري څخه يو روايت دی، کله چې خلکيان کامياب شول، نو په کرغې کې د اوومې فرقي قومندانۍ د گوند مشرتابه او نورو مهمو غړو ته ډوډۍ کړې وه، دا مېلمستيا دومره لوکسه وه، چې ډېرو رابلل شويو اول ځل ليدله، پر مېزونو ډول ډول مېوې او طعامونه خواره وو، زېري چې د مېز له بر سر نه تر کوز سر پورې له ډول ډول خوراکونو ډک مېز تر سترگو تېر کړ، نو پر څو کيو ناستو او ډوډۍ ته منتظرو ملگرو يې غږ کړ: «د تاريخ وږو خورۍ همدا مو وخت دی...» نو مجبور صيب هم موږ ته همداسې يو اوږدو دسترخوان غورولۍ و، له ډول ډول طعامونو پور او مامور و. زه چې هر چېرته پېښتو کره لار شم او هغوی په ډوډۍ کې ډېر لگښت کړی وي، نو زه وایم په دې لگښت خو يو دوه کتابونه چاپېدلای شول. زه او لعل پاچا ازمون يو ځل په پېښور کې د ډاکتر کریم باز دوی په کور کې مېلمانه وو، ډاکتر صيب کریم باز د خپلې موسسې ملگرو ته ډوډۍ کړې وه، زه او ازمون يې هم بللي وو، هغه ډوډۍ هم ډېره لوکسه وه او ډېر لگښت پرې شوې و، ما اوسېله وکړه، خو ازمون ورو ډاکتر صيب کریم باز ته وويل: په دې خو يو دوه کتابونه هم چاپېدلای شول...! سره له دې چې مجبور صيب اوس اقتصادي مشکل نه لري، خدای (ج) ښه ښک صالح زامن او لمسيان ورکړي دي، ټول کار کوي او خپل ژوند يې ښه منظم جوړ کړی، خو بيا هم زه د زيات اصراف مخالف يم. کله چې مو ډوډۍ وخوړه، نو بيا څو دقيقې وروسته چای راغی، د چای پر وخت مجبور صيب ټولو راغلو دوستانو ته وويل: اوس به يون څخه هيله وکړو، چې موږ ته د

هېواد د حالاتو په باب معلومات راكړي، ځكه دى هلته د حوادثو په منځ كې دى، هر څه ويني او بڼه يې تحليلوي، نو بڼه به وي، چې دى موږ ته معلومات راكړي، ټولو له ما څخه هيله وكړه، ما په پيل كې له كوربه مجبور صيب او نورو ټولو اندېوالانو څخه مننه وكړه، چې په دې مصروفه ټولنه كې يې بيا هم دومره وخت پيدا كړ، چې دلته راشي او يو بل سره خپل نظريات شريك كړو. د هېواد د حالاتو په اړه تاسو ټول بڼه پوهېږئ، هر څه در معلوم دي، رسنيو ته تر موږ ډېر لاسرسى لري، زه به داسې څه ونه لرم، چې تاسو پرې خبر نه ياست، يوازې ځينې هغه مسايل دي، چې لاهم رسنيو ته نه رسېږي، كېدى شي پر هغو لنډ بحث وكړو، په دې مسايلو كې هم ډېرې خبرې د تشويش وړ دي، د هيله مندى ځينې خبرې هم شته، چې كه هغه هم تعقيب نه شي، نو كېدى شي پر نهيلې بدلې شي. د هيله مندى خبرې خورا دي، چې افغانستان ته د نړۍ پام را اوښتى او د افغانانو لپاره يو طلايي چانس دى، د همدې نړيوالو د پاملرنې له كبله هلته د حكومت اساسات كېښودل شول، په زرگونو بنسټونو جوړ شول، په سلگونو روغتونونو او كلنيكونو ودان شول، سركونه پاڅه شول، د هېواد ولايتونه له مركز او يو بل سره وصل شول، د ټولنيزو سازمانو، سياسي گوندونو او ډله ييزو رسنيو قانون جوړ شو، د بيان ازادې تريوه حده رامنځته شوه، خو لنډه دا چې يوزيات شمېر مثبت كارونه ترسره شول، خو اساسي مشكل دا دى، چې په افغانستان كې سياسي عدالت تامين نه شو. هلته عدالت د مصلحت قرباني شو او سوله هم د سازش پر ستنو ولاړه ده. هر كله چې ځينو ډلو ته د امتياز كچه ټيټه شي، په همغه اندازه

دې کاواکې سولې ته زیان رسي، تر څو چې سوله په طبیعي ډول د عدالت پر بنسټ رامنځته نه شي، دا ډول سولې دایمي اساس نه لري. ما په دې بحث کې په افغانستان کې شوي پرمختګونه او راتلونکي احتمالي ګواښونه څومره، چې زما ذهن کار کاوه تشریح کړل، دا بحث ډېر اوږد شو او د شپې تر ناوخته روان و. لږ چې فرصت برابر شو، نو ګران ورور عبدالله احسان راغی او ویې ویل استاده! اوس نوزه غواړم تاسو سره یوه ځانګړې مرکه وکړم، زما هیله ده ځینې معلومات ځان سره خوندي کړم، ازاد بحث خو هسې هم د هوا خپو ته ځي او څه ترې نه پاتې کېږي.

شور صیب، مجبور صیب، یون، غریب صیب او یار صیب

عبدالله احسان زموږ یو ډېر ځوان تکړه ژورنالیست، لیکوال، پر هېواد او خلکو، ملي کلتور او ژبې داسې یو اورنی مین دی که موږ دده په شان نور ډېر ځوانان لرلای، نو بیا خود پښتنو او پښتو

هېڅ غم نه و. په هالنډ کې هم زده کړې کوي، هم کار کوي او هم فرهنگي مبارزه، مخکې يې د بېنوا وېبسايت په چلولو کې کارنده ونډه درلوده، خو اوس د لروبر افغانستان وېبپاڼه په ډېر ښکلي ډول چلوي. سره له دې چې ما ورسره له نږدې نه ډېر نه دي ليدلي، خو زړه کې راباندې ډېر گران دی، گران خوراباندې ځکه دی، چې پښتني فرهنگ ته کار کول او پښتنو ته خدمت کول د زړه وينې خوراک دی. زه چې په خپل وطن کې په ډېره مينه د دې د خدمت په لټه کې يم او تراوسه مې ډېر ناخيز فرهنگي کار ترسره کړی، نو ماته د دې فرهنگي کار ستونزې او کړلېچونه معلوم دي، نو عبدالله احسان چې په پردي وطن کې دی، د مهاجرت، مسافري او تنگلاسي په سختو حالاتو کې دومره ستر ستر فرهنگي کارونه ترسره کوي، نو پرده به څومره تکليفونه راغلي وي، څومره به يې ځان سره ژرلي وي، څومره به يې خپلې اوبښکې له غيرته ځان سره تينگې کړې وي او څومره به د خپل ولس پر مظلوميت درد بدلی وي، د داسې کارونو پر قدر هغه څوک پوهېږي، چې خپله د همدې بهير يو لاروی وي.

عبدالله احسان خپل ټيپ او کمره عيار کړل، ويل يې استاده! ډېرې پوښتنې کوم، خو کومې پوښتنې چې ستا دولتي موقف ته زيان رسوي، هغه پوښتنې نه کوم. ما ويل څه چې دې زړه غواړي هغه پوښتنې وکړه، زړه کې دې ارمان مه پرېږده، زه داسې دولتي سړی نه يم، چې دولتي مقام پورې تړلی يم، مقام ما پورې تړلی دی. که دولت کې يم که نه يم، لکه ونه مستقيم په خپل مکان يم. احسان صيب وويل: چې داسې ده، نو خیر زه به ټولې پوښتنې وکړم، تاسو

چې ځوابونه راکړل، بیا زه گورم که ځینې داسې مسایل په کې راغلل، چې ستا دولتي موقف ته زیان رسوي، هغه به ترې حذف کړم، ما ویل زه به ټول شيان درته ووايم، که د ځینو واقعیاتو بیان گټور او ضرور و، نو خپاره یې کړه، زما د دولتي موقف کیسه کې مه اوسه، د واقعیتونو بیان مهم دی، نه د موقفونو ساتنه. احسان صیب ډېرې زیاتې پوښتنې وکړې، چې د ټولو راوړل یې دلته ضرور نه گڼم، ځکه یو اوږد بحث ترې جوړېږي. خو یوه پوښتنه په کې دا وه: اوسني حکومت کې د لیاقت اصل په پام کې نیول شوی که نه؟ زما ځواب دا و: که مطلق ووايم چې هو، نو هم سمه نه ده ځکه تر لیاقت د مصلحت اصل ته ډېره توجه شوې، زورواکي اوس هم په دولتي چارو کې د ویتو حق لري، خو له دې مضر مصلحت سره سره بیا هم پر یو زیات شمېر دولتي څوکیو د لیاقت پر اساس کادرونه گورمال شوي او لاگومارل کېږي، که چېرې په افغانستان کې سیاسي عدالت تامین شوی وای، نړیوالې ټولني د خپلو گټو په خاطر د یو شمېر کورنیو جگړه مارو زیات ملاتړ نه وای کړی، هغوی یې خلاص لاس نه وای پرېښي او همدارنگه یو شمېر لوړ پوړو دولتي چارواکو د مضر مصلحت او مضر احتیاط څخه کار نه وای اخیستی، نو کېدی شول د لیاقت اصل زیات قوت موندلای وای.

د عبدالله احسان په پوښتنو کې یوه پوښتنه دا وه: په اوسني حکومت کې د قومي او سیمه ییز ترکیب توازن او تناسب څنګه دی؟

ما وويل: په دې برخه کې نو عدالت بېخي تر پېښو لاندې شوی دی. نه يوازې د افغانستان په تاريخ، بلکې د نړۍ د هېڅ هېواد په تاريخ کې داسې يو بد حالت نه دی راغلی، چې (۲۵) فيصده خلک په حکومت کې (۲۵) او (۱۲-۱۵) فيصده خلک دې (۲۲) فيصده ونډه ولري او هغه هم په داسې حالت کې چې هم يې د حکومت اساسي رگونه او مقامونه نيولي وي، هم نا راضه وي او هم د خپل «مظلوميت» چغې وهي. ما ورته وويل: د جمهوري رياست د چارو ادارې لوی رياست يوه سروې کړې او د دولتي پوستونو پر بنسټ يې قومي او سيمه ييزې ونډه په حکومت کې څرگنده کړې ده. ددې شمېرنې او ارزونې له مخې اوس (۲، ۲۲%) تاجکان، (۳، ۲۵%) پښتانه، (۳، ۴%) هزاره گان او پاتې نور قومونه په حکومت کې ونډه لري. له سيمه ييز پلوه د ننګرهار او هرات دوو لويو ولايتونو مجموعي ونډه د حکومت په مهمو پوستونو کې د پنجشېر سيمې له ونډې سره معادل ده.

که ددې شمېرنې متن ته متوجه شو، نو واقعيت تر دې هم تريخ دی، په دې (۳، ۲۵) فيصده پښتنو کې بيا ځينې پښتانه داسې دي نه يوازې دا چې پښتون احساس نه لري، بلکې پښتو يې هم زده نه ده. ددې ترڅنګ يو شمېر داسې پښتانه هم په دې سلنه کې شامل دي، چې د جمعيت تنظيم غړي دي او يا د هغو له خوا معرفي شوي. نو په دې وجه په واقعيت کې د پښتنو ونډه په حکومت کې د اغېز له پلوه په نشت حساب ده. دا چې څو تنه د وزارتونو په راس کې پښتانه بنسټکارې، دا ددې قوم استازي نه شي کولای. زما او د احسان مرکه ډېره اوږده شوه، نورو ټولو دوستانو ورته غوږ نيولی

و. په پای کې د احسان یوه پوښتنه دا وه، چې خیر نو حل لاره څه ده؟ ما وویل: حل لازې خوشته، یوه حل لاره خو دا ده، چې پښتانه باید یو قوی مستحکم سیاسي تشکل جوړ کړي. تر هغه وروسته له دنیا سره د تفاهم ژبه پیدا کړي، کله چې یې د دنیا له خطر ځان وژغوره، نو بیا دې په هېواد کې اقتصادي پرمختګ ته زیات پام وکړي، څومره چې د پښتنو اقتصادي حالت ښه شي، په هماغه اندازه د دوی د ټولنیز شعور کچه او چټکې او بله اساسي خبره داده، چې پښتنو کې یو کلتوري انقلاب وشي، خو چې پښتون لوستی نه شي او تحصیل ونه کړي، له دې تریورولې، گوندې او قبیلویت څخه نه شي راوتلی. البته کلتوري انقلاب یو اوږد منزل دی، خو اوس چې کوم شی عاجل او ژر تاثیر ښکاري، هغه میډیا یا رسنۍ دي، په رسنیو کې بیا هم راډیو او ټلوویزیون، ځکه چې دا داسې وسیلې دي، چې لوستي او نالوستي ټول ترې ګټه اخیستلای شي. موږ څو فرهنگیانو خو په کابل کې د «ژوندون» په نوم د یوه ټلوویزیون د جوړولو تکل کړی دی، خدای (ج) دې وکړي، چې نتیجه ورکړي. زموږ دا مشکل اوس یوازې یوه هیله ده، کېدی شي په جوړولو کې یې ډېرې ستونزې وي او ډېر وخت پرې ولگي. عبداللہ احسان سره مو مرکه پای ته ورسوله، خو پر نورو دوستانو د «ژوندون راډیو ټلوویزیون» نوم ډېر ښه ولگېد، ټول په دې نظر وو، تر هغه چې موږ د فریاد اوچتولو وسیله پیدا نه کړو او خپل مظلومیت چاته څرګند نه کړای شو، نوموړو له دې غضبه نه خلاصېږو، مجلس مو یو څه نور هم اوږد کړ

خبره د شپې څلورو بجو ته نږدې کېدلې، مجبور صیب وویل:
شپه به جوړه کړو، خوزه مې دې وراره گل یون صیب، سره یو څو
دقیقې ځاتته کېنم، مجبور صیب سره یو څو دقیقې نور هم
کېناستو، د کور د ټولو غټو او وړو پوښته یې وکړه، په تېره بیا د

خپل ملگري (زما خسر) ډگروال عبدالله خان محمدي. بیا یې راته
وویل: که کور کې څه اقتصادي مشکلات وي راته یې ووايه، موږ
شکر دی، د خدای فضل دی، هلکان کار کوي، ژوند مو ډېر ښه
دی. ما ویل ډېره مننه، هر څه پرېمان دي، د کور خرچه مو کمه ده او
عایدات موزیات دي، دې ته تشویش مه کوه، خدای دې
افغانستان جوړ کړي، چې موږ په کې روحاً آرام شو، څو دقیقې
وروسته مجبور صیب ټولو ملگرو ته وویل: شپه به جوړه کړو، سبا

پر چای به بیا خپل مجلس کوو. مجبور صیب ته مو وویل: سبا چای موږ بل چا سره وعده ایښي، نو ځکه چای در سره نه څښو، که هغه هر څومره ټینګار کاوه، خو موږ وویل: نه حتمي ځو.

له ولسوال صیب سره یو سبا ناری: له مجبور صیب

څخه مو خدای پاماني واخیسته، ځینې ملګري شپې تر شپې تللي وو، شور صیب هم موږ سره پاتې خو دایې ویل چې موږ ته، چې کله ډنمارک ته تللی، نو یو ځل به دوی کره ځو، بیا به له هغه ځایه ځو. نو موږ پنځه یاران (غریب صیب، باوري صیب، احمدزی صیب، شور صیب او زه یون) پاتې وو. په موټر کې کیناستو او د ولسوال صیب د کور پر لوري مو حرکت وکړ، پنځه لس شل دقیقې وروسته هلته ورسېدو، د ولسوال صیب کور د اوږده څلور پوریز تعمیر په دویم پور کې واقع دی. یوې خوا ته یې سړک او بلې خوا ته یې د اوبو یو نهر ښکارېده، چې غالباً طبیعي به و. ولسوال صیب موږ ته تود هر کلی ووايه، څو تنه نور دوستان هم راغلي وو، عبدالرشید جلیلي صیب یې هم رابللی و، کله چې کوټې ته ننوتو، نو پر غوږ پدلي دسترخوان مو سترګې ولګېدلې چې هماغه د ملایانو په اصطلاح «طعامونه وو لذیز چې پرې هموار وو هرې خواته!» ولسوال صیب ته مو وویل: موږ څه خټګر او یا نهالګر درته ښکارېږو که څنګه، دا دومره شيان چاته زور ښیې که څنګه؟ ولسوال صیب هم لکه د مجبور صیب په شان لاس کې ازاد دی، د خلکیانو پر وخت د خوست د لویې ولسوالۍ ولسوال و، له کورنۍ پلوه هم ښه اباد دی، د له چلنده یې د مړښت ښه اندازه لګي، یو ځل بل هم چې زه هالنډ

ته راغلی وم، نو زموږ یې ډېر عزت کړی و، دا ځل یې نو خبره
بېخي تر هغې هم اړولې وه، دی ځکه په ولسوال مشهور دی، چې
ده یو وخت په خوست کې ولسوالي کړې وه، د ولسوال صیب نوم
سیداحمد همدرد دی، خو دوستان او انډیوالان یې ورته د ولسوال
خطاب کوي. زموږ ټولنه همداسې ده، چې یو وخت هر چا کوم کار
کړی وي، هغه د وظیفې نوم ورپورې پاتې کېږي. تورن اسمعیل خان
ځانته د (امیر) لقب ورکړ او ستر جنرالي رتبه هم ورته استاد رباني
ورکړه، خو بیا هم خلک ورته تورن اسمعیل وایي، یو وخت به په
خبرونو کې دا هم راتلل: ستر جنرال تورن اسمعیل. همداسې د
کندهار سرکاتب عظامحمد هم درواخله، چې حکمتیار ورته ستر
جنرالي ورکړه، خو په خبرونو کې به راتلل ستر جنرال سرکاتب
عظامحمد. د طالبانو د امارت یو مولوي و، نوم یې صدراعظم و،
بیا د تنگرهار ولایت کفالت ور پر غاړه شو، نو په خبرونو کې به
راتلل: «د تنگرهار ولایت کفیل مولوي صدراعظم» د دې ډول
ترکیب درې واړه برخې (کفیل، مولوي، صدراعظم) ټول رتبه یي
نومونه دي، د سړي نوم په کې نه شته او همداسې نور ډېر مثالونه.
خو ولسوال صیب چې پر کوم وخت په کوم شکل ولسوالي کړې، نو
بڼه په نړه یې کړې او بڼه په خړپ یې کړې ده. اوس چې ولسوال هم
نه دی، واک و ځواک یې تر ولسوال لوړ دی.

ولسوال صیب موږ ته یوازې د سببنازي ویلي وو، چې لغمانیان
ورته (سمناری) وایي خو ترتیبات یې د غرمې ډوډۍ په شان وو. کله
چې مو پر خوراک او څښاک پیل وکړ، نو طبعاً سیاسي خبرې
ورسره شروع شوې، لومړۍ خبرې جلیلي صیب پیل کړې،

عبدالرشید جلیلی د خلکیانو د واکمنۍ پر وخت د کرنې او ځمکو اصلاحاتو، بیا د پوهنې وزیر او همدارنگه د کابل پوهنتون د رئیس په توگه دندې ترسره کړي. پر افغانستان باندې له شوروي يرغل سره سم یانې ۱۳۵۸ل کال د جدي تر (۲) مې نېټې وروسته سم لاسي زنداني شو او د ډاکتر نجیب الله د واکمنۍ پر وروستیو وختونو له بنده خوشې شو، نږدې لس کاله زندان یې وگاله، اوس «د افغانستان د ملي یووالي گوند» په نامه د یوه گوند مشري پرغاړه، شاعري هم کوي او د شعرونو یوه ټولگه یې هم چاپ شوې ده. جلیلی صیب په خپلو خبرو کې لومړی همدا پوښتنه مطرح کړه او ویې ویل: څه به کېږي اینده کې؟ زه ورته والله ډېر په تشویش کې

احمدزی صیب، غریب صیب، جلیلی صیب، یون، شور صیب، ولسوال صیب، یار صیب

یم! دا کرزی څه کوي؟ دا حالات خو والله ډېر خراب دي؟ یون صیب ته په کې څه وايې؟ ما ویل رښتیا هم حالات د تشویش وړ دي، که چېرې کوم تدبیر ورته ونه نیول شي، نو تر دې هم خرابېږي،

همغه اشتباهات چې په پيل کې وشول، اوس هم دوام لري. پر دې وخت جليلي صيب وويل: زه انتخاباتو ته ډېر په تشويش کې يم پښتانه به دوه درې کانديدان ولري، جلالی، خليل زاد او کرزی صيب او د هغوی به يو وي، پښتانه به ټوټه ټوټه شي. ما ويل همدا تشويش ټولو سره دی، خو که تر انتخاباتو دمخه له پوهو پښتنو څخه يوه ثلثه جرگه جوړه شي او دا جرگه له بېلابېلو کانديدانو سره خبرې وکړي او د کانديدانو شمېر راکم کړي، نو دا خطر به يو څه رفع شي، جليلي صيب او نورو ناستو دوستانو زما دا نظر تائيد کړ، ولسوال صيب وويل: خو شروع يې کړئ که نه همدا يې وخت دی، زه خو په ځاني لحاظ هرې قربانۍ ته تيار يم، له ما څخه چې په هر ځای کې کار اخيستل کېږي، ماته امر وکړئ د يوه افغان په توگه هرې منډې ته حاضر يم. مجلس همداسې روان و، چا د تېرو نظامونو پر نيمگړتياو نيوکه وکړه، ولسوال صيب ډېر احساساتي شو، سره له دې چې هغه هم د خلک گوند غړی و، نور محمد تره کي او حفيظ الله امين ته ډېر وفادار و، خو يوازې يې په تره کي نيوکه وکړه، چې که ده دا اشتباهات نه وای کړي، نو ولې به حالت دې حد ته رسېده، غريب صيب باندي د هغه دا انتقاد، چې د امين تنگه په کې وه او د تره کي غندنه، چندان ښه ونه لگېده، عکس العمل يې وښود، خو ولسوال صيب ژر بېرته ښښه وغوښته او فضا بېرته سره شوه، ما خبره تاوه کړه، ما وويل: اوس بايد پر داسې مسایلو فکر وکړو، چې اوسني مشکلات رفع او دفع کړي، پر ماضي به وخت نه ضايع کوو، مجلس پر همدې خوراک او سياسي بحثونو وغځېده. خو دې کې احمدزي صيب وويل: د ولسوال صيب دې کور ودان وي ډېر زحمت يې گاللی و، اوس نو که اجازه وي، موږ څو د ډنمارک

پر لوري، ډېر منزل دی، اجازه به واخلو! ولسوال صیب ډېر ټینگ شو، چې غرمې ته حتماً پاتې شی، دلته نور ډېر دوستان دي، هغوی ټول به دعوت کړو، یون صیب چې وگوري ډېر زیات خوشالېږي، بڼه بنډار به وکړو، خود ټولو ملگرو ټینگار و، چې ځو. ولسوال صیب، جلیلي صیب او نور دوستان مور سره د موټر تر پارکینګه راغلل، خدای پاماني مو ورڅخه واخیسته او د شور صیب د کور پر لوري رهي شو، شل پنځه ویشته دقیقې منزل به مو کړی وي، چې د شور صیب کور ته ورسېدو، هغه ته مو وویل: کالي مالي دې راواخله ژر راځه چې ځو، هغه وویل: مجاهدینو! چې یوه پیاله چای ونه څښی نه شی تللای، ما ویل ځه همغه د لغماني ست وکړه، چې هم ټینگ وي، هم سست، مور ته قبول دی، مور به د (نه) ځواب درکړو او ستا غاړه به هم خلاصه شي، که کونړي ځان له لغمانو سره برابر وي، نو همدا یې وخت دی. شور صیب وویل: مور چې دې حالت ته رسېږو، نو لغماني به کوم حالت ته رسېدلي وي؟ ډېر ټینگ شو، والله که رانه لاړ شی، په زوره یې کور ته پورته کړو، یو څو شېبې ورسره کېناستو، د کور ټول غړي یې کومې مېلمستیا ته تللي وو، احمدزي صیب ورته وویل: ځکه دې داسې ټینگ ست وکړ، وریندار نه شته که نه نو ته څو مور ته معلوم یې، شور صیب وویل: خورئ څه شی چې خورئ نن زما پاچاهي ده، یوه شېبه مو بڼه گپ ولگاوه، شور صیب نو یو سور کړی چرگ هم په کڅوړه کې ځای پر ځای کړ، خپل سفري بکس یې راواخیست او په موټر کې سره منظم شو. شور صیب ته مو وویل: ته مخکې کېنه چې په لاره کې د جي پي ایس کار هم ورکړې. په موټر کې منظم شو او د ډنمارک پر لوري مو حرکت وکړ.

د ډنمارک پر لوري

کله چې موږ ټول ياران په موټر کې ځای پر ځای شو، نو د ډنمارک پر لوري مو حرکت وکړ، يوه د خير دعا مو وکړه، ساعت ته مو وکتلې، پر سيمه ييز وخت يوولس بجې وې، غريب صيب وويل: که لاره کې څه خاص مشکل پيدا نه شي، نو نږدې لسو ساعتونو کې رسېږو، يانې د شپې يوولس دولس بجې، موږ ويل چې پي ايس دې فعال کړه، هغه وويل: دا دی فعال دی بالا، موږ ويل څه بل چې پي ايس هم درسره مخکې ناست دی (شور صيب). دې کې بيا ټولو وخنډل، هوا هم سره وه، باران هم ورېده، تر ماښامه خو مو په اسانۍ سره مزل وکړ، ځکه څو کيلو متره لانه وو تللي، چې چې پي ايس هم لاره او هم وخت راته په گوته کړل. نږدې يوولس سوه کيلو متره واټن و او د اوسني سرعت په پام کې نيولو سره لس ساعته وخت لگېده. دا مهال غريب صيب بيا د سياست په گېر کې خبره ورواچوله، ده وويل: دا غريب هېوادونه بېچاره گمان هسې د قربانۍ گډوډي دي، د دنيا ټول ځواک اصلاً د نړۍ څو سوه کسانو سره دی چې اسرائيل په کې اساسي نقش لري، خو په راس کې يې د انگلستان ملکه ده. دا چې امريکايان اوس په افغانستان کې ولې جنگېږي؟ ولې خپل عسکر وژني او ولې موږ افغانان وژني، دا د دوی يو ضرورت دی او دوی د خپلو ستراتيژيکو گټو لپاره په خپلو عسکرو هم بند واز نه دي، پاتې خو لازم موږ په خلکو. دا مهال باوري صيب ورته وويل: بڼه نو ته د هغو درې سوه کسانو خبره

کوي، چې دا ټول فساد د هغو په زړه کې دی، بڼه کیسه کوه، غریب صیب وویل: یو کتاب چاپ شوی، نوم یې دی: «درې سوه کسيزه کمېټه» دا کتاب په انګلیسي ژبه دی، ممکن په نورو ژبو هم چاپ شوی وي، خو ما یې فارسي متن لوستی، دا کتاب چې ته ولولې، نو عجیب و غریب منطق سره به مخامخ شې، په دې کتاب کې د نړۍ د اوسنیو اصلي واکمنو یانې د پردې تر شا واکمنو له څېرو څخه پرده پورته شوې، په دې درې سوه کسيزه کمېټه کې، د نړۍ لوی پانګه وال، د استخباراتي سازمانونو غړي او ډېر ځیرک سیاستوال شامل دي. دوی کولای شي د امریکا د مشرتابه په شمول د نړۍ په هر گوټ کې حکومتونه راوپرځوي، واکمن یې بدل کړي او د نړۍ په نقشه کې تغیر راولي. ددې کمېټې چې خوبه نه وي د امریکا جمهور رئیس هم نه شي ټاکل کېدی. دا کمېټه خپله یوه ستراتیژي لري، خو هر کال یو ځل خاصه عمومي غونډه لري، چې په هغې کې د کمېټې مهم غړي گډون لري، ددې ټولې کمېټې په راس کې چې وروستی واک ورسره دی، هغه د انګلستان ملکه یا شاهي کورنۍ ده، چې د نړۍ د سیاست اصلي واک ورسره دی. دا کمېټه داسې پلان او فکر لري، چې نړۍ باید همپشه کنټرول شي. دوی وایي که بشر خپل سر ته پرېښودل شي، نو ډېر وړانې به رامنځته کړي، د نړۍ بقا به له خطر سره مخ کړي او هر څه به تباه کړي، دوی وایي د نړۍ منابع په خلاصېدو دي، نو ځکه خو په ځینو ځایونو کې جنگونه او په ځینو کې مرضونه په کار دي، چې په دې ډول د نړۍ د نفوسو د کنټرول مخه ونیول شي. دا کمېټه چې د نړۍ له معتبرینو څخه جوړه ده، وایي د نړۍ ټول خلک باید یو شان

ژوند ونه کړي، په همدې خاطر د ځينو خلکو د سواد کچه بايد ټيټه وساتل شي او تقاضا يې راکښته شي، که ټول خلک د پوهې او سواد لوړه کچه ولري، نو هغه څوک، چې اوس لوړ ژوند لري، له هغو سره د تساوي غوښتنه کوي او د نړۍ فعلي منابع ددې جوگه نه دي، چې دا تساوي رامنځته شي. نو په همدې خاطر دا کميټه په دې کار کوي، چې د تساوي مخه ونيسي. دا دنيا کې، چې ځينې واره حکومتونه او اشخاص ځي راځي، دا دوی ته دومره ارزښت نه لري، خو هغه ځايونه چې د نړۍ په سياست او د بشر په ژوندانه کې مهم رول لري، هلته دوی خپل اغېز شيندي.» دې کې نو باوري صيب غريب صيب ته وويل: بڼه شوه نو بالاچې زموږ سر دې پر خلاص کړ.

احمدزي صيب وويل چې ته يې منې؟ موږ وويل: والله خلک يې وايي نو. پر همدې ته يې منې؟ باندي مو، چې بگراوند يې ټولو ته معلوم دی، ټولو وخنډل. باوري صيب وويل چې اوس به نو درې سوه کسيزه کميټه پرېږدو، خپلې پنځه کسيزې کميټې ته به راشو او هغه دا چې غريب دې لارې ته هم گوري، شور صيب وويل: زه ورسره ناست يم رايه مه وهه. همدې بحثونو کې روان وو، چې د ماښام خړې راخوړې شوې. موږ چې پر عمومي سرک د ډنمارک پر خوا روان وو، ځان مو بايد هغه ځای يا بندرخي ته وررسولای وای، چې له هغه ځايه ډنمارک ته کښتۍ ځي راځي، کښتۍ فکس ټايم لري، فکر کوم په ساعت کې يوه کښتۍ تېر و بېر کېږي. دا کښتۍ د لسگونو موټرو د لېږد رالېږد ظرفيت لري. ان ځينې داسې کښتۍ هم شته چې ريل گاډي هم انتقالولای شي.

تر ماښام وروسته نو هوا نوره هم ترخه شوه، سخته واوره وري، هغوی سرکونه داسې جوړ کړي، چې واوره پر سرک خای نه شي نیولای، د موټرو گڼه گڼه هم داسې وه، چې واوره پر سرک راټولېدو ته نه پرېږدي او بل هغوی په متواتر ډول د واورې پر وخت پر سرک باندي مالگه پاشي، د هوا حالت خو هسې هم هغوی ته معلوم وي، نو کله چې واوره کېږي د مالگې موټر لکه د نورو موټرو په شان پر سرک گرځي او مالگه پاشي، نو په دې ډول خطر تر ډېره حده کمېږي، خو بیا هم واوره واوره وي او یخ یخ، په دې حالت کې کله کله موټر تکرېږي، بنوېږي او په لاره کې گڼه گڼه زیاتېږي، ډېر منزل مو وکړیوځای ته چې ورسېدو، نو په زرگونو موټر روان دي، مانا دا چې یا چېرته تکر شوی او یا هم لاره کې څه مشکل دی. د غریب صیب زړه تنگ شو او ویل یې په دې تنگ، چې وي، خو درې ورځو کې هم نه شو رسېدلای، جي پي ایس متبادله لاره هم نه بنودله، باوري صیب او شور صیب، چې پر دې لاره بڼه بلد وو، غریب صیب ته وویل: همدا لاره سمه ده، اوس به لاره صافه شي، لږه اوسپله وکړه، غریب صیب وویل: ستاسو سر پرې نه خلاصېږي، زه پر یوه بله لاره وځم، شور صیب ورته وویل: بیا چې بېرته همدې لارې ته راوځې، نو پنځوس کیلو متره زیان به دې زغملی وي، خو هغه د هېچا هم ونه منله، یوې بلې لارې ته یې موټر سیده کړ، تر لسو کیلو مترو منزله وروسته له دې عمومي لارې ووتو. پر یوه کلي برابر شو، د موټر تېل هم په خلاصېدو وو، دا چې بیا مو تانک پیدا کولای شو که نه؟ نو ټولو وویل راځئ چې تانکې ډکه کړو، بیا به گورو، دا نو د غریب صیب کارونه دي، چې څه راباندي کوي.

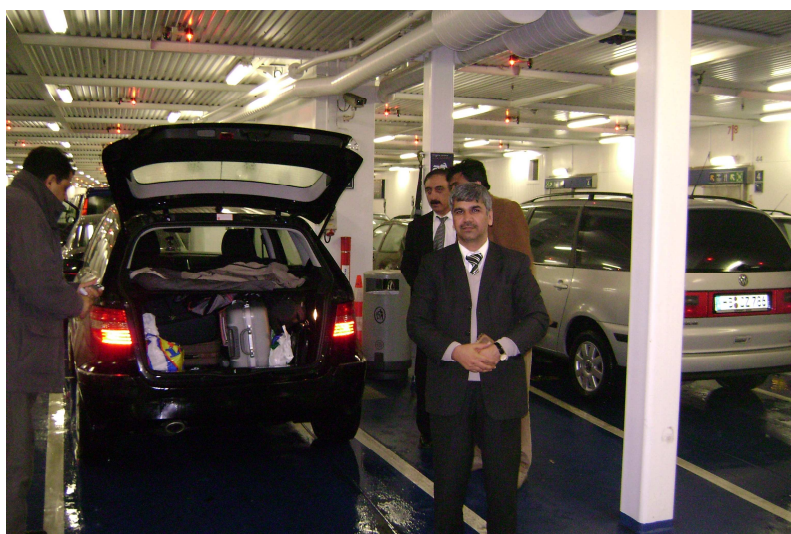
زموربه نظر، چې خو ځله پر دې لازه تللي يو ورته وايو، چې لازه دا ده، دى يې نه مني، موربه نور څه نه وايو، هر څه چې دى كوي مسوليت يې دده پر غاړه. كلي كې مو له تېلو ټانك څخه ټانكى ډكه كړه. له دې ځايه مو حرکت وكړ، شل كيلو متره منزل به مو وهلاى وي، چې يوې بلې لارې ته سم شو، كه څه هم جي پي ايس لارښودنه كوله، چې بندر ته تلونكى لويې لارې ته په دې ډول وگرځو، خو غريب صيب د جي پي ايس كيسه كې هم نه و، يو ځل دوه يې چې پام شو، هغه ځاى ورڅخه تېر شو. هلته چې يو ځل اصلي لازه درڅخه خطا شوه بيا چې بېرته هغې لارې ته سمېږي، نو مجبور يې لس پنځه لس كيلو متره فاصله به زغمې، نو دا ځل چې غريب صيب بيا هم غلط شو، نو ټول پرې ډېر په قهر شول، دى هم پوه شو، چې نور نو خلك اوسپله نه لري، موټر يې بېرته راوگرځوه، يو تېلو ټانك، چې سوپر ماركيټ هر څه ورسره مله وو، هغه ته ودرېدو، له دكانه يې يوه نقشه راوكنبله، نقشې ته يې كتل، يو لس دقيقې وخت خو همدلته ضايع شو، نو ټولو ورته وويل چې ژر راځه وخت مه ضايع كوه، هغه هتيوال، چې زمور لاس خورولو ته متوجه شو، هغه هم پوه شو، چې ټول مشكل په همدې يوه سړي كې دى، غريب صيب مو په زوره موټر كې كېناوه، ټولو ويل، چې جي پي ايس شته او مور ټول درسره ناست يو، نو بيا نقشې ته څه ضرورت دى؟ پر دې لازه خو مور لس شل ځله تللي يو، غريب صيب وويل: تاسې ناحقه ما وارخطا كوي، تاسې ما خپل فكر ته پرېږدئ او كه تاسې فكر كوي، چې موټر به تاسو ته پرېږدم، خو والله كه يې رانه وچلوي. د موټر چلولو خبره هلته قانوني هم ده، هغه څوك به

موټر چلوي، چې بارگين کې يې خپل نوم ليکلی دی او ده ورڅخه په خپل تضمين موټر اخيستی دی. که په دې ترڅ کې بل چا موټر وچلوه او څه حادثه پېښه شوه، نو مسوليت يې د موټر اخيستونکي، لومړي چلونکي پر غاړه دی، لایسنس ورڅخه اخلي. همدارنگه که د ډرپورۍ پر مهال چا الکولي څښاک کړی وي او يا يې نشه کوونکي مواد کارولي وي نو د لایسنس ترقيده پورې سخته سزا ورکوي. غريب صيب وويل: دا ځل ماته وخت راکړی، بېرته وگرځېد، شل پنځه ويشت کيلو متره منزل به يې کړی وي، زړه يې هم ښه درزېده، ډېر غلی و، هېچا هم خبرې نه کولې، ټول خفه غونډې وو، چې دې کې د غريب له خولې خبره ووته، دا دی انشاء الله چې بېرته خپلې لارې ته سيده شو، له همغې ځايه چې جلا شوي وو، لږ څه کښته بېرته له دې لويې لارې سره وصل شو. ټولو کې بېرته وينه وغورځېده او بېرته په رېز راغلل، پر دې وخت احمدزي صيب يوه سياسي خبره وکړه: دا سرتمبگي د غريب صيب عادت ده، نه يوازې ددې غريب، بلکې د ټولو «ملگرو» که دوی دا سرتمبگي نه وای کړې، نو ولې به دا ملک دې حالت ته رسېده؟ دا مهال غريب صيب بيا وويل: «دا ته خو خبرې مه کوه گوره چې راجخه خرابېږي...» د «راجخه خرابېږي» دا کيسه ټولو ته معلومه وه، نو ځکه ټولو وځنډل. سره له دې، چې سخته اووره وربدله خو غريب صيب د موټر سرعت تر (۱۲۰) هېڅ کښته نه کړ.

غريب صيب وويل: کښتۍ ته بايد ضرور ځان ورسوو، که نه نو بيا يو ساعت، ان دوه ساعته به هلته همداسې په موټر کې غلي ناست يو، بېرون هم د نانستې ځای نه شته؛ اوس به ماسره خبرې نه

کوی پر پردی چي لاز ووهم، تر دي وروسته بيا په لاره کي کومه خاصه موانع پيدا نه شوه، يو وخت موکتل، چي غريب صيب وويل: دغه دي په خير رانږدي شو، موټر د بپري تر سينې پوري غځېدلی سرک ته برابر شو. خو متره وړاندې د گمرک غرفې ولاړې وې، د موټر ټکس يې تحويل کړ او موټر د کښتۍ سينې ته ورننوت.

پا وکم يو ساعت په يوه بپري کي: کله چي بپري ته پورته شو، نو لومړني پور کي يې په لسگونو موټر ولاړ وو، په دري څلور لیکو کي موټر په منظم ډول ولاړ وو. دا کښتۍ که څه هم ماته

نوې نه وه، ځکه تېر ځل چي زه (يون)، انځور صيب، ډاکتر شپږولي او نور انډيوالان ډنمارک ته راغلي وو، نو د همدې کښتيو له لاري تللي او راغلي وو، خو دا ننۍ کښتۍ تر هغو هم يو څه لوکسه او

لویه وه. یوه زینه دویم، درېیم پورته پورته شوې وه، دوی وویل: راختی چې پورته شو، ما ویل لږ صبر وکړئ چې لفت پیدا کړو، په هغه کې به پورته شو. لفت مو پیدا کړ، دوی وویل: بېشک چې لغمانی یې، دومره ژر هر چېرته بلد شوې، ما ویل دا عقل خدای تعالی د خه لپاره درکړی دی؟.

دویم پورته پورته شو، خورا لوکسه کښتۍ وه، هوټل، د اتیکو او نورو شیانو خرڅلاو پلورنځی و، د ناستې ځای یې درلودل، د

باوري صيب، يون او شور صيب

موسیقۍ نری نری اواز هم اورېدل کېده، ما ویل راختی درېیم منزل ته هم پورته شو. هلته د مسافرو د ناستې ځای و، د بېرې دواړو غاړو ته منظمې څوکی ایښې وې، چې که رڼا وای، نو ټول بحر دې ترې لیدلای شو. پر دې وخت شور صیب وویل: راختی وروستی چت یا تخت بام ته پورته شو. هلته هم وختلو، خو خورا یخني وه څاڅکی څاڅکی باران هم ورېده، یوازې یو څو شېبې په کې وگرځېدو، توره

تیساره وه، نور خه نه بنکار بدل، یوازې د هغو بېړیو رڼاوې
بنکار بډې، چې یوه له بلې سره تېرو بېر کېدلې. بېرته دویم پور ته
کښته شو، یخ وهلي وو، احمدزي صیب وویل: کافي به وڅښو،
چې لږ ارام شو. کافي مو وڅښله د یو مېز پر شاوخوا څوکی راتولې
وې، ټول پر څوکیو کېناستو، پر دې وخت باوري صیب وویل: هلته
مو چا سره خبره کړې ده که نه؟ غریب صیب وویل: وخت ډېر کم و،
ټولو ته مو ونه ویل، یوازې هېواد دوست ته مې وویل چې موږ
درځو، خو د شپې ډېر ناوخته در سپړو، نو که تا څوک مناسب گڼل
او نږدې و، دعوت یې کړی، که نه نو ضرور نه ده، هېواد دوست
ماته وویل چې موږ د غونډو لپاره معمولاً یو هال نیسو او هلته ټول
فرهنگیان دعوتوو، موږ ورته وویل چې دا رسمي او تشریفاتې
غونډه نه ده، موږ درځو، تاسو او ځینو نورو ملگرو سره گورو، د
ځینو مسایلو په باب سلا مشوره کوو او بیا بېرته ژر ځو، هېواد
دوست صیب ډېر ټینگار وکړ، خو ما ورته وویل چې وخت کم دی له
دې نورو ټولو کارونو څخه تېرېږو او پرته له هغه هم د بېکسیار
صیب د شعرونو په باب سبا شپه غونډه جوړېږي، هلته ټول لیکوال
گورو، نو بلې غونډې ته حاجت څه دی؟ نورو اندیوالانو ته مو ځکه
ونه ویل چې د چا ځای لرې و، څوک په وظیفه کې مصروف و او
څوک هم د ډېرو مېلمنو لپاره شپې ځای نه لري. اوس به یو ځل بیا
هېواد دوست صیب ته تېلېفون وکړم، چې د خپل راتگ احوال ورته
ورکړم. غریب صیب تېلېفون وکړ. هېواد دوست صیب ویل موږ درته
منتظر یو. په کښتۍ کې زموږ وخت ضایع نه شو، کله چې موږه
بېړۍ ته داخل شو، نو یو دوه دقیقې وروسته بېړۍ حرکت وکړ، که

تر همدغه وخته وروسته راغلي وای، نو بیا به مو تر یوه ساعت زیات انتظار وېسته، غریب صیب وویل: تاسې زما کرامت نه منی! هسې مو پر ما هغومره غالمغال وکړ، گوره څنگه په فکس تایم مو راورسولی. پر دې وخت احمدزي صیب ورته وویل: «غریب سړی یې ته لاد کرامت خبرې کوي، همدا غریبي دې بس ده، د اولیاوو په کارو کې گوتې مه وهه.» خبره بیا ټوکو ته واوښته، غریب صیب وویل: هغه د لغماني د فابریکې کیسه به درته نه وي یاده؟ ټول غوړ غوړ شول، د لغماني فابریکه یانې څه؟ د ټولو زړه و چې غریب دا کیسه ژر ژر شروع کړي، هغه هم خپله غاړه تازه کړه. وې ویل: «یو لغماني و، یوه یې شادي وه، دا یې راوستې وه کابل ته! هلته به یې پرې خپل کمالات ښکاره کول او خلکو به ورته د هر کمال په سر پیسې ورکولې، نو ښه کار یې جوړ و، دې وخت کې یو کابلي ورته وویل: ماما دا شادي دې د برق پایې ته پورته کړه او هلته یې گډه کړه، زه پنځوس افغانۍ درکوم. لغماني شادي ته امر وکړ، چې ور پورته شه او خپل کمال څرگند کړه، هغه چې کله ستني ته پورته شوه، د برېښنا له مزي سره یې لاس ولگېد، برق ونيوله، لاندې راگوزاره شوه او مړه شوه، نو لغماني په چیغو چیغو شروع وکړه او از برای خدا، خدای در بدر شدم، خاک به سر شدم، درغم او اندو ډوب شدم، بیړی ما غرق شد، فابریکه ما در گرفت، ما چه کنیم...» نو دوی ټولو ډېر زیات وخنډل، غریب صیب ته یې وویل: واللہ بېشکه چې کاغذ پیچ وه. ما ویل ښه نوزه به هم د غریب صیب د یو سیمه وال یا کلیوال کیسه درته وکړم، تاسو یې خپله پېژنئ نور تفصیل ته ضرورت نه لري، پر دې وخت نو باوري صیب غریب

صیب ته وویل: چې بالانو ټینگ شه ورته! غریب صیب ته مې وویل اجازه ده، هغه وویل: ورځه پرې توکل په خدای. ما وویل: «د غریب صیب یو کلیوال د جهاد پر وخت هېڅ جهاد ته نه ته، ډېر غریب و، یو دی یو یې خړ و، خو بله ورځ د مجاهدینو یو قومندان دی مجبور کړ، چې جهاد ته لاړ شي، خړ یې هم پر ده ډېر گران و، ځکه یې خړ هم ځان سره بوتله، جهاد دوام درلود، نوله ورځو یوه ورځ د روسانو الوتکې پورته شوې، د مجاهدینو پر همدې مرکز یې بمبارد وکړ، ضایعات او تلفات زیات وو، کورونه وړان شول، انسانان او څاروي ووژل شول، د ده خړ هم په کې ووژل شو. خود ده سرته په کې زیان ونه رسېده. سړي جهاد پرېښود او بېرته خپل کلي ته راغی، خو موده وروسته هغه قومندان بیا ځواب ورولېږه او سړی یې مرکز ته حاضر کړ، ورته یې وویل: وه وروره ولې تښتېدلې یې، ولې جهاد ته نه راځې؟ هغه ورته وویل: قومندان صیب دا جهاد جهاد نه دی دا ټوله برادر کشي ده» دې «برادر کشي» سره نوباورې صیب، احمدزي صیب، شور صیب او خپله غریب صیب دومره وخنډل، چې له سترگو یې اوښکې راغلې، ان په کښتې کې ناست خلک هم مور ته متوجه شول، ما وویل دا بله کیسه خو به یې لادرته نه کوم، چې د غریب صیب یو کلیوال و، معشوقه یې په لندن کې اوسېدله او دی په کلي کې اوسېده، ده هم یو خر درلود، یوه ورځ په داسې حال کې، چې پر خره سور و یادگاري عکس یې اخیستی و، دا عکس یې بیا خپلې معشوقې ته لېږلی و. تر سلامونو وروسته یې ورته تر عکس لاندې یو ویکتور کښلی و؛ مخ پر بره یې اشاره کړې وه او لیکلې یې وو: «ای! دا پورته زه یم.» دې سره نو ټولو یو ځل

بیا په کړس وخنډل او نور نو ټولو غریب صیب ته وویل: غلی کینه شل فسادہ در کي دي او خبرې لاهم ته کوي. باوري صیب وویل: ډېرې خونډورې وې، یوه بله گریسبند که وکړې، نو د زړه غوتې به مو اوارې شي: ما ویل یو څوک و د پیغمبرۍ دعوه کړې وه، احمدزي صیب وویل: څوک و د کوم ځای و؟ ما ویل طبعاً د غریب صیب کلیوال و، شور صیب وویل: د څه شي دعوه یې کړې وه؟ ما وویل: د پیغمبرۍ، دوی وویل: ژر ژر کیسه کوه چې تلوسه موزیاته شوه، ما ویل دې سړي چې د پیغمبرۍ دعوه کړې وه، نو طبعاً کلي پر کلي گرځېده او خلکو ته یې دعوت ورکاوه، یوه ورځ یوه سړي ورڅخه پوښتنه وکړه، چې ته د پیغمبرۍ دعوه کوي، نو کوم دی ستا کتاب چې مورې پرې ایمان راوړو؟ هغه ورته وویل: کتاب نه لرم نوټ ورکوم. دې کي نو بیا ټولو دومره وخنډل، چې تشي یې ونيول، احمدزي صیب وویل والله چې دا هم گریسبند وه. د ټوکو تکالوپه همدې څپو کې وو، چې کښتۍ د ډنمارک گمرک ته برابره شوه، موټر مو عمومي سړک ته برابر کړ، څه کم یو ساعت مزل به مو کړی وي، چې د هېواد دوست صیب کور ته ورسېدو، په لاره کې یوازې یو ځای غلط شو او یو ځای کې لږ ترافیکي بنویېدنه وشوه، نور پر دې لاره ډېر په تکلیف نه شو. څه کم دولس بجې به وې، چې د هېواد دوست صیب کور ته ورسېدو.

يوه شپه د هېواد دوست صيب په کور کې: د مارچ د ۲۰مې پر ۲۱مې شپې، پر سيمه ييز وخت د شپې دولس بجې وې، د هېواد دوست صيب د کور څنگ ته چې مو کله موټر ودراره، نو هېواد دوست صيب خپله راووت، تر روغې وروسته يې کور ته دعوت کړو، د کور سالون ته چې لاړو، نو بڼه متوسط سالون و، شل پنځه ويشت کسان په کې ځايېدل، دوه برخې يې درلودلې چې پارټيشن هم په کې جوړېدلی شو، خو اوس ټول يو سالون و. عبدالمالک بېکسيار، عرب شاه چمتو او څو تنه نور ملگري هم راغلي وو، چې ما تر دې وخته نه پېژندل، خو وروسته بيا هېواد دوست صيب راعرفي کړل. هېواد دوست صيب نو په تشریفاتو کې ډېر مخکې دی. مخکې تر مخکې يې پر يوه کاغذ ليکلي وو: «د هېواد د تکړه ليکوال پوهنمل محمد اسمعيل يون د هر کلي په وياړ غونډه» هېواد دوست صيب نو کوټه بڼه گرمه کړې وه، په دېوال کې تياره نصبه بخاری يې، چې لرگي په کې سوزېدل، لادمخه بڼه گرمه کړې وه، کله چې پر خپلو ځايونو کېناستو، نو هېواد دوست صيب پورته شو، ماته او زما ټولو ملگرو ته يې په داسې لوړو الفاظو هر کلي ووايه، چې زه نه غواړم د ځان په هکله د هېواد دوست صيب هغه مينه، محبت، لور بڼه او لورپه ستاينه دلته بيا تکرار کړم. تر هر کلي او ډېر توصيف وروسته

یې د غونډې یو یو برخوال راوپېژانده، بېکسیار صیب، چمتو صیب، عزیز جان خو ټول ما تر هر چا ښه پېژندل، خو ددې ترڅنګ یې یار گل خان، انجنیر جنت گل، د هېواد دوست زوم (رحمان گل توتاخېل) هم او یو څو نور مېلمانه هم راوپېژندل، تر هغه وروسته یې هېواد دوست ګروپ ته بلنه ورکړه چې راشي. زه، هېواد دوست ګروپ، د هېواد دوست صیب د کورنۍ لپاره استعمالوم، د خدای په فضل ټول داسې رسېدلي او په ټول پوره دي، چې حساب او کتاب دواړه پرې کېږي، محترمه خور (فیضه هوسا) خو تر هېواد دوست صیب ځکه د کور په چارو کې راته تکره ښکاري، چې خپل اولادونه یې په ښه ډول روزلي او که یوازې هېواد دوست صیب ته یې پرې ایښي وای، فکر نه کوم چې خبره د بريالیتوب دې حد ته رسېدلي وای.

ښاغلی هېواد دوست، محترمه خور هېواد دوست مېرمن او یون

په پښتنو لیکوالو کې او په عام ډول همغه کسان ډېر کامیاب دي او ژوند یې ډېر ښه دی، چې مېرمنې یې تکره دي، د هر بريالي

سړي تر شا د يوې کاميابې مېرمنې لاس وي، هېواد دوست صيب يوه مېرمن، يوه لور او پنځه زامن لري. د خدای فضل دی د دويمې مېرمنې جرئت، لکه د نورو په شان له ده څخه هم سلب شوی دی. نېکمرغه پښتانه همغه دي، چې مېرمنې يې باسواده دي. زموږ په کلي کې يو سړی و، د باسواده مېرمنې ډېر شوقي و، خو تر اخره پورې چا ور نه کړه او پر بسواده واوښت، کله چې په مجلس کې کېني همدا وايي: «قربان تر باسواده ښځې چې په خپله ښار کې ځانته لاره باسي، زموږ خونه دي، د ملي بس پر څوکې سرچپه کېني، ته به يې يوې خواته بيايې، دا به بلې خواته زور کوي، لکه نا بلده غوا...» هغه اوس هم د لوستې ښځې ارمانجن دی او وايي: «چې په خوله کې مې يو غاښ هم پاتې نه وي، قسم مې ورته کړی، چې يوه باسواده ښځه کوم...» نو هېواد دوست صيب نېکمرغه دی، چې مېرمن يې د لوړو زده کړو خاونده ده او ده سره ان په فرهنگي چارو کې هم مرسته کوي، د خپلواکۍ جریده هم د ورينداري (فيضه هوسا) په مدیریت چاپېري، هېواد دوست گروپ:

رحمان گل توتاخېل، ورېمه هېواد دوست، يون او سباوون هېواد دوست

«سباوون، اجمل (زرغون) شپون، سمون او پيوستون» ټول بڼه د کار هلکان دي، پر خپل درسونو سر بېره د موسيقۍ پر هنر هم پوهېږي، د يوه ډول، د يوه هرمونيه او د نورو نور هنرونه زده دي. لور يې (ورمه) خو همدا اوس پر څلورو لويو ژبو، انگليسي، الماني، اردو او روسي پوهېږي، پښتو او دري يې هسې هم زده دي. (هېواد دوست گروپ) په اتني کې هم ډېر شهرت لري، کله چې په ډنمارک کې د مهاجرو د ټولني او يا نورې ملي ورځې وي، نو هېواد دوست گروپ د افغانستان ورځ په کې په ډېره بڼه توگه تمثيلوي، په همدې خاطر يې يو ځل د گوپنهاگن له بنا روالۍ څخه جايزه هم ترلاسه کړې وه. په کور کې د ناستو ټولو کسانو تر معرفۍ وروسته، هېواد دوست صيب ټول ډوډۍ ته راوبلل، د مېلمستون په بل سر کې يې د مېز پر سر د بوفې سيستم برابر کړی و، خورا لوکسه او زياته ډوډۍ يې تياره کړې وه، خوندوره خو په دې وه، چې ډوډۍ يې وطني وه، وريندارې (فيضه هوسا) ته مو وويل، چې ډېر تکليف دې گاللي دی، هغې وويل: نه دا څه خبره ده، ماته يې ډېر ناوخته وويل چې يون صيب دوی راځي، زه له څو وظيفې څخه راتللم، ناوخته شو، بيا مې څو سودا کوله، مور وويل: دا لابڼه دی، چې ناوخته يې درته ويلي دي که نه نور به دې څه پخول؟ ډوډۍ هر چا ځانته را اخیستله او بېرته خپلو ځايونو ته تلل، د ډوډۍ پر سر بېکسيار مانه د کور د ټولو احوال واخيست، ما وويل: ټول بڼه دي، ژوند مو ډېر بڼه دی، خو ډېر سرگردانه يو، د هغه ټينگار د همېش په شان دا و، چې ژوند ته ډېره توجه کوه، ژوند داسې نعمت دی، چې بيا نه تکرارېږي، نور هر څه بيا ترلاسه کولای شو، خو ژوند نه

شو ترلاسه کولای، دغه راز یې پر صحت هم ډېر ټینګار کاوه، ویل یې: د ډېر کار لپاره بڼه صحت ته اړتیا ده، بېکسیار همېشه زما د ژوند او شخصي امنیت په اړه په تشویش کې وي. زما یو بل ملګری انجنیر محمد سالم وایي: کله چې بي بي سي او نورې راډیوګانې نیسم او کله چې په کې دا خبر راشي: «په خواشینۍ سره مې خبر ترلاسه کړی...» نو تر څو چې د وژل شوي یا د وفات شوي کس نوم اخلي نو زما زړه ډب ډب ډب کوي، چې خدای مه کړه یون صیب ته څه نه وي پېښ شوي، ځکه یون که ډېر دوستان لري، نو مخالفین یې هم ډېر دي، دوستان خو چاته د ژوند خطر نه پېښوي، خو مخالفین هر څه چې له لاسه یې کېږي، هغه کوي.» نو زما د ژوند په اړه ډېرو ملګرو له هغې جملې نه بېکسیار صیب سره همېشه تشویش وي. تر ډوډۍ وروسته چای راوړل شو، پر دې وخت هېواد دوست صیب وویل: ورونو لیکوالو او فرهنګیانو یون صیب له ډېر لري ځایه او خپل وطنه تشریف راوړی، زه له ده څخه هیله کوم، چې د افغانستان د حالاتو په اړه موږ ته خپل نظر، تحلیل او ارزونه وړاندې کړي. وروسته به طبعاً موږ ورڅخه ډېرې پوښتنې لرو او هغه تشویشونه چې موږ یې د هېواد د حالاتو په اړه لرو، دی به موږ ته د هغوی په باب ځوابونه راکړي. هېواد دوست صیب یو ځل بیا ماته بلنه راکړه، خو مخکې تر دې چې خبرې پیل کړم، چمتو صیب وویل: اول خو زه یون صیب ته بڼه راغلاست وایم او بیا زه څو پوښتنې لرم او یوه څه تبصره، هغه به د امریکا غږ، ازادۍ راډیو او نورو راډیوګانو ته د تېلفونو پر مهال له معمول سره سم یوه لنډه تبصره کوله او بیا به یې خپله پوښتنه طرح کوله. چمتو صیب د

راډيوگانو له لازې خپل ملي مسئولیت او رسالت په بڼه ډول ترسره کړی دی. چمتو صیب په حقیقت کې د امیر کروړ په شان و، چې په یو تن به له سلو جنگ اورانو سره جنگېده، دی هم په یوازې ځان په راډيوگانو له سلو ستمیانو سره جنگېدلی دی. د چمتو صیب نظریاتو سره د ناست خلکو چندان جوړه نه وه، نو غریب صیب ورته وویل: چمتو صیب ته لږ صبر وکړه، چې یون صیب خبرې وکړي، کېدی شي ستاسو سوالونه په کې حل شي او تبصرې ته هم ضرورت پیدا نه شي، خو چمتو صیب وویل: صبر کوه زه خپلې خبرې تکمیلوم، چمتو صیب بیا دوام ورکړ، خو بیا هم د نورو ملگرو اوسپله ورته تنگه شوه، غریب صیب، احمدزي صیب ته اشاره وکړه، هغه یې پوه کړ، چې ستا غټ کار به نن دا وي، چې د چمتو صیب تر حده زیاتو تبصرو نه مو خلاص کړي، احمدزي صیب لږ په تونده لهجه ورته وویل: چمتو صیب زه هم پوښتنې لرم، خو ته لږ صبر کوه، چې یو ځل یون صیب خبرې وکړي، کېدی شي د ځینو مسایلو په باب هېڅ خبرو او پوښتنو ته اړتیا پیدا نه شي. پردې وخت چمتو صیب بیا غلی شو، ویل یې سمه ده. ما چې خبرې شروع کړې، چمتو صیب بیا وویل: یوه پوښتنه لرم، پر دې وخت بیا ټول هک پک شول، احمدزي صیب ورته وویل: چمتو صیب ته بیا گوره خبرې اوږدوې که څنگه؟ بس خبره داده چې د یون صیب د خبرو تر پایه زه او ته حق نه لرو، چې خبرې وکړو، کله چې دده خبرې خلاصې شوې اول ثوبت ستا دی، چمتو صیب دا ځل هو وکړه، خو بیا به هم زما د خبرو پر مهال یو ځل کوچ کې نېغ شو، طاقت به یې نه راته، چمتو خپله پر سیاسي مسایلو بڼه پوهېږي، د خبرو گوډی

دی، پر هر څه يې سر خلاص دی، نو ځکه يې طاقت نه کېده، خو چې احمدزي صيب ته به يې پام شو، نو ځان به يې غلی کړ. خو ما ژر ژر د افغانستان حالات ورته تشریح کړل، پرمختګونه، نیمګړتیاوې، پرشاتګونه، سیاسي ناعدالتي او نور څه، چې زما ذهن کار کاوه دا مې ټول ورته تشریح کړل. بیا مې دوی ته موقع ورکړه، چې سوالونه وکړي، غریب صیب چمتو صیب ته وویل: اوس نو اول ستا نوبت دی هر څه چې وايې ووايه! چمتو صیب وویل: زما اکثره پوښتنې ځواب شوې، څه شی چې یون صیب وویل، همدا خبرې زما په زړه کې هم ګرځېدې، خو دې سره سره يې ځينې پوښتنې او لنډې تبصرې بیا هم وکړې، مخامخ ورته یار ګل صیب ناست و، هغه چې خپل ځان معرفي کاوه، نو اول يې پر خپل خلکیتوب ټینګار وکړ، بیا يې ځان معرفي کړ او بیا يې نورې پوښتنې طرحه کړې، ورپسې په متواتر ډول هر یو خپلې پوښتنې طرحه کړې، خو د ټولو پوښتنو د اندېښنې مرکزي ټکی دا و، چې افغانستان پر کومه خوا روان دی؟ مثبت لوري ته که منفي خواته! مقصد دا چې ټولو د خپل هېواد په باب اندېښنې او تشویشونه درلودل. خو یوه خبره، چې ټولو ته د خوښۍ وړ وه، هغه دا وه، چې موږ ورسره د یوه نوي پښتو ټلويزیوني چینل د جوړېدو خبره وکړه. ټولو وویل: موږ همکاري کوو او هېواد دوست صیب خو بېخي وویل: زه هملته درځم او شپږ میاشتې درسره وړیا کار کوم. د دوی دې تشویشونو او پوښتنو په ځواب کې ما وویل: افغانستان کې پرمختګونه شته خو ددې ترڅنګ تشویشونه هم شته. مثبت پرمختګونه هم ډېر دي؟ د بیا رغونې، نوې جوړونې، ولسواکۍ، د

اقتصاد د غورږېدو، د خلکو د ژوند د ښه والي، ښوونې او روزنې، پوځ او نورو برخو کې لږم او مثبت پرمختګونه رامنځته شوي، چې ان په دې دومره لنډه موده کې د افغانستان په ټول تېر تاریخ کې یې ساری نه دی لیدل شوی، خو ډېر تشویشونه او نهیلی دادی، چې په سیاسي برخه کې عدالت تر پښو لاندې شوی دی. کومه نسبي سوله، چې اوس ټینګه ده، دا طبیعي نه ده، دا پر یوه لوري د زیات نظامي فشار او بل لوري ته د زیات مادي امتیاز او دولتي څوکیو د ورکړې له امله ټینګه شوې ده، ډېره کاواکه او موقتي ښه لري، هر کله چې پر یوې خوا نظامي فشار کم شي او پر بله خوا امتیاز بند شي، نو دا سوله همغه وخت له گواښ او خطر سره مخامخېږي او بېرته له منځه ځي، سوله باید له خپل طبیعي مسیره تېره شي، نو هله کېدی شي دايمي سوله ټینګه شي، افغانستان کې د گاونډیو هېوادونو د گټو بېلانس هم برابر نه دی، دوی هم کولای شي، سوله تهدید کړي، او کله چې سوله له منځه لاړه شي، په دې نورو ډگرونو کې، چې کوم پرمختګونه رامنځته شوي دا هم ورڅخه متاثره کېږي او حتی له منځه ځي.

دايمي سوله همغه ده، چې پر خپلو طبیعي اساساتو ولاړه وي. د نړیوالو ځواکونو لویه اشتباه په پیل کې همدا وه، چې تصنعي سولې ته یې تر عدالته زیاته ترجیح ورکړه. یو زیات شمېر جنگسالارانو ته یې په دې خاطر په حکومت کې مهمې څوکۍ ورکړې، چې سولې ته گواښ متوجه نه کړي، که څه هم دلته په ډاگه عدالت تر پښو لاندې شو، خو دوی عدالت داسې یو ضرورت گانه، چې ټول خلک یې پر بالفعل ضرورت نه پوهېدل او سوله هغه اړتیا

وه، چې هر چا همدا اوس احساسوله، خو حقيقت داسې نه و، خلک
 حاضر وو، چې د هر چا تېر جنايتونه وښيي، خو دا په دې کچه نه،
 چې د دوی پر سر د جنايتکارانو د حاکمیت په قیمت تمام شي، بل
 خپله پخواني جگړه مار د خپل فطرت له مخې، له عادلانه سولې
 سره مخالف وو، کومې سولې ته يې چې د زيات امتياز په مقابل
 کې غاړه ايښې وه، هغه هم له دې امله وه، چې دوی خپله يو تنفس
 ته ضرورت درلود او د هغه امتياز په مقابل کې چې دوی ته ورکړل
 شوی و، دوی موقتي سولې ته ترجیح ورکوله، هر څوک چې د
 سولې په بيه په قدرت، واک او امتياز کې ساتل کېږي، هغوی دې
 ډول گټورې سولې ته ترجیح ورکوي، همغه وو، چې د افغانستان
 امنيتي ارگانونه ورو ورو ددې خلکو لاس ته ورغلل، نه يوازې دا
 چې د امنيت په ټينگښت کې يې ونډه وانخيسته، بلکې په يو
 زيات شمېر سيمو کې د نا امنۍ سبب شول او همدا راز په دولت
 کې د غټې درغلي لامل وگرځېدل. په دغسې يوناعادلانه حالت
 کې نه د دايمي سولې هيله کېدی شي او نه هم د يو پاک او شفاف
 حکومت د استحکام هيله. دوی ټولو زما خبرې تر ډېره حده تائيد
 کړې، خو چمتو صيب د يارگل صيب پر تېر سياسي بهير، چې
 يارگل صيب ته ډېر مقدس ښکارېده او هغه پرې ډېر ټينگار کاوه،
 سخته نيوکه وکړه او هغه هم چمتو صيب ته خپل انقلابي رنگه
 ځواب ورکړ، خبره ډېره گرمه شوه، خو موږ يې سوله وکړه او خبره
 مو پر بله واړوله، زموږ مجلس په داسې حال کې دوام درلود، چې
 هېواد دوست صيب وويل: که زړه مو وي، چې يو پنجه موسيقي
 وغږوو څنگه به وي؟ ستړيا به مو لږه کمه شي، باوري صيب يې تر

ټولو زيات هر کلي وکړ، زه که څه هم د باوري صيب د موسيقي پر کمال خبر وم، خو دومره لانه وم خبر چې د گل اغا شپږزي په شان په کې لوی لاس لري. شېبې وروسته هېواد دوست گروپ تيار شو. اجمل (زرغون) خپل ډول راواخيست، هرمونيه هم تياره شوه، اجمل جان ډول او باوري صيب هرمونيه ته کېناستل، داسې په خوند يې څو نغمې وغږولې، لکه سم چې فني هنرمندان وي، باوري ته مې وويل: پر ديندارۍ او شاعرۍ دې خبر وو، پر موسيقي هم خودا دی اوس لارښه خبر شو، دې کې نو غريب صيب، شور صيب او احمدزي صيب له باوري څخه هيله وکړه، چې خپل کمال نور هم څرگند کړي (سندرې ووايي)، باوري صيب غاړه صافه کړه او لکه د هندي هنرمندانو په ادا يې اجازه وغوښته او بيا يې دوه کلاسيک شعرونه چې خورا ښه کمپوز شوي وو، په ترنم کې وويل: څوک چې د موسيقي پر هنر پوهېږي، نو ښه خوند يې ورڅخه اخيستلای شو، البته دا ډول سندرې د خواصو او فرهنگيانو لپاره وي، نه د عوامو لپاره، موږ ډېر خوند ورڅخه واخيست، اجمل جان په خپلو وروڼو کې کشر دی، خو ډېر ښه ډول يې وواهه، د هېواد دوست گروپ نور غږي هم د موسيقي پر نورو الاتو پوهېږي، مانا دا چې له خپل کوره پوره او کره دي.

څو شېبې مو نوره هم موسيقي واورېدله، کله چې ساعت ته متوجه شو، نو د سهار شپږ بجې وې، ټولو وويل: دا خو سهار شو. هېواد دوست صيب وويل: ټولو ته مې د خوب ځايونه جوړ کړي، يوه سترگه خوب وکړئ، چې سباته بيا مزلونه دي، بيا به داسې گنگس شئ، چې نه به د خبرو ياست، نه د مزله. د خوب تر بستره له

رسېدو سره سم خوب لاندې کړو، لس لس نیمې بجې به وي، چې هر یو په خپل نوبت سره له تشنابونو راووت، ځانونه مویار کړل،

چای مو وڅښه، د هېواد دوست صیب د کور مخې ته مویادگاري عکسونه واخیستل، دا کور هېواد دوست صیب خپل شخصي کور دی، چې په قرصه یې رانیولی، تراوسه یې د قرص زیاته برخه پرې کړې، ماته چې څوک ووایي: کور یې خپل دی، نو سخت پرې خوشاله شم، زه وایم څه روحاً خوبه په کې آرام وي، پر نن او سبا د ایستلو وپره او رواني ډار خوبه ورسره نه وي، په تېره بیا دا چې لیکوال د خپل کور خاوند وي، نو ډېر زیات ورته خوشالېږم، موږ اوس په یوویشتمه پېړۍ او کمپیوټري زمانه کې ژوند کوو، که موږ غواړو له دنیا سره ځان سیال کړو، نو د ژوند ټول ضرورتونه مو باید پوره وي، چې د شننې او څېړنې، تفکر او تجسس قابلیت مو لوړ شي. زه له هغه کلاسیک او دودیز میتود سره سخت مخالف یم، چې هر پښتون لیکوال به د شخصي ژوند له پلوه د بدمرغۍ

سمبول و، گړپوان خیرې او خپلې شلېدلې، دا یې د ځان لپاره ویاړ
 گانه، مور او س له لویو چېلنجونو سره مخامخ یو، پخوانیو
 ارزښتونو خپل ځای نویو معیارونو او ظرفیتونو ته پرې ایښی،
 اوس زما هغه لیکوال، چې د ژوند چارو د سمبالښت پوره وس نه
 لري، د معاصرو علومو د زده کړې امکان نه پیدا کوي او نن چې
 مور ځان د نویو، معاصرو او تجربه یي علومو په گانه ځان سمبال نه
 کړو، د منځنیو پېړیو په افتخاراتو او امکاناتو ځان له نورو سره د
 سیالۍ جوگه کولای نه شو، د ارستو دا خبره کېدی شي پر ځینو
 خلکو بڼه ونه لگي، خو د انډیالو او مفکرو اشخاصو لپاره یې گټې
 نه ده، هغه به ویل: «مور باید غلامان ولرو، چې زموږ د ژوند
 چارې سمبال کړي او مور تفکر ته وخت پیدا کړو.» د ارستو په
 پورته وینا کې د «غلامانو» لفظ ستوغ دی، خو زه یې د خپل
 پښتون افغان لیکوالو لپاره په دې بڼه را اړم: «مور باید بڼه
 اقتصاد ولرو، چې زموږ فکر او تخیل د ژوند په وړو ستونزو کې
 مصروف او مبتلا نه شي او مور د لویو کارونو د سرته رسونې لپاره
 فکر وکړو» ما څو ځله پښتنو لیکوالو ته د ژوند د سمبالښت او د
 اقتصاد د بڼه والي یادونه او سپارښتنه کړې، خو ځینو «بې لیکه
 لیکوالو» او بې نوښته دودیز پالو په خپل ناوړه تبسم سره هغه ته بل
 رنگ ورکړی او د پېړیو بدمرغۍ او تتلی حالت یې د پښتنو
 لیکوالو له شان او شخصیت سره مناسب بللی دی. ددې علت
 دادی، چې دا ډول اشخاص هسې په څو سندرو خپل وخت تېروي او
 د لویو کارونو مفکوره یې په ذهن کې نه شته، ځکه خو د لویو
 لیکوالو لپاره ډېرو امکاناتو ته اړتیا ده، د امریکا یو لوی لیکوال

دی، هغه چې کله یو ناول یا داستان لیکي، نو په یو بل هېواد کې ځان ته کور رانیسي، ځان ته آرامه فضا جوړوي او په آرام فکر خپل اثر لیکي. د دې لیکوال یو اثر تر (۵۰) ملیونو ټوکو هم چاپ شوی دی. دا سمه ده، چې یو شمېر تخلیقي ادبیات ډېر زیات په اقتصاد پورې اړه نه لري، پنځونه یې د لیکوال د خپل فکر زېږنده ده، خو تکثیر او نشر یې هېڅکله هم له اقتصاد پرته ممکن نه دي. نو هغه دودیزوال چې د هر لیکوال د ژوند پر خړوب یې رخه راځي، په حقیقت کې د ټولې اجتماع د پرمختګ ذهني مخالفین دي، چې پر خپل همسلکي لیکوال یې بڼه ژوند نه صلبېږي، نو پر نور ولس به یې څنگه ولورېږي.

نو ځکه خو چې زه د کوم لیکوال ژوند سوکال ووينم، ډېر زیات پرې خوشالېږم. نو هېواد دوست صیب مې څنگه خوښ شو، چې د ژوندانه دې برخې ته هم توجه کړې ده. د هېواد دوست صیب له کوره د بېکسیار د کور پر لوري رهي شو، چې هغه نو بیا د شاعری او فرهنگي قربانۍ بڼه مېږنۍ، خو د کورني ژوند د سوکالی او اقتصادي نېبرازی پروړاندې ډېر بې تفاوته دی. څو کاله مخکې چې زه ډنمارک ته ورغلی وم، انځور صیب، ډاکتر شېرولي او ځینې نور انډیوالان ټول سره یوځای وو، نو چې د بېکسیار صیب دوه اتاقیز کور مو وکوت، نو په افغانستان کې مې د ډېرو لیکوالو په ژوند شکر ووېست، همغه وخت مې ورته وویل: دا کور به ژر خوشې کوي که پیسې درسره نه وي، موږ به یې وطن کې درپور کړو، خو دا کور بدل کړه، هغه غیر له دې چې وځاندي نور یې د رد لپاره څه ځواب نه درلود. دا ځل چې زه راغلم، نو بېکسیار سهار وختي د

هېواد دوست صيب له كوره تللی و، هغه ته يې ويلي وو، چې يون صيب حتماً زموږ كور ته راوړله چې ضرور كار مې ورسره دی.

زه (يون) او نجيب احمدزی صيب له هېواد دوست صيب سره موټر كې كېناستو، باوري صيب او شور صيب له غريب صيب سره كېناستل. پر لاره هېواد دوست صيب په ډنمارك كې د افغانانو د ژوند په باب معلومات راكړل، په تېره بيا د كورنۍ ژوند په باب، هېواد دوست صيب وويل: كه دلته مور او پلار تكړه نه وي، نو اولادونه يې ډېر ژر پردي كېږي دا ډېره بل رقم ټولنه ده. نيم ساعت يا پنځه دېرشو دقيقو كې به د بېكسيار كور ته رسېدلې يو، موټر يې د كور مخې ته ودروله، خال خال باران هم و، ما هېواد دوست صيب ته وويل چې كور يې ما ليدلی و رپورته كېږم نه، دی هم ځان سره راكېنسته كړه ورته وايه راځه چې ځو! دا وخت مو كتلې چې خپله بېكسيار راكېنسته شو، ماته يې وويل: څه چې ځو پاس، ما ويل نه ځو دا كور خو ماته معلوم دی، په يوه كوته هغه هم په واقعيت كې نيمه كې موږ نه ځايېږو، تر هغې نه خو دا موټر هم لوی دی، هغه په خدا شو ولې ته خبر نه يې چې بل كور مې اخیستی؟ ما ويل نه بابا ته او كور، هډه او گني، هغه وويل: والله چې اخیستی مې دی، همدا ستا له ډاره مې اخیستی دی، ما وويل: چېرته دی؟ ده وويل: د همدې كور ترڅنگ، ټولو انډيوالانو ته مو وويل: ځی چې ځو، دويم پور ته پورته شو، مخكې تر دې چې دده پخواني كور ته لاړ شو، اول دې كور ته دننه شو، دوه اتاقيز، عيناً لكه هغه بل كور نوی رنگ شوی، رنگ يې لاتراوسه وچ شوی هم نه دی د رنگ بوی يې هم همغسې خېږي، ما ويل ډېر نوی رنگ شوی، بېكسيار

صیب وویل: همدا پرون خلاص شو، همدا ستا په خاطر مې خلاص
کړ، ما ویل چې دی راځي، دا ځل نو بیا سخت انتقاد کوي، دا دی
کور نور څه وايي؟

ما ویل هغه بل خو دې نه دی خوشی کړې؟ ده ویل: نه بابا، ما
ویل بس اوس سمه شوه، څلور کوتي شوي بڼه گوزاره په کې کېږي،
دواړه لکه د مکروریانو دوه خونیز کورونه مخامخ وو. بیا دده کور

ته وردننه شو، نور انډيوالان هم راغلي وو، ارمان صیب، چمتو
صیب، عزیز، زموږ خپل گروپ ټول سره کېناستو، چای مو وڅښه،
گپ شپ مو ولگاوه، بېکسيار ته مو د کور مبارکي ورکړه، ساعت
زیات وکم به سره ناست وو. بیا مو د بل پروگرام په باب خبرې پیل
کړې.

د ډاکټر شېرشاه مېلمستیا: راتلونکی پروگرام دا و،

چې ډاکټر شېرشاه هادي مور ته نن مازيگر مېلمستيا تياره کړې وه. دا مېلمستيا د کونپهاگن په يوه هندي رستورانټ کې وه. ډاکټر شېرشاه د عبدالمالک بېکسيار ورور دی، په پېښور کې يې زما او د نورو ليکوالو ډېر خدمتونه کړي دي. هغه سره له دې چې د طب يو ډاکټر دی، خو ډېر ښه ادبي ذوق او مينه هم لري. په پېښور کې يې لاد طب پوهنځی خلاص کړی نه و، چې ډنمارک ته کډه شو، پر انگليسي ژبه ښه پوهېده، پر اردو هم پوهېده، پښتو او دري خو يې د ليک او لوست ژبې وې، نو د خپل لياقت له مخې په ډنمارک کې ډېر ژر بېرته طب پوهنځي کې شامل شو او په ښه ډول يې دا پوهنځی ولوست. په پېښور کې به زه ډېر وخت د شېرشاه څنگ ته ورتلم او ده زما د ژوند او فرهنگي کار لپاره ډېرې اسانتياوې

برابري کړې وې، بېکسيار په ډنمارک کې اوسېده، خو دلته پېښور کې يې شېرشاه استازي کوله، کله چې دی ډنمارک ته مهاجر شو، نو ما هلته د خپل فرهنگي کار په چارو کې يوه ښکاره ستونزه حس

ممتاز ارمان او يون يوبل ته مخامخ کړه. اوس چې دی زموږ له راتگ څخه خبر شوی و، نو د پېښوريانو په اصطلاح موږ ته يې يوه سپېشل مېلمستيا کړې وه. له نورو انډيوالانو سره هندي رستوران ته لاړو، ټول به لس دولس تنه کېدلو، خو مېزونه يې موږ ته مخکې تر مخکې ريزرف کړي وو. ډېره ښه هندي غذا، کباب، چکن کړايي او نور شيان يې راوړل، شېرشاه ډېر زيات خوشاله و او نور انډيوالان هم ټول، د ډوډۍ پر وخت مو دومره ټوکې وکړې، يو وخت خندا دومره زور واخيست، شاوخوا ټولو خلکو موږ ته وکتل، چې دا لاشه مخلوق دی، زه چې په هوټل کې د ناستو خلکو پر دې نزاکت پوه شوم، نو ټولو ته مو ورو وويل: زموږ په کړس خندا نورو ته مزاحمت پېښوي، بايد لږ

احتياط وکړو، چمتو او نورو ملگرو، خو وويل: په کيسه کې يې؟! هر څوک به خپل کار کوي، ما ويل نه د هويل اخلاق دا نه ايجابوي، د کونړ څو ملگري هم راسره وو، هغوی چې به د کونړيانو په رابطه گريس بند توکي واورېدې نو له سترگو به يې اوبسکې لارې، يو يو نيم ساعت دلته ناست وو، چای مو هم دلته وڅښه، بيا نو ټولو وويل چې د بېکسيار د غونډې وخت رانږدې دی، هلته به لاړ شو.

د بېکسيار د شاعرۍ په باب يو ادبي ماښامی: له

دې هندي هويل څخه به مو شل دقيقې مزل کړی وي، چې همدې مطلوب ځای ته ورسېدو، دا داسې يو عادي هويل و، چې په لومړي پور کې به يې خلکو چای څښه او په لاندې ځمکتلي يا تکاوی کې به يې د ډنمارک د شاعرانو ټولني له خوا کله کله د يو شاعر په یاد غونډه جوړېدلې، کله چې تکاوی ته کښته شو، يو خوډېره وړه وه، د ډېرو کسانو د ځايونې امکان په کې نه و، بل ډېره ټيټه وه، څو زاړه کوچونه په کې ايښي وو، ټولو راغلو کسانو ته څوکۍ هم ونه رسېدې، د تکاوی چت هم ډېر ټيټ او بدرنگ و، ان تردې حده چې، لکه کوم سپورت مين له لاندې د پښو گوزار پرې کړی و، پر چت يې د دواړو بوتانو خاپونه ښکارېدل، غريب صيب ته مې وويل: د شاعرانو برخه، لکه چې هر چېرته همداسې خواره وي، تردې خو موږ په افغانستان کې ښه يو، چې ځای يې داسې دی نو شاعران به يې څنگه وي؟ هغه ځان سره خندل، دا وخت يو

څوک راغی، انانس یې ورکړ، ویل یې دا ځای تنگ دی، پاس پورته ځو، ټول هلته لاړو، هغه ځای نسبتاً مناسب او د ناستې ځای و، څو شپبو کې شاعران راټول شول، ډنمارکي شاعران هم په کې وو، له اروپایي هېوادونو څخه ځینې نور راغلي افغانان هم په کې وو، د ټولو شمېر به د (۳۵-۴۰) کسانو په شاوخوا کې وو. څو شپبو کې محفل شروع شو. څو ډنمارکي، غالباً چې شاعرانې به هم وې، هلته په ډېرې بې تفاوتۍ پر ځمکه کېناستې، سگرتې یې هم څکول او کومه خاصه سلیقه یې هم نه لرله، ډېرې ساده پر ځمکه کېناستې. انانس یې یو ډیر خریلی، د سرو او ږدو ویښتانو څښتن و. ډېره ساده او بسیط معلومېده، نه یې نکتیايي لرله او نه هم لوکسه دریشي، بس نو لکه چې د شاعرانو عامه خاصه ده، د بد سلیقې پرې تمامه وه. هغه راغی په ډنمارکي ژبه یې ښه راغلاست ووايه او د نن ورځې د غونډې موخه یې تشریح کړه. هېواد دوست صیب هم پر دې وخت د غونډې پر جوړښت رڼا واچوله. ډنمارکي

وویل: دا غونډه زمور د ټولني له خوا د عبدالملک بېکسيار د شاعري په وياړ جوړه شوي، دی به تاسو ته خپل څو شعرونه د

بېلگې په ډول لولي او زه به يې تاسو ته ډنمارکي ترجمه وړاندې کوم. بيا يې له بېکسيار څخه هيله وکړه، چې هغه خپل يو شعر ولولي. هغه به خپل يو شعر ولوست، همدې ډنمارکي به يې ډنمارکي ژباړه لوستله، هم ډنمارکيانو او هم به موږ ورته چکچکې کولې. بېکسيار اکثره خپل ازاد شعرونه په کې ولوستل، خو يوه نيمه غزله هم په کې وه، دغه څو عنوانه شعرونه يې هلته ولوستل: «ژړا - خندا، فصلونه، کډه، خوب، تصوير، برمه او مخه بڼه.» که څه هم بڼکار پده، چې ددې شعرونو ژباړه خپله بېکسيار کړې، نو ځکه يې ډنمارکيان هم د مانا تل ته پرېوتل، خو بيا هم د بېلابېلو کلتورونو توپير کېدی شي، دوی ته د شعر پوره پوهېدل مشکل کړی وي. له بېکسيار پرته ددې شعرونو ژباړه بل چاته

اسانه نه وه، يو دا چې دی له ډېرو کلونو راهيسې په ډنمارک کې اوسي او پر ډنمارکي ژبه ډېر بڼه پوهېږي، بله دا چې دا دده خپل شعرونه وو، د ژباړې پر وخت يې کېدی شي بڼه انډولونه ورته پيدا

کړي وي او بل بېکسيار يو مسلکي شاعر او ليکوال دی، د ژباړې پر نژاکتونو هم پوهېږي. خوماته په کې د ځينو مفهومونو انتقال ځکه سخت ښکارېده، چې دا يوازې زموږ په ټولني پورې منحصر دي او نورو ټولنو کې يې بېلگې يا هېڅ شته او يا هم کمې دي، لکه، «په تناره کې دم کړې وريجې» په ډنمارکي هېڅ نه شته. د کلي خپل افغاني تصويرونه، د سنځل گل شپې، سنځلي ډېرې شوې يا کمې، شينشوبي او ځينې نور گڼ مسایل چې ان د افغانستان په ډېرو سيمو کې هم نه شته او د بېکسيار د کوچنيوالي دوران يو کليوالي تصوير وړاندې کوي. خو بيا هم له دې شعرونو څخه دواړو خواوو خوند واخيست.

مخکې تر دې چې بېکسيار صيب خپل شعرونه ولولي، نو ماته هم بلنه راکړل شوه چې د يوه مېلمه په توگه خبرې وکړم. البته زه د وخت پر تراکت پوهېدم، نو ځکه مې ډېرې خبرې ونه کړې، يوازې دومره مې وويل: شاعري، سياسي، مذهبي، جغرافيايي، قومي او نور بريدونه او سرحدونه نه مني، د مينې د پيغام لېږدونکې او د

بشر د پيوستون وسيله ده او د نړۍ د انسانانو گډه فکري او هنري شتمني گڼل کېږي. بېکسيار زما خبرې ژباړلې. تر هغه وروسته بېکسيار صيب خپل شعرونه ولوستل، کله چې شعرونه پای ته ورسېدل، نو انجنير بهرام ته بلنه ورکړل شوه، چې موسيقي وغږوي.

انجنير صيب بهرام يو اماتور هنرمند دی، په ډنمارک کې اوسي، خو اصلاً د تنگرهار ولايت دی. هغه خپله ډله منظمه کړه او په خپله هر مونيې ته کېناست، خورا په زړه پورې څېره لري او خدای

پاک بڼه اواز ورکړی دی، هغه یو ذوقی هنرمند دی، د پیسو لپاره
سندرې نه وایي، نو ځکه یې په هنر کې ابتدال نه ښکارېده، خو دې
محفل کې یې اکثره د بېکسیار شعرونه وویل. پر ډنمارکیانو او
افغانانو خورا بڼه ولگېدل. ټول ورته غوږ وو، یو شعر په کې داسې
و:

بې غیر له تا زندگي څه زندگي
ژوندون بې ساه زندگي څه زندگي
هسې یو څو گامه ژوندون لټوم
د اروپا زندگي څه زندگي

د بېکسیار د شعرونو ترڅنګ یې سیمه ییز سروکي او د
ننگرهار په باب څو شعرونه هم سندرې کړي وو، په ډېره مسته
موسیقۍ یې وویل، یو نیم چې په مجلس کې د گډا په هنر سمبال
و، ځان یې ورته ټینګ نه کړای شو؛ مجلس ته پورته شول، داسې
یې ونځل چې د ځمکې له متن څخه یې گرد پورته کړ. لنډه دا چې د
موسیقۍ پروگرام هم خورا خوندور و. کله چې د موسیقۍ پروگرام
پای ته ورسېد، نو موږ له بېکسیار صیب، بهرام صیب، هېواد
دوست صیب، چمتو صیب، ډاکتر شېرشاه او نورو انډیوالانو څخه
خدای پاماني واخیسته، خو بېکسیار راته وویل چې سبا شپه
ستاسو لپاره د موسیقۍ یو سوچه پروگرام جوړو، ضرور به ورته
راځئ، موږ وویل: خپل کونښن به وکړو. دې کې مو له ده څخه
خدای پاماني واخیسته او د سویډن پر لوري روان شو.

د سویلېن پر لوري

د مارچ د ۲۱ مې پر ۲۲ مه شپې څه کم لس بجې به وې، چې په خپل موټر کې سره منظم شو، د سویلېن د مالمو بڼار پر لوري مو حرکت وکړ. مالمو بڼار د ډنمارک کوپنهاگن ته ډېر نږدې دی، یو ساعت زیات کم واټن ورڅخه لري. کله چې موټر کې کېناستو نو یو بل ته مو وویل: هلته مو چاسره تماس نیولی او که نه؟ غریب صیب وویل: تماس مو نیولای خو لږ ناوخته، هغوی راته وویل: کاشکې لږ مخکې مو موږ ته خبر راکړی و، موږ به ډېر افغانان دلته خبر کړي وو، چې اکثره راغلي وای، دلته په مالمو بڼار کې د افغانانو واده و، چې هلته ټول افغانان راټول وو، نو ټول مو لیدلای شول. غریب صیب وویل: ډاکټر صیب کلام مومند ته مو خبر ورکړی، د هغه ځای تر ټولو مناسب دی، هلته لنډه که نور افغانان وي، نو دی هغوی هم خبروي او کېدی شي اوس یې خبر کړي هم وي، خوبیا هم اوس ډېر ناوخته دی، خیر په هر ترتیب موږ چې یو څو تنه افغانان هم ووینو بس دي، زموږ پیغام نورو ته انتقالولای شي. له کوپنهاگن نه مو د سویلېن د مالمو بڼار پر لوري حرکت وکړ. د مالمو بڼار ډنمارک ته ډېر نږدې دی. ډنمارک له سویلېن سره د یوه اوږده پل په واسطه وصل شوی دی. دا پل څو کیلو متره اوږدوالی لري.

که څه هم د نړۍ په عجایبو کې نه راځي، خو تر عجیبي هم کم نه دی. دوه ملکونه د همدې پل په وسیله وصل شوي، تر نیم ساعت زیات مزل به مو کړی وي، چې پر پله ورواوبستو، سخته واوړه هم ورېده، د سويډن په خاوره کې تر حق العبوره تېر شو، جي پي ایس د کلام صیب کور ته لارښوونه کوله، تر یو شلو دقیقو مزله وروسته هلته ورسېدو، جي پي ایس پر صفر نقطه ودرولو، خود کوڅې په کین او بنې لاس کې د کور پر موقعیت پوه نه شو. مجبور شو، ټول له موټره کښته شو، کله چې پلي شو، نو کور موپیدا کړ، ډاکتر صیب کلام مومند مور ته منتظر و، هغه مور سره روغېر وکړ او د کور لاندیني پور یا ځمکتلي ته یې ځان سره بوتلو.

د سويډن له افغانانو سره یوه ناسته: ډاکتر صیب کلام مومند چې مور د کور مېلمستون ته بوتلو، نو لس تنه نور مخور سويډن مېشتي افغانان هم هلته راغلي وو او زموږ انتظار یې

وېست، تر روغې وروسته کلام صیب مور ته راوپېژندل، البته په غیاب کې مو ټول پېژندل، خو ځینو سره مو دا لومړی ځل و، چې مخامخ گورو. حبیب الله غمخور، صدیق تنگ، منشي صیب، ډاکتر صیب حکمت او نور دوستان په کې شامل وو، زموږ گروپ هم په ترتیب سره ځانونه ورته وروپېژندل. تر لږې دمې وروسته ډاکتر صیب کلام د افغانانو د عادت له مخې وویل: ډوډۍ هم تیاره ده، خو مخکې تر ډوډۍ په دې بله خونه کې جامې هم تیارې دي، نو که دریشۍ په کالیو بدلې کړئ، لږ به راحت کېږي. موږ ټولو وویل والله ښه وایي، په یوه بله خونه کې تیارې جامې خوړندې وې، ما خو چې یوه جوړه په کې خوښه کړه، داسې راکې جوړې وې، لکه خیاط چې خپله ماته گڼدلې وي، اکثره انډیوالانو جامې بدلې کړې، نور نو ډوډۍ ته ښه آرام کېناستو، ډوډۍ یې دومره زیاته وه، چې د ناستو خلکو اشتهاه دې شو واره زیاته کړې وای، بیا یې هم نه شوه خلاصولای، ډېره پاکه با صلیقه ډوډۍ وه، ډېر زیات لگښت یې کړی و، داسې افغاني ډوډۍ یې تیاره کړې ده، چې تا فکر نه کاوه، بهر کې یې، پاکي او صفایي ډېره زیاته وه، خو رنگ، خوند او کیفیت یې زموږ د خپل وطن غوندې خوندور و. موږ چې ښه اوږده مزله خپلې او یخ هم خوړولي وو، نو ښه په خوند مو ډوډۍ وخوړه او ښه زیاته مو وخوړه.

تر ډوډۍ وروسته بیا له معمول سره سم چای او سیاسي بحث دواړه پر یوه وخت شروع شول، د سویډن افغانان ډېر آرام او دقیق وو، ماته داسې ښکاري؛ سویډن ته چې کوم افغانان ورغلي، ډېر یې د لوړې طبقې او تحصیل کړي افغانان دي، ځکه نو یې د زغم

او خبرو کلتور ماته ډ پر اوچت بنسکاره شو، لومړی یې ماته بلنه راکړه چې د افغانستان حالات ورته تشریح کړم او د خپل سفر هدفونه، نو بیا به دوی خپل نظرونه، وړاندیزونه او پوښتنې څرگندې کړي.

ما ورته د خپل سفر دوه هدفونه وویل: یو دا چې غواړم دلته له یو شمېر افغانانو سره وگورم، د خپل وطن حالاتو حقیقي تصویر ورته تشریح کړم، ځکه ماته داسې بنسکاري، چې زموږ د هغه روښن فکره قشر پر ذهن، چې تر هېواده بهر اوسېږي، د خپل هېواد د حالاتو په باب د نهیلۍ یو سیوری د خوږېدو په حالت کې دی، نهیلۍ زیاتېږي او پر راتلونکي، باورونه کمزوري کېږي، که څه هم د دوی تشویش هم پرځای دی، خو تشویش د خلاصون اساسي لاره نه ده، نو زه غواړم دوی ته هغه واقعیتونه هم څرگند کړم، چې تر هېواده بهر یې تعبیر او تحلیل یو څه مشکل دی او یا هم کمرنگ او بل غواړم ددې مشکلاتو د حل په باب د دوی نظرونه او وړاندیزونه هم راټول کړم. ددې ترڅنګ د یوه فرهنگي بهیر د پرمختګ لپاره د یوه نوي ټلويزیوني او راډیويي چینل چې د ټولو هیلي، غوښتنې او اندونه منعکس کړي د جوړولو په باب هم د بهرېشتو افغانانو نظرونه ډ پر مهم دي. ما په ترتیب سره په هېواد کې مثبت پرمختګونه، نیمګړتیاوې، منفي خواوې، سیاسي بې عدالتی، د ځینو دولتي چارواکو کمزوری، د ځینو سیاسي څېرو خیانتونه، د ټولني، دولت او ځینو چارواکو ظرفیتونه، ټول یو په بل پسې تشریح کړل. زما خبرې چې خلاصې شوې، نو بیا دوی هر یو په ترتیب سره خپل نظرونه څرگند کړل، یو زیات شمېر نظرونه

داسې وو، چې د کرزي صیب د مصلحتي چلند پر نیمگړتیاوو متمرکز وو او اکثره په دې نظر وو، چې که ده له ځینو مصلحتونو څخه کار نه وای اخیستی، نو دا اداره دومر نه کمزورې کېدله، د ځینو نورو اشخاصو پر منفي چلند هم نیوکې وشوې، خو ټول پر دې خبره متفق وو، چې پښتانه په دې حکومت کې محروم او محکوم دي، باید کار ورته وشي او دا کار باید پر فرهنگي ډگر زیات متمرکز وي، د فرهنگي کار لپاره بڼه لاره همدا ده، چې له ټلويزيون څخه کار پیل شي، دوی ټولو وویل چې موږ د راډیو ټلويزيون لپاره د هر ډول علمي موادو تیارولو لپاره تیار یو او په دې برخه کې دلته داسې منابع شته، چې ډېرې موثرې دي او موږ له هغو څخه گټه اخیستلای شو. زموږ د سیاسي بحثونو لړۍ ډېره اوږده شوه، خبره نږدې څلور بجو ته ورسېده، پر دې وخت زموږ ځینو ملگرو وویل: بڼه به دا وي، د سویډن دوستان چې له بېلابېلو سیمو راغلي رخصت کړو، موږ او تاسې خو دلته یو، که د چا خوب راته ویده دې شي او که نه راته، نو خپل گپ به لگوو، د سویډن دوستانو سره مو خدای پاماني وکړه، خو صدیق تنگ چې له ډنمارکه راغلی و هم زموږ له ډلې سره یوځای شو.

کله چې مشران دوستان لارل، نو تنگ صیب او غریب صیب خپل گپ شروع کړ، غریب صیب پر تنگ صیب داسې ټوکې وکړې، چې هره خبره یې کوله د تنگ صیب په تاوان به تمامېدله، دومره مو خندلي چې ان بېوډي مو له خندا شنه شول، تنگ صیب ته احمدزي صیب وویل: ولې څه چل درباندي شوی؟ هغه وویل یون صیب راغلی، زه ډېر خوشاله یم، پر ځان نه پوهېږم، چې څه وایم او که نه

دا «غریبان» خو ما خو ځله له «میدانه» ځغلولي، غریب صیب بیا وویل: ته یې مني؟ دي کې بیا ټولو وخنډل، تنگ صیب بیا یوه

ضربه وخوره، خوپه پای کې تنگ صیب وویل: دا زه نه منم، زه نن تر (پرې) لاندې راغلی يم، بله ورځ دي دا غریب او نور غریبان ما سره بحث وکړي. همدې گپ و شپ کې سهار رانږدې شو. پرېکړه مو وکړه، چې یوه سترگه خوب به وکړو، چې د سبا لپاره لږ شیمه پیدا شي.

یوه سترگه خوب به مو کړی وي، چې بېرته بیدار شو، اوبه مو پر ځان تېرې کړې، ټولو دریشی واغوستې، لږه شېبه وروسته چای تیار شو، خوپه چای کې د بېگانه په شان د دوستانو شمېر زیات نه و، لږه شېبه وروسته غمخور صیب هم راغی، د «نوي هیلې» جریدې خو گڼې کلکسیون هم ورسره و، هغه یې ماته راکړ، دا هغه جریده ده، چې غمخور صیب یې په سویډن کې چاپوي، په یوازي

ځان د يوې جريدې چاپول، هغه هم په بهرني هېواد او مهاجرت کې اسانه کار نه دی، خو غمخور صيب نه يوازې دا جريده چاپوي، بلکې د پښتو ژبې د تدريس چارې هم پرمخ وړي او د بېلابېلو سياسي موضوعاتو په اړه وخت پر وخت سايتونو ته په زړه پورې ليکنې هم کوي. چای مولا خلاص کړی نه و، چې حکمت صيب هم راغی، حکمت صيب خورا نامي او اجتماعي سپری دی، اصلاً د ارزگان ولايت دی، خو اوس يې د دوی ولسوالۍ په وچ زور دايکندي پورې تړلې ده، حکمت صيب پر پښتو او پښتونولۍ ډېر مين دی، هغه وويل: کرزي صيب پر مور داسې کانه وکړه، چې اوس چېرته ځان هم نه شم معرفي کولای، چې زه د دايکندي يم، ځکه دا ولايت د قومي تعصب پر بنسټ جوړ شوی، د پښتنو دوه ولسوالۍ يې په وچ زور په دايکندي پورې نښلولې، خو په سياسي مفهوم ورڅخه د هزاره گانو د يو ولايت مانا اخيستل کېږي، نو که زه ووایم، چې زه د دايکندي يم، نو خلک به وايي چې دا هم عجيب هزاره دی، پر پښتو څنگه مين دی او څومره ښه پښتو يې زده ده، خو تر څو چې زه په اصطلاح دا ولايت (دايکندي) ورته تشريح کوم ډېر وخت به وغواړي. تر چای وروسته موله ډاکتر صيب کلام او غمخور صيب څخه اجازه واخيسته، هغوی که څه هم ډېر ټينگ شول، چې غرمې ته پاتې شو، مور ورته وويل: مور يو ځل بيا ډنمارک ته څو هلته مو وعده ده. حکمت صيب مور سره راغی، هوا ډېره سره وه، يو دوه ځايه لاره کې تم شو، چې دلته د ځينو مېشتو افغانانو حال احوال افغانستان ته ورسوو. له هغه ځايه چې را وزگار شو، نو حکمت صيب وويل: زه چې کوم ځای کې کار کوم

هلته ځو، زه يون صيب ته يو بالاپوښ اخلم، چې يخ ډېر په عذاب كړی دی، ما ورته وويل: تا سره موږ لږ پلي وگرځېدو، موټر او كورو كې هوا ښه ده، بهرون ته خو موږ نه گرځو نو بالاپوښ ته هېڅ اړتيا نه شته، خو هغه ډېر ټينگ شو، همغه پلورنځي ته ورغلو، چې دده د كار له دفتر سره وصل دی. ما ته يې يو بالاپوښ راوښو او هملته يې راباندې واغوسته، وجود مې گرم شو، څو شپې نور هم هملته وو، له حكمت صيب څخه مو خدای پاماني واخيسته، ډېر مينه گر كی او اجتماعي شخصيت و، همداسې د ډنمارك پر لوري رهي شو.

په ډنمارك كې د موسيقي يوه شپه: د مارچ ۲۲ مه نېټه وه، كله چې مو له حكمت څخه رخصت واخيست، نو بيا د سويډن - ډنمارك ترمنځ د سمندر له پاسه پر غځېدلي پله تېر شو. غريب صيب مو تر د پله په وسطي برخه كې ودروله، ما ته يې وويل، دلته دې يو قطعه عكس اخلم، زما دوه قطعې عكسونه يې واخيستل، سخت يخ و او تېز باد لگېده، ما ورته وويل: هغه د چا خبره د دروتې تر باده هم تېز دی، دوی وويل: دې باد نه هم دوی گټه پورته كوي، هغه د سمندر منځ كې ولاړې سپينې ستنې گوري، چې تعداد يې سوونو ته رسېږي، د ټولو پر سر سرخونه تاوېږي، دا ټولې د بادي برېښنا ستنې دي، له دې ستنو دوی ډېر زيات برق ترلاسه كوي. ما ويل زر كاله دمخه د افغانستان په هرات او نيمروز كې بادي ژرندې وې، چې غنم به يې پرې اوږه كول، خو څومره چې زمانه تېرېږي موږ شاته پاتې كېږو. دا خو چې د لغمان په سرخكانو

او د دروتیې له پاسه جوړې شي، ټول افغانستان ته یې برېښنا بس ده، همدې بحث کې وو، چې له پله تېر شو. د کوپنھاګن د ښار

ځینې برخې مو وکتلې او هغه ځای ته ورغلو، چې بېکسیار او ملګرو یې د ټنگ ټکور پروګرام جوړ کړی و. موږ چې ورسېدو هر څه تیار وو، کبابونه، سره کړي چرګان، تازه مېوې، ترکاری، ټول پر مېزونو ایښي وو، یو څو تنه موظف وو، چې خلکو ته تازه او گرم کباب ورسوي. موږ هم پر خپلو ځایونو کېناستو. له نورو ځایونو هم مېلمانه راغلي وو. له ناروې سویډن او خپله د ډنمارک له بېلابېلو برخو څخه، په پیل کې ارمان صیب موږ او نورو مېلمنو ته هرکلی ووايه او بیا یې موږ څخه هیله وکړه، چې که څه وینا لرم، ما وویل: د موسیقۍ په پروګرامونو کې ویناوې خوند نه کوي، موږ غیر له هغه هم بېلابېلو بندیزونو د موسیقۍ له نعمته بې برخې کړي یو، نو څومره چې ژر موسیقي پیل شي، زموږ تنده به پرې ماته شي. ښه

به وي چي تاسي پروگرام پرمخ بوئي، همايون يو تکره خوان
سندرغاري له سويډن څخه رابلل شوي و.

البرز صيب، همايون، يون، بهرام صيب، تنگ صيب او بيکسيار صيب

انجنير بهرام خود دوي خپل کوربه سندرغاري و، خوراک او
څښاک هم چالان و او موسيقي هم، همايون که څه هم د موسيقي په
برخه کې ډېر خوان دي، خو ډېرې پخې سندرې يې وويلې، نه يې په
تلفظ، نه په موسيقي کې ما څه نيمگړتيا حس کړه، خو کوم څه چې
ماته يې ډېر خوند راکړ، هغه دا و، چې همايون داسې پاڅه شعرونه
انتخاب کړي وو، چې ټولو ترې خوند اخيستلای شو، له ترنم څخه
يې عوامو او له محتوا څخه يې خواصو. همايون څو پرله پسې
سندرې وويلې، محفل يې بڼه گرم کړ، د کوم چا چې گډا زده وه
طاقت يې رانغی، ورپورته شول او د ځمکې له متن څخه يې دوږې
پورته کړې، موږ چې څو کلنو پرله پسې جگړو او تنگنظرو نظامونو

سخت خپلي يو، دا ډول پروگرامونه مو ډېر کم ليدلي، نو تر نورو
مو ډېر خوندي ور څخه واخيسته، موسيقي کې لږ وقفه راغله.
پر دې وخت يو چا وړانديز وکړ، چې دلته اکثره شاعران دي، يو
يو شعر به ووايي او تر هغه وروسته به بهرام صيب سندرې ووايي،
نو ټولو پر خپلو کتابچو گوتې ووهلې، ما سره خود شعرونو
کتابچه نه وه، نو پر خپلې حافظې مې فشار راوړ، چې يو څو بيته
پخواني رايا د کړم. غريب صيب خپل شعر ولوست (پا سپورت) چې
ډېر خلک ورسره آشنا دي او په بهر کې د يوه مهاجر افغان هيله او
ژوند انځوروي.

ورپسې باوري صيب خپل دغه لاندې دوه ټوټې شعرونه ولوستل:

نوي نړۍ

رنگ مې ورکړ
خوند مې ورکړ
حس مې ورکړ
خوبې رنگه
بې له خونده
بې احساسه نړۍ
داسې پردۍ
لکه د زهرو مړۍ
لاد انصاف خټک کې
په بې انصافه وخت کې
زما پر تقدير

زما پر تدبير
باندي مېخونه مېخ کرل.

ایمان

هم مې ځان دی هم ایمان
هم جانان دی هم ارمان
چې یې نه شم خپلوالی
دغه ژوند دغه گذران

***

زما تقدیر یې اړولی
زما قسمت یې دی رتلی
چې دیار نوم پر خوله راشي
پاته ما کې نه شي ځان
چې یې نه شم خپلوالی
دغه ژوند دغه گذران

***

یا منصور وای یا فرهاد وای
یا زبون او یا بڼه بناد وای
نه مې چیغه ان الحق سوه
نه بنادي او نه خفگان
چې یې نه سم خپلوالی
دغه ژوند دغه گذران

بیا ما (یون):

د زرونو زور مو دلبرانو لوټ که

لکه وطن چې رهبرانو لوټ که

غزل ولوست. همدارنگه بېکسیار صیب خپل یو شعر ولوست،
خو تنگ صیب خپل خو ټوټې شعرونه ټول له یاده ولوستل، په
داسې حال کې چې ډېر خوشاله وو او همدا یې ویل چې زه نن ډېر
خوشاله یم یون صیب راغلی دی، زه په ځان نه پوهېږم، تردې دمه
ما فکر نه کاوه، چې تنگ صیب دې په شعر کې د محتوا ترڅنګ
بېکلا ته هم زیاته پاملرنه کړې وي، خو چې کوم شعرونه یې
ولوستل رښتیا هم دا دواړه عناصر په کې خوندي وو.

ارمان صیب که څه هم شعر ونه لوست، خو په لنډو ټکو کې یې د
ډنمارک مېشتو پښتنو لیکوالو په استازۍ یو ځل بیا مور ته
هرکلی ووايه او مننه یې وکړه، چې ډنمارک ته راغلو او په دې
محفل کې مو گډون وکړ.

وروسته بیا بهرام صیب سندرې پیل کړې، هغه داسې وطني او
کلیوالي سندرې وویلې، چې زموږ د زړه زنگ یې لرې کړ، بهرام
صیب داسې مسته کلیوالي موسیقي غږوي، چې که د چا یو فیصد
گډا هم زده وي، نو وجود یې خارښت کوي او میدان ته پورته
کېږي، دلته هم ځوانان ور پورته شول او له ځمکې یې یو ځل بیا
گردونه پورته کړل، موسیقي تر ډېرې دوام وکړ، موسیقوال په
سندرو، د نڅا شوقیان په نڅاوو او نور حاضرین په چکچکو ټول
خولې خولې شول، شپه نوره نیمايي ته نږدې شوه، مور پسې لا (۹)

ساعته منزل تر شا پاتې دى، په همدې خاطر ټولو وويل چې نور څو، ځكه چې ډېر اوږد منزل لرو، غريب صيب چې موټر يې چلاوه، هغه ته نو تر ټولو سخته وه، چې نور هم پاتې شي، خو جرمني كې يو ښه قانون دادى، چې څوك ډريوري كوي، الكولي څښاك نه شي كولاى او كه يې وكړ، ليسانس ورڅخه اخيستل كېږي، نو ځكه خو سړى پر ډرېور ډاډه كېدلای شي. د شپې دولس بجې وې، چې په ډېرې سختۍ موله انډيوالاتو اجازه واخيسته، د موټر تر پار كينگه راسره اكثره دوستان راغلل، كله چې زموږ موټر حرکت وكړ، نو دوى هم راڅخه جلا شول. د خداى پامانۍ په وروستيو شپو كې يو ځل بيا بېكسيار او ارمان صيب راته خصوصي وويل: ژوند ته به دې ډېر فكر كوي، ژوند ډېر مهم دى، نور ټول شيان بيا لاسته راځي، خو ژوند بيا نه تکرارېږي. همدې خبرو كې موله ټولو رخصت واخيست او خداى پاماني مو وكړه.

له ډنمارکه د جرمني پر لوري

د مارچ ۲۲ مه پر ۲۳ مه شپه وه، د شپې نږدې ۱۲ بجې وې، کله مو چې له بېکسيار او نورو ملگرو څخه خدای پاماني واخيسته، عمومي لارې ته برابر شو، تر لږ مزله وروسته مو د موټر ټانکۍ ته پام شو، تېل نور په خلاصېدو وو. دا هغه مهال و، چې پر عمومي واټ له يوه ټانک څخه تېر شوي يو او بل ته لا ډېره فاصله پاتې ده، موټر ورته ور رسېدی نه شو. جي پي ايس ته يې د تېلو ټانک ورکړ، هغه د ښار په منځ کې د تېلو ټانک را په گوته کړ، غريب صيب په ډېر احتياط تر هغه ځايه ورساوه، باران هم ورېدلې و، هوا هم خورا سپر وه، کله چې مو پر تېلو ټانک سترگې ولگېدې، نو ټول خوشاله شول، ويې ويل که ټانک نه وای پيدا شوی، نو په اصطلاح په ډاگه به پاتې وو، دلته خو داسې هم نه ده، چې په گيلنه کې ورپسې تېل راوړې، کله چې مو موټر د تېلو ټانک ته ودر واوه، گورو چې په ټانک کې هېڅوک نه شته، ټول بېرته خواشيني او حيران شول، چې اوس څه به کړو؟ په دې ټانک کې يو خصوصيت داسې و، چې کمپيوټرايز و او په کريډټ کارت يې کار کاوه، هغه ته مو پام شو. غريب صيب وويل: دغه دی خپله کار کوي، هغه ته چې يې گوتې وروړې، هغه لارښوونه وکړه، چې کريډټ کارت را کړئ، بېرته ټول غلي شول، چې اوس نو کريډټ کارت له کومه کړو، پر دې وخت شور صيب وويل: تاسې صبر وکړئ چې زه په دې خپله بخڅکۍ (بټوه) کې وگورم، ما پرون يو دوه کريډټ کارته اخيستي وو، ما

ویل نه چې داسې سختې ورځې ته په کار شي، کله چې یې خپله بتهوه وکتله، یو کریدټ کارت پیدا شو، ټول بېرته خوشاله شو، کریدټ کارت چې مو وړ واچوه، ټانک چالان شو، د ټانک ژبه ډنمارکي وه، بیا پرې څوک پوه نه شول، کارت یې بېرته راغوزار کړ، بیا ټول چوپ شول، شور صیب وویل: یو ځل یې بیا وړ واچوه، دا ځل یې چې استعمال کړ، کار یې ورکړ، ټانک چالان شو، ټانکۍ مو تر مورگو ډکه کړه، ټول داسې خوشاله شو، چې تا به ویل یوه لویه دنیا چا راکړې، پر دې وخت نو شور صیب وویل چې اوس مو منی! ټولو وویل چې بېشکه منو دې لالا. «بې شکه منم دې لالا» هم یوه کیسه ده، چې د عصمت قانع له خولې ما اورېدلې او دوی ته مې کړې وه، خو هغه هم د کاغذ پر مخ د لیکلو وړ نه ده، کېدی شي په گړني ډول چاته وویل شي.

له تېلو ټانک نه ښه په ډېرې خوشالۍ راووتو، د شپې یوه بجه به وه، چې د جرمني لویه لاره مو ونيوه، کله چې لویې لارې ته سیخ شو، نو غریب صیب خبره بیا د سیاست گېر کې واچوله، سیاسي بحث دومره گرم شو، چې کله کله د خفگان برید ته هم رسېده، له کښتۍ راپورې وتو، خو د سیاست د بحث لومړی پړاو یانې د خلکیتوب د واکمنۍ بهیر لانه و خلاص شوی. باوري صیب، نجیب احمدزی صیب، شور صیب او زه (یون)، ټول په دې نظر وو، چې په دې پړاو کې سیاسي تېروتنې وشوې که نه وای شوې نو حالات تر دې کچې نه خرابېدل، خو غریب صیب نه منله او دایې ټول خارجي عوامل بلل او بیا یې د درې سوه کسيزه کمېټې یادونه وکړه، چې د نړۍ د سیاسي حالاتو برخلیک ټاکي، احمدزی صیب

غریب سره نور هم گرم شو: همدغسی کارونه مو کول، چې خبره دې حد ته ورسېده، موږ ټول درته لگیا یو او ته یې نه منې، خو خیر بحث ډېر اوږد شو، لاره کې خپه خپه واوره هم ورېدلې، غریب صیب ته مو وویل: لارې ته گوره په تېرو شلو کلونو کې له دې څو حیواني انقلابونو بچ پاتې شوي یو، چې اوس په دې بحث کې قرباني نه شو، په پای کې مو فیصله وکړه، چې نن شپه سیاسي بحث نه کوو، ازاد گپ لگوو ددې بحثونو مزه لاره، نو بېرته مو خپل گپ او شپ شروع کړ، نهه نهه نیم ساعته منزل مو وکړ، چې سهار څه کم نهه بجې د شېرولي دوی کور ته ورسېدو، ټول داسې وو، چې له حده باده وتي وو، ټولو ویل: یوه سترگه خوب کوو او بیا به ماسپینین د ډاکتر یحیی وردگ صیب په نوبت جوړې شوې غونډې ته ورځو.

د افغانستان معلوماتي مرکز کې یوه علمي ناسته: د مارچ ۲۳ مه نېټه وه، د ډاکتر شېرولي دوی په کور کې تر استراحت وروسته مو د غرمې ډوډۍ همدلته وخوړه، ځانونه مو د ځینو بناریانو په اصطلاح بڼه فرېش کړل او بیا مو علمي غونډې ته د تللو تکل وکړ. د خبرواترو دا علمي غونډه د افغانستان معلوماتي مرکز له خوا جوړه شوې وه، دا مرکز په المان کې جوړ شوی او له څو کلونو راهیسې فعالیت کوي، ددې مرکز بنسټگر او مشر د هېواد یو ډېر دردمن خواخوږی، تکړه لیکوال بناغلی ډاکتر یحیی وردگ دی، چې له څو کلونو راهیسې یې دا مرکز فعال ساتلی او د افغانستان د خلکو د ژوندانه د بېلابېلو ډگرونو په باب یې د معلوماتو لوی زېرمون جوړ کړي دی. د افغانستان په اړه د

بهرنيانو په تېره بيا د جرمنيانو ذهنيت، چې څومره دې مرکز روښانه کړی، د پرو کمو علمي مرکزونو به تراوسه په دومره رڼاوي او سپيناوي داسې کار کړی وي، داکتر صيب يحيی وردگ وار له مخه ځينو افغانانو ته ددې غونډې په باب اطلاع ورکړې وه، خو پر لومړۍ ورځ پرې زما ټينگار همدا و، چې د پر خلک که خبر نه شي، نو بڼه به وي، ځکه ټولو ته د خبرو نوبت نه ور رسېږي او د خلکو په زړونو کې هسې غوټه پاتې کېږي، څومره چې خلک کم وي، خو چې د نظر او فکر خلک وي، بڼه به شي.

دا غونډه د بن بنار په هغې ودانۍ کې جوړه شوې وه، چې ددې معلوماتي مرکز دفتر هم په کې واقع دی. يو هال و، چې د پرش څلوېښت تنه په کې ځايېدل. د يوه علمي سيمينار په شان ميزونه ايښودل شوي وو او څوکۍ يې تر شا وې، خو شاته يې د څو کيو يو بل کتار هم و، په دې ډول، نو تر څلوېښتو زيات کسان هم په کې ځايېدلای شول.

مورچې کله ورسېدو، نو دوی ټول په همدې حال کې راټول شوي وو، ټولو سره موروغېر وکړ، غونډه د مازیگر پر څلور بجو د قران عظیم الشان په تلاوت پیل شوه، د غونډې اجنډا مخکې تر مخکې د ډاکتر صیب یحیی وردگ له خوا پر تخته لیکل شوې وه او ددې ترڅنګ یې د غونډې برخوالو ته هم یوه یوه کاپي ورکړې وه. د غونډې اجنډا دا وه:

د افغانستان اوسنۍ پرمختیاوې،
ستونزې او احتمالي حل لارې.
پروگرام:

بناغلی یون به په وروستیو اوو کلونو کې زموږ د هېواد پر لاندې ټکو خبرې وکړي:

- ۱- سياسي پرمختياوې او نيمگړتياوې
  - ۲- اقتصادي پرمختياوې او نيمگړتياوې
  - ۳- فرهنگي پرمختياوې او نيمگړتياوې
  - ۴- نظامي پرمختياوې او نيمگړتياوې
  - ۵- د بهرنيو قوتونو هماهنگي
  - ۶- وړانديزونه
  - ۷- پوښتنې او ځوابونه.
- ددې ترڅنگ يې زما دنده او ټايتل هم ليکلي وو.
په غونډه کې دغو بناغلو مخورو برخه اخيستې وه:
ډاکتر يحيی وردگ، احمدشاه باوري صيب، حرکت صيب،
بنگنښ صيب، ډاکتر صيب صابر، فيض محمد، پېښوري صيب،
مندوزی صيب، امين باوري صيب، شور صيب، مطيع الله خان،
اجمل روحي، احمدشاه امين صيب، غريب صيب، عبد الله مومند،
ډگروال صيب حضرت رسول، سيد امين اشنا، حکيمي صيب،
زيارمل صيب، خوشال انځور او ځينو نورو دوستانو.
په پيل کې ما له ټولو نه په بنښنې خپلې خبرې پيل کړې، ومو
ويل: زه چې کوم نظر دلته څرگندوم، دا په هېڅ ډول د دولت د نظر
بنکارندويي نه کوي او نه زه غواړم، چې د دولت د نظر څرگندونه
وکړم.

د غونډې يوه برخه

غواړم تاسو ته ناپېيلې معلومات وړاندې کړم، هغه هم هغه معلومات چې ما سره شته، کېدی شي تر زیاته بریده دقیق وي، خو بیا هم سل په سلو کې یې د دقت ادعا نه کوم، له دې خبرو څخه مې هدف دادی، چې کله کله قضاوتونه د پېښو پر واقعیت ولاړ نه وي، نو په همدې وجه واقعیت ته صدمه رسي او عدالت تر پښو لاندې کېږي.

زه غواړم دلته په لنډيز سره د تېرو کلونو پرمختیاوو او نیمگړتیاوو ته اشاره وکړم، خو له دې ټولو څرگندونو څخه زما هدف دادی، چې دغو پوښتنو ته ځوابونه پیدا کړم:

الف- په افغانستان کې څه شوي دي؟

ب- په افغانستان کې څه باید شوي وای، چې نه دي شوي؟

ج- په افغانستان کې څه باید وشي او له بحرانه د وتلو لارې

کومې دي؟

ددغسې احتمالي او يا عملي پوښتنو د ځوابونې لپاره مجبور
يو پر پرمختياوو او ارقامو وغږېږو، په دې سره کېدې شي زموږ د
بحث ډيتا يو څه بډايه شي.

۱- په سياسي ډگر کې څه شوي او څه بايد نه وای شوي؟

❖ د بن توافقات ترسره شول، د يوه حکومت د جوړېدو اساسات
يې کېښودل، يوه ډيموکراتيکه پروسه پيل شوه، خو نيمگړتيا
يې دا وه، چې د جگړې يو او ان څو اصلي لوري له نظره
وغورځول شول او مقابل لوري ته چې تر هغه بل لوري يا لوريو
هم بدتر و، تر حده زيات امتيازات ورکړل شول او دې بيا په
خپل وار نور مرضونه راوړېږول.

❖ بېړنۍ لويه جرگه جوړه شوه او په ډيموکراتيکه توگه يې
زعامت وټاکه، خو ددې جرگې ستونزه دا وه، چې زيات شمېر
جنگسالارانو ورته لاره پيدا کړې وه او جرگه پر دې بريالۍ نه
شوه، چې د جنگسالارانو واک ختم کړي.

❖ د اساسي قانون لويه جرگه جوړه شوه، دې جرگې د افغانستان
اساسي قانون تصويب کړ او ددې ترڅنگ نور په لسگونو
قوانين جوړ شول، د سياسي گوندونو، ټولنيزو سازمانونو او
رسنيو قوانين يې بېلگې دي، خو په ټولنه کې د زورواکانو
شتوالی او حاکميت لاهم د قانون پر وړاندې ستر چيلنج دی.

❖ د جمهوري ریاست او ملي شورا ټاکنې تر سره شوې، دا ټاکنې هم د ولسواکۍ د تمثیل یوه بڼه بېلگه وه، چې خلک دې په خپله خوښه خپل استازي وټاکي، خو دې سره سره په دواړو ټاکنو کې یو لړ نیمګړتیاوې وې. په تېره بیا په پارلماني ټاکنو کې، پر درغلی سربرېره (۳۱۵) هغو جنګسالزانو او جنایتکارانو ته په ټاکنو کې د کاندیدی حق ورکړ شو، چې تر دې دمخه په تور لست کې شامل وو. تر انتخاباتو وروسته د دوی یو زیات شمېر د «مشروعیت» تر پردې تېر شول او اوس ان په ملي شورا کې د خلکو پر برخلیک لوبې کوي.

❖ په نړیوال سیاسي ډګر کې د افغانستان حضور زیات څرګند شو، افغانستان دا مهال له سیاسي انزوا څخه راوګڼل شو، اوس افغانستان د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې (۵۳) سیاسي استازي لري. (۴۵) بېلابېل هېوادونه او (۱۳۰)

نړيوال سازمانونه په افغانستان کې خپل دفترونه او نمايندگۍ لري، خو په دې برخه کې هم نيمگړتيا داده، چې د افغانستان سياسي نمايندگۍ لاهم د يوه تنظيم په لاس کې دي او د افغانستان د ملي گټو بنسټونو نه شي کولای. سربېره پر دې يو شمېر نړيوال سازمانونه د افغانستان د ملي گټو پر خيال نه ساتي او همدا راز د گاونډيو هېوادونو پر وړاندې د افغانستان بهرنی سياست غښتلی نه دی.

غريب صيب د يادښت پر مهال

۲- بيا رغونې ته به لنډه اشاره وکړو:

❖ د کليو پراختيا وزارت د ملي پيوستون د پروگرام له لارې د پنځو کلونو په بهير کې (۲۰۲۵۴)، کلي تر پوښښ لاندې نيول شوي، چې له هغې جملې څخه (۱۰۲۰۷) پروژې بشپړې شوي دي.

- ❖ د مخابراتو په برخه کې تراوسه پورې (۷۰۰) ملیونه ډالره پانگه اچول شوې، پرکال (۷۰) ملیونه ډالره حکومت ته گټه رسي، د افغانستان (۷۰) سلنه خاوره تر مخابراتي پوښښ لاندې راغلې او (۴۰۰۰۰۰) کارگرانو ته کار پیدا شوی دی.
- د کرنې په برخه کې هم پرمختګ شوی، په کرنیز ډګر کې (۲۱۲۸) لویې او وړې پروژې تکمیل شوي او نور کار هم روان دی.
- ❖ د سړکونو په جوړونه او رغونه کې هم محسوس پرمختګ شوی، د لویو او عمومي لارو له جملې څخه تراوسه پورې (۲۵۰۰) کیلومتره سړک په اساسي ډول پوخ شوی، د ولایتونو او د هغوی د اړوندو ولسوالیو د سړکونو د پخولو کار هم پیل شوی دی.
- ❖ بانکونو هم انکشاف کړی، پر دولتي بانکونو سربېره (۱۵) خصوصي بانکونه فعال شوي، چې دا د افغانستان په تاریخ کې لومړی ځل دی، پر دې بانکونو سربېره درې خصوصي هوایي شرکتونه هم فعال شوي دي.
- ❖ د مهاجرو د راتګ بهیر هم د پاملرنې وړ دی، (۲، ۳) ملیونه مهاجر بېرته خپل هېواد ته راستانه شوي، د داخلي مهاجرو یوه برخه هم بېرته خپلو سیمو ته ستانه شوي، خو په دې برخه کې لاهم مشکلات شته.

يون، اجمل روهي، احمد شاه امين او ډاکټر شېرولي

❖ د سوداګرۍ او پانګه اچونې په برخه کې هم په زړه پورې پرمختګ شوی، په زرګونو خصوصي او نړيوالو شرکتونو په افغانستان کې پانګه اچولې، يوازې د خصوصي سکتورونو پانګونه تر (۵) مليارډو ډالرو پورته کېږي، له پاکستان سره تجارت په کال کې له پنځوس ملیونو ډالرو څخه (۲، ۱) بليونو ډالرو ته پورته شوی، امریکا سره له نشت څخه (۳۲۰) ملیونو ډالرو ته لوړ شوی دی. همدارنګه نورو هېوادونو سره د افغانستان صادراتي او وارداتي روابط زيات شوي دي.

❖ د صحت برخې ته هم پاملرنه شوې، لږ تر لږه په هره ولسوالۍ کې يو کلنيک جوړ شوی، (۲۲) لوی روغتونونه جوړ شوي، (۱۲۰) شخصي کلنيکونه او (۱۴) سيار کلنيکونه جوړ شوي دي.

❖ د پوځ فزيکي جوړښت کې پرمختگونه شوي، د ملي اردو شمېر (۲۰) زرو کسانو ته رسېدلی، پوليس (۵۰) زرو ته پورته شوي، (۲۲) زره نا مسئول کسان بې وسلې شوي، خو لاهم (۱۹) ولايتونه داسې دي، چې د نا امنۍ په اور کې سوزي او نورو پاتې ولايتونو کې هم کله کله د نا امنۍ پېښې پېښېږي، د پوليسو او ملي اردو قومي او سياسي ترکيب پر عدالت ولاړ نه دی او هم د لياقت اصل په ځينو برخو کې په پام کې نه نيول کېږي.

❖ د پوهنې په برخه کې پرمختگونه زيات محسوس دي. تراوسه پورې (۳۵۰۰) ښوونځي رغول شوي، تر دې وروسته به هر کال (۱۵۰۰) نوي ښوونځي جوړېږي، (۲) مليونه ماشومان ښوونځي ته ځي، په يو شمېر پښتون مېشتو سيمو کې د ښوونځيو سوځونه او د زده کوونکو د ليک لوست مخنيوی، د زياتې اندېښنې وړ دی. پر ښوونځيو سربېره په هر ولايت کې يوه يوه ديني مدرسه او يو يو دارالمعلمين هم جوړېږي.

❖ په کلتوري برخه کې هم رامنځته شوي پرمختگونه زيات څرگند دي، موزيم بيا رغولی شوی، ځيني غلا شوي اثار يې بېرته ترلاسه شوي، ارشيف رغول شوی، د اطلاعاتو او کلتور د رياستونو ودانۍ جوړې شوي، (۲۵) ټلويزيوني چينلونو جواز اخيستي او لږ تر لږه تر پنځه سوو پورې چاپي خپرونې خپرېږي.

خو په کلتوري برخه کې د بهرنیو په تېره بیا د گاونډیو هېوادونو او هغو کې هم د ایران کلتوري يرغل زیات محسوس دی. په دې برخه کې د تشویش وړ خبره داده، چې ددې ډول يرغلونو پر وړاندې کومه دولتي ستراتیژي او پلان نه شته.

همدارنگه په ځینو برخو کې هم یو لړ پرمختګونه شوي، چې نه غواړم دلته یې تفصیل ورکړم. بیا ما د غونډې برخوالو څخه هیله وکړه، چې اوس ماته خپل نظرونه، وړاندیزونه او انتقادونه وړاندې کړي، زه به یې نچور په افغانستان کې بېلابېلو مقامونو سره مطرح کړم، نو که یوه کمه برخه یې هم عملي شي، هېواد ته به یې طبعاً گټه زیاته وي. زما تر خبرو وروسته د غونډې اکثر وړاندوینې نظرونه او وړاندیزونه څرګند کړل، چې زه یې دلته لنډیز راوړم:

عبدالله مومند صیب وویل: د کرزي صیب مشاورینو کې مشکل دی، دوی دې سړي ته سمه مشوره ور نه کړه، اکثره یې د کار خلک نه دي.

اجمل روهي وویل: امریکایان نه غواړي په افغانستان کې سوله راولي، د افغانستان جګړه بهرني او کورني عوامل لري، خودوی نه غواړي، د جګړې بهرني عوامل کنټرول کړي، ځکه نو جنګ دوام پیدا کوي.

ډګروال صیب حضرت رسول وویل: غریبان او امریکایان په خپلو گټو پسې ګرځي، زموږ ملي گټې په پام کې نه نیسي، بل دوی په خپل منځ کې هم هماهنگي نه لري.

د غونډې يوه څڼه

ډاکټر صیب حرکت وویل: دا سمه ده، چې افغانستان کې یو شمېر مثبت کارونه ترسره شوي، خو دا کارونه د هغو په تناسب ډېر کم دي، چې باید شوي وای. د حرکت صیب په نظر حکومت په دې کې پاتې راغلی، چې له دې طلايي چانس څخه گټه پورته کړي. حرکت صیب زیاته کړه زموږ ملي ارزښتونه د بهرنیو قوتونو له گټو سره سر نه خوري.

ډاکټر صیب یحی وردگ وویل: سوله او عدالت دواړه باید تامین شي، له دې پرته د افغانستان ثبات ممکن نه برېښي. پېښوري شینواري صیب وویل: طالبانو او اسلامي حزب سره باید خبرې اترې وشي، د جگړې یو لوری هم هغوی دي، دده په نظر خبرې اترې تر جگړې ډېرې ښې دي. سید امین اشنا صیب وویل: خلک د قدرت منبع دي، ډېرو مهمو مسایلو کې باید خلکو ته مراجعه وشي، حکومت ځینو

خلکو ته داسې القاب ورکوي، چې خلک يې هېڅکله ورسره نه مني.

حکيمي صيب وويل: يوه باکفائته شخص کولای شي، ناکامه حکومت د کاميابۍ لوري ته بوځي، خو بې کفائته شخص کامياب حکومت هم له ناکامۍ سره مخامخولای شي.

احمدشاه امين صيب وويل: يو ملي سياسي قوت ته اړتيا ده، چې حالاتو ته بدلون ورکړي، ده د حکومت له خوا پر راتلونکي کال د سر شمېرنې پر چارو هم اندېښنه وښوده.

باوري صيب وويل: افغانستان يو نيول شوی يا اشغال مملکت دی، دلته خلک ځان ازاد نه گڼي، دده په نظر طالبان د خپلې ازادۍ لپاره جنگېږي.

زيارمل صيب وويل: په هلمند کې د طالبانو قوت له کومه پيدا شو، ولې دومره قوتونه ورسره سمه جگړه نه کوي، ماته خودې کې هم څه شک ښکاري.

مموزي صيب وويل: زه تېرې خبرې تائيدوم، هسې خوله ما سره ډېرې خبرې شته، که زه شروع وکړم، نو دا وخت ورته کفايت نه کوي، نو ځکه زه نه غواړم، زياتې خبرې وکړم.

بنگين صيب وويل: تر ټولو شيانو امن ډېر ضروري دی، کله چې مملکت کې امن ټينگ شي بيا نو پر دې نورو ټولو مسايلو خبرې کېدی شي، نو ځکه بايد امن ته تر ټولو زياته توجه وشي.

ډاکټر صيب صابر د جمهوري رياست پر راتلونکو انتخاباتو اندېښنه ښکاره کړه، ويې ويل چې له يوې خوا به د جلالې صيب، خليزاد، احدي صيب او کرزي غونډې څو کانديدان وي او بله خوا به شماليواليو کانديد ودروي، هغوی که انتخابات وگټل، افغانستان ته به زيات مشکلات پيدا کړي، نو داسې لارې چارې بايد ولټول شي، چې دومره گني کسان ځانونه کانديد نه کړي. کله چې هر برخوال خپل نظر څرگند او يا يې پوښتنه کوله، نو ما څخه يې هيله کوله، چې زه هم خپل نظر پرې څرگند کړم. څرنگه چې دا ټول داسې کسان وو، چې د افغانستان پر ټولو حالاتو ښه خبر وو، خپله ټول د نظر او فکر خاوندان وو، اکثره يې په تېرو سياسي بهيرونو کې رالوی شوي او لوبېدلي وو، نو ځکه زياتې خبرو او تشریحاتو ته اړتيا نه وه، پر ځینو نظرونو مې خپله لنډه تبصره کوله او همدارنگه ځینې هغه پوښتنې مې ځوابولې، چې ځواب يې يو څه ضروري برېښېده، په ټولنيز ډول زموږ بحث نږدې دوه نيم درې

ساعته دوام وکړي، خو بحث دومره گرم و، چې هېچا د ستړیا احساس ونه کړي، د نظرونو د تبادلې په نتیجه کې د ټولو قناعت حاصل شو او تر ډېره یې خوښي څرگنده کړه. په پای کې ډاکټر صیب یحی وردگ د افغانیک د دفتر په استازی له ما او نورو برخوالو څخه مننه وکړه، چې دده بلنه مو ومنله، بیا یې ماته د ماشومانو په باب یو کتاب، چې نوی چاپ شوی و، ډالۍ کړ او ویې ویل چې دا به زما له خوا هیلي (زما لور) ته ډالۍ کوي. یحیی وردگ وویل: ما په هیله کې د یون صیب یو شعر (له هیلي نه هیلي ته لیک) لوستی و، د یوې پلرنۍ مینې عاطفي تصویر او د خپلې کوچنۍ لور معصومیت په کې انځور شوی و، پر ما یې ډېر تاثیر کړی و، ما خپل تصویر هم په دې شعر کې کاته، ځکه یې ډېر متاثر کړی وم، نو ځکه دا کتاب یون صیب ته ډالۍ کوم چې (هیلي) ته یې یوسي، موږ باید د خپلو ماشومانو ډېر خیال وساتو، دوی ډېر معصوم دي، دوی زموږ د راتلونکي جوړوونکي دي. ما په خپل نوبت له ډاکټر صیب یحیی وردگ او نورو برخوالو څخه مننه وکړه، چې ټول په گډه ددې غونډې جوگه شول، بیا مو په ډېرې سختۍ یو بل څخه رخصت واخیست. د مازیگر او ما بنام ترمنځ وخت و، بناغلي احمدشاه امین ماته وویل، چې ما سره لږ نه شې، هېڅ امکان نه لري، اجمل روهي بیا تر هغه هم زیات ټینګار کاوه، ما وویل: ما ډاکټر صیب همایون همت سره وعده کړې، هغه باید نن شپه ضرور وگورم، دوی وویل: هغه ته به تېلېفون وکړو، معذرت به ورڅخه وغواړو، ما وویل نه، له هغه سره مې ضروري کار دی، د هغه نظر ماته ډېر مهم دی باید ورسره وگورم، خو دوی دواړه هېڅ

نه قانع كېدل. ما ويل خیر زه یو وړاندیز لرم، زه او ته (احمد شاه امین) او اجمل روحي به ستا په موټر کې لار شو، ستاسو کور به له لرې وگورو، اجمل جان به هم هلته کښته کړو، پر لارې به خبرې هم وکړو، هلته به سره گورو، درېواړه په موټر کې سواره شو، اجمل روحي نو بیا دومره ستیال دي، چې لکه زری درپورې نښلي او خو چې ډوډی درباندي ونه خوري، پرېږدي دې نه، عیناً لکه خوشال روحي، خوده بیا په ست کې تر هغه هم دوه څپکه اړولې، زړه کې مو وویل چې اوس به نو ځان له دې دوو زورورو څنگه خلاص کړې، خو په لاره کې مې د سیاسي خبرو په بهیر کې خبره نوره هم پخه کړه، چې د ماسخوتن ډوډی به ضرور له ډاکتر صیب همت سره خورو، نو ځکه مې په احمد شاه امین، همت صیب ته تېلېفون وکړ، چې خبره بېخي پخه شي. د احمد شاه امین صیب کور ته چې ورسېدو، نو ده غوښتل، چې موږ کور ته ننېسې، موږ وویل: نه د مخکنۍ پرېکړې مطابق به اوس اجمل روحي کور ته رسوې، نور به زه او ته بېرته ځو. تر لږ مزله وروسته مو اجمل روحي هم خپل ځای ته ورسوه، خو په ډېرې سختۍ مو ځان ترې راخلاص کړ، تقریباً یو نیم ساعت مزل به مو کړی وي، چې بېرته د ډاکتر صیب همایون کور ته ورسېدو.

له ډاکتر صیب همایون همت سره خبرې اترې: کله

چې د شپې یوولس بجې د ډاکتر صیب همت کور ته ورسېدو، نو د هغه یوه خپلوان موږ ته هر کلی ووايه او مېلمستون ته یې بوتلو، شېبه وروسته ډاکتر صیب همت راغی، تر سترې مشي وروسته یې

ماته وويل: زه نن ستا په خاطر تر يوولسو بجو ناست يم، زه خو فکس پر نهو بجو ويده کېږم او بيا سهار وختي خپلې دندې ته ځم داسې چې زه هره شپه تر يوولسو بجو وينن پاتې شم، نو د ورځې به کار څنگه کوم. ډاکتر صيب همایون همت اصلاً د کونړ ولايت اوسېدونکی دی، ډېر لایق او ځيرک شخص دی، د خبرو هنر يې ډېر ښه زده دی، په طبابت کې خو بېخي نامي ځکه دی، چې په جرمني کې خپل يو شخصي کلنيک لري، دی په سياست او ځينو نورو طبي برخو کې تخصص لري، په جرمني کې يې کاروبار ډېر ښه دی، خپل لوکس شخصي کور لري او د جرمني بهرنيو چارو وزارت ته هم د نظر خاوند په توگه مطرح دی، لوړې زده کړې يې هم په جرمني کې کړې دي، پر جرمني هم لکه د پښتو په شان روان پوهېږي، خبرو کې يې يو عجيب منطق پروت دی، عيناً لکه د رياضي د معادلو په شان يو، دوه، درې تسلسل لري او په يو کې الف، ب، ج، جزئيات لري او همداسې ادامه پيدا کوي، دده د خبرو تسلسل او د منطق ښه والی دادی، چې زياتې جملې، کلمې او ترکيبونه په کې نه شته او که څوک يې غواړي، بلې ژبې ته يې ترجمه کړي، نو ژباړن ته کار ډېر اسانوي، هغه بل ځل چې هم زه جرمني ته راغلی وم، زه يې مېلمه کړی وم، دی پر مېلمستياوو ډېر وخت نه مصرفوي، هغه د عبدالرسول امين صيب خبره، چې د پښتنو کور مېلمه وران کړی دی، دی د وخت پر قيمت او اهميت ډېر زيات پوهېږي، ما چې کله لومړی ډاکتر صيب همایون وکوت، د خدای په فضل دومره چالاکه او هونښيار دی، چې ان ډېر لوبېدلې سياستوال هم سيند ته تېرې بيایي او بېرته يې تېرې راوړي، نو په

ذهن کې مې ډېرې خبرې وگرځېدې، ډاکټر صيب شپږولې ته مې هغه وخت وويل چې ډاکټر صيب همت د کوم ځای دی؟ هغه راته وويل: د کونړ دی، ما ويل فکر نه کوم په ټول کونړ کې دومره هوبنيار، ځيرک او ماهر سړی پيدا شي، ځکه د کونړ اکثره خلک چې زه پېژنم، ډېر ځيرپه پښتانه دي، په اسانۍ له بناري کلتور سره نه غاړې وځي، خو دا همت صيب چې زه گورم، گومان نه کوم، چې د کونړ به وي، ډاکټر شپږولې راته وويل چې مېرمن يې د لغمان ده! ما ويل بس اصلي علت مې پيدا کړ. د ډاکټر صيب همت مېرمن هم ډاکټره ده او ده سره يوځای په کلنيک کې کار کوي.

ډاکټر صيب همت سره ډوډۍ ته کېناستو، خورا لوکسه ډوډۍ يې تياره کړې وه، د خپلې خسرگنۍ له کورنۍ څخه يې هم دوه تنه هلته حاضر وو، نوزما يې ډېر عزت وکړ. تر ډوډۍ وروسته مې ډاکټر صيب همت ته وويل چې لږ لنډې خبرې به وکړو، بيا به موږ درڅخه رخصت واخلو، پر دې وخت چای هم تيار شو. ډاکټر صيب همت ته مې وويل چې د پښتنو ډېره غټه بدمرغي د دوی اقتصادي کمزوري ده، که د دوی اقتصاد ښه شي، نو دوی به خپله انرژي په خپلو کې نه مصرفوي، نورو لوړو مسایلو ته به يې پام شي، نو داسې لازې چارې بايد ولټوو، چې د دوی د ژوند اقتصادي کچه پورته شي، که هغه د تعليم له لارې وي که د تجارت، تخنيک او يا طبابت له لارې او دويم دا چې په پښتنو کې بايد يو کلتوري انقلاب ترسره شي، چې د دوی ذهن بدلون وکړي او دا کار زما په نظر د رسنيو له لارې په تېره بيا د راډيو ټلويزيون له لارې ډېر ژر

ممکنېدی شي. ډاکتر صیب همت لکه زما خبرو ته یې چې مخکې
تر مخکې تیاری نیولای وي، وویل:
اول اقتصاد ته راحم:
یو- که چېرې د پښتنو اقتصاد ښه شي گټې یې دادي:
الف- د دوی خپله ژوند ښه کېږي
ب- تا نه پیسې په پور نه اخلي.
ج- که پیسې درنه په پور واخلي، درنه خوري یې نه، بېرته یې
درکوي.

دویم: راډیو او تلويزيون؛
که پښتو راډیو تلويزيون جوړ شي گټې یې دادي:
الف- د پښتنو ذهني کچه اوچتوي.
ب- د مخالفينو تبليغات خنثی کوي
ج- د فرهنگ د غورونې ښه وسیله ده
د- شخصیتونه په کې مطرح کېږي.
ده په پای کې ژمنه وکړه، چې هر ډول همکارۍ ته تیار دی او د
مرستو د جلبولو په برخه کې به خپلې ټولې هلې ځلې وکړي. د شپې
دولس بجې به وې چې له ډاکتر صیب همت نه مو رخصت واخيست
او د حاجي صیب فضل الرحمن د حال پر لوري مو حرکت وکړ، نیم
ساعت وروسته هلته ورسېدو، ټول انډیوالان هلته راته منتظر وو،
له هغه ځایه مو له احمد شاه امین سره مخه ښه وکړه او موږ له خپلو
انډیوالانو سره د حاجي صیب فضل الرحمن د کور پر لوري رهي
شو.

يوه غرمه له ډگروال صيب حضرت رسول سره: سهار
چای مو حاجي صيب فضل الرحمن سره وڅښنه، هغه هم د پېښور
پرلوري د سفر نيت درلود، له هغه څخه مو خدای پاماني واخيسته،
ورته ومو ويل چې بيا به په کابل کې گورو. دا وخت نو د شور صيب
موږ سره وروستی ورځ ده، د هغه رخصتي نو نوره خلاصه شوه،
پلان مو داسې جوړ کړ، چې لومړی به شور صيب د اورگاډي تر
تمخي پورې ورسوو او موږ به بيا خپلې مېلمستيا ته راشو، شور
صيب مو تر تمخي پورې ورساوه، يو ساعت زيات وکم ورسره وو،
کله چې مو اورگاډي کې کېناوه، نور ترې راغلو. د اورگاډي دا
ستېشن تر دويمې نړيوالې جگړې دمخه جوړ شوی و، دوی په کې
څه تغيرات راوستي وو، خو اساسات يې همغه وو.

ډاکټر شپرولي، يون او شور صيب

زه (يون) شپرولي، غريب صيب، باوري صيب او نجيب الله
احمدزی د ډگروال صيب حضرت رسول دوی د کور پر لوري

و خوځېدو، ډگروال صيب حضرت رسول د ډاکتر شېرولي ماما او د لور فکر خاوند دی، دا خو ورځې مفصل يې موږ ته د مېلمستيا بلنه راکوله، خو وخت ډېر تنگ و، دادی نن غرمه د مارچ (۲۴) مه ايله ددې جوگه شو، چې د هغه کور ته لاړ شو. خو تر هغه دمخه د هېواد د پياوړي ليکوال زرین انځور فرهنگيالي زوی خوشال انځور هم څو ځله بلنه راکړې وه، خو موږ ته ددې مجال پيدا نه شو، چې هلته لاړ شو. انځور صيب دا مهال په کابل کې و، نو ځکه ټولو انډيوالانو پرېکړه وکړه، چې د انځور کور ته ځو، د کور احوال يې اخلو، ورينداره گورو، خوشال سره چای څښو، خو غرمې ډوډی ورسره نه خورو. نو د ډگروال صيب حضرت رسول کور ته د تگ پر مهال، غريب صيب خوشال انځور ته تېلفون وکړ، چې ماسپښين درځو، چای درسره څښو او بيا څو فرانکفورت ته، ځکه سبا د يون صيب پرواز دی. غرمه موله ډگروال صيب حضرت رسول سره تېره کړه، سخته واوره وړېدلې، هغه هم دومره لوکسه ډوډی کړې وه، چې د چا خبره د پيسو يې په کې خټی څېرولای و، د ډوډی پر سر طبعاً له معمول سره سم سياسي بحثونه وشول، خو دومره جدي هم نه وو لکه په نورو غونډو کې چې وو او يا هم کله کله په موټر کې واقع کېدل. تر غرمې ډوډی وروسته موله ډگروال صيب حضرت رسول څخه خدای پاماني واخيسته او د انځور صيب د کور پر لوري رهي شو.

دوه ساعته د انځور صيب په کور کې: د مارچ ۲۴ مه نېټه وه، ماسپښين مهال و، تر نيم ساعت مزله وروسته د انځور صيب کور ته ورسېدو، خوشال موږ ته د کور په وره کې منتظر و، هغه

سره کور ته لارو، په مېلمستون کې کېناستو، وريندار (د انځور صيب مېرمن) راغله، مور ته يې ستړي مشي راکړل، ورپسې حمزه (د انځور صيب دويم زوی) هم راغی مور سره يې روغې وکړې، ډاکتر صيب رمضان هم تشریف راوړی و، ټولو وريندارې څخه د کور د حال احوال پوښتنه وکړه، هغې د کور د روغ و جوړ ډاډڅرگند کړ. انځور صيب دا مهال کابل کې و، کله چې انځور هلته وي، نو د ده کور لکه د شاعرانو د پره او هوجره هسې وي، ټول پرې راټول وي. غريب صيب، باوري صيب او احمدزي صيب ورته وويل: د کور مشري ستا ده مور گوره د انځور صيب پر ځای ستا ډېر منندوی يو، هغې بيا ټولو نه مننه وکړه، چې دلته راغلو، د دوی احوال مو واخيسته، خو ويې ويل ډېره به هله خوشاله وم، چې ډوډۍ ته راغلي وي، يون صيب لرې ځای نه راغلی دی، ما ويل مننه وريندارې، وخت ډېر تنگ و، ټول مو په منډو تېر کړې، که نه خو اول مو بايد ستاسو احوال اخيستی وای، اوس نو سبا زه کابل ته ځم، که انځور صيب ته څه احوال لېرې او يا څه سوال، ماته يې ووايه، هغې ويل مننه، انځور صيب وخت پر وخت تېلفون کوي، مور هم خپله په خیر د خوشال د واده لپاره په فرصت کې درځو. اوس نو که خوشال څه لري، نه پوهېږم، خوشال وويل: هو زما يو څه کار دی يو پاکت کې يو څه پيسې وې، ماته يې وويل چې دا ايمل د انځور صيب ورور ته هلته ورکړم، پاکت مې له هغه څخه واخيستی. د چای پر مهال مې له ډاکتر صيب رمضان سره د فرهنگي کارونو په اړه د زړه خواله وکړل، هغه وويل: انځور چې دلته و، فرهنگي کارونه بڼه گرم وو، اوس هم بڼه دي، خو ډېر گرم نه دي، دغه بروشور چې

گورې دا موډ کلتوري ټولنې د سلمې کليزې په مناسبت چاپ کړې، دې کې ټول هغه کتابونه معرفي شوي، چې تردې دمه د کلتوري ودې ټولنې له خوا چاپ شوي دي، په بروشور کې ليکل شوي:

د افغانستان د کلتوري ودې ټولنې د خپلو هلو ځلو په لنډ بهير کې د خپلو غړيو، مينه والو او دوستانو په ملاتړ يو لړ مهم کارونه ترسره کړي دي. ټولنې تراوسه پورې يو شمېر غونډې، مشاعرې، سيمينارونه او کنفرانسونه جوړ کړي دي، لکه:

_ د هېواد د نوميالي شاعر اسحق تنگيال ياد غونډه، مې، ۱۹۹۸م کال

_ د ملي يووالي پر بنسټ د افغانستان د کرکېچ د حل لارې، لويه غونډه، اگست، ۱۹۹۸.

_ د افغانستان د خپلواکۍ د بېرته گټلو د اتيايمې کاليزې په وياړ علمي سيمينار ((افغانستان په شلمه پېړۍ کې))، اگست، ۱۹۹۹م

_ د ټولنې بېلابېلې کاليزې او پسرلنۍ مشاعرې

_ له نوميالي شاعر جهاني سره يو مابنام

_ له پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ سره يو مابنام

_ د ميوند د تاريخي بري د يو سلو شلمې کاليزې په وياړ علمي

سيمينار: ((ميوند - د افغانستان د تاريخ څلې))، نومبر، ۲۰۰۰م

_ د افغانستان د ملي شاعر خوشال بابا د څلور سومې کاليزې

په جشن او نړيوال سيمينار کې له يو شمېر نورو افغاني ټولنو سره

فعال گډون، جون، ۲۰۰۱م

- «د افغانستان راتلونکې او د فرهنګپالو دريځ» په نوم علمي سيمينار، می، ۲۰۰۲م
- «اساسي قانون او د مدني ټولني جوړښت» په نوم سيمينار، اپريل، ۲۰۰۳م.
- غازي امان الله خان- د افغانستان د خپلواکۍ ستوری (علمي سيمينار)، اگست، ۲۰۰۴
- د ارواښاد ميرزا علم حميدي ياد غونډه، جولای، ۲۰۰۵
- د افغان هوتکي پاڅون د درې سومي کليزې جشن، سپتمبر، ۲۰۰۵م
- د ارواښاد استاد روهي د لسم تلين په مناسبت علمي غونډه، (په موشن گلاباخ کې له افغاني کلتوري ټولني سره په گډه)، می، ۲۰۰۶م
- په خيبر کې د افغانانو د تاريخي بري د ۳۳۵ کاليزې جشن او د ايمل خان کارنامو ياد، سپتمبر، ۲۰۰۶
- د ارواښاد سيد اگل غريبيار ياد غونډه، جولای، ۲۰۰۷
- او دغه راز يو شمېر نورې غونډې.
- ټولني تراوسه پورې دغه ارزښتناک اثار چاپ او خپاره کړي دي:
- سيندونه هم مري، اسحق ننگيال
- خيري گرېوان، عبدالوهاب سرتېر
- پښتانه (پيتانز)، سراولاف کارو، د جنرال شېر محمد کریمی ژباړه
- په افغانستان کې توپان، غوث خيبری

- د شلمې پېړۍ تر نيمايي د افغانستان د بهرنيو اړيکو تاريخ،
لوډويک اډامیک، د ډاکتر نثار احمد صمد ژباړه.
- په افغانستان کې رښتيا څه تېرېدل؟، جنرال الکساندر
مايوروف، د ډاکتر داود جنبش ژباړه.
- د سين پر غاړه، حبيب الله زړه سواند
– گام پر گام له خوشال سره، محمد آصف صميم
– مات ستوري، نصر الله حافظ
- افغانستان په شلمه پېړۍ کې، د گڼو ليکوالو د مقالو ټولگه
– د افغان مېرانه او غمبزه، جنرال الکساندر لياخوفسکي، د
محب الرحمن ژباړه.
- د پوهاند رښتين ژوند هېنداره، لال پاچا از مون
– افغانستان د هند ستره دروازه، اوسکار فون نيدرماير، د
خوشال انځور ژباړه.
- پښتني قبيلې او روايتي شجرې، محمد معصوم هوتک
– شمېر پوهنه، ډاکتر ماخان شينواری
– د افغانستان د طبيعي سرچينو پېژندنه، پوهنوال محمد بشير
دوديال
- طبي ميکروبيولوژي، پوهنوال ډاکتر دوست محمد دوست
– راز، عبدالله پيکار
– انتاني ناروغۍ، پوهنوال ډاکتر عبدالناصر جبارخېل
– ستومانه تېښته، عارفه عمر لور
– دلته غرونه نه دي هسک، محمد زرین انځور
– د هضمي جهاز اندوسکوپي، ډاکتر محمد شريف ظريف

- د هضمي سيستم د محلقاتو د جراحي ناروغيو اساسات، پوهاند ډاکتر شېرزاد يعقوبي
- په شلمه پېړۍ کې د هېواد نفوس، محمد حسن سهاک
- د حقوقو بنسټونه، نصرالله ستانکزی
- ناروغ او فزيوتراپي، ډاکتر نور اسلم وزير
- ميوند، د افغانستان د تاريخ څلي، د سيمينار د مقالو ټولگه
- کوروش خون اشام، پوهاند عبدالشکور رشاد
- اسلام او بنځه، مولوي حنيفي
- په اسلام کې کورنی ژوند، قاضي حقيار
- افغانستان زما وروستی جگړه، جنرال م، گارييف، د محمد طاهر کاني ژباړه.
- تنگيالی د زمانې، سرمحقق زلمی هېوادم
- لرغونپوهنه (د سپړنو او څېړنو چارې) پوهنوال محمد رسول باوري.
- پښتو غږ پوهنه، پوهنوال محمد صابر خویشکی
- زړه کلا، عبدالوکیل شينواری
- پښتو لوست (د افغان ماشومانو لپاره) ع. آماج
- افغاني سرداران او مغول، ډاکتر ريتا جوشي، د جنرال شېر محمد کریمي ژباړه.
- تراوماتیکه اور توپيډي، د ډاکتر عبدالبصير منگل ژباړه.
- د پوستکي ناروغۍ، ډاکتر خادم الله کاکاخېل، د ډاکتر سيدانور اکبري ژباړه.

- د پوهنې فلسفې بنسټونه، جارج نېلر، د پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ ژباړه.
- د روغمن ارمانونه، غلام حضرت روغمن.
- د افغانستان- سیاست او سیاستوال، ویکتور کورګون، د محب الرحمن ژباړه.
- د عمومي کیمیا، پوهاند ډاکټر خیر محمد ماموند.
- د حضور احکام (د افغانستان د ولیعهد عنایت الله خان ارشیف)، ډاکټر شاه اموروف، د ډاکټر غلام مصطفی رسولی ژباړه.
- د کوچنیانو ناروغۍ، ډاکټر توریالی نورزی
- د بناغلي ډاکټر ماخان شینواري په قلم لیکل شوي یا ژباړل شوي دغه اثار:
- د شمېر پوهنې د پښتو الماني او الماني پښتو کوچنۍ ډکشنري
- د شمېر پوهنې فرمولونو ټولګه
- د الجبرونه
- د یفرینخیال برابرېون یا مساوات
- د ځمککچ، د هندسي وکتور- تجارتي او احتمالي شمېرنې
- د مسکولاس، جنرال شیبارشین، د محمد طاهر کاني ژباړه
- د افغانستان له شخصي دوسیې څخه، و.ا. کریوچکوف، د محمد طاهر کاني ژباړه
- د طالبان او اسلامي بنسټ پالنه، پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ

- د پولادي امير تر سيوري لاندې، فرانک مارتين، د محمد معصوم هوتک ژباړه.
- محمود طرزي، شاه امان لله و روحانيت متنفيذ، کانديد اکاډميسين سيستاني.
- تروريزم او جگړه، هوارد زين، د محمد اکبر کرگر ژباړه.
- د افغانستان جگړه او گورکي ته زما تبعيد، د اندري ساخاروف خاطرات، د محمد زرین انخوړ ژباړه.
- د جرمني امپراتورۍ افغاني جگړه، ي. تيخونوف، د محمد طاهر کاني ژباړه.
- د شکرې ناروغتيا، پوهندوی ډاکټر امان الله حميدزی
- د کوچنيانو جراحي، ډاکټر شگيوال
- د افغانستان د مشروطيت غورځنگ، پوهاند عبدالحي حبيبي، ژباړن: حکيمزی
- پنخوس مليونه، عبدالوکیل سوله مل شينواری
- ميرويس نيکه، استاد بېنوا
- په افغانستان کې د منرالي اوبو چينې، ستانه مير زهير او شېرشاه رشاد
- رستا خېز قندهار، کانديد اکاډميسين محمد اعظم سيستاني
- سل پگړۍ يو پوړونی (د هوتکو نوميالی)، محمد معصوم هوتک
- د پاچا امان الله واکمنۍ ته نوې کتنه، پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ.

- د کندهار پاڅون، محمد اعظم سيستاني، د صالح محمد صالح ژباړه.
- د کوچنيانو د نس ناستي ناروغي، پوهنيار ډاکټر همایون چارديوال
- د مسيحي سياح تاريخ، کروسنسکي، د عبدالقيوم مشواني ژباړه
- د غازي امان الله خان- د افغانستان د خپلواکۍ ستوری، د سيمينار مقالې.
- د شهزاده او هیلې، پوشکين، د محمد يوسف صابر ساپي ژباړه او د محمد نادر ساپي نظم
- د مخ پر ودې هېوادونو اقتصادي ستونزې، پوهاند ډاکټر نذیر شهیدي
- د افغان هوتکي پاڅون (د سيمينار د مقالو ټولگه)
- د په حالنامه کې د بايزيد روښان عرفاني او فلسفي څېره، اکبر کرگر
- د ایمل خان، میراجان سیال مومند
- د په مشرق کې د مغرب گلونه، پوهاند ډاکټر حبیب الله تېری
- د فزیکي کیمیا، پوهاند ډاکټر خیرمحمد ماموند
- د حمیدي یاد (د مقالو ټولگه)
- د په منځنۍ اسیا کې لویه لوبه، تاتیانانیکووا یونا، د طاهر کاني ژباړه.
- د هېډې اخوندزاده- ملانجم الدین (رح)، سرمحقق عبدالله بختانی

- تتمه البيان في تاريخ الافغان، سيد جمال الدين افغان، ژباړن:
محمد رفيق حبيبي
- موزيم پوهنه او په افغانستان کې د موزيمونو د بهير لورې
ژورې، پوهنوال رسول باوري.
- د پرازيتولوژۍ اساسات، ډاکتر محمد صابر
- ايمل خان مومند- د خيبر اتل، د مقالو ټولگه
- بابر او پښتانه، عبدالرحيم بختاني
- د کندهار يادښتونه (په دوو ټوکو کې)، علامه استاد رشاد
- په لويديز کې سياسي چارې، پيتر جويس، ژباړن: احمد زبير ژمن
- د طبيعي علومو د وروستيو څېړنو په رڼا کې د ژوندۍ نړۍ
تکامل، پوهندوی نسيم گل توتاخېل
- ان لاین ژورناليزم، ايمل پسرلی
- خاطرې او د يوې لنډې مودې تاريخ، محمود طرزي، ژباړن:
پوهاند محمد حسن کاکړ.
- ډيورنډ- د واحد ملت د بيلتون کرښه، د مقالو ټولگه
او يو شمېر نور اثار او رسالې.
- د پورتنی لست تر مطالعې وروسته مې له ډاکتر رمضان څخه
وپوښتل چې څنگه دي نور کارونه، هغه وويل: نور کارونه روان
دي، د خدای فضل دی.
- خو شېبې وروسته مو له وريندارې څخه خدای پاماني واخيسته
او د فرانکفورت پر لوري روان شو.
- د فرانکفورت پر لوري: د مارچ ۲۴ مه نېټه مازيگر نږدې و،
چې د انځور صيب له کوره رابهر شو، خوشال انځور وويل: زه هم

فرانکفورت ته ځم، له ډاکټر صيب رمضان څخه مو همدلته، خداى پاماني واخيسته، خوشال سره يو ډېر لوکس گادى و، غريب صيب ورته وويل چې دا خو دې له بارگين څخه نه دى راوړى؟ هغه وويل: نه د همغې کمپنۍ دى، چې زه ورسره کار کوم، بيا نو غريب صيب آرام شو، چې څه بد مصرفي يې نه ده کړې. خوشال وويل: يون صيب به ماسره کښي، ځکه تاسې سره خويي ډېر وخت تېر کړى دى. غريب صيب، باوري صيب او احمدزى صيب په خپل موټر کې کښاستل، د فرانکفورت پر لوري رهي شو، خوشال موټر په (۱۸۰) کې چلاوه، سرکونه دومره پاک وو، چې تا ويل تازه يې وينځلي وي، خوشال په موټر کې جي پي ايس فعال کړى و، ويې ويل چې اوس داسې جي پي ايسونه راوتي چې په پښتو هم درته لارښوونې کوي ټول مشکل يې حل کړى دى. خوشال د لارې په اوږدو کې د دويم نړيوال جنگ د پيلېدو عوامل، د جرمني پرمختگ، د دوى د ماتې عوامل او په اوسني حالت کې د جرمني د ژوندانه په اړه په زړه پورې معلومات راکړل، د جنگ د پيلېدو په اړه يې وويل چې هيتلر هسې پولينډ ته پلمه غوښته، د پولنډ له خاورې يې پر خپله خاوره خو توغوندي وتوغول او همدا يې پولنډ ته پلمه کړه، نور بيا جنگ پيل شو، خوشال وويل: جرمنيانو د اتومي انرژۍ د توليد ټولې دستگاوې د گاونډيو هېوادونو سرحداتو ته نږدې جوړې کړي دي، چې که احتمالي خطرونه ورته پېښ شي، نو چې راډيو اکتيف مواد يې د دوى خپله خاوره ډېره متظرره نه کړي.

خوشال وويل جرمني اوس هم د داسې درنو او عصري وسلو د جوړولو ظرفيت لري، چې ان امريکا ته به هم چيلنج وي، خو دوى

ته د داډول وسلې د جوړونې اجازه نه شته، دوی هم پرې ډېر سر نه خوږوي، خپل اقتصاد ته يې کش ورکړی دی، دا خلک په مرگ کار کوي، له کار او قانون سره بې حده مينه لري. خوشال په همدې خبرو اترو کې نږدې څلور سوه کيلو متره لار په څه کم درې ساعتونو کې ووهله. خوشال وويل: حبيب گړديوال سره مو وعده ده، هغه تاسو ته منتظر دی، هغه وويل: يون صيب به ډوډی ماسره خوري، بيا چې هر چېرته ځي، ما ويل سمه ده، خو يو ځل غريب صيب ته تېلفون وکړه، چې هغوی د ډوډی لپاره موږ ته په تمه نه شي.

خوشال، غريب سره اړيکي ټينگ کړل، هغوی وويل: سمه ده، يو ادرس يې ورته ورکړ، چې د بنار په دې سيمه کې به موږ درته تر ډوډی وروسته منتظر يو. حبيب گړديوال صيب د يو تعمير په درېيم پور کې پارتمان نيولی و، چې همېشه د دوی يو څوک په کې اوسېږي، خورا لوکس ځای و، ډوډی يې هملته تياره کړې وه، ډوډی مو وخوړه، حبيب وويل: زما له ډېرې پخوا زړه وو، چې يو ټلويزيون جوړ کړم. په دې برخه کې مې له حاجي صيب (خپل پلار) سره هم مشوره کړې وه، خولاتراوسه يې راته نهايي مشوره نه ده راکړې، اوس خبر شوم چې تاسو هم د ټلويزيون د جوړولو نيت کړی دی، ما ورته وويل چې موږ يوازې يو نيت کړی، نور عملي امکانات تراوسه هېڅ نه شته، که پښتانه پانگوال زړه ښه کړي او په دې برخه کې پانگه ولگوي، نو هم دوی ته په گټه ده او هم ټول ملت ته! نو ما ډېرو خلکو سره سلا مشوره پيل کړې وگورو، چې وروستی عملي نتيجه يې څه ده، حبيب وويل زه هم تر خپلې وسې پورې همکاري ته تيار يم.

خو شېبې نور هم حبيب گړديوال سره ناست وو، بيا مو له هغه څخه اجازه واخيسته، خوشال زه تينک هغه ځای ته ورسولم، چې غريب صيب لاپخوا په تېلفون کې ورته ويلای و، هغوی تيار هلته ولاړ وو، زه او خوشال له موټره کښته شو، هغوی سره موروغېر وکړ، خوشال له ټولو خدای پاماني واخيسته لار او مورڅو دقيقې پلي په ښار کې وگرځېدو، تر دې حده چې ستړي شو، باوري صيب په دې ترڅ کې په خپل ويزه کارت باندې له بانکه يو څه پيسې هم راوويستي، يو څه جوس مو وڅښل او نور په موټر کې د غريب صيب د کور پر لوري رهي شو.

له دوو جرمني پروفيسورانو سره کتنه:

د مارچ ۲۵مه نېټه وه، د سهار لس وې، چې د غريب صيب په کور کې تر چای څښلو وروسته وزگار شو، د بهرامي صيب زنگ راغی، غريب صيب تېلفون ماته راکړ، تر روغېر وروسته بهرامي صيب وويل: هغه دوه پروفيسوران چې ما يې مخکې درته يادونه کړې وه، نن يو له برلين څخه پرواز لري او بل له ښار نه راځي او تا سره ملاقات کوي، هيله ده دا ملاقات ترسره کړي، دا ډېر مهم خلک دي او ما ستا په باب ډېر معلومات ورکړي دي، ورته ويلې مې دي که غواړئ د افغانستان د حالاتو پر دقيق تصوير پوه شئ، نو ددې سړي نظرونه واورئ، بهرامي صيب ډېر ټينگار وکړ. غريب صيب او نورو انډيوالاتو سره مې مشوره وکړه، هغو ټولو وويل: دا موثر ملاقات دی، ورته لار شه، خو شېبې وروسته بهرامي صيب راورسېد، له هغه سره په موټر کې کښناستم او د ملاقات د ځای پر لوري رهي شو. بهرامي صيب راته د ملاقات پانډه راکړه، چې زما او

د ددې پروفیسرانو ټایټلونه په کې لیکل شوي وو، زه یې ډېر غټ
سړی معرفي کړی وم، ما بهرامي صیب ته وویل: دا دې ښه کار نه
دی کړی، زه غواړم څومره چې یم تر هغه ځان لوړ ونښیم، عادت
مې دی، چې څومره یم تر هغه هم ځان کم ونښیم او بل کوم کار چې
مې کړی او بشپړ کړی نه وي د هغه وعده هم چاته نه ورکوم،
بهرامي صیب ماته وویل: کله ته خو عادي سړی نه یې، ته په خپل
قدر نه پوهېږې، دا اوس چې د دوی کمپیوټرونو ته لار شې، د تا په
اړه په کې ټول معلومات شته، دا چې دوی ته ساده سړی ښکارېدې
دا یو له برلین نه او بل له هغه بل ښاره دومره د الوتکې او موټرو منزل
نه کاوه، چې ستا لیدو ته راشي، دوی ستا په باب ټول معلومات
لري، نو ځکه کله چې ما ورته ستا یادونه وکړه، چې دی په سیاحت
راغلی، دوی د ملاقات غوښتنه وکړه، هغه یو له برلین دوه ساعته
الوتکه کې منزل کوي، اوس به ژر لار شو، چې دا خلک پر وعده ډېر
ټینګ دي، تر یو ساعت زیات منزل به مو کړی وي، چې بهرامي
موټر په ځمکتلي پارکینګ کې پارک کړ، دواړه راووتو، راته یې
ووویل: دغه مخامخ هوټل دی، پر ښه وخت راوړسېدو، د هوټل
ریسپشن ته چې ورسېدو، دواړه پروفیسوران زموږ هرکلي ته ولاړ
و، سترې مشي مو وکړل، دواړه ځوانان وو، خو ډېر هوښیار
معلومېدل، دننه هوټل ته یې بوتلو، دا په فرانکفورت کې هغه
تشریفاتې او لوکس هوټل دی، چې د نړۍ اکثره مهم شخصیتونه،
شهزادگان او رسمي خلک دلته راځي او یو بل سره ملاقاتونه کوي.
د ډوډۍ پر مېز کېناستو، دوی په پیل کې ما څخه وپوښتل چې
د سفر شېبې دې دلته ښې تېرې شوې؟ ما ویل هو ډېرې ښې، خو

ډېرې مصروفې وې، بيا يې وويل خدای دې وکړي جرمني څخه بڼه
 خاطره ولري چې هر کله راشي! ما ويل ډېر مې خوښ دی، مخکې
 هم دوه ځلي راغلی يم دا مې درېيم ځل دی. بيا مې دوی ته وويل:
 بڼه به وي چې له وخته گټه پورته کړو، خبرې وکړو، دوی وويل:
 لومړی ډوډی خورو، ما ويل ډوډی هر چپرتنه او هر وخت خوړل
 کېږي، خو خبرې هر ځای او هر وخت نه کېږي. دوی ډېر خوشاله
 شول، خو ويې ويل خیر مینو کې څه خوښ کړه، ډوډی به هم خورو
 او خبرې به هم کوو، ما چې مینو وکتله طبعاً د هغه ځای پر غذايي
 څرنگوالي نه پوهېدل، بهراني ته مې وويل: چې زما له شان سره يو
 څه راوغواړه خو چې ډېر نه وي. ټولو يوه سپکه غذا فرمايش ورکړ،
 چې ډېره قيمتي وه خوماته يې خوند رانه کړ، هسې مې په کې
 کاچوغه وهله چې دوی څه بل فکر ونه کړي، خو دوی پوه شول، راته
 يې وويل: غذا دې لکه چې په طبعه نه وه، ما ويل نه ډېره خوندوره
 وه، ما ويل بڼه به وي چې خبرې پيل کړو، دوی ويل څنگه چې ستا
 خوښه وي، ما ويل زه دلته په رسمي سفر نه يم راغلی، نه غواړم
 رسمي خبرې وکړم، نو ځکه غواړم ازاد بحث وکړم، واقعیتونه
 څرگند کړم، نو کوم چې ستاسو په نظر سم راتلل هغه يادښت کړی،
 دوی ويل هر ډول چې ته ځان راحت احساسوي همغه شان وکړه،
 موږ هغه واقعیتونه غواړو چې لاهم تر خاورو لاندې دي، بيا دوی
 ماته وويل چې موږ تاته دا وعده نه درکوو، چې دلته ويل شوې
 خبرې به موږ سل په سلو کې عملي کړو، خو دومره درته ویلی شو،
 چې زموږ دواړو نظرونه، د افغانستان په باره کې د المان د
 حکومت د نظر په ادلون بدلون کې مهم رول لرلای شي. دوی دواړو

خپلې کتابچې پر مېز کېښودې، قلمونه يې راوکنبل، بهرامي صيب ژباړه کوله، بهرامي صيب تر پښتو په الماني کې ډېر روان دی، نو ځکه يې ډېره ښه ژباړه کوله. ما ورته د افغانستان حکومت له قومي، سياسي، سيمه ييز، مذهبي او اقتصادي پلوه له ارقامو سره سم تشریح کړ. په سياسي لحاظ مې دا هم ورته واضح کړه، چې څوک تر محکوميت لاندې دي او څوک په تصنعي ډول د مظلوميت چيغې وهي. د افغانستان د اکثريت پر وړاندې مې د غربي هېوادونو تبعیضي چلند هم ورته ښه تشریح کړ او د گاونډيو هېوادونو، پاکستان او ايران پخوانۍ او اوسنۍ ستراتيژۍ او فعلي نفوذ دا ټول مې ورته لابنه واضح کړل. د افغانستان قومي او مذهبي جوړښت مې له ارقامو سره سم توضیح کړ، د جنگ ساحې، مالي درغلۍ، اداري فساد، جنگسالاران، له بهرنيو هېوادونو سره د جنگسالارانو اقتصادي تړاوونه، ټول مې يو په بل پسې تشریح کړل، دوی ټولو منظم يادښتونه اخیستل او په منځ کې يې پوښتنې هم کولې، بحث ډېر اوږد او خوږ شو، زه پوه شم چې دوی ورته څومره په دقت متوجه دي، هر يوه د خپلې کتابچې ډېرې پاڼې ډکې کړې او داسې ژر ژر يې يادښتونه اخیستل او په منځ کې يې پوښتنې هم کولې، چې حد نه لري، د اکثر و خويې مخففات ليکل ځکه چې د ټولو خبرو ليکل ورته اسانه نه وو، يو دوه ځله يې ماته وويل: موږ ستا د وخت تابع يو، څومره چې ستا وخت ايجاب کوي موږ درسره يو، ما وويل: نهايي تر دوو بجو درسره يم، بيا زه د خپلې الوتنې ترتيبات نيسم. دلته به تر يوې بجې پورې ناست وو، ښه ډېر يادښتونه يې واخیستل، دوی ته زما خبرو ځکه خوند

ورکړ، چې ځینې یې د دوی له معلوماتو سره هم سر خوړ او ځینې معلومات دوی ته نوي وو، د دوی د ځینو معلومات هم زما له معلوماتو سره سر خوړ، د دوی دقت هغه وخت ماته لږ اگیز شو، چې زموږ د دفتر د څو لویانو د کاري ظرفیت او صلاحیت کچه یې راته څرگنده کړه او همدارنگه د څو نورو دولتي اشخاصو مالي درغلي او داسې نور مسایل یې راته په گوته کړل. تر یوې بجې وروسته یې راته وویل: راځه یو څو شېبې پلي وگرځو لږ به تازه شي، بیا به بل هوټل ته لاړ شو، هلته به هم چای وڅښو او هم به نورې خبرې وکړو.

یو لس دولس دقیقې پلي وگرځېدو، د ښار ځینې واټونه یې راته معرفي کړل، بیا یو هوټل ته لاړو، چای یې راوړ، بیا مو خبرو ته دوام ورکړ، نږدې یو ساعت یې دوام وکړ، پر اکثره موضوعگانو مو بحث وکړ، په پای کې دوی خپل نوټونه سره وازول، ویې ویل نتیجه داده چې د افغانستان په باب د جرمني په اوسني سیاست او همدارنگه د غرب په ټول سیاست کې باید بدلون راشي، ما ویل دا بدلون باید مثبت او موثروي، د یو محدود اقلیت، څو جنگسالارانو او څو سیاستوالو له انحصاره باید دا روابط ووځي او تاسو د افغان ولس عمومي گټې په پام کې ونیسئ، په پای کې د ټولو د نظر یووالی رامنځته شو، ساعت ته یې چې وکتل زما وخت پوره وو، ویې ویل نور دې نه سترې کوو، که چېرې موږ بلنه درکړو، په ځینو علمي غونډو او سیمینارونو کې دا ځینې مهمې موضوعگانې خپرلای شي؟ ما ویل که بلنه مو رسمي وي، بیا خو باید نو زموږ له دفتر سره اړیکې ونیول شي او که همداسې د یو

ليکوال په توگه راڅخه غواړئ هم ډېره مشکله خبره نه ده، له هوتله راووتو ټول خوشاله وو، ماته يې وويل په دې خاطر چې د افغانستان واقعي تصوير دې موږ ته څرگند کړي، ډېره مننه، د بيا ليدو په هيله، بڼه سفر. له دوی څخه مو خدای پاماني واخيسته، بېرته د غريب صيب د کور پر لوري رهي شو. لاره کې بهرامي صيب راته وويل: وه گله و گله داسې سر دې ور خلاص کړ چې خو ورځې به دوی دا مسایل اوس خپري، دومره کار په دې شلو کلونو کې چا نه و کړی، دا داسې عادي خلک نه دي، د دوی په هره کلمه دلته حکومت حساب کوي، ما وويل: د دوی معلومات هم زيات وو، خو موږ نور هم ورته زيات کړل، بهرامي ډېر زيات خوشاله شو، تر يو ساعت زيات و کم منزله وروسته د غريب صيب کور ته ورسېدو، هغوی ويل څنگه و ملاقات مو، سر مو ور خلاص کړي، ملايان مو کړل؟ موږ وويل: سر مو هم بڼه ور خلاص کړي، ملايان خو وو، خو موږ ترې بېخي مولويان جوړ کړل.

له فرانکفورت خخه دوی ته

د مارچ ۲۵ مه نېټه وه، د غریب صیب په کور کې مو ډوډی وخوره، بهرامی صیب، باوري صیب او احمدزی صیب سره ملگري وو د غریب صیب له کوره د راوتو پرمهال مو له بهرامی صیب سره خدای پاماني وکړه، که څه هم هغه ډېر ټینگار وکړ، چې تر هوایي ډگره درسره ځم، خو ما وویل چې دا نور درې یاران راسره دي، ډېر ضرورت نه شته، ځان مه په تکلیفوه، غریب صیب، احمدزی صیب او باوري صیب او زه (یون) پر شپږو بجو له کوره راووتو، پنځه ویشتم کم اوه بجې هوایي ډگر ته ورسېدو او د فرانکفورت د هوایي ډگر په دویم نمبر ترمینل کې مو د ټکټ کار

احمدزی صیب، یون، غریب صیب او باوري صیب په فرانکفورت هوایي ډگر کې.

خلاص کې، همالته نږدې نیم ساعت په چایخونه کې کېناستو، چای مو وڅښه، غریب صیب د چای د پیسو له ورکړې سره سم وویل: نور به څو چې وخت پوره دی، پاس منزل ته وختو، هلته څو

پښتانه ولاړ وو، يوه پښتنه چې له کراچۍ څخه راغلې وه، خپلوانو مېرمنو څخه يوې يې غريب صيب پېژنده، له ستړي مشي سره سم يې له غريب صيب څخه هيله وکړه: که ستاسې مېلمه بکس نه لري، نو زما له خور سره دوه بکسونه دي د هغه په انتقال کې دې ورسره مرسته وکړي، ما ويل بېخي ښه ده، مرسته به ورسره وکړم، ما خپل دوه واړه بکسونه لادمخه د اماراتو د ټکټ ثبتولو په غرضه کې ورکړي وو، که څه هم ما ډېر ټينگار وکړ چې خپل بکسونه په خپل لاس کې وړم، خو د ټکټ ورکولو مسولينو وويل چې تاسو به دا بکسونه په دوبي کې له مور څخه اخلي!

کله چې له دې پښتنې مېرمنې څخه مې بکس واخيست، د چک له ماشين څخه د تېرېدو پر مهال يې ددې بکسونه سخت ولټول، بيا يوې ښځې په لاس ښه تلاشي کړل، يوه سپرې يې ورڅخه وکښله او ويې ويل چې اجازه نه شته، که دې پښتنې مېرمنې هر څومره وويل چې دا زما شخصي ده خو هغې ونه منله او په باطله داني کې يې ورگوزاره کړه، د هغې دروند بيک ما راواخيست او ټاير لرونکی بيک يې خپله ځان پسې راکښوه، وروستي چک ته چې يو ځل بيا په کې بکسونه تلل کېږي، ورسېدو، يوه ښځه ولاړه وه، دواړه بکسونه يې وتلل، (۲۳) کيلو شول، ويې ويل ددې اجازه نه شته، ما ويل دا يو زما دی او دا بل ددې، ما ته رابگره شوه، نه رښتيا ووايه او په احتياط يې ووايه چې دا ستا دی؟ ما ويل هو، درې ځله يې تکرار کړه، ما وويل چې زه دې مېرمنې سره مرسته کوم، پر دې وخت دې پښتنې ورته

وويل: بکسونه زما دي، خو دی راسره مرسته کوي. هغې وويل: ده ته اجازه نه شته، دی دې لار شي، پر دې وخت يو تن مسئول راغی او زه يې د الوتکې لارې ته بوتلم او راته يې وويل چې ته خپله ځه. پر سيمه ييز وخت ۸،۱۵ دقيقې وې چې الوتکه الوتنې ته چمتو شوه، نږدې شل کم نهه بجې يې الوتنه وکړه، شپه وه، ځای نيم له الوتکې څخه د مجللو ښارونو رڼاگانې ښکارېدې، يو ساعت مې د يونليک پر ليکلو تېر کړ، بيا يې ډوډۍ راوړه، تر ډوډۍ وروسته راباندې خوب راغی، د څو پرله پسې ورځو بېخوبي مې په الوتکه کې پوره کړه، د جرمني پر وخت د شپې (۲) او د دوې پر وخت د سهار (۷) بجې به وې چې د دوې نړيوال هوايي ډگر لومړی نمبر ترمينل کې کوز شو.

له دوې څخه د کابل پر لوري: تر يو څو دقيقو وقفې وروسته چې دکام اير هوايي شرکت استازی ته راغلم، هغوی وويل: ستا بکسونه اماراتو (مرحبا) سره دي، بايد هغه يې راوړي، پنځوس شپېته ډالره ټکس درباندي راځي، ما ويل ټکس درکوم خو تاسې يې راوړئ، هغه افغان نه ښکارېده، خو دري يې زده وه ويې ويل چې تاسو خپله لار شي، خو فکر نه کوم چې تاسو ته اوس دا بکسونه درکړي، ځکه تاسې نيم ساعت وخت لرئ، مرحبا ته ورشي، د مرحبا لويې غرفې ته لارم، هغې بلې ته او بلې بلې ته ولېږلم، نږدې دوه درې سوه متره لرې يوه بل ترمينل ته لارم، مسئوله ماموره مې پيدا کړه، هغې سره مې ډېر جنجال وکړ، هغې وويل: تاسو کم وخت لرئ، پر دې وخت دا مور نه شو انتقالولای، ما ويل: زه نو څه وکړم؟ بيا ما ورته وويل حل لاره څه ده؟ هغې وويل: لار شه د خپل ټکټ دې بدل کړه، بېرته په ډېرې

سختی د (۱۴) نمبر گپت د پیدا کولو او تعقیب له لارې همغې
 غرفې ته لارم، چې مخکې په کې د کام ایر استازی ناست و. د
 بېرته راتگ په لاره کې مې هغه پښتنه مېرمن هم ولیدله، چې له
 فرانکفورت نه د الوتو پرمهال راڅخه لادرکه شوې وه، هغې سره
 یو بکس و، ما وویل: بل بکس دې څه کړې، هغې وویل: هغه یې
 رانه ستون کړې او ما مې خپلو خپلوانو ته تېلفون وکړې، چې بیک
 واخلي، ما وویل: زما بکسونه هم له دې جنجال سره مخ دي. د
 کام ایر غرفه کې دا ځل هغه پخوانی مامور هم نه و، هنديان پکې
 ناست وو او د خلکو گڼه گڼه په کې دومره زیاته وه، چې څو لینه
 خلک ورته ولاړ وو. په بې نوبتۍ مې یو ځل ځان تر غرفې ځان
 ورسوه، چې پوښتنه وکړم، هلته یو سړي راته پر اوږو لاس کېښود
 اشاره یې وکړه، چې دومره خلک پر لیکه ولاړ دي، ما ویل زه فقط
 یوه پوښتنه کوم، هغه مامور راته وویل: چې تکت نه شم
 چنچولای، بېرته راغلم، څو دقیقې وروسته بل مامور ته ورغلم،
 هغه هم هندو و، هغه ته مې وویل غواړم پلایت چینج کړم، ځکه
 بکسونه مې پاتې دي، هغه وویل څو دقیقې صبر وکړه، یو شل
 دقیقې انتظار مې وویست هغه بیا هغه بل مامور ته وویل، هغه
 بیا سر منفي و خوځوه، په دې موده کې نږدې دوه ساعته تېر شول،
 له لومړۍ الوتنې څخه پاتې شوم او بکسونه هم لاسته راغلل، پر
 څوکی کېناستم او ددې حالاتو پر لیکلو مې پیل وکړ، دا چې
 وروسته به څه کېږي، معلومه نه ده، اوس مې په څنگ کې لس
 دولس تنه افغانان هم ناست دي، مېرمنې او ماشومان هم ورسره
 دي، دوی څوک د پامیر او چا هم د کام ایر تکتونه لري، د ټولو

کار گډ وډ دی، د چا بکسونه پاتې دي، د یوه ښځه په مخني پرواز کې تللې او ماشومان یې ده سره پاتې شوي، د چا بکسونه تللي، خپله پاتې، څوک خپلو بکسونو ته پاتې، لنډه دا چې هر یو پر یوه جنجال اخته دی، یوه خو وویل: راځئ چې دې ماشوم سره د پولیسو دفتر ته لاړ شو او له دې شرکتونو څخه شکایت وکړو، چا ترانسپورت وزارت ته گډې وډې ویلې، چې هر چا ته یې دلته د هوايي شرکت د جوړولو امر ورکړی دی، ما چې د خلکو دا مشکلات ولیدل پر خپل ځان مې شکر وویست او راپیدا شوې غوسه مې لږ څه آرامه شوه، اوس منتظر یم چې د کام ایر کوم افغان مامور پیداشي او خپل مشکل ورسره حل کړم، یو ساعت وروسته په دې بریالی شوم، چې له همدې عمومي ارتباطي خانگې څخه د کام ایر شرکت د افغان مامورینو تېلېفون نومرې ترلاسه کړم، په شپېته درهمه مې د تېلېفون دوه کارټونه واخیستل او د کام ایر شرکت یو مامور سره مې په تېلېفون کې خبرې وکړې، هغه ته مې د الوتنې د بدلون په اړه وویل، هغه بله نومره راکړه، ویې ویل: په دې نومرې زموږ له مامور سره نیم ساعت وروسته تماس کې شه، یو ساعت وروسته مې ورته تېلېفون وکړ، هغه وویل چې تغیر امکان نه لري، خو چې ما ډېر ټینګار وکړ، زما بکسونه پاتې او دا خو ستاسو مشکل دی، چې هر وخت له تاسو څخه خلک شکایت کوي او دا مې هم ورته وویل: چې حتمي باید زما ټکټ تغیر شي، نو یې وویل: تاسو خو نن هم پرواز نه درلود، ما ویل څنګه مې نه درلود، دغه دی ټکټ راسره دی. لږه شپبه وروسته یې راته وویل چې ستاسو ټکټ مې تغیر کړ، سبا پر

محلي وخت (۷) بجې او (۳۰) دقيقې مو پرواز دی، دوه ساعته مخکې به بوډنگک کارت يانې د الوتنې د سیت ټکټ واخلي. تر دې خبرې وروسته يو ځل بيا د عمومي ارتباط څانگې ته لارم، ما ويل ما ټکټ تغير کړ، غواړم خپل بکسونه ترلاسه کړم، هغوی راته بيا وويل: چې هلته د (مرحبا) د ترانسپورټ څانگې ته ورشه، مرحبا ته لازه دمخه هم ورغلی وم او دا ځل په کې بنه بلد وم، هلته چې ورغلم، هغوی ته مې وويل ما خپل ټکټ بدل کړ، هغوی وويل تر پرواز (۸) يا (۶) ساعته دمخه به دلته راشې، ما ويل ويې ليکه، زما پر يوه کارت يې راته وليکل (PM ۲۲:۰۰) ما ويل په دې بل ټايم يې هم وليکه ويې ليکل (PM ۱۰:۰۰) له هغه ځايه بيا ټلېفون خونې ته راغلم، کور ته مې ټلېفون وکړ، مېرمن ته مې وويل چې زما راتگ سباته معطل شو، پر دې وخت مې له مېرمنې څخه زوی سمسور ټلېفون واخيست او يو ځل بيا يې راته وويل: اغا زموږ شيان دې له ياده ونه وزي او بل دا چې ممي جان (مور) مې ستا د ټلېفون ټول کريدت خلاص کړ، مور يې ورته برکه شوه. ما ورته وويل: چې دا بکسونه په خیر راخلاص شي بيا به تاسو ته سودا وکړم، تر هغه وروسته د (کوسنا) په نوم کافي ته لارم، د پيرکي په شان، يوه ډوډی، لږ چپس، اوبه او چای مې راوغوښتل، (۴۵) درهمه يې راڅخه واخيستل، بيا لارم پر يوې څوکۍ کېناستم، بنه د مزې خوب راباندې راغی، دوه دوه نيم ساعته خوب مې وکړ، بيا تشناب ته لارم مخ او لاس مې ووينځه، ځان مې بنه تازه کړ، اعصاب مې آرام شول، پر محلي وخت (۴) بجې به وې چې په کابل کې انځور صيب، جمال رحمان او ځينو

نورو دوستانو ته مې تېلېفونونه وکړل، خو يو هم رخ نه شو، غريب صيب ته مې په جرمني کې زنگ ووايه زما غږ نه ورته خو د هغه غږ راته، څلور ځله مې کوښښ وکړ، هم د هغه په لاسي او د کور په تېلېفون، بلاخره رخ شو، خبرې مې ورسره وکړې، چې زه لاپه دوبي کې يم او د بکسونو د مشکل لپاره پاتې يم، هغه ډېر خفه شو، ما ويل خفه کېږه ځکه مه، چې ما ايله خپل خوبونه پوره کړل، هغه وويل: د عبدالله مقري دغه نمبر واخله هغه به درپسې درشي، ما ويل نمبر به يې واخلم، خو زه په نړيوال ترمينل کې يم، چې موږ ته د وتلو اجازه نه شته او نه له بهر څخه څوک دلته راپرېږدي، د مقري صيب په تېلېفون مې زنگ ووايه، چې هسې احوال يې واخلم، زما له ډېر کوښښ سره سره رخ نه شو، نو تر هغه وروسته راغلم پر يوې څوکۍ کېناستم او ددې يونليک د پاتې برخې پر ليکلو مې پيل وکړ، څه وخت وروسته بيا لارم لږ ساندويچ مې له يو گيلاس نارنج جوس سره واخيستل، پر محلي وخت (۱۰) بجې پوره شوې، (مرحبا) دفتر ته بيا لارم، دا مې نو درېيم ځل دی او بنه بلد يم، هلته چې لارم، مسؤلې مامورې راته وويل: يوولس يا يوولس نيمو بجو پورې ايله مسؤل کسان راشي، ستاسو بکسونه به ولټوي، خو (۶۳) ډالر څرچه درباندي راځي، ما ويل پيسې درکوم چې اوس له دې جنجاله خلاص شم. دا مهال درې افغانانې هم هملته ناستې وې او له همدې مشکل سره مخامخ وې، يوه مېرمن اصلاً د کندهار وه له خپلو درېو کوچنيو ماشومانو سره له امريکا راغلې وه او دوه نورې درې ژبې وې له لندن څخه راغلې وې، ټولو شکايت کاوه، چې ډېرې پيسې

ترېنه په دغه او هغه نامه لارې، ټيک يولس بجې وې، چې له ما څخه يو تن کارکوونکي زما د بکسونو نومرې واخيستي، لږه شېبه وروسته راغی او ماته يې وويل چې ستا بکسونه مې پيدا کړل، تاسې بايد خپلې پيسې تحويل کړئ د (۶۳) ډالرو معادل (۲۲۵) درهمه مې ورکړل او يوه پاڼه يې راکړه، چې د پيسو د تحويلي سند گڼل کېده او بيا يې ترانسفراي: (Transfer-E) خانگي ته معرفي کړم، دا د عمومي ارتباط هماغه خانگه ده، چې زه لاسهار خو واره ورته راغلی وم، دلته د کام اير او نورو شرکتونو بوډينگ کارتونه (الوتکې ته د ننوتو ټکټ) ورکول کېږي. د شپې (۱۲) بجې دلته راغلم، دوی وويل چې د کام اير کارونه څلور بجې شروع کېږي، هغه مهال راشه، زه څلور بجې نه، خو درې بجې ورته راغلم گڼه گڼه نه وه، د کام اير ټکټ، پاسپورټ او د بکسونو د پيسو سند درې واړه مې ورکړل، ويې کتل، کمپيوټر کې يې زما نوم پيدا کړ، زما له ټکټه يې يوه پاڼه څيرې کړه، نور يې درې واړه بېرته راکړل، راته يې وويل: لږ منتظر شه، زه پر يوې څوکۍ کېناستم او ددې يونليک پر ليکلو مې پيل وکړ، يوه افغانه چې مخکې يې خپلو بکسونو ته انتظار ويسته، هغه مې هم وليدله، پر دې وخت د افغانستان د ولسي جرگې وکيله شکرية بارکزی له خپلو درېو لڼو سره راغله، له سترې مشي وروسته مې خپله څوکۍ هغې ته خوشې کړله، د هغې لڼې هلته کېناستي او د ټکټ اخيستلو لپاره له دې ځايه بل لور ډال ته لاړه. خو شېبې وتې نه وې، هغه مسئول مامور چې نيم ساعت دمخه يې زما پاسپورټ، ټکټ او د بکسونو سند

کتلي وو ماته د الوتنې ټکټ راکړ، له هاله يې رابهر کړو او په کاسټر موټر کې يې کېنولو، چې له اول ترمينل څخه مو دويم ترمينل ته بوځي، د شپې شل کم څلور بجې دي. تر يو څو دقيقو ځنډ او مزله وروسته فکس پر څلورو بجو دويم نمبر ترمينل ته ورسېدو، کله چې دويم ترمينل ته راوړسېدو، نو د توحيد صيب په نامه يوتن افغان، چې اصلاً د کونړ ولايت دی او په هالنډ کې اوسېږي، هغه سره مخامخ شوم، هغه وويل: ستاسو څېره راته ډېره اشنا بنکاري، ما وويل چې پوهنتون کې درس ورکوم، ويل يې يون صيب يې؟ ما وويل: هو! توحيد صيب وويل: له ټلويزيون څخه مې ډېر ليدلی يې او څو موده دمخه مې په هالنډ کې درباندي ډېر بحث وکړ. هغه وويل: زه د کندهار او غزني د امنیې قومندان وم، خو اوس وظيفه نه لرم، داخه وزير راسره درغلي وکړه. هغه ته مې ويل تاسو دلته پر څوکۍ کېنئ، زه ماشومانو او کور ته لږ سودا کوم، په دې ترمينل کې سودا له کابل څو ځله قيمته ده، خو پر کيفيت يې باور کېدی شي د ماشومانو لپاره مې د لوبو شيان شامپو، صابون، بسکټ، عطر او ځينې نور شيان واخيستل، دلته خو دا شيان دوی دومره په خوند ايښي وي، چې د سړي زړه غواړي ټول واخلي. د کمپيوټر مېز ته ودرېدل، يو يو يې له کمپيوټره تېر کړل د (۷۷۰) درهمو بل شو، هغه مې ورکړل او راغلم له نورو خلکو سره يو شان پر څوکۍ کېناستم، د سهار پنځه نيمې بجې وې او الوتنې ته لا فکس دوه ساعته پاتې دي. دويم ترمينل د لومړي ترمينل په شان بنکلی نه دی، اسيايي او ځينو نورو وروسته پاتې هېوادونو ته له

دې ځايه الوتنې کېږي، خو دې سره سره بيا هم د ډېرو هېوادونو له مرکزي ترمينولو څخه لوکس دی، خو سړی چې لومړی ترمينل وگوري دا بيا ورته لوکس نه ښکاري، پر دې ترمينل اوس هم کار روان دی، چې ښکلې يې کړي. پرواز ته لا وخت پاتې و، چې توحيدې صيب سره مې چای وڅښه، پر دې وخت مې عبدالله پوپل صيب هم وليده، چې له امريکا څخه راستون شوی و. پوپل صيب د ملي امنيت شورا په دفتر کې د ولايتي چارو مسئول دی. هغه امريکا ته د دفتر له خوا، د يوه سيمينار لپاره تللی و، نږدې پنځه ويشت ورځې وروسته راغی، الوتکې د خپل ټايم مطابق مسافرين خپلې غېږې ته وبلل، اوس چې شپږ بجې او شل دقيقې دي، الوتکه تقريباً له مسافرو ډکه ده او الوتنې ته چمتو کېږي، دا چې افغاني الوتکې پر خپل وخت د الوتنې جوگه شوې دا د خوښۍ خبره ده، خو لا اوس هم ټول افغاني شرکتونه ددې جوگه نه دي، چې پر خپل وخت الوتنه وکړي.

خو دقيقې وروسته الوتکه الوتنې ته چمتو شوه، الوتکې د بحر پر سطحې خپله ارتفاع نوره هم لوړه کړه، لاندې په شنه بحر کې سپينې کښتۍ داسې ښکارېدلې لکه اسمان کې چې ستوري په حرکت کې وي. يو وخت داسې راغی، چې نورې نو بېرې هم په سترگو نه ښکارېدې، خو کله چې الوتکه ټيټه وه، په سوونو بېرې ليدل کېدلې، چې په بحر کې تېر وېر کېږي. په لويو بېرېو کې په سوونو کاتيرونه بار وو، هلته سړي ته پته لگېدله، چې بحر او بحري ټرانسپورټ د هېوادونو په اقتصاد کې څومره رول لري.

کله چې الوتکه له بحر را واوښته، نور نو د ایران او افغانستان تر منځ له پرتې سپرې دښتې، چې خال خال په کې خای نیم شین کلي ښکارېدل، نوره ټوله سپرې دښته وه، له معمول سره سم بیا راباندې خوب غلبه وکړه. کله په خوب کله په ویښه مو نږدې دوه ساعته او پنځوس دقیقې مزل وواهه. د الوتکې سرویس هم د پخوا په اندول ښه شوی او منظم شوی و. پنځه لس یا شل دقیقې له (۹) څخه تېرې وې، چې کابل نړیوال هوایي ډگر کې کښته شو. له معمول سره سم مې په پاسپورټ کې دخولې ټاپه ووهله، له ترمینله رابهر شوم، ډرپور مې تیار منتظر و، کله چې مې له هوایي ډگره د کور پر لوري حرکت وکړ، یو ځل بیا مې خیال کې هغه ځایونه وگرځېدل بیا مې چې دې کابل ته وکتل، نو د سوونو کلونو واټن مو په منځ کې و، داسې لکه سړی چې خوب گوري یا خوب کې له یوه ځایه راگوزار شي، خو پر همدې وخت ویښ شي، نېغ پر خای کیني، هېڅ نه وي، یا هم کله څوک د شپې خوب کې یوه خزانه وويني، خو چې ویښ شي هېڅ نه وي، ډېر مې پر خپل وطن زړه وسوځېده، څومره مصیبت ځپلې، غمځپلې، جگړو ځپلې ټولنه ده، څومره د متضادو عقایدو او افکارو د ټکر په اور کې سوی ملت دی. په همدې سوچ او فکر کې تر کوره ورسېدم، هیله او سمسور ښوونځي ته تللي او مور یې (ارین یون) شورا ته، ودان او سوله (کشری زوی او کشری لور مې) را تر غاړې وتل، دواړو کلک ونيولم، ویل یې ډېر درېسي خفه شوي یو، ما هم څو دقیقې ټینگ په غېږ کې ونيول، لږه سترپا مې ووته، دوی د خپلو شیانو پوښتنه وکړه، ما ویل ټول شیان مې درته راوړي، بیک مې خلاص کړ، دوی پر خپلو شیانو مصروف شول، ما دریشي وایستله، جامې مې واغوستې، په تشاب کې مې مخ ولاس و مینځل،

خپل چپرکت ته راغلم، کمپله مې پر پنبو راکش کړه، چورت یوړم، یو
ځل بیا مې خپل هېواد او خپل ولس له هغوی سره او هغوی له دوی
سره پرتله کړل، په همدې سوچ و فکر کې د خوب څپه راباندې راغله
او څه چې مې لیدلي وو ټول د خوب په شان رانه هېر او تېر شول.

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل
یون د حاجي
محمد خان زوی پر
۱۳۴۶ل کال، د
لغمان ولایت د
الینگار ولسوالۍ
د نیاز یو په یوې
روښنفکرې
کورنۍ کې
زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینگار ولسوالۍ د سلینگار په لومړني
ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په
خوشال خان لېسه کې شامل شو. پر ۱۳۶۶ل کال له نوموړې لېسې
څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳۶۷ل کال د کابل پوهنتون د
ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شو. پر ۱۳۷۰ل
کال له نوموړې څانګې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال
بېرته د پښتو څانګې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ل کال په نوموړې

ځانگه کې د ماسټرۍ دوره پیل شوه، یون په ډېر ښه او بريالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ ل کال څخه بیا ترته پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د پوهندوی (علمي پورې ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره، استاد یون د «کابل پوهنتون»، «هیلي»، او «شمشاد» مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکي «معارف» مجلې کتونکي غړی هم و. همدارنگه د یو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد یون پر ۱۳۸۱ ل کال، په جلال اباد کې بېړنۍ لویې جرگې ته د ختیځو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، ددې جرگې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرگې غړی، بیاد جرگې د غړو له خوا د بېړنۍ لویې جرگې د لومړي منشي په توگه انتخاب شو. استاد یون په دې جرگه کې تر خپل وروستي وسته خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد د ښمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرگې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا ددې بهیر لپاره د ختیځو ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیځو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرگې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول. استاد یون د اساسي قانون د تصویب په لویه جرگه

کې د نوموړې جرگې د دارالانشا د غړي په توگه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوی وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنګسالارانو او ځینو تنظیمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زیات فشار له امله له کاره گوښه شو. ملګرو ملتونو (UNAMA) استاد یون ته وړاندیز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد یون ونه منله او خپلې استادی ته یې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته یې د ځینو ملګرو په زیات ټینګار او غوښتنه، د جمهوري ریاست د ملي امنیت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د ریاست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادی سربېره لاتر اوسه دا دنده پر مخ وړي. استاد یون پر ۱۳۸۵ ال کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرگې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توگه غوره شو او دا دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد یون د خپلواک لیکوال په توگه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ شمېر فرهنګي او ټولنیز خدمتونه ترسره کړي، په ګڼو چاپي، راډیويي او ټلويزیوني مرکو کې یې د واقعیتونو او حقایقو د څرګند بیان له امله د خلکو په زړونو کې ځای نیولی دی. که څه هم ډېر خلک د یون لیکنې، مرکې او نظریات خوښوي، خو یو شمېر

داسې خلک هم شته، چې د يون سرسختي مخالفين دي. د هغه ملي او گټورو نظرياتو ته هم غلط رنگ او تعبير ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره يې زورواکي او د سياسي ډلو تپلو غړي او مشران دي، د استاد يون نظريات خپلو شخصي او تنظيمي گټو ته خطر بولي، نو ځکه يې په ټينگه مخالفت کوي. زه ددې شاهد یم، هر کله چې يون کومه ليکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې يې مثبت او منفي غبرگونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرگونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سياسي بهير کې يې ډېرې نامشروع گټې ترلاسه کړي او ځانونه يې مطرح کړي دي.

مثبت غبرگونونه اکثره د ولس دمشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد يون په دغسې سختو اغزنو او تنگو شرايطو کې بيا هم خپل فرهنگي، سياسي او ټولنيز کار ته دوام ورکوي.

دا اوسنی فرهنگي کار، چې تاسو يې اوس په مسلسل ډول گورئ، دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېر يو نيم کال راهيسې پرې په منظم ډول کار شوی، او ډل شوي او دادی ستاسو مخې ته ايښودل کېږي، په داسې يو دولتي دفتر کې چې بوختياوې په کې ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنگي کار سرته رسول اسانه کار نه دی. استاد يون پر خپلو فرهنگي کارونو سربېره د گڼو فرهنگي ټولنو

د غږي، همکار او موسس غږي په توگه هم خپل فرهنگي رول ادا کړی، په پېښور کې يې د دوو المان مېشتو فرهنگي ټولنو (دافغانستان د کلتوري ودې ټولني) او (د پښتني فرهنگ د ودې پراختيا ټولني) د همکار په توگه د بېلابېلو ليکوالو په لسگونو اثار، ايډيټ او چاپ کړي دي. دغه راز يې په سلگونو کورنيو مشاعرو، ادبي غونډو او سيمينارونو کې ونډه اخيستي ده، خپله يې هم په لسگونو مشاعرې، سيمينارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

سربېره پر دې، په يوزيات شمېر، ملي او نړيوالو کنفرانسونو کې يې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړي ده. دلته به يې د اثارو يادونه وکړو:

اثار

الف- پنځونې:

چاپکال	خرنگوالي	کتاب نوم
دويم ۱۳۸۷	لومړۍ شعري ټولگه	• متکور
دويم ۱۳۸۷	دويمه شعري ټولگه	• په اورونو کې سندرې

ب- راټولونې:

دويم ۱۳۸۷	گډه شعري ټولگه	• هيلې
دويم ۱۳۸۷	د حيران شعري ټولگه	• نيمگړي ارمانونه
دويم ۱۳۸۷	گډه شعري ټولگه	• د لوونو فصل
دويم ۱۳۸۷	د سيمينار د ليکنو ټولگه	• د نازوانا ياد

- د استاد الفت ثري كليات د استاد الفت ثرونه درېيم ۱۳۸۷
- سيندونه هم مري د اسحق تنگيال شعري منتخبات دويم ۱۳۸۷

ج- ژباړنې:

- د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه
- د پوهنوال روستا تره کې اثر دويم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنگي ميراثونو ته يوه کتنه
- د نينسي دوپرې اثر دويم ۱۳۸۷
- په افغانستان کې د جگړې جنايتکارانو محاکمه
- د پوهنوال روستا تره کې اثر دويم ۱۳۸۷

د- يونليکني:

- د اماراتو سفر د اماراتو يونليک دويم ۱۳۸۷
- که يون دی يون دی د اروپا يونليک لومړی ۱۳۸۷
- د پنتاگون ترخندو د امريکا يونليک لومړی ۱۳۸۷

ه- څېړنې او شننې:

- د محمدگل خان مومند اند و ژوند ته يوه لنډه کتنه دويم ۱۳۸۷
- استاد زيار د پښتني فرهنگ يو ځلاند ستوری دويم ۱۳۸۷
- د کابل پوهنتون د ادبياتو پوهنځي پښتو کتابښود دويم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنگ ته اوبښتې زيانونه دويم ۱۳۸۷
- د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دويم ۱۳۸۷
- ساينسي پرمختياوې دويم ۱۳۸۷
- بېړنۍ لويه جرگه ولسواکي او زورواکي دويم ۱۳۸۷
- انديال خوشال لومړی ۱۳۸۷
- هيله د خپلو سريزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷

- کلتوري يون ۱۳۸۷ لومړی
- فرهنگي فقر ۱۳۸۷ لومړی
- مرکه او مرکې ۱۳۸۷ لومړی
- خوشال په خپل ايډيال ۱۳۸۷ لومړی
- د کتابونو په وړمو کې ۱۳۸۷ لومړی
- افغانستان په سياسي کړلېچ کې ۱۳۸۷ لومړی
- پښتو ليکنی سمون ۱۳۸۷ لومړی
- اوسنی-رسنی ۱۳۸۷ لومړی
- که نړيوال ماته وخوري؟ ۱۳۸۷ لومړی

خدای (ج) دې استاد يون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم
تاند لري، الله (ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنگي
کارو زيار کې ورته دنور زغم او اوسپلې هيله لرم.

په درناوي

وفالرحمن وفا

کابل- افغانستان

ka yun day yun day

(Uruapan Travel log)

BY:

M. Ismael yoon

ISBN 978-9936-500-28-0

د خپرونو لړ: (۲۹)

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**